

**SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI ve TÜRKİYE CUMHURİYETİ
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARI, DERS
KİTAPLARI VE ÇALIŞMA KİTAPLARININ KARŞILAŞTIRMALI
ANALİZİ**

Mustafa Alper Çetin

**DOKTORA TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ, 2018

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (.....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Mustafa Alper

Soyadı : Çetin

Bölümü : Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Suudi Arabistan Krallığı ve Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, Ders Kitapları ve Çalışma Kitaplarının Karşılaştırmalı Analizi

İngilizce Adı : Comparative Analysis of Social Studies Teaching Curricula, Textbooks and Workbooks in the Kingdom of Saudi Arabia and the Republic of Turkey

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Mustafa Alper Çetin

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Mustafa Alper ÇETİN tarafından hazırlanan “Suudi Arabistan Krallığı Ve Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, Ders Kitapları ve Çalışma Kitaplarının Karşılaştırmalı Analizi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Bahri ATA
Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Abdurrahman İLĞAN
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Düzce Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Bülent AKBABA
Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Adnan ALTUN
Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 23/07/2018

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

01.01.2004'te aramızdan ayrılan ninem Ünzile Aydoğan'a ithaf edilmiştir.

TEŞEKKÜR

Ülkemizde ilk önce 2005 yılında, daha sonra 2015, 2017 ve 2018’de güncellenerek uygulamaya konulan yapılandırmacı anlayışı esas alan ilköğretim sosyal bilgiler programı bir milat olarak kabul edilebilir. Üzerinde fikir birliğine varılan bu yaklaşım öğrenme ortamından öğretmenlerin rollerine kadar birçok alanda yeniliği beraberinde getirmiştir. Bu değişim öğretim programlarını, ders kitaplarını ve öğrenci çalışma kitaplarını etkilemiştir. Ders kitapları, üniteleri ve ilgili konuları içeren dersin ana kaynağı olarak önemini korumuş, öğrenci çalışma kitapları işlenen konularla ilgili etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin öğrenme sürecine aktif olarak katılmalarını sağlamayı amaçladığından önemli bir yere sahip olmuştur. Bu araştırmada tarihi olarak yakın geçmişimizin olduğu, coğrafi olarak uzağımızda yer almayan Suudi Arabistan sosyal bilgiler programları, ders kitapları ve çalışma kitapları incelenmiş ve Türkiye sosyal bilgiler programları, ders kitapları ve çalışma kitaplarıyla karşılaştırılıp analiz edilerek katkı durumlarını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın oluşturulmasında ve tamamlanmasında yardımını ve desteğini esirgemeyen, Danışmanım Sayın Prof. Dr. Bahri ATA’ya teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Akademik yaşamıma başladığım günden itibaren, alanda yetişmemde her zaman yardım ve desteğini gördüğüm, tüm akademik çalışmalarında ve doktora eğitimim sürecinde, eğitici, yönlendirici ve yapıcı eleştirilerini esirgemeyen, desteğini ve güvenini her zaman hissettiğim, beni yüreklendiren, rehberlik eden Sayın Doç. Dr. Celal METİN’e sonsuz teşekkürler.

Tez İzleme Komitesi’ndeki Hocalarım Sayın Prof. Dr. Turhan ÇETİN ve Sayın Doç. Dr. Abdurrahman İLĞAN’a içtenlikle teşekkür ederim.

Tez jürimde yer alarak eleştirileri ile çalışmamın tamamlanmasında bana yol gösteren Hocalarım Sayın Doç Dr. Bülent AKBABA ve Sayın Doç. Dr. Adnan ALTUN’a teşekkür ediyorum.

Çalışmanın çeşitli aşamalarında yardımlarına başvurduğum kıymetli hocam Arş. Gör. Hayati ADALAR ve değerli kardeşim Dr. Tevfik PALAZ'a teşekkür ediyorum.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü sekreteri Ceylan YAVUZ KONUK hanıma ve Sündüz ÇELİK hanıma her türlü destekleri için teşekkür ederim.

Lisans eğitimi süresince bana ev sahipliği yaparak manevi baba olan Sayın Hüseyin ÖZCAN hocama ve manevi anne olan Sayın Şadiye ÖZCAN hanıma sonsuz şükranlarımı sunarım.

Her zaman şükran ve minnet borçlu olduğum kıymetli anneciğim Nazikter ÇETİN, kıymetli babacığim Halil ÇETİN ve kardeşim Cihangir ÇETİN her zaman maddi ve manevi desteğim, moral ve neşe kaynağım ve benim için özel kişiler oldular.

Kıymetli hanımım Sevil, sevgili oğlum Kıvanç ile sevgili kızım Hüma kendilerinden çaldığım zamana, sebep olduğum sıkıntılara sabırla ve hoşgörüyle katlandılar. Tezimin yükünü benimle paylaştılar.

Tezimi Çetin ve Kocabey ailesine, hassaten ninem Ünzile AYDOĞAN'a ithaf ederken yukarıda isimlerini saydığım ve belki isimlerini unutarak hata ettiğim herkese çalışmamın sayelerinde gerçekleştiğinin her zaman bilincinde olarak teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmanın sosyal bilgiler eğitimine katkı sağlaması temennisi ile...

Mustafa Alper ÇETİN

Suudi Arabistan, Medine, Temmuz 2018

SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI ve TÜRKİYE CUMHURİYETİ
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARI, DERS
KİTAPLARI VE ÇALIŞMA KİTAPLARININ KARŞILAŞTIRMALI
ANALİZİ
(Doktora Tezi)

Mustafa Alper ÇETİN
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Temmuz, 2018

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Suudi Arabistan ve Türkiye sosyal bilgiler programları, ders kitapları ve çalışma kitaplarını karşılaştırıp analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda Suudi Arabistan 4., 5., 6., 7., 8., ve 9. sınıf sosyal bilgiler programları, ders kitapları ve çalışma kitapları ve Türkiye 4., 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler programları, ders kitapları ve çalışma kitapları araştırmanın amacına uygun olarak kullanılmıştır. Suudi Arabistan ve Türkiye’de uygulanan ilkokul ve ortaokul düzeyinde sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programlarını amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme boyutları açısından incelemek, bunları karşılaştırmak, benzerlik ve farklılıkları tespit edebilmek amaç edinilmiştir. Araştırma boyunca nitel araştırma prosedürleri takip edilmiştir. Araştırma, nitel veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yöntem olarak betimsel araştırma, veri toplama tekniği olarak doküman analizi yöntemi, araştırmanın amacına uygunluğu ve yazılı materyal kapsamında değerlendirilen sosyal bilgiler programları, ders kitapları ve çalışma kitapları incelemeye olanak sağlaması nedeniyle kullanılmıştır. Araştırmada, Suudi Arabistan 4., 5., 6., 7., 8., ve 9. sınıf ve Türkiye 4., 5., 6. ve 7. sınıf ve sosyal bilgiler programları, ders kitapları ve çalışma kitaplarına ulaşılmış, elde edilen bu dokümanların orijinalliği kontrol edilmiş, orijinal olduğu tespit edilen dokümanlar anlaşılma çalışılmış, anlaşılır hale gelen dokümanlar analiz edilerek elde edilen her iki ülkenin sosyal bilgiler programları,

ders kitapları ve çalışma kitaplarına ait veriler her sınıf düzeyi için araştırmanın problemleri doğrultusunda karşılaştırmalı olarak kullanılmıştır. Her sınıf düzeyi için yapılan karşılaştırmaların yanında bütün sınıf düzeylerini kapsayan genel karşılaştırmalar da yapılmıştır. Sonuç olarak araştırmada ele alınan öğretim programlarının amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme boyutları bakımından farklı özellikleri olduğu, ders kitapları ve çalışma kitaplarının da bazı farklılıkları içerdikleri saptanmıştır. Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programı daha çok daimicik ve esasicilik eğitim felsefelerinin etkisi altındadır. Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında ise, ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefelerini esas almıştır. Sözü edilen felsefi yönelime paralel olarak Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında ağırlıklı olarak davranışçı öğrenme kuramının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında yapılandırmacı öğrenme kuramı öne çıkmaktadır. Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında vatandaşlık aktarımı geleneğinin daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında ise daha çok sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler geleneği hakimdir; ancak konuların özelliğine göre yansıtıcı inceleme alanı ve vatandaşlık aktarımı yaklaşımları kullanılmıştır. Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarının tamamı yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmıştır. Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarının, Suudi Arabistan'la karşılaştırıldığında daha zengin bir içeriğe sahip olduğu, bilimsel ve nesnel yaklaşımı benimsediği sonucuna ulaşılmıştır. Ders kitapları içeriğinin sosyal bilgiler öğretim programıyla uyumlu olduğu anlaşılmıştır. Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında buluş yolu ile öğrenme stratejisi, tartışma ve örnek olay yöntemleri kullanılmıştır. Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında kazanımlar boyutunda programla ders kitapları arasında uyumsuzluk görülmektedir. Bu nedenle ders kitaplarındaki içerik kazanımların gerçekleşmesi için yeterli değildir. Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında sunuş yoluyla öğretim stratejisi ve düz anlatım tekniği kullanıldığının sonucuna ulaşılmıştır. İki ülkenin ders kitaplarında çeşitli kavramların karşılaştırılması yapılmıştır. Bu kavramlardan biri dindir. Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında din kavramına Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarından çok daha fazla yer verilmiştir. İki ülkenin sosyal bilgiler ders kitaplarında vatandaşlık kavramlarında önemli farkların olduğu görülmüştür. Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında vatandaşlık haklarına Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarına göre daha az vurgu yapılmakta, vatandaşlık yükümlülüklerine, kanun ve kurallara daha fazla yer verilmektedir. Osmanlı kavramında iki ülkenin sosyal bilgiler ders kitaplarında olumsuz ifadeler bulunmuştur. Bu durum Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında İttihat ve Terakki Cemiyeti, Türkçülük ve Mustafa Kemal Atatürk olarak yer alırken; Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında yenilgiler, isyanlar, devletin ve halkın içerisine düştüğü zor durum olarak yer bulmuştur. İki ülkenin sosyal bilgiler ders kitaplarında milliyetçilik kavramının vurgulanmasında benzerlik bulunmaktadır. Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında bahsedilme sıklığı olarak milliyetçilik ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye sosyal bilgiler ders kitabında ise milliyetçilik bahsedilme sıklığı bakımından ilk sırada bulunurken, her iki ülke sosyal bilgiler ders kitaplarında iç sorun temasına diğer temalara göre daha az önem verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sayfa Adedi : xx+172
Danışman : Prof. Dr. Bahri ATA

**COMPARATIVE ANALYSIS OF SOCIAL STUDIES TEACHING
CURRICULA, TEXTBOOKS AND WORKBOOKS IN THE
KINGDOM OF SAUDI ARABIA AND THE REPUBLIC OF TURKEY
(Ph.D. Thesis)**

**Mustafa Alper ÇETİN
GAZİ UNIVERSITY**

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

July, 2018

ABSTRACT

The aim of this study is to compare and analysis of the social studies curricula, textbooks and the workbooks in the Kingdom of Saudi Arabia and Turkey. In line with this goal, social studies curricula, textbooks and workbooks available in the Kingdom of Saudi Arabia at 4th, 5th, 6th, 7th, 8th and 9th grades and in Turkey at 4th, 5th, 6th and 7th grades have been used. The target was to study and compare social studies curricula in the Kingdom of Saudi Arabia and in Turkey at primary and secondary school level in terms of their educational aims, content, process, assessment and evaluation. Throughout the study, qualitative research procedures were applied. The study was carried out by the help of document analysis, one of the qualitative research methods. In the study, descriptive research was used as a method and document analysis method was preferred for data collection technique because they comply with the aim of the study and it makes possible to study social studies curricula, textbooks and workbooks which are considered as published material. Within the study social studies curricula, textbooks and workbooks being used at 4th, 5th, 6th, 7th, 8th and 9th grades in the Kingdom of Saudi Arabia and at 4th, 5th, 6th and 7th grades in Turkey and were obtained and then, the authenticity of the materials was checked. After that, the materials were analysed and the data obtained through the analysis of the materials was comparatively used at each grade level, in line with the problems of the study. Beside the comparisons at each grade level, general comparisons for all grades were also made. As a result, it was found out that not only the educational curricula but also the textbooks and workbooks of the two countries have significant differences in terms of their educational aims, content, process, and assessment and evaluation dimensions. Turkish social studies curriculum is based on educational

philosophies of reconstructionism and progressivism. On the other hand, social studies curriculum in the Kingdom of Saudi Arabia is mostly under the influence of the educational philosophies of perennialism and essentialism. In parallel to the mentioned philosophical approach, it is understood that constructionist theory of learning comes fore in Turkish social studies curriculum. In Turkey, social studies tradition is dominant in social sciences, but according to the characteristics of the topics, the approaches of reflective research field and citizenship transference were used. It was also found out that citizenship transference approach is more effective in social studies teaching curriculum in the Kingdom of Saudi Arabia. All the books on social studies in Turkey were prepared compatible with constructive approach. When compared to Saudi Arabian social studies textbooks, it was found that Turkish Social Studies textbooks have a richer content and are based on scientific and objective approach. The textbook content in Turkey is compatible with the social studies teaching curriculum. However, there is inconsistency between the textbooks and curriculum in Kingdom of Saudi Arabia in terms of learning outcomes in social studies. Therefore, it is possible to say that the content is insufficient to realize the learning outcomes. Several themes in the textbooks of the two countries were compared. One of them is religion. It was clearly seen religion has much more room in the textbooks in Kingdom of Saudi Arabia then the social studies textbooks in Turkey. Some important differences were found in the category of citizenship in the textbooks of the two countries. While in the Kingdom of Saudi Arabia, citizenship rights are get less stressed in textbooks than the ones in Turkey, the citizenship responsibilities and rules much more coverage in textbooks in Turkey. In regard to Ottomans, some negative statements were founds in the textbooks of both countries. While the theme Ottoman was handled in the Turkish textbooks in relation with defeats, uprisings, the severe conditions that both people and the state suffered from, the focus was mostly on “The Party of Union and Progress”, Turkish Nationalism and Mustafa Kemal Atatürk. The way that nationalism was stressed in the textbooks of both countries has similarities. While nationalism ranks first in terms of frequency of mentioning in the textbooks used in Turkey, the term comes second in the Kingdom of Saudi Arabia. It was found that in the social studies textbooks of both countries, the theme “domestic issues” gets less coverage than the other themes.

KeyWords : Textbook, Workbook, Comparative Education, Social Studies
Teaching Curriculum, Saudi Arabia, Turkey
PageNumber : xx + 172
Supervisor : Prof. Dr. Bahri ATA

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZ	vii
ABSTRACT	x
İÇİNDEKİLER	xii
TABLolar LİSTESİ	xviii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xx
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xxi
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	6
Araştırmanın Önemi	7
Sınırlılıklar	8
Tanımlar	10
BÖLÜM 2	12
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	12
2.1. Suudi Arabistan’da Sosyal Bilgiler Eğitimi	12

2.1.1. Dördüncü Sınıf	14
2.1.2. Beşinci Sınıf	15
2.1.3. Altıncı Sınıf.....	17
2.1.4. Yedinci Sınıf	19
2.1.5. Sekizinci Sınıf	20
2.1.6. Dokuzuncu Sınıf.....	22
2.2. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi	23
2.2.1. Dördüncü Sınıf	26
2.2.2. Beşinci Sınıf	27
2.2.3. Altıncı Sınıf.....	29
2.2.4. Yedinci Sınıf	30
2.3. İlgili Araştırmalar	31
BÖLÜM 3.....	42
YÖNTEM.....	42
3.1. Karşılaştırmalı Eğitim	42
3.2. Araştırmanın Modeli	45
3.3. Veri Toplama Kaynakları, Yöntemleri, Araçları ve Verilerin Toplanması.....	46
3.3.1. Dokümanlara Ulaşma	47
3.3.2. Orijinalliğin Kontrol Edilmesi.....	50
3.3.3. Dokümanları Anlama	50
3.4. Verilerin Analizi.....	51
3.4.1. İçerik Analizi	51
3.4.2. Betimsel Analiz.....	52
3.5. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği	53
BÖLÜM 4.....	56
BULGULAR VE YORUM	56

4.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum.....	56
4.1.1. Programın Genel Hedefleri.....	57
4.1.2. Programın Vizyonu.....	60
4.1.3. İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Hedefleri	60
4.1.4. Programın Vizyonu.....	63
4.1.5. İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Hedefleri	63
4.1.6. İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yapısı.....	66
4.1.7. İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yapısı	68
4.1.8. Programda Öğrenme Öğretme Süreci	70
4.1.9. Programda Ölçme Değerlendirme	70
4.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	72
4.2.1. Programın Amacı.....	72
4.2.2. Programın İçeriği.....	73
4.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	75
4.3.1. Programın Amacı.....	75
4.3.2. Programın İçeriği.....	75
4.4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	77
4.4.1. Programın Amacı.....	77
4.4.2. Programın İçeriği.....	77
4.5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	79
4.5.1. Programın Amacı.....	79
4.5.2. Programın İçeriği.....	80
4.6. Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum.....	82
4.6.1. Programın Amacı.....	82
4.6.2. Programın İçeriği.....	83

4.7. Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	84
4.7.1. Programın Amacı.....	84
4.7.2. Programın İçeriği.....	85
4.8. Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	87
4.8.1. Ders Kitaplarına İlişkin Bulgular	87
4.8.1.1. Teknik Özellikleri.....	87
4.8.1.2 Ünitelerin Genel Olarak İşlenişi	93
4.8.1.3. Ünitelerin Değerlendirilmesi	94
4.8.1.4. İçerik Amaç Uyumu	97
4.8.1.5. Ders Kitabının Bilimsel Yöntem Açısından İncelenmesi	97
4.8.2. Çalışma Kitaplarına İlişkin Bulgular	107
4.8.2.1. Teknik Özellikleri.....	107
4.8.2.2. İçerikleri	107
4.9. Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	110
4.9.1. Suudi Arabistan Sosyal Bilgiler Ders Kitapları İçerik Analizi İle İlgili	
Bulgular	110
4.9.1.1. Din Kavramı	111
4.9.1.2. Milliyetçilik Kavramı.....	111
4.9.1.2.1. Millet Alt Kavramı.....	112
4.9.1.2.2. Vatan Alt Kavramı	112
4.9.1.3. Vatandaşlık Kavramı.....	113
4.9.1.4. Osmanlı Kavramı.....	114
4.9.1.5. İç Sorun Kavramı	115
4.9.2. Türkiye Sosyal Bilgiler Ders Kitapları İçerik Analizi İle İlgili	
Bulgular	117
4.9.2.1. Milliyetçilik Kavramı.....	117
4.9.2.1.1. Millet Alt Kavramı	117

4.9.2.1.2. <i>Vatan Alt Kavramı</i>	118
4.9.2.1.3. <i>Devlet Alt Kavramı</i>	119
4.9.2.1.4. <i>Kahramanlık Alt Kavramı</i>	119
4.9.2.1.5. <i>Ordu Alt Kavramı</i>	120
4.9.2.2. <i>Vatandaşlık Kavramı</i>	120
4.9.2.3. <i>Din Kavramı</i>	123
4.9.2.3.1. <i>İslamiyet Dini Alt Kavramı</i>	123
4.9.2.3.2. <i>Hristiyanlık Dini Alt Kavramı</i>	124
4.9.2.3.3. <i>Eski Türk Dini Alt Kavramı</i>	125
4.9.2.3.4. <i>Musevilik Dini Alt Kavramı</i>	125
4.9.2.4. <i>Osmanlı Kavramı</i>	125
4.9.2.5. <i>İç Sorun Kavramı</i>	127
4.10. Onuncu Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum.....	128
4.10.1. Suudi Arabistan ve Türkiye'nin Sosyal Bilgiler Programının Genel Eğitim Felsefesi ve Yapısı.....	128
4.10.2. Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Amaçları	128
4.10.3. Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının İçerikleri	130
4.10.4. Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Öğrenme Öğretme Süreci	132
4.10.5. Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme	134
4.10.6. Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Özellikleri	135
4.10.7. Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarının Özellikleri	137
BÖLÜM 5	140

SONUÇLAR, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	140
5.1. Sonuç	140
5.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Sonuçları	140
5.1.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Karşılaştırmalı Sonuçları	143
5.1.3. İçerik Analizlerinin Sonuçları	144
5.1.4. Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarının Karşılaştırmalı Sonuçları	148
5.2. Tartışma.....	150
5.3. Öneriler	157
KAYNAKÇA	160
ÖZGEÇMİŞ	170

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. <i>Suudi Arabistan’da Sosyal Bilgiler Dersinin Okutulduğu Sınıflar ve Ders Saatleri</i>	12
Tablo 2. <i>Suudi Arabistan Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrenme Alanları ve Öğrenme Alanlarının İlişkilendirildikleri Disiplinler</i>	13
Tablo 3. <i>Suudi Arabistan 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları</i>	14
Tablo 4. <i>Suudi Arabistan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları</i>	16
Tablo 5. <i>Suudi Arabistan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları</i>	18
Tablo 6. <i>Suudi Arabistan 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları</i>	19
Tablo 7. <i>Suudi Arabistan 8. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları</i>	21
Tablo 8. <i>Suudi Arabistan 9. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları</i>	22
Tablo 9. <i>Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Okutulduğu Sınıflar ve Ders Saatleri</i>	24
Tablo 10. <i>Türkiye Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrenme Alanları ve Öğrenme Alanlarının İlişkilendirildikleri Disiplinler</i>	25
Tablo 11. <i>Türkiye 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları</i>	26
Tablo 12. <i>Türkiye 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları</i>	28
Tablo 13. <i>Türkiye 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları</i>	29
Tablo 14. <i>Türkiye 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları</i> ...	31
Tablo 15. <i>İlköğretim I. ve II. Kademe Sosyal Bilgiler Programı Genel Hedeflerinin İlişkili Oldukları Disiplin veya Disiplinler arası Alanlar</i>	58
Tablo 16. <i>Genel Hedeflerin İlişkili Oldukları Disiplin veya Disiplinler arası Alanlara Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları</i>	59

Tablo 17. <i>İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Programı Hedeflerinin İlişkili Oldukları Disiplin veya Disiplinler arası Alanlar</i>	61
Tablo 18. <i>İlköğretim I. Kademe Hedeflerinin İlişkili Oldukları Disiplin veya Disiplinler arası Alanlara Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları</i>	62
Tablo 19. <i>İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Programı Hedeflerinin İlişkili Oldukları Disiplin veya Disiplinler arası Alanlar</i>	65
Tablo 20. <i>İlköğretim II. Kademe Hedeflerinin İlişkili Oldukları Disiplin veya Disiplinler arası Alanlara Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları</i>	66
Tablo 21. <i>Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Teknik Özellikleri</i>	93
Tablo 22. <i>Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarının Teknik Özellikleri</i>	107
Tablo 23. <i>Suudi Arabistan Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tespit Edilen Kavramların Frekans (f) ve Yüzde Dağılımları</i>	110
Tablo 24. <i>Vatandaşlık Kavramı İçeriğinin Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları</i>	113
Tablo 25. <i>Osmanlı Kavramının Pozitif, Negatif ve Nötr Kullanımlarına Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları</i>	114
Tablo 26. <i>İç Sorun Kavramı İçeriğinin Frekans ve Yüzde Dağılımları</i>	116
Tablo 27. <i>Türkiye Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tespit Edilen Kavramların Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları</i>	117
Tablo 28. <i>Vatandaşlık Kavramı İçeriğinin Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları</i>	120
Tablo 29. <i>Haklar Alt Kavramı İçeriğinin Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları</i>	121
Tablo 30. <i>Yükümlülükler Alt Kavramı İçeriğinin Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları</i> ..	122
Tablo 31. <i>Osmanlı Kavramının Pozitif, Negatif ve Nötr Kullanımına Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımı</i>	126
Tablo 32. <i>Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Amaçları</i>	129
Tablo 33. <i>Türkiye Sosyal Bilgiler (4-5-6-7. Sınıf) Öğretim Programlarının İçeriği</i>	131
Tablo 34. <i>Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Özellikleri</i>	135
Tablo 35. <i>Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarının Özellikleri</i> ..	137
Tablo 36. <i>Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Ünite, Öğrenme Alanı ve Konu Sayılarının Karşılaştırılması</i>	141

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

<i>Fotoğraf 1.</i> Suudi Arabistan ortaokul 1. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ünite ana başlıkları.....	88
<i>Fotoğraf 2.</i> Suudi Arabistan ortaokul 2. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında örnek oluşturacak satır arası boşluklar.....	88
<i>Fotoğraf 3.</i> Suudi Arabistan ortaokul 1. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ünite başlangıcı	89
<i>Fotoğraf 4.</i> Suudi Arabistan ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında içindekiler bölümü	90
<i>Fotoğraf 5.</i> Suudi Arabistan ortaokul 3. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında sayfalar arası bütünlük algısı.....	91
<i>Fotoğraf 6.</i> Suudi Arabistan ortaokul 3. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında iç kapak bölümü	92
<i>Fotoğraf 7.</i> Suudi Arabistan ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ünite sonu değerlendirme bölümü	96
<i>Fotoğraf 8.</i> Suudi Arabistan ilkokul 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının giriş kısmında kullanılan besmele bölümü	99
<i>Fotoğraf 9.</i> Suudi Arabistan ilkokul 4. ve 6. sınıf birinci dönem sosyal bilgiler ders kitabı kapakları	100
<i>Fotoğraf 10.</i> Suudi Arabistan ortaokul 1.ve 3. sınıf birinci dönem sosyal bilgiler ders kitabı kapakları	101
<i>Fotoğraf 11.</i> Suudi Arabistan ortaokul 3. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının Kur'an-ı Kerim hafızlığı okulunda ilgili ünitelerin işlenmeyeceğine dair açıklama bölümü.....	104
<i>Fotoğraf 12.</i> Suudi Arabistan ortaokul 2. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4. ünite alıştırmaları	106

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Hız.	Hazreti
İSBÖP	İngiltere Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
KÖGM	Kız Öğretimi Genel Müdürlüğü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	National Council for the Social Studies
SBDK	Sosyal Bilgiler Ders Kitabı
SBÖP	Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
TSBÖP	Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
vb.	ve benzeri

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Farklı ülkelerin eğitim sistemleri, uyguladıkları öğretim programı, ders ve çalışma kitaplarının niteliği ve içeriğinin incelenmesi, ülkemizin eğitim sistemine, yürürlükte olan öğretim programına, ders ve çalışma kitaplarının niteliğine ve içeriğine katkısı bakımından önem arz etmektedir. Çağın gereklerini yerine getiren toplumlar eğitime ilişkin unsurlarını sürekli modernize etme mecburiyetindedir. Eğitimin değişmez ögesi öğrencilerin günümüz ve gelecek için yetiştirilmesi, bulunduğu zamana uyum sağlaması gerekmektedir. Küreselleşen dünya internetin hızına yetişmekte zorlanırken, ülkeler de birbirlerinin eğitim sistemlerini kolaylıkla inceleyebilmektedir.

Bu bölümde araştırmaya ait problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, problem cümlesi, sınırlıkları ve tanımlar bulunmaktadır.

Problem Durumu

Değişim ve gelişmenin sonucunda ülkelerde uygulanmakta olan öğretim programının, programla uyumlu ders kitaplarının değerlendirme ve gözden geçirme ihtiyacı bulunmaktadır. Farklı ülkelerin öğretim programları ve ders kitapları incelenerek kullanılabilen veya kullanılamayan unsurların belirlenmesi program geliştirme ve ders kitabı hazırlanması aşamalarında büyük öneme sahiptir. Öğretim programları ve ders kitaplarına geniş bakış açısıyla bakabilmenin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla dünyadaki sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili bilgi sahibi olabilmek için farklı ülkelerde uygulanan sosyal bilgiler öğretim programları, programla uyumlu ders kitaplarının uygun ölçütlerle incelenmesi gerekmektedir.

Ülkemizde öncelikle 2005 yılında, daha sonra 2015, 2017 ve 2018’de güncellenen sosyal bilgiler programında yapılan değişikliklerle yenilenen program öğretmen ve öğrenciler tarafından genel olarak olumlu karşılanmıştır. Alanda yapılan çalışmalarla sorunların tespit

edilerek giderilmesi mümkün olabilecektir. Bu konuda Ata (2009, s. 44) yeni ğretim programının ortaya çıkış süreciyle ilgili olarak; programın kapalı kapılar ardında değil, için mutfağında ve yüzlerce ğretmen, müfettiş ve müdürle işbirliği içinde, ülkemizdeki pedagojik bilgi birikimi ve diğer ülkelerin deneyimlerinden yararlanılarak hazırlandığını ifade etmiştir.

Çok hızlı bir şekilde gelişen bilişim teknolojisi bilgisayar kullanımını ve interneti yaşamamızda vazgeçilmez hale getirmiştir. Bilgisayar destekli öğrenme ortamlarının, etkileşimli ders yazılımlarının ve internetteki sayfaların içeriği çoklu ortama dahildir. Gelişen teknoloji ve yeni öğrenme ortamlarının sınıf ortamına alternatif olarak gösterilmesi bilgisayar destekli çoklu ortamların önemini göstermektedir (Akbaba, 2009, s. 26).

Teknolojik gelişmeler, g olgusunun yaygınlaşması ve insanların gerek ekonomik gerek siyasi gerekse sosyokültürel nedenlerle doğdukları yerlerden başka yerlere, başka ülkelere yerleşmesi, ana yurtları ile yerleşim alanları arasında yaşadıkları çelişkileri ve değişimleri yansıtmaması, teknolojik gelişmeler ve anlık ileti yoluyla tüm dünyadaki gelişmelerin yansıması gibi etkenler ulaşılmaz olanı ulaşılır kılmış, ülkeler arasındaki uçurum şeffaf bir perde haline dönüşmüştür (Aynal, 2012).

Sosyal bilgiler, bir disiplin alanı olmaktan çok eğitimsel ihtiyaçlarla değişen bir içerik yapısına sahip çalışma alanı olarak tanımlanabilir. Sosyal bilgilerin tanımında yaşanan zorluk, çalışma alanı içeriğinin sınırlarını çizmekte görülmektedir. Sosyal, siyasal ve eğitimsel ihtiyaçlar neticesinde sürekli değişen sosyal bilgilerin içeriğinde hangi disiplinin ne oranda yer alacağı ve bu disiplinlerin birbirleriyle nasıl ilişkilendirileceği de değişebilmektedir (Altun & Ata, 2008, s. 27). Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitim programıdır (ztrk & Otluoğlu, 2011, s. 6). Sosyal bilgiler dersi, toplumda iyi bir birey olma adına, öğrencilere farklı sosyal beceriler kazandırarak iyi bir vatandaş olmalarına katkı sağlamaktadır. Sosyal bilgiler aracılığıyla toplumsal yapıya uygun bireyler yetiştirilmektedir (Deveci, 2003, s. 1). Sosyal bilgiler dersi, bireylerin sınırsız istek ve beklentilerini karşılayabilmek için sınırlı sayıdaki insan kaynağının kullanımına ilişkin kavramları ve becerileri kazandırarak, tutumları geliştirmek için yardımcı olur ve vatandaşlık sorumluluğuna büyük önem gösterir. Bu amaçları gerçekleştirebilmek için bireylerin güçlerini geliştirecek tecbelere olanak tanıyarak, bireylerin kendilerini

tanımlarına olanak sağlamaktadır. Öğrencilerin bağımsızlık kazanmaları, işbirliği kültürünün gelişmesi, inanç ve davranışları üzerinde etkileri olduğu gibi, insan ilişkilerinin kazanılması, gerekli kavramların ve genellemelerin oluşturulması ve geliştirilmesi sosyal bilgiler dersi ile sağlanabilmektedir (Sağlamer, 1997, s. 3).

Çeşitli değişim ve yönelimler; her programın uygun şartlarda değerlendirilme, yeniden gözden geçirilme, düzenlenme ihtiyacını doğurmaktadır. Bu nedenle uygulayıcı konumda olan eğitim kurumları çalışanlarının güncel programı tüm özellikleriyle bitmiş olarak düşünmemesi gerekmektedir. Eğitim kurumları bu görevlerini yerine getirirken diğer ülkelerle kendi eğitim sisteminin benzer ve farklı durumlarının bilimsel olarak tespit edilmesi maksadıyla karşılaştırmalı eğitim çalışmalarını yapması önemli bir husustur (Demirel, 2006, s. 67). Böylelikle farklı ülkelerin programlarını inceleyip karşılaştırarak başarılı oldukları veya başarısızlık gösterdiği unsurları belirtmek program geliştirme çalışmalarına katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte, karşılaştırmalı çalışmalar bilim, teknoloji ve iletişim alanlarındaki seri gelişmelerin yol açtığı ve zorunlu kıldığı sürekli program geliştirme çalışmalarına kaynak temin etmek için ihtiyaç duyulan geniş çaplı dokümanları da sağlayacaktır (Ergün, 1985, s. 5). Karşılaştırmalı eğitim, eğitimde program geliştirme, eğitimde psikolojik hizmetler, eğitim yönetimi, eğitimde ölçme değerlendirme, eğitim sosyolojisi ve eğitim felsefesi gibi bir alt eğitim bilimi dalıdır (Erdoğan, 2006, s. 17). Türkoğlu ise karşılaştırmalı eğitimi disiplinler arası bir alan olarak tanımlar. Bu alan, eğitim konusunda farklı politikaları, eğitimle ilgili yasaları, eğitimin finansal kaynaklarını ve ilk, orta ve yüksek eğitim gibi yapıları inceler. Bununla birlikte, eğitimin amaçları, içeriği, yöntemleri, araç gereçler, öğretim materyalleri ve değerlendirmeleri, öğrenci, öğretmen, yönetici, veli, denetçi ile ilgili tüm sorunları araştırır (Türkoğlu, 1998, s. 23). Eğitime etki eden faktörlerin farklı eğitim sistemlerinde nasıl çalıştığının anlaşılmasında karşılaştırmalı eğitimin yeri ve önemi büyüktür. Devletler arası siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel ilişkilerin iyi yönde geliştirilmesinde ortak paydada buluşmak gerekmektedir. Bunun geri bildiriminin alınmasında karşılaştırmalı eğitim bilimsel yönden katkı sağlayacaktır.

Karşılaştırmının yalnız eğitim sistemleri bazında yapılması, bir sistem analizine zemin hazırlarken, ders programı bazında yapılması iki kültürün daha zengin biçimde gözler önüne serilmesine ve sorunların nerede yattığının belirlenmesine imkan tanır (Ültanır, 2000).

Eğitim sistemleri ve ders programı arasındaki benzer ve farklı durumların yanlılıktan uzak, bilimsel ve yapılan çalışmalara değer katmasında karşılaştırmalı eğitim bir ihtiyaçtır.

“Karşılaştırmalı eğitim çeşitli toplumlarda, ülkelerde, bölgelerde ve tarihi dönemlerde uygulanan, eğitim sistemlerini bazen bütün olarak bazen de birkaç yönden karşılaştırarak ortak ve farklı yönleri tespit edip bundan eğitim teorisi ve pratiğinde eğitim politikasında, eğitim planlamasında ve reformlarında, uluslararası ilişkilerin yumuşatılmasında ve bir barış ortamı sağlanmasında yararlanılmaya çalışılan bir bilimdir” (Ergün, 1985, s. 3).

Devletlerin eğitim politikaları çerçevesinde ideolojilerine uygun insan tipinin yetiştirilmesinde öğretim programları büyük öneme sahiptir. Sosyal bilgiler içerisinde yer alan kavram, değer ve beceri öğretiminde hedeflenen etkili vatandaşlığa yönelik uygulamalar bulunmaktadır. Ülkemizde uygulanmakta olan sosyal bilgiler programının hazırlanma sürecinde eğitim sisteminin içinde olan kişilerin deneyim ve tecrübelerinden yararlanılmıştır. Eski programın bilgi ağırlıklı, ezbere dayalı ve tek neden tek sonuç mantığı çerçevesinde düzenlenmiş oluşu çok boyutlu ve karmaşık sosyal hayat karşısında işlevsiz bir yük haline gelişi gibi nedenler, sosyal bilgiler programının yeni bir eğitim anlayışıyla yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır (Safran, 2004). Bu değişim, sosyal bilgiler programının amaçlarının yanı sıra eğitim öğretim durumlarında ve değerlendirme sürecinde, öğretmen ve öğrenci rollerinde ve hatta ders kitaplarında da değişikliğe sebep olmuştur. Çünkü programın temel yaklaşımında bir değişiklik olmuştur. Sosyal Bilgiler Programı, “davranışçı” bir nitelik sergileyen eski programın aksine, kısmi “yapılandırıcı” bir eğitim anlayışıyla ele alınmıştır (Safran, 2004).

Bu değişim programın tüm öğelerine yansımış hatta sosyal bilgilerin tanımı dahi değiştirilmiştir. Buna göre eski yaklaşımda sosyal bilgiler; tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi derslerle sınırlı tutuluyordu, yeni yaklaşımda bunlara ek olarak, antropoloji, ekonomi, hukuk, felsefe, psikoloji, sosyoloji gibi sosyal bilimler de eklenerek içeriği genişletilmiştir (Ata, 2009, s. 35; Kaymakçı, 2007, s. 89). Demokrasi ile yönetilen Türkiye ve krallıkla yönetilen Suudi Arabistan’da belirtilen anlayış gereğince farklılıkların görülmesi kesindir. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu 1923 olmakla beraber kökleri Osmanlı İmparatorluğu’na dayanmaktadır. Suudi Arabistan ise Osmanlı İmparatorluğundan ayrılarak 1932’de bağımsızlığını ilan etmiştir. Ülkelerin öğretim programı ve ders kitaplarında tarih, vatandaşlık ve sosyal bilgiler alanında yönetim anlayışları, halklarına yüklediği sorumluluklar, din, sekülerizm, milliyetçilik ve komşu ülkelerle ilişki algılarında değişiklikler vardır.

Araştırmaya konu olan Suudi Arabistan 3 milyon km² alana sahip olan Arap Yarımadası’nın 2.149.690 milyon km²’sine sahip bulunmaktadır. Ülkenin doğusunda Arap

Körfezi, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri; batısında Kızıldeniz ve Akabe Körfezi; kuzeyinde Ürdün, Irak ve Kuveyt; güneyinde Umman ve Yemen bulunmaktadır. Suudi Arabistan'ın nüfusu toplam 32.157.974'tür. Bu nüfusun 21.917.974'ünü (% 68,15) Suudiler, 10.240.000'ini (% 31,85) Suudi olmayanlar oluşturmaktadır (General Authority for Statistic, 2016). İklim açısından bakıldığında ise bölgeden bölgeye farklılık gösteren sıcaklık değerleri ortalama 18 ile 26 derece arasında değişmektedir. Her sene 25.4 mm'nin altında yağmur alımıyla Suudi Arabistan dünyanın en kuru ülkelerinden biridir (Yaşar, 2007, s. 36).

Suudi Arabistan şeriatla yönetilen bir İslam devletidir. Seçilmiş bir parlamento bulunmamakta, krallıkla yönetilmektedir (Özden, 2011). Suudi Arabistan'da anayasa olarak din kuralları kabul edilmiştir. Yasama ve yürütme gücü kraldadır. Kral bakanlar kurulunu atamakta, kurulun aldığı kararları veto edebilmektedir. Siyasi partiler ve yasama organı bulunmamaktadır. Fakat her vatandaş, meclis olarak adlandırılan ve düzenli olarak yapılan dinleme oturumlarına başvurarak, krala şikayetlerini iletebilmekte ve yardım isteyebilmektedir (Yaşar, 2007, s. 37-38).

Suudi Arabistan'da yaşamın diğer alanlarında olduğu gibi eğitim alanının da belirleyici unsur dindir. Anasınıfı dışındaki eğitim kademelerinde kız-erkek ayrı eğitim verilmektedir. Zorunlu eğitimin 6 yıl olarak uygulandığı ilgili ülkede, tüm eğitim kademeleri öğrencilere parasız olup, ders kitapları da ücretsiz olarak devlet tarafından dağıtılmaktadır. Suudi Arabistan'da 6+3+3 eğitim sistemi uygulanmaktadır (Gündoğdu, 2013, s. 136).

2011'in ilk aylarında Mısır'da başlayan Arap Baharı hareketi çevre ülkelere yayılmış, ülkeler birbirlerinin eğitim sistemlerini özellikle vatandaşlık eğitimi karşılaştırmalı olarak inceleme zaruriyeti içerisine girmişlerdir. Çünkü kendi ülkelerinde sahip oldukları hak ve özgürlükler ile gelişmiş ülkelerde yaşayan insanların yaşam seviyeleri arasında ciddi farklılıkların olduğunu teknolojik iletişim araçlarıyla fark ettiler. Yaşadıkları ülkelerde daha fazla hak ve özgürlük istedikleri için meydanlarda bunu dile getirdiler. "Farklı ülkelerin Sosyal Bilgiler öğretim programlarının incelenmesi ve ülkemiz programıyla farklılık ya da benzerliklerinin ortaya konması öğretim programımızın gelişimine ve iyileştirilme sürecine katkı sağlayacaktır." (Öztürk & Öztürk, 2013, s. 507).

Küreselleşme olgusunun varlığı, farklı ülkelerin öğretim programlarını karşılaştırmalı olarak incelemeye yöneltmektedir. Öğretim programlarına evrensel boyutta bakabilmek için farklı ülkelerde uygulanan sosyal bilgiler programının, programın temel öğelerine göre incelenmesi gerekmektedir. Bu araştırmada, Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim

programı, ders kitapları, çalışma kitapları bir arada incelenmiş ve Türkiye sosyal bilgiler öğretim programı, ders kitapları ve çalışma kitapları ile de karşılaştırılmalı analizi yapılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Suudi Arabistan Krallığı'nda 2015-2016 eğitim öğretim yılında ilkokul 4. sınıf ile ortaokul 9. sınıf arasında uygulanan sosyal bilgiler öğretim programları, ders kitapları ve çalışma kitaplarının amaçları, içerikleri, öğrenme-öğretme süreçleri, ölçme ve değerlendirme boyutlarının incelenmesi ve Türkiye sosyal bilgiler programları, ders kitapları ve çalışma kitaplarıyla karşılaştırılıp analiz edilerek katkı durumlarını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda Suudi Arabistan 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf sosyal bilgiler öğretim programları, öğrenci ders kitapları, çalışma kitapları ve Türkiye 4., 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile ilgili elde edilen bulgular aşağıda yer verilen on altı problem altında incelenmiştir.

1. Suudi Arabistan ilkokul ve ortaokul düzeyinde sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programlarının genel ve özel hedefleri, vizyonu, yapısı, dağılımı ve beklentileri nelerdir?
2. Suudi Arabistan 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının amaçları ve içerikleri nedir?
3. Suudi Arabistan 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının amaçları ve içerikleri nedir?
4. Suudi Arabistan 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının amaçları ve içerikleri nedir?
5. Suudi Arabistan 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının amaçları ve içerikleri nedir?
6. Suudi Arabistan 8. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının amaçları ve içerikleri nedir?
7. Suudi Arabistan 9. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının amaçları ve içerikleri nedir?

8. Suudi Arabistan 4.,5.,6.,7.,8. ve 9. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitaplarının teknik özellikleri, işlenişleri, değerlendirme boyutları ve bilimsel nitelikleri nelerdir?
9. Aşağıda yer alan temalara göre sorulan sorulara cevaplar aranacaktır.
 - 9.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (SBÖP) ve Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'na (SBDK) göre Suudi Arabistan ve Türkiye'nin vatandaşlık kavramına bakış açısı nasıldır?
 - 9.2. SBÖP ve SBDK'lara göre Suudi Arabistan ve Türkiye'nin milliyetçilik kavramına bakış açısı nasıldır?
 - 9.3. SBÖP ve SBDK'lara göre Suudi Arabistan ve Türkiye'nin din kavramına bakış açısı nasıldır?
 - 9.4. SBÖP ve SBDK'lara göre Suudi Arabistan ve Türkiye'nin Osmanlı kavramına bakış açısı nasıldır?
 - 9.5. SBÖP ve SBDK'lara göre Suudi Arabistan ve Türkiye'nin iç sorunları nelerdir?
10. Suudi Arabistan ve Türkiye sosyal bilgiler öğretim programları amaçları, içerikleri, öğrenme öğretme süreçleri, ölçme ve değerlendirme boyutları, ders kitapları ve çalışma kitaplarının farklılık ve benzerlikleri nelerdir?
 - 10.1. Genel eğitim felsefesi ve yapısı açısından
 - 10.2. İlkokul ve ortaokul sosyal bilgiler öğretim programları açısından
 - 10.3. Ders kitapları açısından
 - 10.4. Çalışma kitapları açısından

Araştırmanın Önemi

Toplum olarak kapalı bir özelliğe sahip bulunan Suudi Arabistan öğretim programları ve ders kitapları ile ilgili Türkiye'de sınırlı sayıda araştırma yapıldığı gözlenmektedir (Yaşar, 2007; Gökdemir, 2010). Yaşar (2007) tarafından yazılan "Suudi Arabistan'daki Mutavassıt (Ortaokul) 1. Sınıf Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Eğitimi Programları İle Türkiye'deki 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Eğitimi Programının Karşılaştırılması" adlı yüksek lisans tezinde, araştırmacı ülkenin eğitim bakanlığının sitesinden araştırmaya konu olan derslerin

kitaplarına ulaşabilmiştir. Çalışmasının sınırlılıklar kısmında yaptığı tüm girişimlere rağmen tezinin konusu olan kaynakların bir kısmına ulaşamadığını belirtmiştir. Gökdemir (2010) tarafından yazılan “Suudi Arabistan Ders Kitaplarında Türkler ve Türk İmajı” adlı yüksek lisans tezinde araştırmacı ders kitaplarının çevirilerini yaparak, Türkler hakkındaki görüşleri ayrıntılı olarak incelemiştir.

Sosyal bilgiler öğretim programlarının karşılaştırılmalı incelenmesine odaklanan çalışmalarda daha çok batılı ve gelişmiş ülkelere ağırlık verildiği görülmektedir. Bu çalışma da ise doğru ve gelişmekte olan bir ülke incelenmektedir.

Suudi Arabistan’daki program, ders kitapları ve çalışma kitaplarının incelenmesi neticesinde, Türkiye’nin program geliştirme, ders kitabı ve çalışma kitabı hazırlama çalışmalarına katkısı, benzerlik ve farklılıkların belirlenmesi, Suudi Arabistan ders kitaplarında Türkler hakkında varsa olumsuz ifadelerin tespit edilmesine dair bilgiler çalışmada sunulmuştur. Türkiye ile ortak bir tarihi geçmişe sahip olan, ortak dini anlayışların olduğu ve yakın bir coğrafyada bulunan Suudi Arabistan’ın sosyal bilgiler eğitimine bakışını ortaya koymak, Türkiye’deki sosyal bilgiler eğitiminin gelişimine katkı sağlayacaktır. Bugüne kadar Suudi Arabistan’ın sosyal bilgiler öğretim programı, ders ve çalışma kitaplarını inceleyen araştırmalardan faydalanılarak ortaya çıkan bu araştırma sonraki çalışmalara yol gösterici nitelikte olacaktır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2015-2016 eğitim öğretim yılında Suudi Arabistan ve Türkiye’de uygulanmakta olan ilkokul ve ortaokul düzeyinde sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programları ile sınırlıdır.
2. 2015-2016 eğitim-öğretim yılında aşağıda künyeleri verilen;

Türkiye;

- İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (2016). Ankara: Koza Yayın Dağıtım.
- İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (2016). Ankara: Berkay Yayıncılık.
- İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (2014). Ankara: Evren Yayıncılık.

- İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (2016). Ankara: Korza Yayıncılık.

Suudi Arabistan;

- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Rabi el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Hamis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Sadis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Evvel el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 1. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Sani el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 2. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Salis el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 3. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)

Sosyal bilgiler ders kitapları,

Suudi Arabistan;

- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Rabi el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Hamis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)

- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Sadis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Evvel el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 1. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Sani el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 2. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Salis el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 3. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)

Sosyal bilgiler çalışma kitapları ile sınırlıdır.

3. Araştırma, geniş bir bilgi ağına sahip olduğundan veri toplama ve çözümleme sürecinde araştırmacıdan kaynaklı dikkat, motivasyon vb. araştırma ortamından ve ele alınan ders ve çalışma kitaplarından eksik, yırtık sayfa, dizgi hataları vb. kaynaklanan birtakım sorunlarla sınırlıdır.
4. Araştırmanın en temel sınırlılığı ise Suudi Arabistan'ın kapalı bir bürokratik sistem uygulaması nedeniyle uygun ve doğru verilere ulaşmada çekilen güçlütür.

Tanımlar

Ders Kitabı: Bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme öğrenme süreci ve ölçme değerlendirme boyutları dikkate alınarak uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan en önemli basılı eğitim materyalidir (Demirel & Kiroğlu, 2005, s. 9).

Dikey Yaklaşım: Karşılaştırmalı eğitim alanında eğitim sistemlerinin, tarihi dönüşümü izlenerek yapılan araştırma yöntemidir (Ültanır, 2000).

Eğitim Programı: Bir eğitim kurumu veya sosyal çevrenin bireylerin yaşantılarını düzenlemek ve zenginleştirmek için yürüttüğü tüm etkinlikler (Varış, 1997).

Hedef: Planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla kazandırılması kararlaştırılan davranış değişikliği. Hedef, genel anlamıyla varılmak istenen nokta olarak tanımlanabilir. Eğitimde hedef ise, kişide gözlenmesi kararlaştırılan istendik özellikler olarak tanımlanabilir (Sönmez, 2003).

İçerik: Program hedefleri doğrultusunda seçilmiş konular bütünlüğü (Demirel, 2004a).

Karşılaştırmalı Eğitim: Farklı kültürlerde ve memleketlerde iki ya da daha fazla eğitim sistemini teorik ve pratik anlamda, farklılık ve benzerlikleri ile inceleyen araştırma alanıdır (Türkoğlu, 1998).

Öğrenci Çalışma Kitabı: Öğrencilerin ders öncesi, ders içi ve ders sonrası çalışmalarına yön verebilecek bir öğretim materyalidir (Kılıç & Seven, 2006, s. 183).

Öğretim Süreci: Öğretmen-öğrenci etkileşimini, kullanılan öğretim yöntemlerini, kullanılan araç-gereçleri, zamanlamayı, kısaca öğrenme-öğretme durumunu etkileyen tüm değişkenler (Varış, 1997).

Ölçme ve Değerlendirme: Ölçme sonuçlarını bir ölçüte vurarak, ölçülen nitelik hakkında bir değer yargısına varma süreci. Değerlendirme süreci, öğrencinin ne kadar öğrendiğini belirlemek için uygulanır. Programı değerlendirme açısından bakıldığında değerlendirme, program tasarımı aşamasında verilen kararların değerlendirilmesi için bilgi toplama sürecidir. Programı değerlendirme; öğretim sürecini ve öğretim kaynaklarını gözden geçirmek, karşılaşılan sorunları analiz etmek, öğrencilerin kazandıkları yeterlilikler ile programın hedeflerini ve iş hayatında bu görevde çalışan bireylerin niteliklerini karşılaştırarak programı geliştirmek için yapılır (Doğan, 1997).

Yatay Yaklaşım: Karşılaştırmalı eğitim alanında eğitim sistemlerinin tüm unsurlarını, ayrı ayrı ve birlikte inceleyerek yapılan araştırma yöntemidir (Ültanır, 2000).

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde Suudi Arabistan’da sosyal bilgiler eğitimine, Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimine ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Suudi Arabistan’da Sosyal Bilgiler Eğitimi

Bu araştırmanın yapıldığı 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Suudi Arabistan’da uygulanmakta olan eğitim sistemi 6+3+3 şeklindedir. Suudi Arabistan eğitim sisteminde bu değişiklik 1958 yılında yapılmıştır. Sosyal bilgiler dersi Suudi Arabistan eğitim sistemi içinde önemli bir yer tutmaktadır. Aşağıda Tablo 1’de Suudi Arabistan’da sosyal bilgiler dersinin okutulduğu sınıf düzeyleri ve ders saatleri hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1

Suudi Arabistan’da Sosyal Bilgiler Dersinin Okutulduğu Sınıflar ve Ders Saatleri

No	Sınıf	S.B ders saati	Haftalık ders saati	S.B ders saati / Haftalık ders saati (%)
Birinci kademe				
1.	4	2	31	6,4
2.	5	2	31	6,4
3.	6	2	33	6,0
İkinci kademe				
4.	7	3	35	8,5
5.	8	3	35	8,5
6.	9	3	35	8,5
Toplam	6	15	200	7,3

Kaynak: Vizara el-Terbiye ve el Ta’lim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derase kaynağından uyarlanmıştır.

Yukarıda Tablo 1’de görüldüğü üzere Suudi Arabistan’da sosyal bilgiler dersi birinci ve ikinci kademelerde okutulmaktadır. Birinci kademede 3 ve ikinci kademede 3 olmak üzere toplam 6 sınıf düzeyinde okutulmaktadır. Birinci kademede 4, 5 ve 6. sınıflarda, ikinci kademede 7, 8 ve

9. sınıflarda, yani ikinci kademedeki bulunan bütün sınıf düzeylerinde okutulmaktadır. Diğer bir tabirle Suudi Arabistan’da sosyal bilgiler dersi birinci kademenin dördüncü sınıfından itibaren başlar ve ikinci kademenin son sınıfı olan dokuzuncu sınıfa kadar kesintisiz olarak devam eder. Suudi Arabistan’da sosyal bilgiler dersi birinci kademe dördüncü, beşinci ve altıncı sınıfta 2 saat, ikinci kademe sınıf düzeylerinin hepsinde 3’er saat, toplamda 15 saat okutulmaktadır. Birinci kademe 4. sınıfta sosyal bilgiler dersinin tüm dersler içinde oranı % 6,4, 4. ve 5. sınıflarda % 12,8 ve 6. sınıfta 6,0 şeklindedir. İkinci kademe 7., 8. ve 9. sınıflarda sosyal bilgiler dersinin tüm dersler içinde oranı % 8,5’tir. Suudi Arabistan’da okutulan sosyal bilgiler dersinin okutulduğu 6 sınıf düzeyinin toplam ders saati bu 6 sınıf düzeyinde okutulan bütün ders saatlerinin toplamı içinde % 7,3’e denk gelmektedir.

Program, sosyoloji, din ve ahlak, coğrafya, tarih, hukuk, ekonomi, psikoloji, vatandaşlık vb. disiplinlerle ilişkilendirilmiştir. Suudi Arabistan’da okutulan sosyal bilgiler dersi programının yapısı, öğrenme alanları, değer, beceriler, kavram, ünite ve etkinlik gibi bileşenlerden meydana gelmektedir. Ancak; Suudi Arabistan’da okutulan sosyal bilgiler dersi her ne kadar toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş olursa da, tarih, coğrafya ve vatandaşlık ağırlıklı bir derstir. Sosyal bilgiler programında sosyoloji, hukuk, ekonomi, psikoloji vb. disiplinler yer alsa da birinci ve ikinci kademe ders kitaplarında tarih, coğrafya ve vatandaşlığa ayrı bir önem verildiği, diğer disiplinlerin göz ardı edildiği görülmektedir.

Suudi Arabistan’da okutulan sosyal bilgiler dersi için 5 öğrenme alanı belirlenmiştir. Bunlar; “Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler”, “Kürei Arz”, “Nesil ve Kimlik”, “Toplumsal Yaşam” ve “Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler”. Öğrenme alanları bir veya birden fazla disiplin ile ilişkilendirilmiştir. Öğrenme alanlarının ilişkilendirildiği disiplinler aşağıdaki Tablo 2’deki gibi gösterilebilir;

Tablo 2
Suudi Arabistan Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrenme Alanları ve Öğrenme Alanlarının İlişkilendirildikleri Disiplinler

No	Öğrenme alanı	Disiplin
1.	Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler	Tarih
2.	Kürei Arz	Coğrafya
3.	Nesil ve Kimlik	Sosyoloji, Tarih, Psikoloji, Din ve Ahlak
4.	Toplumsal Yaşam	Sosyal Bilimler, Sosyoloji, Hukuk
5.	Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	Ekonomi, Coğrafya, Çevre, Din ve Ahlak

Kaynak: Vizara el-Terbiye ve el Ta’lim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Derasesyyalel-Am el-Derese kaynağından uyarlanmıştır.

Her ünite en az bir öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir. Bir ünitenin bütün öğrenme alanları ile ilişkilendirilmesi de mümkündür. Bütün sınıf düzeyleri için eşit sayıda ünite bulunmamaktadır. Aynı şekilde üniteler de eşit sayıda konudan oluşmamaktadır. Bir ünite en az iki en fazla dokuz konudan oluşmaktadır.

Aşağıda 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Suudi Arabistan’da okutulan sosyal bilgiler dersinin okutulduğu her sınıf düzeyine ait bilgilere yer verilmiştir. Verilen bilgiler sosyal bilgiler öğretim programından temin edilmiştir.

2.1.1. Dördüncü Sınıf

Suudi Arabistan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam altı ünite bulunmaktadır. Bu üniteler, ünitelerin ilişkilendirildikleri öğrenme alanları ve konular aşağıda Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3
Suudi Arabistan 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları

Adet	Ünite	Öğrenme Alanı	Konu
1.	Ailem ve Toplumum	1. Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler 2. Nesil ve Kimlik 3. Toplumsal Yaşam	1. Aile ve oluşumu 2. Ailenin fertleri ile ilişkilerim 3. Akraba ve komşularla ilişkilerim 4. Başkalarıyla iletişimim 5. Toplum ve oluşumu
2.	Harita	1. Kürei Arz 2. Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	1. Plan 2. Resim ve plan 3. Harita 4. Haritanın unsurları 5. Ana ve ara yönler
3.	Yeryüzü ve Çevremiz	1. Kürei Arz 2. Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	1. Yer şekli 2. Karalar ve sular 3. Yeryüzünün şekilleri 4. Gece, gündüz ve dört mevsim
4.	Peygamberlerin Hikayeleri	1. Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler 2. Nesil ve Kimlik 3. Toplumsal Yaşam	1. Adem’in yaratılışı 2. Nuh’un gemisini yapması 3. İbrahim’in Kabe’yi inşası 4. Musa’nın Firavun’un yalanı ile mücadelesi 5. İsa’nın İsrailoğullarını davet etmesi
5.	Peygamberimiz Muhammed	1. Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler 2. Nesil ve Kimlik 3. Toplumsal Yaşam 4. Kürei Arz	1. Peygamber şehri Mekke’nin yeri ve doğası 2. Peygamberliğinden öncesi 3. Peygamber oluşu 4. Mekke’deki daveti 5. Medine’nin hicret yurdu olması, yeri ve doğası 6. Medine’ye hicret 7. İslam Devleti’nin kuruluşu 8. Hz. Peygamberin Müslüman olmayanlarla ilişkileri 9. Veda Haccı
6.	Peygamberimi Örnek Alıyorum	1. Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler 2. Nesil ve Kimlik 3. Toplumsal Yaşam	1. Doğruluk ve Emanet 2. Rahmet ve merhamet 3. Af ve bağışlama 4. Güzel ahlak 5. Meşveretten örnekler

Kaynak: Vizara el-Terbiye ve el-Ta’lim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derese kaynağından uyarlanmıştır.

Tablo 3’de görüldüğü üzere Suudi Arabistan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 6 ünite bulunmaktadır. Bütün üniteler birden fazla öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir. En fazla öğrenme alanı ile ilişkilendirilen ünite 4 öğrenme alanı ile “Peygamberimiz Muhammed” ünitesi olmuştur. En az öğrenme alanı ile ilişkilendirilen “Harita” ve “Yeryüzü ve Çevremiz” üniteleri 2 öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir.

“Ailem ve Toplumum” ünitesi “Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler” , “Nesil ve Kimlik” ve “Toplumsal Yaşam” öğrenme alanları, “Harita” ünitesi “Kürei Arz” ve “Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler” öğrenme alanları, “Yeryüzü ve Çevremiz” ünitesi “Kürei Arz” ve “Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler” öğrenme alanları, “Peygamberlerin Hikâyeleri” ünitesi“ “Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler” , “Nesil ve Kimlik” ve “Toplumsal Yaşam” öğrenme alanları, “Peygamberimiz Muhammed” ünitesi “Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler”, “Kürei Arz”, “Nesil ve Kimlik” ve “Toplumsal Yaşam” öğrenme alanları, “Peygamberimi Örnek Alıyorum” ünitesi “Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler”, “Nesil ve Kimlik” ve “Toplumsal Yaşam” öğrenme alanları ile ilişkilendirilmiştir.

Suudi Arabistan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Peygamberimiz Muhammed” ünitesi 9, “Ailem ve Toplumum” , “Harita” , “Peygamberlerin Hikayeleri”, “Peygamberimi Örnek Alıyorum” üniteleri 5 ve “Yeryüzü ve Çevremiz” ünitesi 4 konudan oluşmuş bulunmaktadır.

2.1.2. Beşinci Sınıf

Suudi Arabistan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam beş ünite bulunmaktadır. Bu üniteler, ünitelerin ilişkilendirildikleri, öğrenme alanları ve konular aşağıda Tablo 4’de gösterilmiştir.

Suudi Arabistan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 5 ünite bulunmaktadır. “Arap Yarımadası Ülkelerinin Doğal Özellikleri” ünitesi hariç diğer ünitelerin hepsi, birden fazla öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir. En fazla öğrenme alanı ile ilişkilendirilen ünite 4 öğrenme alanı ile “Halifelerden Sonraki İslam Ümmeti” ünitesi olmuştur. En az öğrenme alanı ile ilişkilendirilen “Arap Yarımadası Ülkelerinin Doğal Özellikleri” ünitesi 1 öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4

Suudi Arabistan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları

Adet	Ünite	Öğrenme Alanı	Konu
1.	Dört Halife	1.Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler 2.Toplumsal Yaşam	1.Dört halifenin özellik ve ahlakları 2.Halifelik süreleri ve icraatları 3.İslamı yaymadaki çabaları 4.Müslümanların başkaları ile ilişkiler 5.Dört halife döneminden meşveret örnekleri
2.	Halifelerden Sonraki İslam Ümmeti	1.Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler 2. Kürei Arz 3. Nesil ve Kimlik 4. Toplumsal Yaşam	1.Emevi Devleti 2.Abbasi Devleti 3.Osmanlı Devleti 4. İslami fetihde bulunan büyük komutanlar 5. İslam Devletinin uygar yönleri 6. Müslümanların ilmi buluşlarından örnekler 7. Önemli eğitim kurumları 8. İslam medeniyetinin yükselişi
3.	Arap Yarımadası Ülkelerinin Doğal Özellikleri	1.Kürei Arz	1.Arap Yarımadası ülkelerinin özellikleri 2.Arap Yarımadası ülkelerinin yeryüzü şekilleri 3.Arap Yarımadası ülkelerinin iklimi
4.	Arap Yarımadası Ülkelerinin Beşeri Özellikleri	1.Kürei Arz 2.Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	1.Arap Yarımadası ülkelerinin nüfusu 2.Arap Yarımadası ülkelerinin ekonomik faaliyetleri 3.Arap Yarımadası ülkelerinin birbiriyle ilişkileri
5.	Arap Yarımadası Ülkelerinin Genel Sorunları	1.Kürei Arz 2. Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	1. Arap Yarımadasındaki suyun azlık sebepleri 2. Elektrik ve su elde edilmesiyle ilgili çaba 3. Elektrik ve su tüketiminde israf 4. Elektrik ve su tüketiminde bilinçlilik 5. Kara ve denizlerde kirlilik 6. Kara ve denizlerde çevreyi koruma

Kaynak: Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derese kaynağından uyarlanmıştır.

“Dört Halife” ünitesi “Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler” ve “Toplumsal Yaşam” öğrenme alanları, “Halifelerden Sonraki İslam Ümmeti” ünitesi “Geçmiş ve Gelecek

Arasında Köprüler” , “Kürei Arz” , “Nesil ve Kimlik” ve “Toplumsal Yaşam” öğrenme alanları, “Arap Yarımadası Ülkelerinin Doğal Özellikleri” ünitesi “Kürei Arz” öğrenme alanı, “Arap Yarımadası Ülkelerinin Beşeri Özellikleri” ünitesi “Kürei Arz” ve “Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler” öğrenme alanları, “Arap Yarımadası Ülkelerinin Genel Sorunları” ünitesi “Kürei Arz” ve “Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler” öğrenme alanları ile ilişkilendirilmiştir.

Suudi Arabistan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Halifelerden Sonraki İslam Ümmeti” ünitesi 8, “Arap Yarımadası Ülkelerinin Genel Sorunları” ünitesi 6, “Dört Halife” ünitesi 5, “Arap Yarımadası Ülkelerinin Doğal Özellikleri” ve “Arap Yarımadası Ülkelerinin Beşeri Özellikleri” üniteleri 3 konudan oluşmuş bulunmaktadır.

2.1.3. Altıncı Sınıf

Suudi Arabistan 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam sekiz ünite bulunmaktadır. Bu üniteler, ünitelerin ilişkilendirildikleri, öğrenme alanları ve konular aşağıda Tablo 5’de gösterilmiştir.

Suudi Arabistan 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 8 ünite bulunmaktadır. “Ülkemin Toprakları” ünitesi hariç, diğer ünitelerin hepsi birden fazla öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir. “Milli Kuruluş” ünitesi “Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler” ve “Nesil ve Kimlik” öğrenme alanları, “Suudi Arabistan’ın Tarihi” ünitesi “Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler” ve “Nesil ve Kimlik” öğrenme alanları, “Ülkemin Toprakları” ünitesi “Kürei Arz” öğrenme alanı, “Ülkemin Bölgeleri” ünitesi “Kürei Arz” ve “Toplumsal Yaşam” öğrenme alanları, “Ülkemin Nüfusu” ünitesi “Kürei Arz” ve “Nesil ve Kimlik” öğrenme alanları, “Ülkemin Kaynakları” ünitesi “Kürei Arz” , “Toplumsal Yaşam” ve “Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler” öğrenme alanları, “Ülkemin Kalkınması” ünitesi “Nesil ve Kimlik” ve “Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler” öğrenme alanı, “Biz ve Haklar” ünitesi “Nesil ve Kimlik” , “Toplumsal Yaşam” ve “Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler” öğrenme alanları ile ilişkilendirilmiştir.

Suudi Arabistan 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Milli Kuruluş” ve “Ülkemin Kaynakları” üniteleri 5, “Suudi Arabistan’ın Tarihi” ve “Ülkemin Toprakları” üniteleri 4, “Ülkemin Bölgeleri” , “Ülkemin Nüfusu” ve “Ülkemin Kalkınması” üniteleri 3 konudan oluşmuşken, “Biz ve Haklar” ünitesi 2 konudan oluşmuştur (Tablo 5).

Tablo 5

Suudi Arabistan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları, Ünite ve Konular

Adet	Ünite	Öğrenme Alanı	Konu
1.	Milli Kuruluş	1. Geçmiş ve Gelecek Arası Köprüler 2. Nesil ve Kimlik	1. I. Suudi Devletinin kuruluşundan önceki Arabistan yarımadası tarihi 2. I. ve II. Suudi Arabistan Devletleri 3. Muhammed bin Abdülvehhab'ın gençliği, davetinin önemi, başarısı ve kişiliği 4. Muhammed bin Suud'un gençliği, selefiliği yaymadaki cihadı ve karakteri 5. Türki bin Abdullah'ın gençliği ve devleti kurmadaki başarısı
2.	Suudi Arabistan'ın Tarihi	1. Geçmiş ve Gelecek Arası Köprüler 2. Nesil ve Kimlik	1. Kral Abdülaziz bin Abdül Rahman'ın gençliği, özellikleri ve karakteri 2. Milli birliğin aşamaları 3. Kral Abdülaziz'in medeniyete dair önemli başarıları 4. Kral Abdülaziz'den sonraki krallar
3.	Ülkemin Toprakları	1. Kürei Arz	1. Ülkenin konumu 2. Ülkenin sınırları 3. Ülkenin yüzey şekilleri 4. Ülkenin iklimi
4.	Ülkemin Bölgeleri	1. Kürei Arz 2. Toplumsal Yaşam	1. İdari bölgeler 2. İdari bölgelerin özellikleri 3. Krallıktaki başlıca şehirler
5.	Ülkemin Nüfusu	1. Kürei Arz 2. Nesil ve Kimlik	1. Krallığın nüfus sayısı 2. Nüfusun dağılımı 3. Nüfusun özellikleri ve yaş grupları
6.	Ülkemin Kaynakları	1. Kürei Arz 2. Toplumsal Yaşam 3. Ekonomik Kaynaklar Faaliyetler	1. Krallıktaki su kaynakları 2. Doğal bitkiler 3. Hayvan zenginliği 4. Petrol ve madenler 5. Nüfusun ekonomik faaliyet alanlarına göre dağılımı
7.	Ülkemin Kalkınması	1. Nesil ve Kimlik 2. Ekonomik Kaynaklar Faaliyetler	1. İslam'a hizmet 2. Sosyal büyüme 3. Ekonomik büyüme
8.	Biz ve Haklar	1. Nesil ve Kimlik 2. Toplumsal Yaşam 3. Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	1. Haklar 2. Görevler

Kaynak: Vizara el-Terbiye ve el-Ta'lim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derese kaynağından uyarlanmıştır.

2.1.4. Yedinci Sınıf

Suudi Arabistan yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam 6 ünite bulunmaktadır. Bu üniteler, ünitelerin ilişkilendirildikleri öğrenme alanları ve konular aşağıda Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6

Suudi Arabistan 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları

Adet	Ünite	Öğrenme Alanı	Konu
1.	Doğal Çevre	1. Kürei Arz 2. Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	1.Yerkürenin şekli ve hareketleri 2. Enlem ve boylam 3. Karalar ve denizler 4. Yeryüzü şekilleri 5. Hava ve iklim 6. Bitki ve hayvan türlerinin yaşamı
2.	Nüfus ve İmar	1. Kürei Arz 2. Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	1. Nüfus sayıları ve dağılımı 2. Nüfusun oluşumu 3. Nüfus artış türleri 4. İmar türleri
3.	Haritalar ve Güncel Teknolojiler	1. Kürei Arz 2. Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	1. Harita türleri ve unsurları 2. Harita kullanım alanları 3. Coğrafi konum belirleme sistemi 4. Küresel konum belirleme sistemi 5. Coğrafi bilgi sistemleri
4.	Hz. Peygamberin Mekke Hayatı	1. Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler 2. Kürei Arz 3. Nesil ve Kimlik 4. Toplumsal Yaşam 5. Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	1. Arap Yarımadasının doğal ve coğrafi özellikleri 2. Dini, siyasi, ekonomik ve sosyal durum 3. Mekke’nin konumu, iklimi ve bitki örtüsü 4. Doğumu, bebekliği, ibadeti, peygamberlik öncesi çalışmaları ve evliliği 5. Vahyin gelişi, gizli ve açık daveti 6. Kureyş kabilesinin eziyetleri ve onun buna karşı sabrı 7. Veda haccında kabilelere yardımı 8. I. ve II. Akabe Biati
5.	Hz. Peygamberin Medine Hayatı	1. Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler 2. Kürei Arz 3. Nesil ve Kimlik 4. Toplumsal Yaşam	1. Medine’nin konumu, iklimi ve bitki örtüsü 2. Habeşistan ve Medine’ye hicretin sebepleri 3. Mescid-i Nebevinin inşası 4. Ensar ve Muhacir kardeşliği 5. Bedir, Uhud ve Hendek Savaşları 6. Hudeybiye Antlaşması, Hayber ve Mekke’nin fethi 7. Huneyn Savaşı 8. Veda haccı ve vefatı
6.	Dört Halife	1. Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler 2. Nesil ve Kimlik 3. Toplumsal Yaşam	1. Dört halifenin nitelik ve ahlakları 2. Hz. Peygambere halife oluşları 3. Çalışmaları 4. İslamı yaymadaki gayretleri 5. Dört halifenin meşveret örnekleri

Kaynak: Vizara el-Terbiye ve el Ta’lim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Derasesyyalel-Am el-Derese kaynağından uyarlanmıştır.

Tablo 6’da görüldüğü üzere Suudi Arabistan 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 6 ünite bulunmaktadır. Bütün üniteler birden fazla öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir. En fazla öğrenme alanı ile ilişkilendirilen ünite beş öğrenme alanı ile “Hz. Peygamberin Mekke Hayatı” ünitesi olmuştur. Diğer bir ifade ile Suudi Arabistan 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde bir ünite öğrenme alanlarının hepsi ile ilişkilendirilmiştir. En az öğrenme alanı ile ilişkilendirilen “Doğal Çevre”, “Nüfus ve İmar” ve “Haritalar ve Güncel Teknolojiler ” üniteleri iki öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir.

Suudi Arabistan 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Hz. Peygamberin Mekke Hayatı” ve “Hz. Peygamberin Medine Hayatı” üniteleri 8, “Doğal Çevre” ünitesi 6, “Haritalar ve Güncel Teknolojiler” ve “Dört Halife” üniteleri 5 ve “Harita” ünitesi 4 konudan oluşmuştur.

2.1.5. Sekizinci Sınıf

Suudi Arabistan sekizinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam 8 ünite bulunmaktadır. Bu üniteler, ünitelerin ilişkilendirildikleri öğrenme alanları ve konular Tablo 7’de gösterilmiştir.

Suudi Arabistan 8. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 8 ünite bulunmaktadır. 4 ünite iki öğrenme alanı ile ilişkilendirilmişken geriye kalan 4 ünite dört öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir. “İslam Devletleri Tarihi Emevi Devleti”, “İslam Devletleri Tarihi Abbasi Devleti” , “İslam Devletleri Tarihi Müslümanların Haçlılara Moğollara Karşı Cihadi” ve “İslam Devletleri Tarihi Osmanlı Devleti” üniteleri iki öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir. “İslam Medeniyeti”, “Körfez İşbirliği Konseyi Üyesi Ülkeler”, “Arap ve İslam Dünyası” ve “Uluslararası İlişkiler ” üniteleri dört öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir.

Suudi Arabistan 8. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “İslam Devletleri Tarihi Emevi Devleti”, “İslam Devletleri Tarihi Abbasi Devleti”, “İslam Devletleri Tarihi Müslümanların Haçlılara Moğollara Karşı Cihadi” ve “İslam Devletleri Tarihi Osmanlı Devleti” üniteleri için 3 konu belirlenmişken “Körfez İşbirliği Konseyi Üyesi Ülkeler” ve “Arap ve İslam Dünyası” ünitelerinde 4 konu, “Uluslararası İlişkiler ” ünitesi 5 ve “İslam Medeniyeti” ünitesi 7 konudan oluşmuştur (Tablo 7).

Tablo 7

Suudi Arabistan 8. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları

Adet	Ünite	Öğrenme Alanı	Konu
1.	İslam Devletleri Tarihi Emevi Devleti	1.Geçmiş ve Gelecek Arası Köprüler 2. Nesil ve Kimlik	1. Emevi Devletinin kuruluşu ve önemli halifeleri 2. Emevilerin İslamı yaymadaki çabaları 3. Emevi Devletinin yıkılış sebepleri ve sonuçlar
2.	İslam Devletleri Tarihi Abbasi Devleti	1. Geçmiş ve Gelecek Arası Köprüler 2. Nesil ve Kimlik	1. Abbasi Devletinin kuruluşu ve önemli halifeleri 2. Abbasilerin İslamı yaymadaki çabaları 3. Abbasi Devletinin yıkılış sebepleri ve sonuçları
3.	İslam Devletleri Tarihi Müslümanların Haçlılara Moğollara Karşı Cihadı	1.Geçmiş ve Gelecek Arası Köprüler 2.Nesil ve Kimlik	1. Haçlı seferleri ve karşı duruş 2. Moğol saldırıları ve karşı duruş 3. Haçlı seferleri ve Moğol saldırılarından çıkarılacak dersler
4.	İslam Devletleri Tarihi Osmanlı Devleti	1.Geçmiş ve Gelecek Arası Köprüler 2. Nesil ve Kimlik	1. Osmanlı Devletinin kuruluşu ve önemli halifeleri 2. Osmanlıların İslamı yaymadaki çabaları 3. Osmanlı Devletinin yıkılış sebepleri ve sonuçları
5.	İslam Medeniyeti	1.Geçmiş ve Gelecek Arası Köprüler 2.Nesil ve Kimlik 3.Toplumsal Yaşam 4.Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	1.İslam medeniyetinin önemli esasları 2. İdari ve siyasi sistem 3. İlim ve bilgi 4. Sanat ve imar 5. Ekonomik durum 6. Müslüman alimlerden örnekler 7. İslam medeniyetinin Avrupa'ya etkisi
6.	Körfez İşbirliği Konseyi Üyesi Ülkeler	1.Kürei Arz 2.Nesil ve Kimlik 3.Toplumsal Yaşam 4.Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	1. Körfez İşbirliği ülkelerinin doğal özellikleri 2. Körfez İşbirliği ülkelerinin beşeri özellikleri 3. Konseyin başarıları 4. Konsey üyesi ülkelerin karşılaştığı sorunlar
7.	Arap ve İslam Dünyası	1.Geçmiş ve Gelecek Arası Köprüler 2.Kürei Arz 3.Nesil ve Kimlik 4.Toplumsal Yaşam	1. Arap ve İslam dünyasının doğal özellikleri 2. Arap ve İslam dünyasının beşeri özellikleri 3. Siyasi birlikler 4. Karşılaşılan sorunlar
8.	Uluslararası İlişkiler	1.Kürei Arz 2.Nesil ve Kimlik 3.Toplumsal Yaşam 4.Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	1. Krallık ve İslam dünyası 2. Krallık ve Arap birliği 3. İslami kurum ve kuruluşlar 4. Uluslararası kurum ve kuruluşlar 5. Millet ve ümmet olarak diğer devletlerle işbirliği

Kaynak: Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derese kaynağından uyarlanmıştır.

2.1.6. Dokuzuncu Sınıf

Suudi Arabistan dokuzuncu sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam 10 ünite bulunmaktadır. Bu üniteler, ünitelerin ilişkilendirildikleri öğrenme alanları ve konular Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8

Suudi Arabistan 9. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları

Adet	Ünite	Öğrenme Alanı	Konu
1.	Ülkemin Doğal Özellikleri	1.Kürei Arz 2.Nesil ve Kimlik	1. Ülkenin yeri, sınırları ve yüzölçümü 2. Ülkenin yeryüzü şekilleri 3. Ülkenin iklimi 4. Ülkede hayvanların korunması
2.	Ülkemin Tarihi I. ve II. Suudi Devletleri	1.Geçmiş ve Gelecek Arası Köprüler 2.Nesil ve Kimlik	1. Suudi Devletinden önce ülkenin durumu 2. Muhammed bin Abdülvehhab’ın reformu 3. I. Suudi Devleti 4. II. Suudi Devleti
3.	Ülkem Suudi Arabistan Krallığı’nın Tarihi	1.Geçmiş ve Gelecek Arası Köprüler 2.Kültür ve Kimlik 3.Toplumsal Yaşam	1. Ülkenin kuruluşu 2. Ülkenin birliği 3. Ülkenin kralları
4.	Suudi Arabistan Krallığı’ndaki Kuruluşlar	1.Nesil ve Kimlik 2.Toplumsal Yaşam	1. Ülkede yönetim sistemi 2. Bakanlar Kurulu 3. Meşveret Meclisi 4. İl ve Bölge Sistemi
5.	Ulusal Sorunlar Haklar ve Görevler	1.Nesil ve Kimlik 2.Toplumsal Yaşam	1. İnsan hakları 2.Vatandaşın hakları 3.Vatandaşın görevleri
6.	Ulusal Sorunlar Meşveret ve Diyalog	1.Nesil ve Kimlik 2.Toplumsal Düzen	1. İslamda meşveret 2. Diyalog ve başkasının görüşüne saygı
7.	Suudi Arabistan Krallığı’nın Nüfusu	1.Kürei Arz	1. Nüfus sayısı 2. Nüfusun dağılımı 3. Nüfusun oluşumu
8.	Suudi Arabistan Krallığı’nın Kaynakları	1.Geçmiş ve Gelecek Arası Köprüler 2. Kürei Arz 3.Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler 4.Toplumsal Yaşam	1. Su, petrol ve doğal gaz 2. Madeni zenginlikler 3.Tarım ve Hayvancılık 4. Sanayi, ticaret ve turizm 5. Kaynakların gelişimi ve korumanın önemi
9.	Ulusal Sorunlar Çalışma Hayatında Yaşanan Sorunlar	1.Toplumsal Yaşam 2.Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	1. Çalışma ve üretimin önemi 2. Ülkedeki çalışma alanları 3. İşçi göçünün nedenleri ve sonuçları
10.	Suudi Arabistandaki Hizmet Alanları	1.Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler	1. Eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler 2. Turizm hizmetleri 3. İletişim hizmetleri

Kaynak: Vizara el-Terbiye ve el Ta’lim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). El-Vesikatü’l el-İctima’iyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derase kaynağından uyarlanmıştır.

Tablo 8’de görüldüğü gibi Suudi Arabistan 9. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 10 ünite bulunmaktadır. 2 ünite bir öğrenme alanı ile ilişkilendirilmişken, 6 ünite iki öğrenme alanı,

1 ünite üç ve geriye kalan 1 ünite dört öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir. “Suudi Arabistan Krallığı’nın Nüfusu” ve “Suudi Arabistan’daki Hizmet Alanları” bir öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir. “Ülkemin Doğal Özellikleri”, “Ülkemin Tarihi I. ve II. Suudi Devletleri”, “Suudi Arabistan Krallığı’ndaki Kuruluşlar”, “Ulusal Sorunlar Haklar ve Görevler ”, “Ulusal Sorunlar Meşveret ve Diyalog” ve “Ulusal Sorunlar Çalışma Hayatında Yaşanan Sorunlar” üniteleri iki öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir. “Ülkem Suudi Arabistan Krallığı’nın Tarihi” ünitesi üç öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir. “Suudi Arabistan Krallığı Kaynakları ” ünitesi dört öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir.

Suudi Arabistan 9. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Suudi Arabistan Krallığı Kaynakları” ünitesi için 5 konu, “Ülkemin Doğal Özellikleri”, “Ülkemin Tarihi I. ve II. Suudi Devletleri”, “Suudi Arabistan Krallığı’ndaki Kuruluşlar” üniteleri için 4 konu belirlenmişken, “Ülkem Suudi Arabistan Krallığı’nın Tarihi”, “Ulusal Sorunlar Haklar ve Görevler ”, “Suudi Arabistan Krallığı’nın Nüfusu”, “Ulusal Sorunlar Çalışma Hayatında Yaşanan Sorunlar” ve “Suudi Arabistan’daki Hizmet Alanları” üniteleri için 3 konu ve “Ulusal Sorunlar Meşveret ve Diyalog ” ünitesi 2 konudan oluşmuştur.

2.2. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi

Disiplinler arası bir program yaklaşımı ve bir ders olarak sosyal bilgiler, Türkiye’de ilk kez 1960’lı yıllarda kabul görmüştür. Bu tarihten önce, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde bu dersin kapsamına giren disiplinlerin ilköğretim düzeyinde ayrı dersler olarak verildiği bilinmektedir. Cumhuriyet döneminde 1926, 1930, 1936 ve 1948 programlarında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerine yer verilmiştir. Bu dersler ilk kez 1962 yılında yayımlanan ilkokul program taslağında, disiplinler arası bir yaklaşımla “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir. 1968 yılında bu ders sosyal bilgiler adını almıştır. Sosyal bilgiler dersi 1968-1969 öğretim yılında bütün ilkokullara, 1970-1971 öğretim yılında da deneme niteliğinde ortaokullara resmen girmiştir. 1975 yılından itibaren de bütün ortaokullarda okutulmaya başlatılmıştır. Bu uygulama 1985 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten itibaren sosyal bilgiler dersi ilköğretim ikinci kademedeki milli tarih, milli coğrafya ve vatandaşlık bilgisi olarak verilmeye başlanmıştır. 1997-1998 öğretim yılında ilköğretim okullarında sosyal bilgiler dersinin okutulmasına tekrar başlanmıştır. Ancak sosyal bilgiler üzerine yapılan program çalışmaları sonucunda 1998 yılında kabul edilen ve yayımlanan “İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı” uygulamadan kaldırılmıştır. Bunun yerine Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın

12.07.2004 tarih ve 118 sayılı kararları ile ilköğretim sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf dersi öğretim programı yenilenmiştir. Ayrıca, 30.06.2005 tarih ve 188 karar sayısı ile de ilköğretim sosyal bilgiler 6. ve 7. sınıf dersi öğretim programı yenilenerek uygulamaya konulmuştur. Bu programlar yapılandırmacı ve öğrenci merkezli eğitim doğrultusunda hazırlanmıştır (Akdağ, 2009; Günden, 1995; Erden, 1998; Öztürk & Otluoğlu, 2011; Ulusoy, 2008; Sönmez, 1997).

2012 yılından itibaren Türkiye’de okullarda sürdürülen eğitim sistemi 4+4+4 şeklinde değiştirildi. Bu eğitim sistemi içinde sosyal bilgiler ilk ve ortaokul kademelerinde okutulmaktadır. Sosyal bilgiler dersi ilkokul 4. sınıftan başlayıp ortaokul 7. sınıfın sonuna kadar devam etmektedir. Diğer bir ifade ile sosyal bilgiler 4 sınıf düzeyinde de okutulmaktadır. Tablo 9’da Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin okutulduğu sınıf düzeyleri ve ders saatleri hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 9

Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Okutulduğu Sınıflar ve Ders Saatleri

No	Sınıf	S.B ders saati	Haftalık ders saati	S.B ders saati / Haftalık ders saati (%)
Birinci Kademe				
1.	4	3	30	10
İkinci kademe				
2.	5	3	35	8,5
3.	6	3	35	8,5
4.	7	3	35	8,5
Toplam	4	12	135	8,8

Kaynak: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, 2017.

http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_02/22163752_Yizelge.pdf sayfasından erişilmiştir.

Tablo 9’da görüldüğü üzere Türkiye’de sosyal bilgiler dersi birinci ve ikinci kademelerde okutulmaktadır. Birinci kademe 1 ve ikinci kademe 3 olmak üzere toplam 4 sınıf düzeyinde okutulmaktadır. Birinci kademe 4. sınıflarda, ikinci kademe 5, 6 ve 7. sınıflarda, yani ikinci kademe bulunan üç sınıf düzeyinde okutulmaktadır. Diğer bir tabirle Türkiye’de sosyal bilgiler dersi birinci kademenin dördüncü sınıfından itibaren başlar ve ikinci kademenin yedinci sınıfının sonuna kadar kesintisiz olarak devam eder. Türkiye’de sosyal bilgiler dersi birinci kademe dördüncü sınıfta 3 saat, ikinci kademe beşinci, altıncı ve yedinci sınıf düzeylerinin hepsinde 3’er saat, toplamda 12 saat okutulmaktadır. Birinci kademe 4. sınıfta sosyal bilgiler dersinin tüm dersler içinde oranı % 10 şeklindedir. İkinci kademe 5, 6 ve 7. sınıflarda sosyal bilgiler dersinin tüm dersler

içinde oranı % 8,5'tir. Türkiye'de okutulan sosyal bilgiler dersinin okutulduğu 4 sınıf düzeyinin toplam ders saati bu 4 sınıf düzeyinde okutulan bütün ders saatlerinin toplamı içinde % 8,8'e denk gelmektedir.

Sosyal gerçekliği bütüncül olarak ele alma ve çekirdek disiplinleri kaynaştırma problemi National Council for the Social Studies (NCSS) tarafından öğrenme alanı kavramının öne sürülmesine yol açmıştır (Ata, 2009). Öğrenme alanı birbiri ile ilişkili beceri, tema ve kavramların bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapıdır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005a). 2005 ilköğretim programında kazanımlar konulara, konular ünitelere, üniteler de öğrenme alanlarına göre şekillenmektedir. Sosyal bilgiler programında bulunan 9 öğrenme alanının her biri temelde bir sosyal bilim disipliniyle doğrudan ilişkili olmasının yanında, diğer sosyal bilim disiplinleriyle ilişkisi bulunan konu ve kazanımlara da yer verilmektedir. Örneğin, Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı'nın doğrudan ilişkisi bulunan sosyal bilim disiplini ekonomidir. Ancak bu öğrenme alanında yalnızca Ekonomi disiplinine ait kazanımlar değil, onun yanında sosyolojinin konusu olan toplumsal yaşama, coğrafyanın konusu olan doğal çevreye ait kazanım ve konular da yer almaktadır (Ata, 2009, s. 29). Türkiye sosyal bilgiler öğretim programının öğrenme alanları şunlardır: a) Birey ve Toplum; b) Kültür ve Miras; c) İnsanlar, Yerler ve Çevreler; d) Üretim, Dağıtım ve Tüketim; e) Bilim, Teknoloji ve Toplum; f) Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler; g) Güç, Yönetim ve Toplum; h) Küresel Bağlantılar; i) Zaman, Süreklilik ve Değişim öğrenme alanı ise diğer öğrenme alanları içerisinde eritilmiştir. Öğrenme alanlarının ilişkilendirildiği disiplinler aşağıdaki Tablo 10'daki gibi gösterilebilir;

Tablo10

Türkiye Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrenme Alanları ve Öğrenme Alanlarının İlişkilendirildikleri Disiplinler

No	Öğrenme alanı	Disiplin
1.	Birey ve Toplum	Psikoloji, Tarih, Medya Okuryazarlığı
2.	Kültür ve Miras	Tarih, Coğrafya, Antropoloji, Halk Bilimi, Ekonomi
3.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Sosyoloji, Tarih, Vatandaşlık Bilgisi, Sosyoloji
4.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ekonomi, Coğrafya, Tarih, Meslekler Bilgisi
5.	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Coğrafya, Bilim ve Teknolojik Gelişmelerin Takibi
6.	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Siyaset Bilimi, Vatandaşlık Bilgisi, Sosyoloji, Sosyal Sorumluluk, Hukuk, Çevre Eğitimi
7.	Güç, Yönetim ve Toplum	Siyaset Bilimi, Vatandaşlık Bilgisi, Sosyoloji, Sosyal Sorumluluk, Hukuk, Çevre Eğitimi
8.	Küresel Bağlantılar	Tarih, Coğrafya, Evrensel Değerler, Uluslararası İlişkiler

Kaynak: Semenderoğlu & Ekber, 2005 kaynağından uyarlanmıştır.

2015-2016 eğitim-öğretim yılında Türkiye’de okutulan sosyal bilgiler dersinin okutulduğu her sınıf düzeyine ait bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

2.2.1. Dördüncü Sınıf

Türkiye 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam sekiz ünite bulunmaktadır. Bu üniteler, öğrenme alanları ve konular aşağıda Tablo 11’ de gösterilmiştir.

Tablo 11

Türkiye 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları

Adet	Öğrenme Alanı	Ünite Adı	Konu
1.	Birey ve Toplum	Kendimi Tanıyorum	1. Farklıyım, farklısın, farklı 2. Duygudan düşünceye 3. Hayatım film 4. Kimliklerimin söyledikleri
2.	Kültürel Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	1. Geçmişin ipuçları 2. Tarihte Türklerin oynadığı oyunlar 3. Bir lider doğuyor
3.	İnsanlar Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	1. Yönümüzü buluyoruz 2. Resimden krokiye 3. Bugün hava nasıl olacak? 4. Çevremizi tanıyalım 5. Doğal afetlere ne kadar hazırız?
4.	Üretim Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	1. İhtiyaçlarımız, isteklerimiz 2. Alışverişte kurallar 3. Ekmek soframıza nasıl geliyor?
5.	Bilim, Teknoloji ve Toplum	İyi ki Var!	1. Zekâmızla oluşturup geliştirdiklerimiz 2. Zaman 3. Zaman içinde geliştiler ve değiştiler 4. Buluş yapalım 5. Teknolojiye zarar vermeyelim
6.	Gruplar Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	1. Problemlerimizi kimler çözüyor? 2. Hep birlikte el ele 3. Okul eğitim, bilgi yolu; her günü etkinlik dolu 4. Eğitsel-sosyal etkinlikler
7.	Güç Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	1. Yerel yönetimler 2. İstersek her sorunu çözeriz 3. Bayramımız kutlu olsun
8.	Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşlarım	1. Dünya turu 2. Her ülke ayrı bir dünya 3. Hepimiz kardeşiz 4. Bütün kutlamalar özeldir

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, 2005a ve 2006 kaynağından uyarlanmıştır.

Tablo 11’de görüldüğü üzere Türkiye 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında sekiz ünite bulunmaktadır. Bu ünitelerden; “Kendimi Tanıyorum” Birey ve Toplum” öğrenme alanı ile “Geçmişimi Öğreniyorum” , “Kültürel Miras” öğrenme alanı ile “Yaşadığımız Yer” , “İnsanlar Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile “Üretimden Tüketime” , “Üretim Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı ile “İyi ki Var!” , “Bilim Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı

ile “Hep Birlikte” , “Gruplar Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı ile “İnsanlar ve Yönetim” , “Güç Yönetim ve Toplum” öğrenme alanı ile ve “Uzaktaki Arkadaşlarım” , “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir.

Türkiye 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Kendimi Tanıyorum” ünitesi için 4, “Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesi için 3, “Yaşadığımız Yer” ünitesi için 5, “Üretimden Tüketime” ünitesi için 3, “İyi ki Var!” ünitesi için 5, “Hep Birlikte” ünitesi için 4, “İnsanlar ve Yönetim” ünitesi için 3 ve “Uzaktaki Arkadaşlarım” ünitesi için 4 olmak üzere toplam 31 konu belirlenmiştir.

2.2.2. Beşinci Sınıf

Türkiye 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam sekiz ünite bulunmaktadır. Bu üniteler, öğrenme alanları ve konular aşağıda Tablo 12’de gösterilmiştir.

Türkiye 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında sekiz ünite bulunmaktadır. Bu ünitelerden; “Haklarımı Öğreniyorum”, “Birey ve Toplum” öğrenme alanı ile “Adım Adım Türkiye”, “Kültürel Miras” öğrenme alanı ile “Bölgemizi Tanıyalım”, “İnsanlar Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile “Ürettiklerimiz”, “Üretim Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı ile “Gerçekleşen Düşler”, “Bilim Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı ile “Toplum İçin Çalışanlar”, “Gruplar Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı ile “Bir Ülke Bir Bayrak” , “Güç Yönetim ve Toplum” öğrenme alanı ile ve “Hepimizin Dünyası”, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir.

Türkiye 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Haklarımı Öğreniyorum” ünitesi için 4, “Adım Adım Türkiye” ünitesi için 4, “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesi için 6, “Ürettiklerimiz” ünitesi için 7, “Gerçekleşen Düşler” ünitesi için 6, “Toplum İçin Çalışanlar” ünitesi için 5, “Bir Ülke Bir Bayrak” ünitesi için 5 ve “Haklarımı Öğreniyorum” ünitesi için 6 olmak üzere toplam 46 konu belirlenmiştir (Tablo 12).

Tablo 12

Türkiye 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları

Adet	Öğrenme Alanı	Ünite Adı	Konu
1.	Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	1. Hepimiz bir aradayız 2. Rollerimiz 3. Haklarım ve sorumluluklarım 4. Çocuk hakları
2.	Kültürel Miras	Adım Adım Türkiye	1. Ülkemizin güzelliklerine yolculuk 2. Zengin kültürümüz 3. Farklılıklar ve benzerliklerimiz 4. Ortak değerlerimiz 5. Çağdaşlaşan Türkiye 6. Yeni Türk devletinin temelleri
3.	İnsanlar Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	1. Bölgeyi tanıyorum 2. İklim ve insan yaşantısı 3. İnsanların yaşadıkları yerler 4. İnsan doğayı şekillendiriyor 5. Yurdumuzdaki afetler 6. Doğal afetler ve kültür 7. Doğal afetler ve yanlış uygulama
4.	Üretim Dağıtım ve Tüketim	Ürettiklerimiz	1. Ekonomik faaliyetler 2. Coğrafi özellikler ve üretim 3. Meslekler ve ekonomik faaliyetler 4. Bölgemdeki ekonominin ülkedeki yeri 5. Ekonomik gelişmede insan faktörü 6. Üretim ile ilgili görüşlerim var 7. Arkadaşlarım ile üretim yapıyoruz
5.	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	1. Buluşlar dünyamızı değiştiriyor 2. Teknoloji ve insan hayatı 3. Bilim insanları 4. Uygarlığa giden yol 5. Dergilerle bilim dünyasına yolculuk 6. Güvenilir bir çalışma için
6.	Gruplar Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	1. İhtiyaçlar ve kurumlar 2. Kurumlar hepimiz için 3. Sivil toplum kuruluşları 4. Sivil toplum, çağdaş toplum 5. Gönüllüler ve görevliler
7.	Güç Yönetim ve Toplum	Bir Ülke Bir Bayrak	1. Birlikte yaşamak için 2. Yaşadığım ilin yönetimi 3. Ulusal egemenlik ve yönetim 4. Merkezi yönetim 5. Ulusal değerlerimiz
8.	Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	1. Dünya çocukları 2. Ülkeler arası ticaret 3. Uluslararası ticarete iletişim ve ulaşım 4. İnsanlığın ortak mirası 5. Ortak miras ve turizm 6. Turizm insanları yakınlaştırır

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, 2005a ve 2006 kaynağından uyarlanmıştır.

2.2.3. Altıncı Sınıf

Türkiye 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam yedi ünite bulunmaktadır. Bu üniteler, öğrenme alanları ve konular aşağıda Tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13

Türkiye 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları

Adet	Öğrenme Alanı	Ünite Adı	Konu
1.	Birey ve Toplum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	1. Köprüden geçemedim 2. Araştırmacı 3. Otobüs 4. Ben bir vatandaşım 5. Atatürk ve sosyal bilimler
2.	Kültürel Miras	Yeryüzünde Yaşam	1. Konuşan haritalar 2. Doğayla baş başa 3. Dört mevsim Türkiye 4. Zamanda yolculuk 5. Bu toprağın sesi
3.	İnsanlar Yerler ve Çevreler	İpek yolunda Türkler	1. Belgelerin dili 2. Orta Asya’da yaşam 3. Ordu, millet el ele 4. İpek yolu 5. İslamiyet ve Türkler 6. Tarihimizden kesitler 7. Geçmişten Günümüze 8. Kültür bir hazinedir
4.	Üretim Dağıtım ve Tüketim	Ülkemizin Kaynakları	1. Kaynaklarımız ve ekonomi 2. Doğa ile ekonomi buluşuyor 3. Daha iyi bir Türkiye için vergi 4. Tek bir dünyamız var 5. Faydalı olmak
5.	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Ülkemiz ve Dünya	1. Nerede ve nasıl yaşıyoruz 2. Ekonomik ilişkiler 3. Önder Türkiye 4. Kardeşliğin meyvesi 5. İnsanları seviyorum
6.	Gruplar Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Demokrasinin Serüveni	1. En iyi demokrasi 2. Tarihten günümüze demokrasi 3. Haklarımız var 4. Tarihten günümüze insan hakları 5. Türk toplumunda kadının yeri
7.	Güç Yönetim ve Toplum	Elektronik Yüzyıl	1. Belgelerin dili 2. Bir buluş yaptım hayatım değişti 3. El ele 4. Patent hakkı bende saklı 5. Atatürk’ün aydınlığı

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, 2005b ve 2006 kaynağından uyarlanmıştır.

Tablo 13’te görüldüğü üzere Türkiye 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yedi ünite bulunmaktadır. Bu ünitelerden; “Sosyal Bilgiler Öğreniyorum”, “Birey ve Toplum” öğrenme alanı ile “Yeryüzünde Yaşam”, “Kültürel Miras” öğrenme alanı ile “İpek Yolunda Türkler”, “İnsanlar Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile “Ülkemizin Kaynakları” , “Üretim Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı ile “Ülkemiz ve Dünya Bilim” “Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı ile “Demokrasinin Serüveni”, “Gruplar Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı ile ve “Elektronik Yüzyıl”, “Güç Yönetim ve Toplum” öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir.

Türkiye 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Sosyal Bilgiler Öğreniyorum” ünitesi için 5, “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi için 5, “İpek Yolunda Türkler” ünitesi için 8, “Ülkemizin Kaynakları” ünitesi için 5, “Ülkemiz ve Dünya Bilim” ünitesi için 5, “Demokrasinin Serüveni” ünitesi için 5 ve “Elektronik Yüzyıl” ünitesi için 5 olmak üzere toplam 38 konu belirlenmiştir.

2.2.4. Yedinci Sınıf

Türkiye 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam yedi ünite bulunmaktadır. Bu üniteler, öğrenme alanları ve konular aşağıda Tablo 14’de gösterilmiştir.

Türkiye 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bulunan ünitelerden “İletişim ve İnsan İlişkileri” , “Birey ve Toplum” öğrenme alanı ile “Ülkemizde Nüfus” , “İnsanlar ve Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile “Türk Tarihine Yolculuk” , “Kültür Miras öğrenme alanı ile “Zaman İçinde Bilim” , “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı ile “Ekonomi ve Sosyal Hayat” , “Üretim Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı ile “Yaşayan Demokrasi” , “Güç Yönetim ve Toplum” öğrenme alanı ile ve “Ülkeler Arası Köprüler” , “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ile ilişkilendirilmiştir.

Türkiye 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “İletişim ve İnsan İlişkileri” ünitesi için 4, “Ülkemizde Nüfus” ünitesi için 5, “Türk Tarihine Yolculuk” ünitesi için 8, “Zaman İçinde Bilim” ünitesi için 5, “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesi için 6, “Yaşayan Demokrasi” ünitesi için 5, “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesi için 3 olmak üzere toplam 36 konu belirlenmiştir (Tablo 14).

Tablo 14

Türkiye 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuları

Adet	Öğrenme Alanı	Ünite	Konu
1.	Birey ve Toplum	İletişim ve İnsan İlişkileri	1. İletişim bir sanattır 2. Bir tuşla dünya evimize geldi 3. Özgür basın demokrasinin temelidir 4. Herkesi ayrı ayrı dinlemekten zevk alırım
2.	İnsanlar Yerler ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	1. Yaşadığımız yerler 2. Türkiye nüfusunun özellikleri 3. Göçün neden ve sonuçları 4. Eğitim ve çalışma hakkı 5. Yerleşme ve seyahat özgürlüğü
3.	Kültür ve Miras	Türk Tarihine Yolculuk	1. Türklerin yeni yurdu Anadolu 2. Beylikten devlete Osmanlının kuruluşu 3. Karaların ve denizlerin hakimi Osmanlı 4. Farklılıklara rağmen 5. Gez dünyayı gör Konya'yı 6. Nasıl etkiledik, etkilendik 7. Seyyahların dilinden Osmanlı kültürü 8. Yeni kurumlarla değişen toplum hayatı
4.	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Zaman İçinde Bilim	1. Her bilimsel buluş yeni bir başarıdır 2. Söz uçar yazı kalır 3. Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginler 4. Bilimsel birikim nasıl oluştu? 5. Düşünce özgürlüğü ve bilim
5.	Üretim Dağıtım ve Tüketim	Ekonomi ve Sosyal Hayat	1. Toprağın gücü 2. Devletler geliyor 3. İnsan gücünden makineye 4. Sosyal yaşamda vakıflar 5. Nasıl eğitim gördüler 6. Mesleğimi nasıl seçmeliyim
6.	Güç Yönetim ve Toplum	Yaşayan Demokrasi	1. Kurultaydan meclise 2. Yönetimin özü 3. Kuvvetler ayrılığı 4. Kamuoyu ve basın 5. Örnek yurttaş
7.	Küresel Bağlantılar	Ülkeler Arası	1. Bir dünya savaşı 2. Küresel sorunlara küresel çözümler 3. İnsanlığın sorumluluğu

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, 2005b ve 2006 kaynağından uyarlanmıştır.

2.3. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde konu ile ilgili yapılmış araştırmalar ele alınmıştır. Yapılan literatür taramasında iki veya daha fazla ülkenin eğitim sistemi, öğretim programı ve ders

kitaplarının karşılaştırmalı olarak ele alındığı çalışmalara rastlanılmıştır. Aşağıda, Türkiye’de yapılan araştırmalardan ön plana çıkanlar ele alınmıştır.

Özkaral (2015), “*İlkokul ve Ortaokul Düzeyinde Sosyal Bilgiler Kapsamındaki Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*” isimli doktora tezinde, Türkiye, Kanada (Ontario), Finlandiya, Estonya Cumhuriyeti, Kore Cumhuriyeti, Çin Halk Cumhuriyeti Hong Kong Özel İdari Bölgesi, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Avustralya’da uygulanan ilkokul ve ortaokul düzeyinde sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programlarını amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme boyutları açısından incelemek ve bunları karşılaştırmak, benzerlik ve farklılıkları tespit etmeyi amaçlamıştır. Türkiye’de uygulanmakta olan sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programlarına ilişkin birtakım yeni fikirlerin oluşması ve uygulanması da amaç edinilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Veriler “doküman incelemesi” yöntemiyle elde edilmiştir. Araştırmacı tarafından öğretim programları İngilizce ’den Türkçe ’ye çevrilmiştir. Verilerin analizinde, bir nitel araştırma tekniği olan betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak araştırmada ele alınan öğretim programlarının amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme boyutları bakımından benzer özelliklerinin ağırlıkta olduğu ancak bazı farklılıkları da içerdikleri saptanmıştır. Tespit edilen farklılıklara dayanılarak, ülkemizde uygulanmakta olan sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programlarında şu konularda program geliştirme çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir: Ebeveyn ve diğer aile üyeleri ile ilişkiler, mutlu bir aile kurma, iyi arkadaşlıklar kurma, sigara kullanımı, alkoliklik, çocuk suçları, uyuşturucu eğitimi, mesleki eğitim, iş seçimi, tüketici eğitimi, yolsuzlukla mücadele, çevre kirliliği ve koruma, kanser eğitimi, sürdürülebilirlik, ekolojik okuryazarlık, matematiksel okuryazarlık, finansal okuryazarlık, tarihsel okuryazarlık.

Öztürk ve Öztürk (2013), “*Kanada (Ontario) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Bu Programın Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programıyla Karşılaştırılması*” başlıklı makalelerinde; her iki ülkenin sosyal bilgiler öğretim programları; yapı, temel alınan yaklaşımlar, içerik, amaç, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirme yaklaşımları açısından karşılaştırılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; her iki ülkenin sosyal bilgiler öğretim programının benzerlikleri; yapılandırmacı yaklaşımının benimsenmesi, etkili vatandaşlık üzerine odaklanmasıdır. İki öğretim programındaki farklılıklar daha dikkat çekici olup, Türkiye’deki sosyal bilgiler programında alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerine

yer verilirken, Kanada’da sadece rubrik üzerinden ölçme ve değerlendirme yapıldığı, Türkiye’deki programda daha fazla bilgilendirme yapıldığı saptanmıştır. Ayrıca iki ülkenin sosyal bilgiler programları; uygulanan sınıf seviyelerinin farklılık göstermesi, amaç, içerik, kazanım sayılarındaki farklılıklardır.

Osmanoğlu (2012), *“Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının Karşılaştırılması”* adlı doktora tezinde; 2007-2008 öğretim yılında Türkiye’de 6. ve 7. sınıf seviyeleri ile Mısır’da bu seviyelere denk düşen ilköğretim I. kademe 6. sınıf ile II. kademe 1. sınıf sosyal bilgiler öğretim programları ve ders kitaplarını karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamıştır. Mısır Arap Cumhuriyeti’nde 2007–2008 öğretim senesinde uygulanan ilköğretim I. kademe 6. sınıf, ilköğretim II. kademe 1. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programları ve ders kitapları ile Türkiye Cumhuriyeti’nde 2007-2008 öğretim senesinde uygulanan ilköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve 2006-2007, 2007-2008 senelerinde okutulmuş ders kitapları araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. İncelemeyi gerçekleştirmek için nitel araştırma prosedürleri takip edilmiş, nitel araştırma modeline dayalı doküman analizi tekniği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; Türkiye ve Mısır’ın sosyal bilgiler programlarının amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme boyutlarında farklılıklar gösterdiği ve sosyal bilgiler ders kitaplarında da Türkiye’nin alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerine yer verirken, Mısır’ın sosyal bilgiler ders kitaplarında geleneksel ölçme değerlendirme yöntemlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Merey, Kuş ve Karatekin (2012), *“Türkiye ve ABD İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerler Eğitimi Açısından Karşılaştırılması”* başlıklı makalelerinde; Türkiye ve ABD sosyal bilgiler öğretim programlarını değerler eğitimi açısından karşılaştırmayı amaçlamışlardır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması modelindedir. Türkiye’den İlköğretim I. Kademe (4.-5. sınıf) ve II. Kademe (6.-7. sınıf) sosyal bilgiler ders programları ve Amerika’da ise yine bu yaş grubuna denk gelen düzeydeki sosyal bilgiler programları incelenmek üzere çalışma grubu belirlenmiştir. Bu kapsamda programlarda sınırlandırılmış sistemleri içeren toplam 328 kazanım çalışma kapsamında incelenmiştir. Veriler her iki ülkenin ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarından doküman incelemesi yöntemi ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, her iki ülkenin de sosyal bilgiler programında duyarlılık, bilimsellik, sorumluluk ve yardımlaşma gibi bireysel değerlere yer verildiği, fakat ABD sosyal bilgiler programında

birey haklarına saygılı olma, farklılıklar, kamu yararı, çatışma önleme vb. demokratik değerlere de sıklıkla vurgular yapıldığı belirlenmiştir.

İpek (2011), “*İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitaplarında Vatandaşlık Eğitiminin Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Hedeflere Uygunluğu Yönünden Değerlendirilmesi*” başlıklı yüksek lisans tezinde; 2004 programında yer alan 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki vatandaşlıkla ilgili kavram ve öğretilerin, MEB’in genel amaçları ve sosyal bilgiler programının hedefleriyle uyumunu değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi tekniklerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Çalışmada, ders kitaplarındaki konularda ağırlıklı olarak ulus devlet anlayışının, özünde bir değişiklik oluşturulmadan günümüz dünyasının gereksinimlerine Avrupa Birliği kriterlerine uygun hale getirildiği; ders kitaplarının evrensel kimliği, ulusal değerleri merkeze alarak ve genel olarak etnik anlamda akraba olarak kabul edilen milletlerin değerleri üzerinden oluşturduğu; demokrasi, insan hakları ve ekonomik ilişkiler boyutunda ders kitaplarındaki konuların daha çok teorik olarak yer aldığı; MEB’in sosyal bilgiler dersi aracılığıyla bireylere kazandırmaya çalıştığı etkin yurttaş yetiştirme hedefi ile ders kitaplarındaki konuyla ilgili örneklerin birbiriyle çeliştiği; etkin yurttaş yerine pasif yurttaş yetiştirmeye yönelik yaklaşım sergilendiği; bireyin devlet için var olduğu geleneksel anlayışın, MEB’in belirlemiş olduğu hedeflerde kısmen değişmiş olmasına rağmen, ders kitaplarında yer verilen konularda önemini koruduğu; ders kitaplarındaki vatandaşlık değerlerinin, MEB’in hedeflerinden farklılaştığı; günümüz dünyasının vatandaşlık algısını içermediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kaya (2011), “*Türkiye ve Almanya’daki Coğrafya Öğretim Programlarının Karşılaştırılması*” isimli makalesinde; Türkiye’de 2005, Almanya’da ise 2004 yılından itibaren liselerde uygulanmaya başlanan Coğrafya Öğretim Programları karşılaştırılmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye ve Almanya’da lise Coğrafya Öğretim Programları oluşturmaktadır. Örneklemini ise Türkiye’deki lise 9. sınıflar, Almanya’da ise nüfus miktarı ve yoğunluğu en fazla olan Nordrhein-Westfalen eyaletindeki lise 9. sınıflar teşkil etmektedir. Coğrafya Öğretim Programları içerik analizine uygun olarak incelenmiş ve elde edilen bulgular doğrultusunda programlar; hedef, içerik, öğretme- öğrenme süreci ve değerlendirme süreci açısından karşılaştırılmıştır. Araştırmada, Almanya ve Türkiye’de yaklaşık olarak aynı hedef davranışlarının bulunduğu, bu davranışların Türkiye’de bir Almanya’da üç yıl içerisinde kazandırılmaya çalışıldığı; Türkiye’deki coğrafya programında fiziki coğrafya konularının Almanya’daki coğrafya programına göre daha

ağırlıkta olduğu, dolayısıyla bu konuların düzey itibarıyla öğrenciler için ağır olabileceği; Almanya'nın Coğrafya Programı'nda özellikle “çevrenin sürdürülebilirliği, çevreye karşı duyarlı bireyler yetiştirme, çevrenin ekonomik kullanımı ile coğrafi çevrede üretim faaliyetleri” konularının ağırlıkta olduğu, bu konuların Türkiye'nin programında öğrenciye kazandırılacak değerler ve tutumlar kapsamında verildiği; Almanya'nın coğrafya dersinde yazılı sınava yer vermediği, bu durumun süreci değerlendirmeyi ön plana çıkardığı bulgulanmıştır.

Yüceer (2011), “*Danimarka ve Türkiye’de Uygulanan Sosyal Bilgiler Programlarının Analizi ve Karşılaştırılması*” başlıklı yüksek lisans tezinde; Danimarka ve Türkiye'nin sosyal bilgiler programı ve sosyal bilgiler programı kapsamına giren derslerin amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve değerlendirme boyutları, benzerlikleri ve farklılıkları yönünden karşılaştırmayı amaçlamıştır. Çalışma, Danimarka'nın Odense Bölgesi'nde uygulanan sosyal bilgiler ve sosyal bilgiler programı kapsamına giren derslerin görüldüğü sınıf düzeyleri ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan doküman analizi tekniği kullanılmış, bu doğrultuda da Danimarka'nın Sosyal Bilgiler Programı'na ilişkin ülkenin Eğitim Bakanlığı kaynaklarına ulaşılarak araştırmanın temelini oluşturan Sosyal Bilgiler Programı'na yönelik dokümanlar elde edilmiştir. Bunun dışında veri toplama amacıyla, araştırmacı tarafından okullara gidilip konuyla ilgili öğretmenlerle birebir görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

- Danimarka eğitim sistemi, ders süreleri, ders kitapları, okul sistemi ve eğitimle ilgili kararlarda Türkiye'den farklı olarak daha fazla yerellik taşımaktadır.
- İki ülkenin sosyal bilgiler programındaki yaklaşım farklılık göstermektedir. Türkiye'de sarmal yaklaşım, Danimarka'da proje merkezli yaklaşım benimsenmiştir.
- İki ülkenin sosyal bilgiler programları öğrenme alanları açısından birbirlerine benzerlik göstermekte olup, iki ülkede de öğrenme alanları birbirleriyle ilişkilidir. Danimarka sosyal bilgiler programında Avrupa Birliği ilişkilerine, teröre ve terörizmin yanında çok kültürlülüğten de bahsedilmektedir.
- Danimarka'nın sosyal bilgiler programında her sınıf düzeyinde özel amaçlar başlığı altında, Türkiye'nin sosyal bilgiler programında ise öğrenme alanları çerçevesinde

kazanımlara yer verilmektedir. Her iki ülke özel amaçlar çerçevesinde birbirleriyle örtüşen kazanımlara sahiptir.

- Türkiye'nin sosyal bilgiler programında her sınıf düzeyinde öğrenme alanına ve bu öğrenme alanı çerçevesinde üniteler, kazanımlar, etkinlikler ile bu kazanım ve etkinliklere ilişkin açıklamalara yer verilmektedir. Danimarka'nın sosyal bilgiler programında ise daha çok dersler arası ilişkilendirmeler görülmektedir.
- İki ülkenin sosyal bilgiler programının genel amacı iyi bir vatandaş yetiştirmek olup, Danimarka eğitim sisteminde demokrasi kavramı, Türk eğitim sisteminde ise Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlılık ön plandadır.
- Danimarka ve Türkiye eğitim sisteminde öğrenci merkezlik esastır ve her iki ülke yöntem ve teknik, ölçme ve değerlendirme araçları bakımından benzerlikler taşımaktadır.
- Danimarka'da öğrencilere 9. sınıfa kadar sınav uygulaması yapılmazken, Türk eğitim sisteminin her sınıfında yazılı ve sözlü sınavlar yapılmaktadır.

Yazıcı (2009), “Yeni Zelanda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Bu Programın Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İle Karşılaştırılması” başlıklı makalesinde; Yeni Zelanda ve Türkiye’deki yürürlükteki sosyal bilgiler programlarını karşılaştırmış, iki ülkenin öğretim programlarındaki benzerlikler ve farklılıkları belirlemeye çalışmıştır. Araştırmada, var olan bir durumu ortaya koyma amacı güdüldüğünden tarama modeli kullanılmıştır. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretim programları ve bu programlarla ilgili kaynaklar kütüphanelerden ve internet üzerinden elde edilmiştir. Öğretim programlarının ve kaynaklarının elde edilmesinin ardından, iki ülkenin sosyal bilgiler öğretim programları yapı ve içerik açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda; iki ülkenin sosyal bilgiler programlarının öğrenme alanları kullanılarak oluşturulduğu, iki ülkenin programlarında yer alan araç ve gereçlerinin benzerlikler gösterdiği belirlenmiştir. Yeni Zelanda sosyal bilgiler programları sosyal bilgiler süreçleri boyutu üzerinden yapılandırılırken Türkiye’de sosyal bilgiler programı kavram, beceri ve değer boyutları üzerinden yapılandırılmıştır. Yeni Zelanda sosyal bilgiler programında beceri boyutu daha kapsamlı ve işlevsel olarak yer alırken Türkiye sosyal bilgiler programında kavram, değer ve değerlendirme daha kapsamlı ve işlevsel olarak yer almıştır.

Kaymakçı (2009), “Yeni Sosyal Bilgiler Programı Neler Getirdi?” başlıklı makalesinde; 2004-2006 yılları arasında hazırlanan yeni sosyal bilgiler programının getirmiş olduğu

yenilikleri ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada ilk olarak sosyal bilgilerin Türkiye’deki gelişimi ve yeni programın hazırlanma gerekçeleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra yeni programın getirmiş olduğu yenilikler; sosyal bilgilerin tanımı, sosyal bilgilerin vizyonu, yeni programın amacı, öğretim teorisi, yeni programın kavram, beceri ve değerleri, kazanımları, öğrenme alanları, Atatürkçülük konuları, öğrenme öğretme yaklaşımları, ölçme değerlendirme ve ders kitapları açısından değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda yeni programla birlikte yapılandırmacı öğretim anlayışını esas alan bir programın geliştirildiği, sosyal bilgilerin sosyal bilim disiplinlerinden yararlanan, sosyal bilimlerin özüne ve mantığına uygun disiplinler arası bir alan haline getirildiği, yeni programın konularının ilköğretim 4.,5.,6. ve 7. sınıfı bir bütün olarak kapsayacak şekilde sarmal ve senkronik bakış açısına uygun olarak yapılandırıldığı, yeni programın öğrenciyi merkeze alan, etkinliklere dayalı, öğretim teknoloji ve materyallerinden faydalanmayı amaç edinen, modern dünyada eğitim öğretim faaliyetlerinde kullanılan öğretim strateji, yöntem ve tekniklerini kullanmayı esas alan bir yapıda olduğu belirlenmiştir.

İnci (2009), “Türkiye Sosyal Bilgiler Programının Karşılaştırmalı İncelemesi (Kanada (Ontario), İrlanda, ABD (New York, Kaliforniya), Finlandiya, Yeni Zelanda)” isimli yüksek lisans tezinde; Türkiye sosyal bilgiler programı ile Kanada (Ontario eyaleti), İrlanda, Amerika Birleşik Devletleri (New York ve Kaliforniya eyaletleri), Finlandiya ve Yeni Zelanda sosyal bilgiler programlarını karşılaştırmıştır. Çalışmada programlar özellikle vizyon, amaç, öğrenme alanı, yaklaşım, yöntem, ölçme ve değerlendirme yöntemleri gibi konular açısından incelenmiş, benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir. Çalışmanın amacı 2004 yılında yenilenen Türkiye Sosyal Bilgiler programının eksikliklerinin tespit edilerek iyileştirilmesine katkı sağlamaktır. Çalışmanın örneklemini gelişmiş ülkelere, öğrencileri uluslararası sınavlarda Türkiye’den daha başarılı sonuçlar alan ve son 10 yıl içerisinde programını yenileyerek yapılandırmacı bakış ile programını şekillendiren ülkeler arasında seçilmiştir. Bunlar Amerika’dan rastlantısal olarak seçilen New York ve Kaliforniya eyaletler, Kanada’dan rastlantısal olarak seçilen Ontario eyalet, İrlanda, Yeni Zelanda ve Finlandiya’dır. Yapılan içerik analizi sonucunda; Türkiye sosyal bilgiler programının çağa ve dünyada kabul edilen sosyal bilgiler eğitimi standartlarına büyük oranda uygun bir program olduğu tespit edilmiştir. Ancak, çok kültürlülük, aktif vatandaşlık, girişimcilik, anti-ayrımcı eğitim, sürdürülebilirlik, tarihe eleştirel bakış ve güncel olaylar ve sorunlar konularında geliştirilmeye gereksinim duyulduğu da tespit edilmiştir.

Gün (2007), “Türkiye ve İngiltere İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması” isimli yüksek lisans tezinde; Türkiye 4. ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ile İngiltere’de bu dersin karşılığı olan tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgileri dersini karşılaştırarak, benzerlik ve farklılıklarını belirlemeyi amaçlamıştır. İngiltere’de sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgileri dersi adı altında sunulduğundan, araştırmada üç derse ait öğretim programları incelenmiştir. Araştırmada, var olan bir durumu ortaya koyma amacı güdüldüğünden tarama modeli kullanılmış, evren ve örneklem tayinine gidilmemiştir. Bu bilgiler “belge çözümleme (document analysis)” yöntemiyle değerlendirilerek araştırma için gerekli olan veriler elde edilmiştir. Sonuç olarak iki ülkenin, içerik ve yöntem olarak birbirlerinden çok farklı eğitim sistemlerine sahip olduğu, İSBÖP (İngiltere Sosyal Bilgiler Öğretim Programı)’nin görece daha zengin ve esnek bir yapıya sahip olduğu ve TSBÖP (Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programı)’nin geliştirilmesinde ve uygulanmasında birtakım eksikliklerin mevcut olduğu saptanmıştır.

Alkın (2007), “İngiltere ve Türkiye’de İlköğretim Programlarındaki Vatandaşlık Eğitiminin Karşılaştırılması” isimli yüksek lisans tezinde, iki ülkenin programlarında vatandaşlık eğitimini nasıl verdiğine dair açıklamalara ve karşılaştırmalara yer verilmiştir. Araştırma Türkiye’de ilköğretim, İngiltere’de temel evre öğretim basamakları ve iki ülkede uygulanmakta olan vatandaşlık eğitimi programları ile sınırlıdır. Araştırmada; İngiltere’de vatandaşlık eğitimi programını çağın gereklerine uygun olarak yapılandırmak amacıyla çeşitli grup ve kurumların bulunduğu, bu amaca yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmaların sadece İngiltere ile sınırlı kalmayıp diğer ülkelerle etkileşimli olarak yapıldığı; İngiltere’nin vatandaşlık eğitiminin okullardaki temel hedefinin “sosyal ve ahlaki sorumluluk, toplumsal katılım ve siyasi okuryazarlık” olduğu, İngiltere ve Türkiye’nin vatandaşlık eğitimine ilişkin kazanımlarının birbirinden farklı olduğu; İngiltere de vatandaşlık eğitiminin 5 ve 11 yaş arası çocuklar için zorunlu olmazken, 11 ve 16 yaş arası çocuklar için bir zorunluluk arz ettiği; Türkiye’de ise vatandaşlık eğitiminin bir ders olarak değil ara disiplin olarak verildiği; İngiltere’de derse ilişkin öğrencilerin değerlendirilmesi konusunda rapor hazırlanıp ailelerin bu değerlendirmeden haberdar edildiği ancak Türkiye’de bu derse ilişkin bir değerlendirmenin öğretmenin inisiyatifine bırakıldığı ve aile, okul ve toplum katılımı konusunda iki ülkenin resmi mekanizmalar aracılığıyla oluşturdukları olanakların birbirinden farklı olduğu bulgulanmıştır.

Demircioğlu (2006), “Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye “de Tarih Öğretiminin Genel Amaçlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi” başlıklı makalesinde; Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye’de ortaöğretim düzeyinde tarih müfredat programlarının karşılaştırmalı bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamıştır. Çalışmada, Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin tarih müfredat programlarının genel amaçları arasında farklılıklar olduğu, özellikle birliğin teknolojik ve ekonomik açıdan gelişmiş ülkeleri olan İngiltere, Hollanda, Avusturya ve Fransa’da tarih öğretiminin genel amaçlarının tarih bilincine sahip, demokratik sisteme bağlı, üst düzey düşünme becerileri gösteren bireyler yetiştirme olduğu; birliğe 1 Mayıs 2004’te üye olan Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Macaristan’da tarih öğretiminin ağırlıklı olarak tarihi bilgi ve kültür aktarımına dayandığı bu yönleriyle Türkiye’nin genel amaçlarıyla benzerlikler gösterdikleri bulgulanmıştır.

Sarıcan (2006), “1998 ile 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Vatandaşlık Değerleri Açısından Karşılaştırılması” isimli yüksek lisans tezinde; 1998 sosyal bilgiler öğretim programı ile 2004 sosyal bilgiler öğretim programının vatandaşlık değerlerini kazandırmadaki etkililiğini, 2004 sosyal bilgiler öğretim programının uygulandığı pilot okullarda görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak araştırmayı amaçlamıştır. Nitel ve nicel verilerin analiziyle elde edilen sonuçlara göre, öğretmenler 2004 sosyal bilgiler öğretim programının 1998 sosyal bilgiler öğretim programına göre demokratik yaşama uyumlu bireyler yetiştirmede daha başarılı olduğunu düşünmektedir. Öğretmenler 1998 sosyal bilgiler öğretim programının ezbere dayalı bir öğretim sürecini benimsemesini bunun nedeni olarak göstermiştir. Ulaşılan diğer sonuç ise, 1998 sosyal bilgiler öğretim programında bireysel değerlerin ikinci plana itilmesidir. Buna karşılık bireyin, devlete ve topluma karşı sorumlulukları ön plana çıkarılmıştır. 2004 sosyal bilgiler öğretim programında bireyin kendisini ve kişisel özelliklerini keşfetmesine olanak sağlayan vatandaşlık değerlerinin ön planda tutulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım (2006), “Türkiye’de İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İle Azerbaycan’da 6. ve 7. Sınıf Tarih Derslerinin Muhteva Yönünden Karşılaştırılması” isimli yüksek lisans tezinde; ortak bir tarihe ve kültüre sahip olan iki ülkede aynı yaş grubuna okutulan dersleri ele alınmıştır. Ancak Azerbaycan’da 6. ve 7. sınıflarda sosyal bilgiler adı altında bir ders olmadığı için tarih dersi incelemeye esas alınmıştır. Bu inceleme sonucunda Azerbaycan’da okutulan ders kitaplarının görsellik, kapak tasarımı, kullanılan yazı karakteri ve sayfa düzenlerinin ilköğretim çağındaki öğrencilerin derse ilgisini çekecek bir şekilde hazırlandığı görülmektedir. Türkiye’de 6. ve 7. sınıflarda

okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarında ise görsellik, kullanılan yazı karakteri, kitapların iç ve dış tasarımları ve sayfa düzenlerinin Azerbaycan'daki ders kitapları kadar öğrencinin ilgisini çekmediği görülmektedir. İki ülkede aynı yaş grubuna okutulan derslerin hem içeriği hem de derslere ayrılan zaman farklılık göstermektedir. Türkiye'deki sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi konularını bir arada işlerken Azerbaycan'da 6. ve 7. sınıflarda okutulan derslerde tamamen tarih konuları işlenmektedir.

Sağlam (2004), "Almanya'da Gymnasium 5.-6. ve 7.-8. sınıf Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Eğitimi Programları'nın Amaç ve İçerik Açısından İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinde; Tarih öğretimi, Coğrafya Öğretimi ve Vatandaşlık Eğitimi programları yapı, amaç, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme öğeleri dikkate alınarak incelenmiştir. Araştırmada 1993 tarihli Tarih Öğretimi Programı, 1993 tarihli Coğrafya öğretimi Programı ve 1991 tarihli Vatandaşlık Eğitimi (Politik) Programı kullanılmıştır. Araştırmada, Almanya'nın federal yapısından dolayı eğitim alanında alınan kararların ve okul sisteminin yerel izler taşıdığı, her eyaletin hatta her okulun kendi öğretim programını hazırlayıp uyguladığı; Alman eğitim sisteminin farklı okul türlerinden oluştuğu, 5. ve 6. sınıf düzeyinde yönlendirme faaliyetlerinin uygulandığı, her okul türü ve kademesi için farklı bir öğretim programı uygulandığı; araştırmanın örneklemini oluşturan Almanya'nın Kuzey Ren Vestfalya eyaleti Gynamnسيوم I. kademe verileri verilen tarih, coğrafya ve vatandaşlık eğitimi derslerinin öğretim programında disiplinler arası çalışmanın önemli olduğu ve derslerin planlanmasında ve işlenmesinde öğrenci merkezliliğin ve bilimin ön plana çıktığı, öğretim programlarının öğrenci yaşantıları ve ilgilerini temele aldığı bulgularına ulaşılmıştır.

Önkür (2004), "Fransız Eğitim Sistemi'nin İlköğretim II. Kademesinde Uygulanan Sosyal Bilgiler Programı'nın Analizi ve Türkiye'deki Programlarla Karşılaştırılması" isimli yüksek lisans tezinde; iki ülkenin ikinci kademe sosyal bilgiler programlarını karşılaştırmayı amaçlamıştır. Fransa'nın Rouen Akademisi (eğitim bölgesi) ayrıntılarıyla incelenerek uygulama verileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Her iki ülkedeki ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarının yapısı, içeriği ve amaçları analiz edilmiş, nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, Fransa'nın yerel bir eğitim anlayışına sahip olmasına karşın program düzeyinde ülke genelinde bir birlik olduğu; sadece yerel eğitim anlayışından dolayı hazırlanan ders kitaplarının içeriklerinin, ele alınan konuların sürelerinin, derste kullanılan materyallerin farklılaştığı, buna paralel olarak öğretmenin öğretim sürecini planlarken öğrencinin

performansına ve ihtiyacına göre süreyi belirlemesi konusunda özgürlüğe sahip olduğu; ilköğretimin (kolejin) son kademesinde yönlendirme faaliyetlerinin uygulandığı, bu uygulamanın alana göre yetişmiş insan sayısını arttırdığı; öğretim programında birey ve vatandaşlık kavramlarının oyun vb. yöntemlerle öğrenciye verilmeye çalışıldığı; özellikle vatandaşlık eğitiminde tartışma yöntemine başvurulduğu; coğrafya ve tarihin, vatandaşlık eğitimi ile iç içe olduğu, süreçte öğrencinin gözlem yapmasının ve yaparak yaşayarak öğrenmesinin esas olduğu; tarih, coğrafya ve vatandaşlık derslerinin birbiriyle ilişkili olduğu ve bu anlamda disiplinler arası bir yapıya sahip olduğu, matematik, geometri, fizik, dil, sanat gibi alanlardan da yararlandığı, derslerin ezberden çok neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde ele alındığı; sosyal bilgiler dersinin öğrencilere diğer disiplinlerle birlikte çalışmanın yanı sıra araştırma yapma, dokümanları analiz etme ve gerekli materyalleri kullanma konusunda beceriler kazandırdığı, öğrencilerin okuma, inceleme ve gözlem yapmasının, elde ettiği bilgileri doğru dil ve kavramları kullanarak yazmasının teşvik edildiği; vatandaşlık eğitimi dersinde proje-uygulama yönteminin önemli bir yer tuttuğu, bu yöntemin okul etkinlikleriyle birlikte öğrencinin seçim, kimlik, politika, çevre vb. konularda aktif olarak sürece katılmasını sağladığı bulgularına ulaşılmıştır. Sonuç olarak araştırmada ele alınan öğretim programlarının amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme boyutları bakımından benzer özelliklerinin ağırlıkta olduğu ancak bazı farklılıkları da içerdikleri saptanmıştır.

Ünal ve Çolak (2003), “Avrupa Birliği Ülkelerinden Portekiz ve İspanya Eğitim Sistemlerinin İncelenmesi ve Türk Eğitim Sistemi ile Karşılaştırılması” isimli çalışmalarında, Avrupa Birliği’ne girişim sürecinde olan Türkiye’nin eğitim sistemini İspanya ve Portekiz eğitim sistemleri ile çok yönlü olarak karşılaştırma yapmışlardır. Çalışmanın sonucunda eğitim yönetimi, eğitim kademeleri ve eğitim sisteminin genel amaçları boyutunda Türk eğitim sistemine yönelik öneriler sunmuşlardır.

Yukarıda sosyal bilgiler öğretimi alanında yapılmış çalışmalar hakkında özet bilgiler incelendiğinde ağırlıklı olarak batılı ve gelişmiş ülkelere odaklanıldığı, doğu ülkelerine yeterince yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca Suudi Arabistan eğitim sistemi, sosyal bilgiler öğretim programı, ders kitapları ve çalışma kitaplarının bir arada incelenmediği gibi Türkiye eğitim sistemi, sosyal bilgiler öğretim programı, ders kitapları ve çalışma kitapları ile de karşılaştırılmasının yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma ilgili literatürdeki bu eksikliğin giderilmesini sağlayabilecektir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde karşılaştırmalı eğitim kavramına, araştırmanın modeli, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili araştırma kuram ve süreçlerine yer verilmiştir.

3.1. Karşılaştırmalı Eğitim

Sosyal bilimler her bilim dalının uygulayıp kullandığı araştırma yöntemlerini benimseyerek, yaşanan dünyanın farklı alanlarını açıklamaya çalışan konu alan yaklaşımına (çekirdek disipline) göre temellendirilmiş bir derstir. Bu konu alan yaklaşımında (çekirdek disiplin) kullanılan önemli yöntemlerden biri de karşılaştırmalı yöntemidir.

Karşılaştırmalı eğitim; toplumların mevcut eğitim sistemlerini artı ve eksilerini, sebepleri ile araştıran, diğer toplumlarla karşılaştırarak inceleyen ve yorumlayan bir araştırma dalıdır (Ergün, 1985). Karşılaştırmalı eğitim; eğitim konusunda farklı politikaları, eğitimle ilgili yasaları, eğitimin finansal kaynaklarını ve yapıları, diplomaları incelemenin yanında, amaç, içerik, yöntemler, araç-gereçler, öğretim materyalleri, değerlendirme, öğrenci, öğretmen, yönetici, veli, denetleyici ile ilgili tüm sorunları incelemektedir. Ayrıca karşılaştırmalı eğitim olguları iki ya da daha çok bölge, ülke ve kıtada incelemektedir (Türkoğlu, 2012).

Karşılaştırmalı eğitimin var olması için bu alanda çalışanların iyi eğitilmiş, kalifiye verileri sistemli olarak uygulayan, test eden ve eğitimle ilgili yeni teoriler bulmak için bilimsel yöntemi kullanan kişiler olması gerekir. İncelediği kültüre hakim olmak, eğitim- toplum, ekonomi ve politika işlerini yorumlamak, incelenen toplumun dilini bilme gereklilikleri bu alanda çalışma yapmayı zorlaştıran diğer etmenlerdir (Rosenmund, 2000).

Karşılaştırma birden fazla nesnenin eş, benzer, aynı veya denk yanları ile farklı, eksik, karşıt veya kusurlu yanların ortaya konulmasıdır. Karşılaştırmada amaç; benzerlik ya da

ayrılıkları göstermenin yanında açıklamak, ikna etmek ya da bilgilendirmektir (Balci, 2007). Eğitim sistemlerinin sorunları ve uygulamaları hakkında bilgi edinmek; ulusal ve uluslararası bir konu olan eğitim meselesi için hipotezler, yöntem ve teknikler ve birtakım ilkeler geliştirmek; eğitime etki eden faktörlerin çeşitli ülkelerdeki gelişimini ve durumunu tahlil ederek yeni eğitim politikalarının geliştirilmesine kuramsal ve uygulamalı olarak katkı sunmak ve ulusal ve uluslararası düzeyde toplumsal barışa katkıda bulunmak karşılaştırmalı eğitimin amaçlarındandır. Toplumların kültürel ufkunu genişletmek, toplumsal gerginlikleri ve çatışmaları minimize etmek, eğitim faaliyetlerini bir bilim ve kültür sürecine dönüştürmek, ülkeler ve toplumlar arasında açık iletişim köprüsü kurmak da karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının amaç ve faydaları arasında sayılabilir (Kaya, 2008). Karşılaştırmalı eğitim, eğitimi anlamaya yardım eden psikoloji, dilbilimi, ekonomi, sosyoloji, tarih ve antropoloji gibi disiplinlerle yakından ilişkili olan bir çalışma alanıdır (Erdoğan, 2006). Her alanda olduğu gibi bu karmaşık çalışma sahasının da kendine özgü yol ve yöntemleri bulunmaktadır. Bu yöntemler aşağıda 7 maddede açıklanmıştır:

1. Yatay Yaklaşım: Sistemlerin ayrı ayrı ve birlikte tüm özellikleri incelenirken, araştırma yapılan döneme ait tüm özellikleri karşılaştırmaktadır. Karşılaştırılan boyut öğretim programı olduğunda, programdaki tüm boyutların diğer programdaki boyutlarla karşılaştırılmasında yatay yaklaşım kullanılmaktadır.
2. Dikey Yaklaşım: İncelenen sistemin ya da özelliğin çalışmanın yapıldığı döneme ait özelliklerinden daha çok tarihsel gelişim süreci belirtilmektedir. Bu durum karşılaştırmalı çalışma yapan araştırmacıyı belirli sistem ya da özellik hakkında geleceğe ait tahminler yapmaya yöneltmektedir.
3. Tanımlayıcı Yaklaşım: Geleneksel analiz yaklaşımıdır. Konu ile ilgili alanyazın incelenir; benzerlik ve farklılıklar karşılaştırılmaktadır.
4. Problem çözme yaklaşımı: Herhangi bir eğitim sisteminde aksaklıkların bulunduğu bir alan alınmakta ve sorunun çözümü için sistematik analizi yapılmaktadır.
5. Örnek Olay Yaklaşımı: Devletlerin eğitim uygulamaları incelenip bu uygulamaların benzer şartlarda diğer devletlere yararlı olabileceği araştırılmaktadır.
6. Yapısal Yaklaşım: Bu yaklaşımda, toplumsal koşullar ve çevre incelenerek eğitim sistemiyle diğer toplumsal kurumlar arasındaki ilişki analiz edilmektedir.

7. Açıklayıcı Yaklaşım: Karşılaştırmalı olayların nedenlerinin araştırılması ve gelecekteki ilerlemeler için ön çalışmalar yapılmasıdır (Saracoğlu, 1992; Türkoğlu, 1998; Ültanır; 2000).

Suudi Arabistan Krallığı ve Türkiye Cumhuriyeti programları, ders kitapları ve çalışma kitaplarının karşılaştırmalı analizi konulu bu çalışmada yatay ve dikey yaklaşımlar birlikte kullanılmıştır.

Birçok uluslararası kuruluş ve araştırmacı sosyal bilgileri oluşturan alanların düzenlenmesinde eğitim bilimlerine yer vermiştir. Bu noktadan hareketle karşılaştırmalı yöntem sosyal bilgilerde önemli bir yer tutar. Toplumların birbirinden farklı kültür yapılarına sahip olması, farklı eğitim sistemlerinin doğmasına sebep olmuştur.

Karşılaştırmalı araştırma yöntemleri uluslararası çalışmalarda farklı toplumlardaki benzerlik ve farklılıkları belirlemek, analiz etmek ve açıklamak amacıyla kullanılmaktadır. Bir ülkede siyasi, ticari, yönetim ya da eğitim alanında meydana gelen problemlerin çözümünde başka ülkelerin de aynı problemlerle karşılaşp karşılaşmadığının araştırılıp, çözüm yollarının bulunmasına çalışılmasının, yalnızca o ülkenin problemlerinin çözümüne değil araştırılan ülkelerin kültürlerini öğrenmeye ve onları daha iyi anlamaya da yardımcı olacağını ifade etmektedirler (Phillips & Ochs'den aktaran Kilimci, 2006, s. 40).

Karşılaştırmalı eğitim; sadece iki ülkenin eğitim sistemlerini karşılaştırmakla kalmaz, eğitim sistemleri yapılandırılacak ülkenin çağdaş ve yenilikçi yapılanmaları adına gerekli bilgi ve dokümanları da sağlamaya çalışır. Erdoğan'a göre; karşılaştırmalı eğitimin topluma sağlayacağı faydalar şöyle sıralanabilir:

1. Karşılaştırmalı eğitim, eğitim verenleri ve halkı, eğitim alanında teorik bilgilerin ve pratik uygulamaların diğer ülkelerde nasıl olduğu konusunda duyarlı hale getirmektedir. Böylece karşılaştırmalı eğitim sayesinde eğitimde alternatif yaklaşımlar hakkında bilgi sahibi olunmaktadır.
2. Sunduğu farklı tecrübe ve yaklaşımlarla, eğitim alanında doğru kararların alınmasına katkı sağlamaktadır.
3. Eğitim Bilimlerinin gelişmesi ve zenginleşmesi açısından da karşılaştırmalı eğitim son derece önemlidir (Erdoğan, 2003).

3.2. Araştırmanın Modeli

20. yüzyılın sonlarına doğru, nitel araştırmalarda gözlenen yükseliş eğilimi ve bu yaklaşım türlerindeki belirsiz hususların giderek azalmaya başlaması, 21. yüzyılda artarak devam etmektedir (Creswell, 2014, s. 13). Diğer taraftan pozitivist paradigma üzerine temellendirilmiş salt nicel çalışmalara bilimsel açıdan şüpheyle yaklaşan araştırmacıların sayısında da önemli ölçüde bir artış yaşanmaktadır. Nicel desen temelli yaklaşımların, insanları ve olguları anlamaktan ziyade “onları test eden ölçen, deney veya hesap konusu yapan bir yaklaşım sergiliyor” olması, bu şüphenin temel nedenlerinden birisidir (Mayring, 2011, s. 15).

Nitel çalışmalar, nicel bir desende gerçekleştirilen araştırmalara nazaran çeşitli avantajlara sahiptir. Örneğin, bu tür araştırmalar yeniliğe daha fazla açıktır bu hususiyeti ile araştırmacılara çalışma tasarısı oluşturma noktasında çeşitli imkanlar sunar. Böylece araştırmacı, dili etkili kullanarak edebi eserler kaleme alabilir, yaratıcılığını sergileyebilir, tüm bu süreci zevk aldığı bir şekilde yürütebilir (Creswell, 2014, s. 21). Nitel araştırmalar yorumlayıcı paradigmalara dayanır. Bu yaklaşım tarzı ise gerçeğin mutlak ve tek olmadığı düşüncesinden hareketle ortaya çıkar. Merriam (2013, s. 8-9), nitel araştırmalarda tek gerçekliğin birden fazla yoruma kaynaklık edebileceğini söyler. Bu, nitel araştırmanın kendisine zenginlik katabileceği gibi esnek çalışma şekilleri sayesinde, araştırmacılara da çeşitli boyutlarda yaratıcılıklarını ortaya koyma imkanı tanır. Denzin ve Lincon’a (2005, s. 3) göre, nitel bir çalışmada gözlemci, olgular dünyasının merkezinde yer alır. Bu noktadan dünyayı görülebilir kılan bir dizi yorumlayıcı yaklaşım sunma şansı yakalar. Daha açık bir ifade ile nitel paradigmaya dayanan çalışmalarda araştırmacı, dataların toplanması ve çözümlemesi sürecinde başat bir rol üstlenir (Merriam, 2013, s. 14).

Nitel araştırma, birtakım felsefi yönelim ve yaklaşımı kapsayan bir araştırma türüdür. Nitel araştırmanın kökleri antropoloji, sosyoloji, gazetecilik, eğitim, toplum hizmeti, sağlık, hukuk gibi çeşitli uygulama alanlarına uzanmaktadır. 1960 ve 1970’lerde bu konu etrafında özellikle metot üzerine odaklanan birçok yayın ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılın son yıllarında nitel araştırma tek başına bir araştırma metodolojisi haline gelmiştir (Merriam, 2013). Doküman analizi yönteminde araştırılmak istenen konuyla ilgili mevcut arşiv kayıtları, kitaplar, dergiler, biyografiler, günlükler, mektuplar, filmler, radyo ve televizyon programları gibi birbirinden farklı yazılı ve görsel materyaller incelenir (Balcı, 2015). Eğitimle ilgili bir araştırmada; ders kitapları, öğretim programları, okul içi ve dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları, toplantı tutanakları, öğrenci rehberlik kayıt ve dosyaları,

öğrenci ve öğretmen el kitapları, öğrenci ders ödevleri ve sınavları, ders ve ünite planları, öğretmen dosyaları, eğitimle ilgili resmi belgeler vb. veri kaynağı olarak kullanılabilir. Doküman analizi tek başına bir araştırma yöntemi olarak kullanıldığında, dokümanların araştırmanın amacına göre kapsamlı bir içerik analizi yapılması gerekmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu araştırma veri toplama tekniklerinden doküman analizi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yöntem olarak betimsel araştırma, veri toplama tekniği olarak doküman analizi yöntemi, araştırmanın amacına uygunluğu ve yazılı materyal kapsamında değerlendirilen sosyal bilgiler programları, ders kitapları ve çalışma kitapları incelemeye olanak sağlaması nedeniyle kullanılmıştır. Araştırma boyunca nitel araştırma prosedürleri takip edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Kaynakları, Yöntemleri, Araçları ve Verilerin Toplanması

Nitel araştırmada, geleneksel olarak üç temel bilgi toplama şekli bulunmaktadır. Bunlar mülakat, gözlem, doküman ve eserlerin incelenmesidir (Merriam, 2013). Doküman incelemesine dayalı veri toplama tekniğinde, resmi ve özel hususiyetler arz eden her türlü belge incelenebilir konumdadır. “Bunlar; mektuplar, anılar, dilekçeler, yazıtlar, efsaneler, destanlar, günlükler, bildiriler, afişler, pullar, paralar, bayraklar, giysiler, aletler, araçlar, kayıtlar, not defterleri, öğrenci, öğretmen, yönetici, hizmetli kayıt defterleri, anıtlar, resimler, filmler, öyküler, şiirler, masallar, oyunlar, gazeteler vb. olabilir.” (Sönmez & Alacapınar, 2014, s. 153). Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile de birlikte kullanılabilir. Dokümanlar, nitel araştırmada etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Bu tür araştırmalarda araştırmacı ihtiyacı olan veriyi gözlem veya görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2011).

Sosyal bilimlerde doküman incelemesine dayalı veri toplama tekniğinin önemini ortaya koyan birçok kaynak vardır. Bununla birlikte tarih ve iletişim bilimleri gibi çalışma alanlarını istisna kabul ederek, bu yöntemin çok fazla uygulanmadığını söylemek mümkündür (Mayring, 2011, s. 51). Ancak son yıllarda doküman incelemesi, birçok araştırmanın veri toplama tekniği olarak yaygınlık alanını giderek genişletmektedir. Belge incelemesi tekniğinde, öncelikle üzerinde çalışılacak olan materyal net bir şekilde tanımlanmalıdır. Bu süreçte dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi de bu materyalin temsil kapasitesidir (Mayring, 2011, s. 54). Ayrıca bu teknikte araştırmacıların, “neyi,

neden, niçin, nasıl ve nerede arayacağını bilmesi”, dokümanları tanımlarken bu gerçekliğe bağlı kalması ve seçici olabilmesi de önemlidir (Sönmez & Alacapınar, 2014, s. 95).

Bu araştırmada veriler doküman analizi tekniği ile toplanmıştır. Bu işlem şu 5 aşama (Yıldırım & Şimşek, 2011, s.193) takip edilerek yapılmıştır:

1. Dokümanlara Ulaşma,
2. Orijinalliğin Kontrol Edilmesi,
3. Dokümanları Anlama,
4. Verileri Analiz Etme
5. Verileri Kullanma.

3.3.1. Dokümanlara Ulaşma

Araştırmanın amacı ile veri toplama tekniği arasında anlamlı bir uyum ve sistematik bir planlama şarttır. Gündelik hayatın içinde, bireyler her an veri toplamakta ve topladığı datalar üzerinden çeşitli yorumlar yapmakta, çıkarımlara ulaşmaktadır. Ancak, bilimsel bir araştırmada veri, sistematik ve seçici bir amaca dönük olarak toplanmalıdır (Karasar, 2005, s. 154-155). Bir çalışmada varılan sonuçların güvenilir olması, araştırmacılar için oldukça önemlidir (Merriam, 2013, s. 199). Nitel desende gerçekleştirilen bir araştırmada, veri toplama sürecinin her aşamasının ayrıntılı bir şekilde sunulması da, çalışmanın güvenilirliğini sağlama noktasında kritik bir rol oynamaktadır (Creswell, 2014, s. 201). Mayring (2011, s. 34-35), benzer noktalara temas ederek, nitel araştırmalarda yöntem denetimi ilkesinin sıklıkla ihlal edildiğini dile getirir. O’na göre olguların başarılı bir şekilde betimlenebilmesi, araştırma sürecinin tüm evrelerinin açık bir şekilde sunulması, belgelendirilmesi ve önceden belirlenen kurallar ışığında yürütülmesi ile doğru orantılıdır.

Bu kapsamda 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Türkiye’de 4., 5., 6., ve 7. ve Suudi Arabistan’da 4., 5., 6., 7., 8., ve 9. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler öğretim programı, ders kitapları ve çalışma kitapları temin edilmiştir. Türkiye 4., 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitapları özel yayınevleri tarafından basılmıştır, MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) tarafından okullarda okutulmaktadır. Türkiye sosyal bilgiler ders kitapları, bu kitapların ders kitabı olarak okutulduğu devlet okullarından temin edilmiştir. Türkiye sosyal bilgiler öğretim programı, ders ve çalışma kitaplarının temininde herhangi bir sıkıntı yaşanmamıştır. Suudi Arabistan 4., 5., 6., 7., 8., ve 9. sınıf sosyal bilgiler öğretim

programı, ders ve çalışma kitapları Suudi Arabistan Eğitim ve Öğretim Bakanlığı tarafından basılmıştır. Araştırmacı Milli Eğitim Bakanlığı'nca Medine Uluslararası Türk İlkokulu'na öğretmen olarak görevlendirilmiştir. Suudi Arabistan'daki dokümanlara ulaşmak için görev yeri olan Medine'de, ders ve çalışma kitaplarını elde etmiş, sosyal bilgiler programını ise Suudi Arabistan Eğitim ve Öğretim Bakanlığı'na bağlı Milli Eğitim Müdürlüğü'nden temin etmiştir.

Araştırmacı, Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programı, ders ve çalışma kitaplarının temininde öğretimden sorumlu görevlilerin belge ve dokümanları incelenmek üzere vermek istememeleri nedeniyle ciddi zorluklar yaşamıştır. Milli Eğitim Müdürlüğü'ne resmi yazı ile Medine'de bulunan ilkokul ve ortaokullarda öğrenim gören öğrencilere, görevli öğretmenlere anket çalışması yapılmak istendiği belirtilmiş ancak red cevabı alınmıştır. Dolayısıyla araştırmada nicel yöntem kullanılamamıştır. Daha sonra, Medine Milli Eğitim Müdürlüğü'nden sosyal bilgiler öğretim programı incelenmek üzere istenmiş ancak bunun mümkün olmadığı belirtilmiştir. Suudi Arabistan Eğitim ve Öğretim Bakanlığı resmi sitesinden programla ilgili verilere de tüm girişimlere rağmen ulaşamamıştır. Milli Eğitim Müdürlüğü'nden sosyal bilgiler ders ve çalışma kitapları incelenmek üzere istenmiş ancak ilkokul ve ortaokul kademelerine ait sosyal bilgiler ders ve çalışma kitaplarının tamamının olmadığı cevabı alınmıştır. Eğitim ve Öğretim Bakanlığı'nın resmi sitesinde ders ve çalışma kitaplarına ait dokümanların bulunmadığı anlaşılmıştır. Araştırmacı, çalışmasının bu noktasında Medine'deki tüm okulların ders kitaplarının dağıtım yeri olan depoya giderek sosyal bilgiler dersine ait ilkokul ve ortaokul ders ve çalışma kitaplarının tümüne kendi çabasıyla ulaşmıştır. Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders ve çalışma kitapları amaca uygun, ayrıntılı şekilde araştırmacı tarafından incelenmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programına ise Milli Eğitim Müdürlüğü'nde resmi görevli, ilkokul ve ortaokul kademelerinden sorumlu eğitim müfettişinden elektronik ortamdan çıktı alarak ulaşılmıştır. İlkokul ve ortaokul sosyal bilgiler öğretim programı da araştırmacı tarafından, amaca uygun ve ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Her iki ülke Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda okutulan ve araştırmada veri kaynağı olarak kullanılan ders ve çalışma kitaplarının künyeleri aşağıda verildiği gibidir.

Türkiye;

1. İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (2016). Ankara: Koza Yayın Dağıtım.
2. İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (2016). Ankara: Berkay Yayıncılık.

3. İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (2014). Ankara: Evren Yayıncılık.
4. İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (2016). Ankara: Korza Yayıncılık.

Suudi Arabistan;

- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Rabi el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Hamis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Sadis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Evvel el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 1. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Sani el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 2. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Salis el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 3. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)

Sosyal bilgiler ders kitapları.

Suudi Arabistan;

- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Rabi el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Hamis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)

- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Sadis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vatanıyye, el-Saf el-Evvel el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 1. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vatanıyye, el-Saf el-Sani el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 2. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vatanıyye, el-Saf el-Salis el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 3. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)

Sosyal bilgiler çalışma kitapları.

3.3.2. Orijinalliğin Kontrol Edilmesi

Bu aşamada verilerin orijinalliği kontrol edilmiştir. Her iki ülkenin öğretim programları ve ders kitapları Milli Eğitim Bakanlıkları tarafından basılmıştır. Kitapların her iki ülkede Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlardan temin edilmesi ve Milli Eğitim Bakanlıkları tarafından basılan ders kitaplarının üzerinde; amblem, antet ve imzaların bulunması bu kitapların orijinalliğini teyit etmesi; bunlardan elde edilen verilerin orijinalliğini sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011).

3.3.3. Dokümanları Anlama

Bu aşamada Arapça dokümanlar Türkçeye çevrilmiştir. Çeviriler bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır. Araştırmacı iki yıl Suudi Arabistan'da Arapça dil eğitimi almış iyi derece Arapça bilmektedir. Yapılan çevirilerin doğruluğunu kontrol etmek amacıyla başta iyi derece Türkçe bilen Suudlu bir akademisyen, sonra iyi derece Arapça bilen Türkiyeli bir akademisyen tarafından çeviriler kontrol edilmiştir.

Verileri analiz etme olan üçüncü aşama bir sonraki başlık altında ele alınmıştır. Dördüncü aşama da ise araştırma verilerinin geçerliği ve güvenilirliği ele alınmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizi kısmında önce içerik analizi daha sonra ise betimsel analiz hakkındaki açıklamalar aşağıda sunulmuştur.

3.4.1. İçerik Analizi

İçerik analizi, bilhassa sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan önemli teknikler arasındadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2011, s. 269). Kitap, gazete manşetleri, köşe yazıları, filmler vb. herhangi bir kaynak üzerindeki iletileri anlamlı bir şekilde ortaya koyma, onu derinlemesine okuma ve keşfetme noktasındaki içerik analizi, araştırmacılar için oldukça işlevseldir (Neuman, 2014, s. 466). Mayring'e (2011, s. 122) göre nitel içerik analizi "sistematik orijini olan kuramsal temelli metin incelemeleri için de uygundur." Ayrıca söz konusu yöntem, büyük veri kaynaklarını çözümleme ve anlamlandırmada, araştırmacılara önemli avantajlar sunmaktadır. Bu teknikte araştırmacılar uygun kod, kategori ve tasnifleme ölçütleri geliştirerek incelenen konu üzerinde karşılaştırma yapabilir, zamana bağlı meydana gelen değişimleri rahatlıkla gözlemleyebilir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2011, s. 269). Bu nedenle Suudi Arabistan'da uygulanan sosyal bilgiler öğretim programı, 4. sınıftan 9. sınıfın sonuna kadar kullanılan sosyal bilgiler ders ve çalışma kitapları, Türkiye'de uygulanan sosyal bilgiler öğretim programı, 4. sınıftan 7. sınıfın sonuna kadar kullanılan sosyal bilgiler ders ve çalışma kitapları arasında binlerce sayfalık veri setini analiz etme, aralarında karşılaştırma yaparak anlamlı bulgular ortaya koyma noktasında, söz konusu çözümleme tekniğinin araştırmacılara büyük kolaylık sağladığını söylemek mümkündür. Ayrıca incelenen belgelerde satır aralarında yer alan ideolojik olgular, ifadelere ruh veren felsefe, belgenin dil-anlam bakımından irdelenmesi vb. hususlarda bu teknik, araştırmacıya derinlemesine inceleme ve analiz yapma imkanı tanımıştır (Karasar, 2005, s. 184).

Nitel paradigmanın bir başka önemli fonksiyonu da verilerin sayısallaştırılmasına imkan tanımasıdır. Bir başka ifade ile bu desende gerçekleştirilen çalışmalarda, metinlerden toplanan nitel veri, kategoriler şeklinde tasnif edilerek frekanslara dönüştürülebilir (Sönmez & Alacapınar, 2014, s. 247). Bu birleştirici yaklaşım sayesinde araştırmada nitel-

nicel zıtlasmaşı yumuşatılmış, bağlantıları çerçeveleyen sınırlar belli olmuştur (Mayring, 2011, s. 43). Karasar (2005, s. 184) benzer şekilde nitel çalışmalarda belirli hususiyetlerin nicelleştirilerek sunulabileceğinin altını çizmektedir. Böylece çalışma, ders kitaplarında yer alan vatandaşlık, milliyetçilik, din, Osmanlı ve i sorun kavramlarına ait imgelerin ne sıklıkla yer aldığını göstermeyi amaçlamaktadır. Neuman’a göre bu amaç, içerik analizi yöntemi ile rahatlıkla gerçekleştirilebilir durumdadır (Neuman, 2014, s. 469). Ancak sayısallaştırmanın, nitel araştırmalar için birinci amaç olamayacağını da unutmamak gerekir (Glesne, 2012, s. 265). Nitel verileri desteklemek için bu durum kullanılabilir.

Araştırmanın amaçları bölümünün 9. kısmında belirtilen ders kitaplarında devletin vatandaşlık, milliyetçilik, din, Osmanlı ve i sorun kavramlarına ilişkin algılarının nasıl ve i sorunlarının neler olduğu sorularına cevap bulmak amacıyla içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizinde yer alan kavramların seçiminde Osmanoglu (2012) tarafından yazılan “Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler ğretim Programı ve Ders Kitaplarının Karşılaştırılması” adlı doktora tezinden seçilen kavramlar aynen alınarak kullanılmıştır. İçerik analizi mevcut olan iletişimin boyutlarını analiz etmek ve buradan mevcut olmayan sosyal gerçeğin belirli boyutlarına yönelik çıkarımlar yapmak için metinlerin içeriklerini belirli kurallar çerçevesinde analiz etme yöntemidir (Gökçe, 2006, s. 20). İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Verileri tanımlayarak, içlerinde saklı olabilecek gerçeklerin ortaya çıkarılmasına çalışmaktır (Yıldırım & şimşek, 2011, s. 227).

Nitel bir araştırmada verilerin nasıl toplandığını, kod ve kategorilerin nasıl şekillendiğini, veri analizi sırasında ne tür sorunlarla karşılaşıldığını ve onlara nasıl çözümler getirildiğini detaylı bir şekilde ortaya koymak gerekir. Bu sunumun araştırmanın güvenirliği ile yakın bir ilişkisi vardır (Merriam, 2013, s. 214).

3.4.2. Betimsel Analiz

Araştırmada toplanan veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden sonuç ilişkileri

irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması da, araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilmektedir. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır. Aşamalar ise şunlardır:

- 1) Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma,
- 2) Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
- 3) Bulguların tanımlanması,
- 4) Bulguların yorumlanması (Yıldırım & Şimşek, 2011).

Betimsel analizde veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenmiştir. Bu düzenlemede amaç, bulguları düzenlemek ve yorumlayarak sunmaktır. Öncelikle Suudi Arabistan'ın 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf ve Türkiye'nin 4., 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı, ders ve çalışma kitaplarından elde edilen veriler sistematik ve açık olarak betimlenmiştir. Daha sonra her iki ülke için ayrı olarak yapılan betimlemeler karşılaştırmalı olarak açıklanıp yorumlanarak sonuçlara ulaşılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 224).

Bu çalışmada elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile belirlenen amaçlar doğrultusunda karşılaştırılmıştır. Betimsel analiz sürecinde çalışmanın ana amacı ve alt problemlerinden yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Oluşturulan bu çerçeve, Suudi Arabistan ve Türkiye sosyal bilgiler programlarının amaçları, içerikleri, öğrenme-öğretme süreçleri ile değerlendirme boyutları, ders ve çalışma kitaplarından oluşmuştur. İncelenen veriler, ilgili oldukları çalışma problemleri kapsamında benzerlik ve farklılıkları ortaya konarak tablolastırılmış, tartışılmış ve yorumlanmıştır.

3.5. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Geçerlik ve güvenirlik, türüne bakılmaksızın herhangi bir araştırmanın kavramsal çerçevesinin oluşturulması, verilerin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması ile bulgularının sunulması aşamalarını ilgilendiren önemli kaygılardır (Merriam, 2013). Nitel araştırmada geçerlik, araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemesi anlamına gelmektedir. Ayrıca, toplanan verilerin ayrıntılı bir şekilde rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011).

Nitel araştırmalarda veri, yani olgu araştırmacıdan bağımsız düşünülemez. Olaylar araştırmacı ile birlikte anlam kazanır ve öznel birtakım yaklaşımların görülmesi doğaldır. Ancak verilerin toplanması ve analizi süreci nitel bir desende gerçekleşse de çözümlemelerin kendi içinde tutarlılık içinde olması ve bilimsel zemine oturması gerekmektedir. Bundan dolayı geçerliği ve güvenilirliği yüksek bir çalışma için, araştırmacı; ders kitaplarında yer alan değerlendirme soruları, hazırlık soruları, boşluk doldurmalar, gözlem ve inceleme konularını araştırmanın dışında tutmuştur. Çünkü ilgili kısımlar, ders kitaplarında yer alan ünitelerin girişlerinde veya sonlarında ana metin için düzenlenmiş hazırlık ve destek amaçlı kullanılan araçlardır. Buna ek olarak Gençliğe Hitabe, İstiklal Marşı vb. standart metinler analiz sürecine dahil edilmemiştir. Bu araştırmada geçerliğin sağlanabilmesi amacıyla öğretim programları, ders kitapları ve çalışma kitapları olduğu biçimiyle ve yansız olarak incelenmiştir. Ayrıca veriler ayrıntılı olarak rapor edilmiş ve sonuçlara öğretim programlarından, ders kitaplarından ve çalışma kitaplarından alınan bilgilerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi yoluyla ulaşılmıştır.

İncelenen iki ülkenin sosyal bilgiler programlarına, ders kitaplarına ve çalışma kitaplarına ilişkin bulgular ve bunlara dayalı oluşturulan yorumlar, çalışmanın sonuç bölümünün dayanak noktalarını oluşturmuştur. Sonuç kısmında çalışmanın alt problemlerine ilişkin değerlendirmeler yapıp öneriler sunulmuştur. Bu durum da çalışmanın geçerliği açısından önem arz etmektedir (Litchman, 2006).

Le Compte ve Goetz iç güvenilirlik konusunda izlenmesi gereken ilk stratejiyi toplanan verilerin betimsel bir yaklaşımla doğrudan sunulması olarak ifade etmişlerdir (Le Compte & Goetz'den aktaran Yıldırım & Şimşek, 2011). Suudi Arabistan Krallığı'nın sosyal bilgiler programı, ders kitapları ve çalışma kitapları araştırmacının kendisi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Çevirilerin güvenilirliği için, çevirileri yapılan dokümanlar, uzman eğitimciler tarafından kontrol edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda genel olarak çevirilerin doğru olduğu kanısına varılmıştır. Bu süreç çalışmanın güvenilirliği açısından önem arz etmektedir (Golafshani, 2003). Türkçe'ye çevrilen programlar, ders kitapları ve çalışma kitapları amaç, içerik, öğrenme öğretme süreçleri ve değerlendirme boyutlarında Türkiye'de uygulanan sosyal bilgiler öğretim programları, ders kitapları ve çalışma kitapları ile karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada dokümanlar yoluyla elde edilen veriler öncelikle mantıklı ve anlaşılır bir biçimde, yorum katılmadan, ağırlıklı olarak tablolar halinde ve özetlenerek okuyucuya sunulmuştur. Terimlerden doğabilecek anlam farklılıklarından kaçınmak için Türkçe çevirileri yapılan terimlerin orijinal hali yazılmıştır.

Türkçede tam karşılığı olmayan terimler ise yaklaşık anlamı ile verilmeye çalışılmış, mümkün olduğu kadar orijinal dildeki kullanımına bağlı kalınmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın problem cümlesine ait alt problemleri test etmek amacıyla yapılan istatistiksel, betimsel ve içerik analizleriyle elde edilen verilerin çözümlenmesi ve bu işlemlerin sonucunda elde edilen bulgu ve yorumlar yer almaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın bulguları; nitel verilerin analizinden yararlanılarak incelenmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum

Öğretim programları, eğitimin hedefleri ile uyum göstermesi gereken okul içi ve okul dışı etkinliklerle öğrenme yaşantılarını içeren bir süreçtir. Suudi Arabistan Sosyal bilgiler ders kitaplarının ve materyallerinin ana çıkış noktasını Sosyal Bilgiler ve Vatandaşlık Bilgisi Bilimsel Komisyonu'nun hazırladığı öğretim programı oluşturmaktadır. Öğretim programını on dört kişiden oluşan ve sekizi doktor unvanına sahip akademisyenler hazırlamıştır. Sosyal bilgiler ve vatandaşlık bilgisi dersine yönelik müfredat programını hazırlamak için bu akademisyenlerin yanında, daha önce komisyonda görev yapan akademisyenlerin de görüşleri alınmıştır. Sosyal Bilgiler eğitimi alanında görev yapan komisyon, program, ders ve çalışma kitaplarının hazırlanmasında tek söz sahibi kurumdur.

Programda ünite ve yöntem ilişkisinden bahsedilmiş, ünitelerin hazırlık aşamaları açıklanmış ve sosyal bilgiler ders kitaplarının, çalışma kitaplarının ve öğretmen kılavuz kitaplarının özellikleri belirtilmiştir.

Ardından ekler kısmında, programın genel amaçları açıklanarak ilkökul aşamasının amaçları verilmiş ve sırasıyla 4., 5. ve 6. sınıfların hedefleri ve içerikleri yer almıştır. Sonrasında ortaokul aşamasının amaçları verilerek, ortaokul 1., 2. ve 3. sınıfların hedeflerine ve içeriklerine yer verilmiştir.

4.1.1. Programın Genel Hedefleri

Suudi Arabistan’da sosyal bilgiler öğretim programı ilkokul dördüncü sınıftan başlayıp ortaokul üçüncü sınıfın sonuna kadar devam etmektedir. Öğretim programında da ilkokul ve ortaokul basamağının hedefleri ayrı ayrı belirtilmiştir. Programın ortak hedefleri aşağıda sunulmuştur. Her bir maddedeki hedeflerin yanında yer alan parantez içerisindeki disiplin veya disiplinler arası alan ilişkilendirmesi araştırmacı tarafından hedeflerin analizinde kullanılmak üzere eklenmiştir.

Öncelikle programda 21 maddeden oluşan sosyal bilgiler programının genel hedeflerine yer verilmiştir.

Bu genel hedefler şu şekildedir: (Vizara el-Terbiye ve el Ta’lim, El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derase, 2015, s. 59-60).

1. “Rab olarak Allah'a, dini inanışı ve hayat tarzı olarak İslam'a ve peygamber olarak Hz. Muhammed'e olan inancı artar. (Din ve Ahlak)
2. Evrene, insana, hayata İslami bir anlayışla ve Allah'ın kanunları gözüyle bakar. (Din ve Ahlak)
3. Bazı peygamberleri ve peygamberlik tarihlerini öğrenir. (Tarih)
4. Hz Muhammed'in hayatını anlar, yaşantısıyla onu örnek alır, geçmişteki iyi insanların hayatlarını çeşitli yönleriyle anlar ve bundan faydalanır. (Tarih)
5. İslam ümmeti ile medeniyetinin tarihi ilişkisini kurar, onların dayanaklarına güvenir, bunlarla kendini güçlü kılar, farklı ırklardan olan İslam ümmetinin birliğine inanır, onun saygın geçmişinin tekrar geri geleceğine inanır. (Vatandaşlık)
6. İslam şeriatının ışığında olmak üzere meşveret ve diyalog prensiplerine olan inancını derinleştirir. (Hukuk)
7. Hak ve görevlerini anlar ve öğrenir. (Vatandaşlık)
8. İslam'ın adabına, öğretilerine ve değerlerine inanarak bunları davranış ve ilişkilerinde uygular. (Vatandaşlık)
9. Ülkesi Suudi Arabistan Krallığı'nın tarihini öğrenir. (Tarih)
10. Ülkesi olan Suudi Arabistan ile ve ona mensup olmakla iftihar eder. Onun güvenliği, istikrarı ve müdafaası için çalışır. (Vatandaşlık)
11. Ülkesi olan Suudi Arabistan'ın, doğal ve beşeri coğrafi özelliklerinin, nasıl değerlendirileceğini ve korunacağını öğrenir. (Coğrafya)
12. Toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik sorunları hakkında bilinçlenir ve çözümlerine katkıda bulunur. (Sosyoloji)
13. Arap, İslam ve dünya toplumlarını öğrenir, ülkeler arası ilişkiler ve milletlerin birbirleriyle yardımlaşmaları hakkında bilgi sahibi olur. (Siyaset Bilimi)
14. Arap ve İslam milletlerinin karşı karşıya olduğu sorunların boyutu hakkında bilinçlenir. (Sosyoloji)
15. Toplum, çevre ve gelecekle uyum sağlayabilmesine imkân verecek ve yardımcı olacak sosyal araştırmalar, bunların kavramlarına dair gerçeklerle kendini donatır. (Vatandaşlık)
16. İnsan ile çevre arasındaki dengeli etkileşimin önemini bilir ve çevreye karşı rolünün farkındadır. (Çevre)
17. Sosyal araştırma, çalışmalara dair genel becerileri kazanır ve bunları geliştirir. (Sosyoloji)
18. Bilimsel düşünme, mantıksal analiz, buluş ve yaratıcılık prensibini geliştirir. (Yöntem Bilim)
19. Her türden çalışmanın değerini takdir eder, ülkesinin eğitilmiş işgücüne duyduğu ihtiyacın farkındadır. (Ekonomi)
20. Bilimsel teknolojinin ve modern iletişimin önemi ile bunların insan üzerindeki etkisinin ve bunların nasıl bilinçli şekilde kullanılacağını bilincindedir. (Sosyoloji)
21. Toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik problemleri ile mücadele ederken takındığı olumlu davranışlarla iftihar eder.” (Sosyoloji)

Suudi Arabistan sosyal bilgiler programının genel hedefleri incelendiğinde; tarih, coğrafya, vatandaşlık, din ve ahlak, sosyoloji, siyaset bilimi, ekonomi, çevre ve yöntem bilim gibi çok çeşitli disiplinlerle programın zenginleştirilme gayreti içerisinde oldukları görülmektedir.

Suudi Arabistan I. ve II. kademe sosyal bilgiler programı genel hedeflerinin ilişkili oldukları disiplin veya disiplinler arası alanlara göre dağılımı araştırmacı tarafından düzenlenmiş olup aşağıda Tablo 15'deki gibi gösterilebilir.

Tablo 15

İlköğretim I. ve II. Kademe Sosyal Bilgiler Programı Genel Hedeflerinin İlişkili Oldukları Disiplin veya Disiplinler Arası Alanlar

Alan	İlgili Hedefler
Tarih	Bazı peygamberleri ve peygamberlik tarihlerini öğrenir. Hz. Muhammed'in hayatını anlar, onu yaşantısıyla örnek alır, geçmişteki iyi insanların hayatlarını çeşitli yönleriyle anlar ve bundan faydalanır. Ülkesi Suudi Arabistan Krallığı'nın tarihini öğrenir.
Vatandaşlık	İslam ümmeti ile medeniyetinin tarihi ilişkisini kurar, onların dayanaklarına güvenir, bunlarla kendini güçlü kılar, farklı ırklardan olan İslam ümmetinin birliğine inanır, onun saygın geçmişinin tekrar geri geleceğine inanır. Hak ve görevlerini anlar ve öğrenir. Ülkesi olan Suudi Arabistan ile ve ona mensup olmakla iftihar eder. Onun güvenliği, istikrarı ve müdafaası için çalışır. Toplum, çevre ve gelecekle uyum sağlayabilmesine imkân verecek ve yardımcı olacak sosyal araştırmalar, bunların kavramlarına dair gerçeklerle kendini donatır. İslam'ın adabına, öğretilerine ve değerlerine inanarak bunları davranış ve ilişkilerinde uygular.
Coğrafya	Ülkesi olan Suudi Arabistan'ın, doğal ve beşeri coğrafi özelliklerinin, nasıl değerlendirileceğini ve korunacağını öğrenir.
Din ve Ahlak	Rab olarak Allah'a, dini inancı ve hayat tarzı olarak İslam'a ve peygamber olarak Hz. Muhammed'e olan inancı artar. Evrene, insana, hayata İslami bir anlayışla ve Allah'ın kanunları gözüyle bakar.
Sosyoloji	Toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik sorunları hakkında bilinçlenir ve çözümlerine katkıda bulunur. Arap ve İslam milletlerinin karşı karşıya olduğu sorunların boyutu hakkında bilinçlenir. Bilimsel teknolojinin ve modern iletişimin önemi ile bunların insan üzerindeki etkisinin ve bunların nasıl bilinçli şekilde kullanılacağını bilincindedir. Toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik problemleri ile mücadele ederken takındığı olumlu davranışlarla iftihar eder.
Çevre	İnsan ile çevre arasındaki dengeli etkileşimin önemini bilir ve çevreye karşı rolünün farkındadır.
Ekonomi	Her türden çalışmanın değerini takdir eder, ülkesinin eğitilmiş işgücüne duyduğu ihtiyacın farkındadır.
Yöntem Bilim	Bilimsel düşünme, mantıksal analiz, buluş ve yaratıcılık prensibini geliştirir. Sosyal araştırma, çalışmalara dair genel becerileri kazanır ve bunları geliştirir.
Hukuk	İslam şeriatının ışığında olmak üzere meşveret ve diyalog prensiplerine olan inancını derinleştirir.
Siyaset	Arap, İslam ve dünya toplumlarını öğrenir, ülkeler arası ilişkiler ve milletlerin birbirleriyle yardımlaşmaları hakkında bilgi sahibi olur.

Tablo 15’de görüldüğü üzere Suudi Arabistan I. ve II. kademe sosyal bilgiler programı genel hedeflerinin ilişkili oldukları disiplin veya disiplinler arası alanların sayısı 10’dur. Hedeflerin ilgili oldukları disiplin veya öğretim alanları tarih, vatandaşlık, coğrafya, din ve ahlak, sosyoloji, çevre, ekonomi, yöntem bilim ve hukuk çalışma alanlarıdır. I. ve II. kademe sosyal bilgiler programı genel hedeflerinin ilişkili oldukları disiplin veya disiplinler arası alanlardan en çok kullanılan 5’i “Vatandaşlık” öğretim alanı olmuştur. Hedeflerin ilişkili olduğu disiplin veya öğretim alanlarından en az kullanılanlar bir kez ile “Coğrafya”, “Çevre”, “Ekonomi”, “Hukuk” ve “Siyaset” öğretim alanları olmuştur.

Suudi Arabistan I. ve II. kademe sosyal bilgiler programı genel hedeflerinin ilişkili oldukları disiplin veya disiplinler arası ifadelerin frekans ve yüzde dağılımları aşağıda Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16

Genel Hedeflerin İlişkili Oldukları Disiplin veya Disiplinler arası Alanlara Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları

Adet	Alan	f	%
1.	Vatandaşlık	5	23,8
2.	Sosyoloji	4	19,04
3.	Tarih	3	14,2
4.	Din ve Ahlak	2	9,5
5.	Yöntem Bilim	2	9,5
6.	Coğrafya	1	4,7
7.	Çevre	1	4,7
8.	Ekonomi	1	4,7
9.	Hukuk	1	4,7
10.	Siyaset	1	4,7
Toplam		21	100

Tablo 16’da Suudi Arabistan I. ve II. kademe sosyal bilgiler programı genel hedefleri 10 disiplin veya öğretim alanı ile ilişkilendirilmiştir. Hedeflerin disiplin veya öğretim alanlarına göre yüzdeleri; “Vatandaşlık” % 23,8, “Sosyoloji” % 19,04, “Tarih” % 14,2, “Din ve Ahlak” % 9,5, “Yöntem Bilim” % 9,5, “Coğrafya” % 4,7, “Çevre” % 4,7, “Ekonomi” % 4,7, “Hukuk” % 4,7 ve “Siyaset” % 4,7 şeklindedir.

Suudi Arabistan sosyal bilgiler programının genel hedefleri incelendiğinde; Suudi Arabistan öncelikle İslam inancını benimsemiş, Allah’a inanan, Hz. Muhammed’in öğretileriyle hareket eden ve İslam inancını hayatına rehber edinen bireyler yetiştirmek

istemektedir. Bunların yanında, ülkesinin tarihi ve coğrafi özelliklerini bilen, bununla iftihar eden, sosyal ve ekonomik sorunların farkında olan, çözüm üretebilen, çevreye karşı duyarlı bireylerin yetişmesini amaçlamaktadır. Sosyal araştırmalar yapabilen, bilimsel düşünebilen, mantıksal analiz, buluş, yaratıcılık becerileri olan, teknolojiye etkin faydalanabilen, etkili iletişim kurabilen, ekonomik ve sosyal problemleri, olumlu davranışları ile çözebilen bireylerin yetişmesini sağlamaya çalışmaktadır.

4.1.2. Programın Vizyonu

Yukarıda verilen hedeflerden hareketle programın vizyonu ülkesine bağlı, Allah'ın varlığına inanan, Hz. Muhammed'in ilkeleri doğrultusunda hareket eden, İslam inancını hayatına rehber edinen vatandaşlar yetiştirmektir. Bu vizyonu gerçekleştirmek, istenilen tip vatandaş oluşturmak için öğrencilere ülke tarihinin, coğrafyasının, kendi haklarının ve üzerine düşen sorumluluklarının bilgisinin kazandırılması amaçlanmıştır. Ayrıca teknolojiye, çevrenin korunmasına, çevredeki kaynakların korunup geliştirilmesine karşı olumlu davranışlarda bulunulması hedeflenmiştir. İlköğretim I. kademede öğrencilerin örnek alması istenen kişi Hz. Muhammed'dir. Eğitim sisteminin hedeflediği nokta, mukaddes topraklarda yetişen ve İslamiyet'i öğrenen öğrencilerin bu dinin ışığında hayatlarını sürdürmeleridir.

4.1.3. İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Hedefleri

Programın ilkokul 4., 5. ve 6. sınıf hedefleri aşağıda sunulmuştur. Her bir maddedeki hedeflerin yanında yer alan parantez içerisindeki disiplin veya disiplinler arası alan ilişkilendirmesi araştırmacı tarafından hedeflerin analizinde kullanılmak üzere eklenmiştir.

Programda ilkokul basamağının 22 hedefi bulunmaktadır. Bu hedefler şu şekildedir: (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derase, 2015, s. 61-63).

1. "Cenabı Hakk'ın evren ve hayatla ilgili bazı hikmetlerini öğrenir. (Din ve Ahlak)
2. Çevredeki insani ve doğal olayları düşünerek, bunların Cenabı Hakk'ın azametine ve kudretine delil olduğunu düşünür. (Din ve Ahlak)
3. Nebi ve resullerin kıssalarının öğrenir. (Tarih)
4. Hz. Muhammed ile dört halifenin hayatlarını öğrenerek onları örnek alır. (Tarih)
5. İslam ümmetine bağlılık hissi duyar ve bununla iftihar eder. (Vatandaşlık)
6. Konuşma adabı ve becerileri üzerine kendini geliştirir. (Yöntem Bilim)
7. Hz. Muhammed ile dört halifenin meşveret ile ilgili yönlerini öğrenir. (Hukuk)
8. Öğrenci; aileye, okula ve topluma karşı görev ve sorumlulukları hakkında bilinçlenir. (Vatandaşlık)
9. Öğrenci; İslami değerlerini ve edebini geliştirir. (Vatandaşlık)

10. Suudi Arabistan'ın tarihi ile ilgili bilgi sahibi olur. (Tarih)
11. Suudi Arabistan'a mensup olmakla iftihar eder. (Vatandaşlık)
12. Suudi Arabistan'ın coğrafyasına dair bilgi sahibi olur. (Coğrafya)
13. Aile ve toplum seviyesinde karşılaştığı problemleri anlar. (Sosyoloji)
14. Suudi Arabistan'ın komşuları ile ilgili bilgi sahibi olur. (Coğrafya)
15. Sosyal bilimlerle ilgili bazı temel gerçek ve kavramları öğrenir, bunları yeni durumlarda kullanır. (Yöntem Bilim)
16. Çevrenin korunmasına dair duygularını geliştirir. (Çevre)
17. İlkokul seviyesinde sosyal bilimler becerisini kazanır. (Yöntem Bilim)
18. İlkokul seviyesine uygun düşünme becerileri kazanır. (Yöntem Bilim)
19. Çalışmaya karşı önemli bir yönelim oluşturur. (Ekonomi)
20. Güncel ve modern teknikleri kullanma becerileri gelişir. (Yöntem Bilim)
21. Özel ve genele ait eşyayı korumanın önemini kavrar. (Vatandaşlık)
22. Tüm alanlarda bilinçli tüketim alışkanlığı geliştirir.” (Ekonomi)

Suudi Arabistan ilköğretim I. kademe sosyal bilgiler öğretim programının hedefleri incelendiğinde; programın genel hedeflerini destekler nitelikte tarih, coğrafya, vatandaşlık, din ve ahlak, sosyoloji, siyaset bilimi, ekonomi, çevre ve yöntem bilim gibi çok çeşitli disiplinlerle programın zenginleştirilme gayreti içerisinde oldukları görülmektedir.

Suudi Arabistan ilkokul 4., 5. ve 6. sınıf sosyal bilgiler programı hedeflerinin ilişkili oldukları disiplin veya disiplinler arası alanlara göre dağılımı aşağıda Tablo 17’deki gibi gösterilebilir.

Tablo 17

İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Programı Hedeflerinin İlişkili Oldukları Disiplin veya Disiplinler arası Alanlar

Alan	İlgili Hedefler
Tarih	Nebi ve resullerin kıssalarının öğrenilmesi. Hz. Muhammed ile dört halifenin hayatlarını öğrenerek onların örnek alınması. Suudi Arabistan'ın tarihi ile ilgili bilgi sahibi olması.
Vatandaşlık	İslam ümmetine bağlılık hissi duyması ve bununla iftihar etmesi. Öğrencinin aile, okul ve topluma karşı görev, sorumluluk ve hakları ile ilgili bilinçlendirilmesi. Öğrencinin İslami değerlerinin ve edebinin geliştirilmesi. Suudi Arabistan'a mensup olmakla iftihar etmesi. Özel ve genele ait eşyayı korumanın önemini kavraması
Coğrafya	Suudi Arabistan'ın coğrafyasına dair bilgi sahibi olması. Suudi Arabistan'ın komşuları ile ilgili bilgi sahibi olması.
Din ve Ahlak	Cenabı Hakk'ın evren ve hayatla ilgili bazı hikmetlerinin öğrenilmesi. Çevredeki insani ve doğal olayları düşünerek, bunların Cenabı Hakk'ın azametine ve kudretine delil olduğunu düşünmesi.
Sosyoloji	Aile ve toplum seviyesinde karşılaştığı problemleri anlaması.
Çevre	Çevrenin korunmasına dair duygularının geliştirilmesi.
Ekonomi	Çalışmaya karşı önemli bir yönelim oluşturulması. Tüm alanlarda bilinçli tüketim alışkanlığının geliştirilmesi.
Yöntem Bilim	Konuşma adabı ve becerileri üzerine eğitilmesi. Sosyal bilimlerle ilgili bazı temel gerçek ve kavramları öğrenmesi, bunları yeni durumlarda kullanması. Güncel ve modern teknikleri kullanma becerileri geliştirmesi. İlkokul seviyesinde sosyal bilimler becerisini kazanması. İlkokul seviyesine uygun düşünme becerileri kazanması.
Hukuk	Hz. Muhammed ile dört halifenin meşveret ile ilgili yönlerini öğrenmesi.

Tablo 17’de görüldüğü üzere Suudi Arabistan ilköğretim I. kademe sosyal bilgiler programı hedeflerinin ilişkili oldukları disiplin veya disiplinler arası alanların sayısı 9’dur. Hedeflerin ilgili oldukları disiplin veya öğretim alanları tarih, vatandaşlık, coğrafya, din ve ahlak, sosyoloji, çevre, ekonomi, yöntem bilim ve hukuk disiplinleri çalışma alanlarıdır. I. kademe sosyal bilgiler programı hedeflerinin ilişkili oldukları disiplin veya disiplinler arası alanlardan en çok kullanılanı 5 adet ile “Vatandaşlık” ve “Yöntem Bilim” öğretim alanları olmuştur. Hedeflerin ilişkili olduğu disiplin veya öğretim alanlarından en az kullanılanlar birer adet ile “Sosyoloji”, “Çevre” ve “Hukuk” öğretim alanları olmuştur.

Suudi Arabistan ilköğretim I. kademe sosyal bilgiler programı hedeflerinin ilişkili oldukları disiplin veya disiplinler arası ifadelerin frekans ve yüzde dağılımları aşağıda Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18

İlköğretim I. Kademe Hedeflerinin İlişkili Oldukları Disiplin veya Disiplinler arası Alanlara Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları

Adet	Alan	f	%
1.	Vatandaşlık	5	22,7
2.	Yöntem Bilim	5	22,7
3.	Tarih	3	13,6
4.	Din ve Ahlak	2	9,09
5.	Ekonomi	2	9,09
6.	Coğrafya	2	9,09
7.	Çevre	1	4,5
8.	Sosyoloji	1	4,5
9.	Hukuk	1	4,5
Toplam		22	100

Tablo 18’de Suudi Arabistan ilköğretim I. kademe sosyal bilgiler programı hedefleri 9 disiplin veya öğretim alanı ile ilişkilendirilmiştir. Hedeflerin disiplin veya öğretim alanlarına göre yüzdelikleri; “Vatandaşlık” % 22,7, “Yöntem Bilim” % 22,7, “Tarih” % 13,6, “Din ve Ahlak” % 9,09, “Ekonomi” % 9,09, “Coğrafya” % 9,09, “Çevre” % 4,5, “Sosyoloji” % 4,5 ve “Hukuk” % 4,5 şeklindedir.

İlkokul 4., 5. ve 6. sınıf hedefleri; genel hedeflerle uyumlu, dini içerikli olup, Allah’a inanan, peygamberin yaşantısını örnek alan, ülkesinin tarihini ve coğrafyasını bilen, okuluna, topluma ve çevresine karşı sorumluluklarının farkında olan bir gençlik istemekle birlikte, yaşına uygun düşünebilen, modern teknikleri kullanabilen, çalışkan, bilinçli tüketim alışkanlığına sahip bir toplum inşa etmeye çalışmaktadır.

4.1.4. Programın Vizyonu

Programın vizyonu çevresini yakından uzağa doğru tarihi, dini, kültürel, coğrafi, sosyal ve ekonomik boyutlarda tanıyan, ülkesinin gelişmesini isteyen, bunun için çalışan, Kur'an'ın İkra (Oku!) suresi doğrultusunda hareket eden, Allah'a iman eden, Hz. Muhammed'in öğretilerini içselleştiren, öğrendiği dini bilgi ve kuralları hayatında uygulamaya geçiren vatandaşlar yetiştirmektir. Bu vizyonu gerçekleştirmek, istenilen tip vatandaşı yetiştirmek için öğrencilere seviyelerine uygun sosyal bilimler, düşünme, bireysel öğrenme, olayları yorumlama bilgisi, harita okuma bilgisi, bunların analiz, değerlendirme ve yorumlama bilgi ve becerisinin kazandırılması amaçlanmaktadır. İlkokul kademesinde olduğu gibi ortaokul kademesinde de öğrencilerin örnek alması istenen kişi Hz. Muhammed'tir. Eğitim sisteminin hedeflediği nokta, mukaddes topraklarda yetişen ve İslamiyet'i öğrenen öğrencilerin bu dinin ışığında hayatlarını sürdürmeleridir.

4.1.5. İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Hedefleri

Programın ortaokul 1., 2. ve 3. sınıf hedefleri aşağıda sunulmuştur. Her bir maddedeki hedeflerin yanında yer alan parantez içerisindeki disiplin veya disiplinler arası alan ilişkilendirmesi araştırmacı tarafından hedeflerin analizinde kullanılmak üzere eklenmiştir.

Ortaokul basamağına bakıldığında ise hedefler daha özelleştirilip çoğaltılmıştır. Bu hedefler şu şekildedir: (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derese, 2015, s. 77).

1. “Yüce yaratıcının gücüne olan imanı, dinine olan bağlılığı ve bununla iftihar etmesi güçlenir. (Din ve Ahlak)
2. Cenabı Hakk'ın izni ile evrendeki doğa olaylarının nasıl olduğunu anlar. (Din ve Ahlak)
3. İnsan ve diğer yaratılanların yaşama hakkı olduğunun bilincine varır. (Hukuk)
4. Önemli büyük peygamberlerin hayatlarının çeşitli yönlerini anlar. (Tarih)
5. Hz. Muhammed ve dört halifenin hayatlarını öğrenir. (Tarih)
6. İslam ümmetinin tarihi niteliklerini, medeniyetinin çeşitli yönlerini anlar ve bununla övünür. (Vatandaşlık)
7. Toplum inşası ve ilerlemesinde meşveretin önemini anlar. (Sosyoloji)
8. Diyaloga olan inancını geliştirir ve hayatında kullanır. (Hukuk)
9. Ailesi, toplumu, ülkesine yönelik görev ve sorumluluklarının bilincindedir. (Vatandaşlık)
10. İslam'ın ahlakına, değerlerine ve güzelliklerine uyar. (Vatandaşlık)
11. Günlük hayatında hem kişisel kontrol hem de toplumsal sorumluluk duygularını geliştirir. (Vatandaşlık)
12. Ülkesi olan Suudi Arabistan Krallığı'nın tarihsel gelişimini öğrenir. (Tarih)
13. Ülkesi Suudi Arabistan ile iftihar eder, onun güvenliği ve istikrarı için çalışır. (Vatandaşlık)
14. Ülkesinin doğal ve beşeri özelliklerini öğrenir, bunların nasıl değerlendirileceğini ve korunacağını öğrenir. (Coğrafya)
15. Toplumsal düzeyde karşı karşıya kaldığı sosyal, ekonomik ve kültürel problemleri anlar ve çözümüne katkıda bulunur. (Sosyoloji)
16. Arap ve İslam ülkelerini tanıır ve aralarındaki ilişkileri anlar. (Coğrafya)

17. Arap ve İslam ümmetinin karşı karşıya bulunduğu ekonomik ve siyasi bazı problemlerin bilincine varır. (Vatandaşlık)
18. Sosyal bilimlere ait bazı temel kavramları, gerçekleri anlar ve bunları hayatında kullanır. (Yöntem Bilim)
19. Çevre ile olumlu iletişime geçer ve onu korur. (Çevre)
20. Ortaokul seviyesine uygun sosyal bilimler becerileri kazanır. (Yöntem Bilim)
21. Ortaokul seviyesine uygun düşünme becerileri kazanıp bunu hayatında kullanır. (Yöntem Bilim)
22. Kendi kendine öğrenme becerisini kazanır. (Yöntem Bilim)
23. Çalışmaya karşı olumlu yönelimler oluşturur. (Ekonomi)
24. İletişim araçlarını bilinçli kullanır. (Vatandaşlık)
25. Düzene saygı duyar ve ona uyar. (Vatandaşlık)
26. Güvenlik ve emniyet kurallarına uyar. (Vatandaşlık)
27. Sağlıklı alışkanlıklar edinmeye ve bu konuda bilinçlendirme yapmaya çalışır. (Vatandaşlık)
28. Genel ve özel eşyaları korur. (Vatandaşlık)
29. Tüm alanlarda bilinçli tüketim alışkanlıkları geliştirir.” (Ekonomi)

Suudi Arabistan II. kademe sosyal bilgiler programı hedefleri incelendiğinde; araştırmanın önceki hedeflerinde görüldüğü üzere tarih, coğrafya, vatandaşlık, din ve ahlak, sosyoloji, siyaset bilimi, ekonomi, çevre ve yöntem bilim gibi çok çeşitli disiplinlerle programın zenginleştirilme gayreti içerisinde oldukları görülmektedir.

Suudi Arabistan ortaokul 1., 2. ve 3. sınıf sosyal bilgiler programı hedeflerinin ilişkili oldukları disiplin veya disiplinler arası alanlara göre dağılımı aşağıda Tablo 19'daki gibi gösterilebilir.

Suudi Arabistan ilköğretim II. kademe sosyal bilgiler programı hedeflerinin ilişkili oldukları disiplin veya disiplinler arası alanların sayısı 9'dur. Hedeflerin ilgili oldukları disiplin veya öğretim alanları tarih, vatandaşlık, coğrafya, din ve ahlak, sosyoloji, çevre, ekonomi, yöntem bilim ve hukuk disiplinleri ve çalışma alanlarıdır. II. kademe sosyal bilgiler programı hedeflerinin ilişkili oldukları disiplin veya disiplinler arası alanlardan en çok kullanılanı 11 adet ile “Vatandaşlık” öğretim alanı olmuştur. Hedeflerin ilişkili olduğu disiplin veya öğretim alanlarından en az kullanılanlar birer adet ile “Çevre” öğretim alanı olmuştur (Tablo 19).

Tablo 19

İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Programı Hedeflerinin İlişkili Oldukları Disiplin veya Disiplinler arası Alanlar

Alan	İlgili Hedefler
Tarih	Önemli büyük peygamberlerin hayatlarının çeşitli yönlerini anlar. Hz. Muhammed ve dört halifenin hayatlarını öğrenir. Ülkesi olan Suudi Arabistan Krallığı'nın tarihsel gelişimini öğrenir.
Vatandaşlık	İslam ümmetinin tarihi niteliklerini, medeniyetinin çeşitli yönlerini anlar ve bununla övünür. Ailesi, toplumu, ülkesine yönelik görev ve sorumluluklarının bilincindedir. İslam'ın ahlakına, değerlerine ve güzelliklerine uyar. Günlük hayatında hem kişisel kontrol hem de toplumsal sorumluluk duygularını geliştirir. Ülkesi Suudi Arabistan ile iftihar eder, onun güvenliği ve istikrarı için çalışır. Arap ve İslam ümmetinin karşı karşıya bulunduğu ekonomik ve siyasi bazı problemlerin bilincine varır. İletişim araçlarını bilinçli kullanır. Düzene saygı duyar ve ona uyar. Güvenlik ve emniyet kurallarına uyar. Sağlıklı alışkanlıklar edinmeye ve bu konuda bilinçlendirme yapmaya çalışır. Genel ve özel eşyaları korur
Coğrafya	Arap ve İslam ülkelerini tanıır ve aralarındaki ilişkileri anlar. Ülkesinin doğal ve beşeri özelliklerini öğrenir, bunların nasıl değerlendirileceğini ve korunacağını öğrenir.
Din ve Ahlak	Yüce yaratıcının gücüne olan imanı, dinine olan bağlılığı ve bununla iftihar etmesi güçlenir. Cenabı Hakk'ın izni ile evrendeki doğa olaylarının nasıl olduğunu anlar.
Sosyoloji	Toplum inşası ve ilerlemesinde meşveretin önemini anlar. Toplumsal düzeyde karşı karşıya kaldığı sosyal, ekonomik ve kültürel problemleri anlar ve çözümüne katkıda bulunur. Sosyal bilimlere ait bazı temel kavramları, gerçekleri anlar ve bunları hayatında kullanır.
Çevre	Çevre ile olumlu iletişime geçer ve onu korur.
Ekonomi	Çalışmaya karşı olumlu yönelimler oluşturur. Tüm alanlarda bilinçli tüketim alışkanlıkları geliştirir
Yöntem Bilim	Ortaokul seviyesine uygun sosyal bilimler becerileri kazanır. Ortaokul seviyesine uygun düşünme becerileri kazanıp bunu hayatında kullanır. Kendi kendine öğrenme becerisini kazanır.
Hukuk	Diálogo olan inancını geliştirir ve hayatında kullanır. İnsan ve diğer yaratılanların yaşama hakkı olduğunun bilincine varır

Suudi Arabistan ilköğretim II. kademe sosyal bilgiler programı hedeflerinin ilişkili oldukları disiplin veya disiplinler arası ifadelerin frekans ve yüzde dağılımları aşağıda Tablo 20'de gösterilmiştir.

Tablo 20

İlköğretim II. Kademe Hedeflerinin İlişkili Oldukları Disiplin veya Disiplinler arası Alanlara Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları

Adet	Alan	f	%
1.	Vatandaşlık	11	37,9
2.	Yöntem Bilim	3	10,3
3.	Tarih	3	10,3
4.	Sosyoloji	3	10,3
5.	Ekonomi	2	6,8
6.	Coğrafya	2	6,8
7.	Din ve Ahlak	2	6,8
8.	Hukuk	2	6,8
9.	Çevre	1	3,4
Toplam		29	100

Tablo 20’de Suudi Arabistan ilköğretim II. kademe sosyal bilgiler programı hedefleri 9 disiplin veya öğretim alanı ile ilişkilendirilmiştir. Hedeflerin disiplin veya öğretim alanlarına göre yüzdelikleri; “Vatandaşlık” % 37,9, “Yöntem Bilim” % 10,3, “Tarih” % 10,3, “Sosyoloji” % 10,3, “Ekonomi” % 6,8, “Coğrafya” % 6,8, “Din ve Ahlak” % 6,8, “Hukuk” % 6,8 ve “Çevre” % 3,4 şeklindedir.

Ortaokul 1., 2. ve 3. sınıf hedefleri; genel hedeflerle uyumlu, Allah inancının ön planda olduğu, bu aşamada öğrenilen dini bilgi ve kuralların davranışlara dönüştürülmek istendiği görülmektedir. Ortaokul basamağında inançlı bir gençlik yetiştirme, düzene uyum sağlama, güvenlik ve emniyet kurallarını bilme ve uygulama, kendi kendine öğrenebilme, düşünebilme ve bunları hayatında kullanabilen bir toplumun oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir.

4.1.6. İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yapısı

Programda 3 sene içerisinde 6 dönemde 19 ünite işlenmektedir;

1. Ailem ve Toplumum (Vatandaşlık) ➡ 4. sınıf
2. Harita (Coğrafya) ➡ 4. sınıf
3. Yeryüzü ve Çevremiz (Coğrafya) ➡ 4. sınıf
4. Peygamberlerin Hikâyeleri (Tarih) ➡ 4. sınıf
5. Peygamberimiz Muhammed (Tarih) ➡ 4. sınıf
6. Peygamberimi Örnek Alıyorum (Vatandaşlık) ➡ 4. sınıf

7. Dört Halife (Tarih) → 5. sınıf
8. Halifelerden Sonraki İslam Ümmeti (Tarih) → 5. sınıf
9. Arap Yarımadası Ülkelerinin Doğal Özellikleri (Coğrafya) → 5. sınıf
10. Arap Yarımadası Ülkelerinin Beşeri Özellikleri (Coğrafya) → 5. sınıf
11. Arap Yarımadası Ülkelerinin Genel Sorunları (Coğrafya) → 5. sınıf
12. Milli Kuruluş (Tarih) → 5. sınıf
13. Suudi Arabistan'ın Tarihi (Tarih) → 6. sınıf
14. Ülkemin Toprakları (Coğrafya) → 6. sınıf
15. Ülkemin Bölgeleri (Coğrafya) → 6. sınıf
16. Ülkemin Nüfusu (Coğrafya) → 6. sınıf
17. Ülkemin Kaynakları (Coğrafya) → 6. sınıf
18. Ülkemin Kalkınması (Coğrafya) → 6. sınıf
19. Biz ve Haklar (Vatandaşlık) → 6. sınıf

Programda içeriğin sıralanışı tarih, coğrafya ve vatandaşlık ünitelerinin sıralanışı bakımından ayrı ele alınmıştır. 3 yıl için bütün olarak tarih üniteleri 1. yıl “Peygamberlerin Hikâyeleri” ve “Peygamberimiz Muhammed” konularını işlemektedir. 2. yıl “Dört Halife” ve “Halifelerden Sonraki İslam Ümmeti” konuları işlenmektedir. 3. yıl “Milli Kuruluş” ve “Suudi Arabistan'ın Tarihi” konuları verilmiştir. Konuların işlenişinde üniteler birbirini takip etmeyecek şekilde ele alınmıştır. Bu tarz yatay tasarım (genişleyen çevre) programına uygun yapılandırıldığını göstermektedir.

Coğrafya konularının işlenişinde 1. yıl “Harita” ve “Yeryüzü ve Çevremiz” konuları işlenmektedir. 2. yıl “Arap Yarımadası Ülkelerinin Doğal Özellikleri”, “Arap Yarımadası Ülkelerinin Beşeri Özellikleri” ve “Arap Yarımadası Ülkelerinin Genel Sorunları” konuları işlenmiştir. 3. yıl “Ülkemin Toprakları”, “Ülkemin Bölgeleri”, “Ülkemin Nüfusu”, “Ülkemin Kaynakları” ve “Ülkemin Kalkınması” konuları ele alınmıştır. Bu şekilde birbirini tekrar etmeyen, birbirinin ön koşulu olan konulardan oluşan program yatay tasarım (genişleyen çevre) ilkelerine uygun yapılandırıldığını göstermektedir.

Vatandaşlık konularının işlenişinde 1. yıl “Ailem ve Toplumum” ve “Peygamberimi Örnek Alıyorum” üniteleri işlenmektedir. 3. yıl ise “Biz ve Haklar” konusu işlenmiştir. Konuların

işlenişinde üniteler birbirini takip etmeyecek şekilde sunulmuştur. Öyle ki vatandaşlık konusuna 1. sınıfta yer verilirken 2. sınıfta yer almamaktadır. 3. sınıfta vatandaşlık konusu yer almıştır. Konuların işlenişinde üniteler birbirini tekrar etmeyecek şekilde ele alınmıştır. Bu tarz yatay tasarım (genişleyen çevre) programına uygun yapılandırıldığını göstermektedir.

Yukarıda görüldüğü gibi üniteler tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi belirgin öğretim alanlarına ayrılmaktadır. Bu sebeple içerik konu alan yaklaşımına (çekirdek disiplin) göre yapılandırılmıştır.

4.1.7. İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yapısı

Programda 3 sene içerisinde 6 dönemde 24 ünite işlenmektedir. Tarih üniteleri sırasıyla aşağıda belirtilmiştir;

1. Hz. Peygamberin Mekke Hayatı → 7. Sınıf
2. Hz. Peygamberin Medine Hayatı → 7. Sınıf
3. Dört Halife → 7. Sınıf
4. İslam Devletleri Tarihi Emevi Devleti → 8. Sınıf
5. İslam Devletleri Tarihi Abbasi Devleti → 8. Sınıf
6. İslam Devletleri Tarihi Müslümanların Haçlılara ve Moğollara Karşı Cihadı → 8. Sınıf
7. İslam Devletleri Tarihi Osmanlı Devleti → 8. Sınıf
8. İslam Medeniyeti → 8. Sınıf
9. Ülkemin Tarihi I. ve II. Suudi Devletleri → 9. Sınıf
10. Ülkem Suudi Arabistan Krallığı'nın Tarihi → 9. Sınıf
11. Suudi Arabistan Krallığı'ndaki Kuruluşlar → 9. Sınıf
12. Ulusal Sorunlar Haklar ve Görevler → 9. Sınıf
13. Ulusal Sorunlar Meşveret ve Diyalog → 9. Sınıf

Coğrafya üniteleri sırasıyla aşağıda gösterilmiştir;

1. Doğal Çevre → 7. Sınıf
2. Nüfus ve İmar → 7. Sınıf

3. Haritalar ve Güncel Teknolojiler → 7. Sınıf
4. Körfez İşbirliği Konseyi Üyesi Ülkeler → 8. Sınıf
5. Arap ve İslam Dünyası → 8. Sınıf
6. Uluslararası İlişkiler → 8. Sınıf
7. Ülkemin Doğal Özellikleri → 9. Sınıf
8. Suudi Arabistan Krallığı'nın Nüfusu → 9. Sınıf
9. Suudi Arabistan Krallığı'nın Kaynakları → 9. Sınıf
10. Ulusal Sorunlar Çalışma Hayatında Yaşanan Sorunlar → 9. Sınıf
11. Suudi Arabistan Krallığı'ndaki Hizmet Alanları → 9. Sınıf

Programda içeriğin sıralanışı tarih ve coğrafya ünitelerinin sıralanışı bakımından ayrı ele alınmıştır. 3 yıl için bütün olarak tarih üniteleri 1. yıl “Hz. Peygamberin Mekke Hayatı”, “Hz. Peygamberin Medine Hayatı” ve “Dört Halife” konularını işlemektedir. 2. yıl “İslam Devletleri Tarihi Emevi Devleti”, “İslam Devletleri Tarihi Abbasi Devleti”, “İslam Devletleri Tarihi Müslümanların Haçlılara ve Moğollara Karşı Cihadı” ve “İslam Medeniyeti” konuları işlenmektedir. 3. yıl “Ülkemin Tarihi I. ve II. Suudi Devletleri”, “Ülkem Suudi Arabistan Krallığı'nın Tarihi”, “Suudi Arabistan Krallığı'ndaki Kuruluşlar”, “Ulusal Sorunlar Haklar ve Görevler” ve “Ulusal Sorunlar Meşveret ve Diyalog” konuları verilmiştir. Konuların işlenişinde üniteler birbirini takip etmeyecek şekilde ele alınmıştır. Bu tarz yatay tasarım (genişleyen çevre) programına uygun yapılandırıldığını göstermektedir.

Coğrafya konularının işlenişinde 1. yıl “Doğal Çevre”, “Nüfus ve İmar” ve “Haritalar ve Güncel Teknolojiler” konuları işlenmektedir. 2. yıl “Körfez İşbirliği Konseyi Üyesi Ülkeler”, “Arap ve İslam Dünyası” ve “Uluslararası İlişkiler” konuları işlenmiştir. 3. yıl “Ülkemin Doğal Özellikleri”, “Suudi Arabistan Krallığı'nın Nüfusu”, “Suudi Arabistan Krallığı'nın Kaynakları”, “Ulusal Sorunlar Çalışma Hayatında Yaşanan Sorunlar” ve “Suudi Arabistan Krallığı'ndaki Hizmet Alanları” konuları ele alınmıştır. Bu şekilde birbirini tekrar etmeyen, birbirinin ön koşulu olan konulardan oluşan program yatay tasarım (genişleyen çevre) ilkelerine uygun yapılandırıldığını göstermektedir.

Yukarıda görüldüğü gibi üniteler tarih ve coğrafya gibi belirgin öğretim alanlarına ayrılmaktadır. Bu sebeple içerik konu alan yaklaşımına (çekirdek discipline) göre yapılandırılmıştır.

4.1.8. Programda Öğrenme Öğretme Süreci

Öğretim programında sosyal bilgiler öğretiminde farklı birçok yöntemin kullanılması gerektiği belirtilmektedir. Örnek olarak; diyalog yöntemi, anlatı yöntemi, doğrudan muhatap alma yöntemi gibi. Ayrıca derslerin işlenişinde konulara göre öğretmenlerin şu yöntemlere başvurmaları önerilmektedir: (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Derasesyalel-Am el-Derase, 2015, s. 44-45).

- “Yardımcı öğretici gruplar,
- Tartışma ve diyalog,
- Problemlerin çözümü,
- Tümevarım,
- Tanımaya yönelik ispatlama ile gösterme,
- Öğrenmeye yönelik sonuç çıkarma,
- Proje,
- Oyun ve eğlenme ile öğrenme,
- Ve sosyal bilimlere uygun diğer öğretim yöntemleri.”

Öğrenci seviyesi ve gelişimine uygun yöntemle derslerin işlenilmesi, salt bilgiyi öğretmek ile sınırlı kalınmaması, öğrencinin kendi kendine öğrenmesinin teşvik edilerek, tartışma ve sonuç çıkarma yöntemlerinin kullanılması vurgulanmaktadır.

Eğitim programında belirlenen hedeflere ulaşabilmek için hangi öğrenme öğretme yöntem ve tekniklerin kullanıldığı hangi yöntem ve tekniklerin uygulanmaya çalışıldığı bu süreçte belirlenmektedir.

Programda öğrencinin bilgiyi hazır olarak almaması, kendi kendine öğrenmesi, tartışma ve sonuç çıkarması vurgulanmakta iken, sosyal bilgiler ders kitaplarında; öğrencilerin bilgiyi hazır olarak aldığı, öğrencilere verilmesi hedeflenen bilginin öğretmen tarafından öğrencilere aktarıldığı öğretim stratejisi olan sunuş yoluyla öğretim stratejisine uygun bir dil ve anlatımın kullanıldığı görülmektedir. Öğrenme öğretme sürecinde yöntem olarak anlatma yöntemi kullanıldığı, öğretmenin öğrenciye kitapta olan bilgiyi konu aktarımı tekniğiyle anlattığı anlaşılmıştır. Bu yöntem ve teknikle öğretmen öğrenciye verilmesi hedeflenen bilgiyi aktaran, öğrencilerin konuyla ilgili bilmesi gerekenleri öğrenciye anlatan model rolündedir. Bunun sonucunda da öğrencinin bilgiye ulaşmak için bir çaba harcamadığı, pasif durumda olduğu ve ezbere yöneldiği söylenebilir.

4.1.9. Programda Ölçme Değerlendirme

Ölçme ve değerlendirme yöntemleri ile hedeflerin, dersin içeriğiyle uyumlu şekilde gerçekleşmesi, kapsamının artırılıp çeşitlendirilmesi öngörülmüştür.

Değerlendirme bölümü, kitabın içeriği ile birlikte başlıca bölümlerden birisi sayılır. Bu bölüm hedeflerin gerçekleştirilme derecesini ölçer. Bu bölüm üç kısma ayrılmaktadır: (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Derasyalel-Am el-Derese, 2015, s. 27-28).

1. Ön değerlendirme: Yeni bir konuya hazırlık amacını taşır. İlişki kurma ve tanım amaçlı bir giriş değerlendirmesidir. Önceki deneyimleri güçlendirici şekilde konuyu tanıtır. Öğrencinin önünde duran konu ile bağlantılı olan eski öğrenmeleri ve tecrübelerini birbirleriyle karşılaştırılmasını hedefler.
2. Aşamalı değerlendirme: Burada, kitaptaki konulara tamamen girilir ve değerlendirmenin amaçlarını gerçekleştirmek için eğitsel etkinliklerin önemi öne çıkarılır. Bu giriş değerlendirmesi tematik değerlendirme ya da yapısal değerlendirme olabilir.
3. Sonuç değerlendirmesi: Bu konunun, ünitenin ya da kitabın sonunda olur; öğrencinin derste yaptıklarının seviyesini ölçmeyi ve eğitimin ilgili hedeflerinin değerlendirilmesi anlamında yöntemlerini, araçlarını, metodolojisini değerlendirir.

Bütün bunların gerçekleştirilebilmesi aşağıdaki değerlendirme kriterlerinde belirtilmiştir: (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Derasyalel-Am el-Derese, 2015, s. 29-30).

- “Programın hedeflerini gerçekleştirme,
- Öğrencinin önceki eğitiminin göz önüne alınması,
- Öğrencinin güçlü ve zayıf yönlerini ele alma,
- Öğrencinin ihtiyaçlarıyla ders kitabının beklentilerini uyumlu hale getirme,
- Öğrenme ve öğretme tekniklerini destekleme, öğrencideki ilgiyi öğrenmeye yöneltme,
- İfadeler açık, net ve anlamlı olmalı,
- Kapsayıcı nitelikte olmalı,
- Zorluk seviyesi bakımından aşamalı olmalı,
- Sadece ezberleme yönünü güçlendirmemeli,
- Öğrenciyi cevabı bulmaya teşvik edici bir formatta hazırlanmalıdır.
- Düşünme, öğrenme ve ilişkilendirme becerilerini geliştirmeye katkı sağlamalıdır.
- Öğrencinin zihinsel gelişme seviyesini göz önünde tutmalıdır.
- Kendine güven duygusunu geliştirmelidir.
- Kişisel farklılıkları gözetmelidir.
- Gerçekleştirilmesi istenen yönleri ölçmelidir.
- Üst derece düşünme becerilerini ölçmelidir.
- Genel olarak soruların hazırlanmasında; teknik ve eğitimsel yönden programın hedefleriyle uyumlu olmasına dikkat edilmelidir. Kapalı ifadeler kullanılmamalıdır.”

Programda değerlendirme ile ilgili notlandırma sistemi hakkında bilgi verilmiştir. Eğitim yılı iki döneme ayrılmaktadır. Sosyal bilgiler dersi için her dönemin sonunda bir imtihan yapılmaktadır. Bu iki dönemden geçerli notu alan öğrenci bir sonraki yıla geçmektedir. Dersler dönemlik olmayıp seneliktir. Not sistemi 100'lük sisteme göre düzenlenmiştir.

Ders başarı notu “5” için 90-100 puan aralığı, “4” için 80-90 puan aralığı, “3” için 70-80 puan aralığı, “2” için 60-70 puan aralığı ve “1” için 50-60 puan aralığı belirlenmiştir. Dersi başarıyla geçmek için 50 puan sınır olarak belirlenmiş olup 0-49 puan aralığı dersi tekrar etme olarak değerlendirilmektedir. Eğitim öğretim yılı birinci dönem 90 gün ve ikinci dönem 90 gün olmak üzere toplam 180 işgünü kabul edilmiştir. İlk dönem her ay 1 sınav yapılmakta, 3 ayda toplam 3 ara sınav yapılması öngörülmüştür. Her sınavın puan değeri 10’ar puandan toplam 30 puan olarak belirlenmiştir. İlk dönemin sonunda final sınavı yapılmakta, puan değeri 65 olarak belirlenmiştir. Sözlü sınavın puan değeri 5 olarak kabul edilmiştir. İkinci dönem her ay 1 sınav yapılmakta, 3 ayda toplam 3 sınav yapılması öngörülmüştür. Her sınavın puan değeri 10’ar puandan toplam 30 puan olarak belirlenmiştir. İkinci dönemin sonunda da ilk dönemin sonunda olduğu gibi final sınavı yapılmakta, puan değeri 65 olarak belirlenmiştir. Sözlü sınavın puan değeri 5 olarak kabul edilmiştir. Ders için yapılan ölçmeler her bir dönem için toplamda 100 tam puan üzerinden yapılmaktadır. Buna göre yazılı değerlendirme ölçütlerinden yazılı sınavlar her dönem sonunda yapılmaktadır (Vizara el-Terbiye ve el Ta’lim, El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derese, 2015, s. 29-30).

4.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum

4.2.1. Programın Amacı

Ünitelere ait amaçlar incelendiğinde 6 ünite için toplam 10 amacın olduğu tespit edilmiştir. Amaç cümleleri yazılırken, ünitenin hedeflerinde kullanılan 1. tekil şahıs iyelik eki (benim) dili yerine geniş zaman (-er,-ar) eki cümlelerin yüklemine tercih edilmiştir. Ünite amaçlarının daha genel, ünitenin alt bölümlerindeki hedeflerin daha özel ve kapsamlı olduğu anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler ders programında dördüncü sınıfın amaçları şu şekilde belirtilmiştir: (Vizara el-Terbiye ve el Ta’lim, El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derese, 2015, s. 65-66).

1. “İnsani ve doğal olayları düşünerek bunların Cenabı Hakk'ın azametine delil olduğunu düşünür.
2. Adem, Nuh, İbrahim, Musa ve İsa gibi bazı peygamberlerin kıssalarını öğrenir.
3. Hz. Muhammed'in doğumunu ve gençliğini öğrenir.
4. Hz. peygamberin peygamberlik dönemi ile Mekke ve Medine'deki davetlerini öğrenir.
5. Hz. Muhammed'in hayatını ve ahlakını örnek alır.
6. Aile fertleri arasındaki karşılıklı görev ve sorumlulukları bilir.
7. Arap Yarımadası'nın başlıca coğrafi özelliklerini bilir.
8. Sosyal dersler ile ilgili bazı temel gerçek ve kavramları öğrenir ve anlar.
9. Aile düzeyinde karşılaştığı bazı problemleri anlar.

10. Dersin kapsamındaki beceri, değer ve yönelişlerin bilgisini kazanır.” (Vizara el-Terbiye ve el Ta’lim, El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derase, 2015, s. 65-66).

Suudi Arabistan 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının amaçları incelendiğinde; öğrencinin doğa olaylarını Allah’ın büyüklüğüne bağlanması, Hz. Adem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa kıssalarının Kur’an-ı Kerim’den öğrenilmesi dikkate alınmıştır.

4.2.2. Programın İçeriği

Sosyal bilgiler programında 1. dönemde 3 ünite 14 konu, 2. dönemde 3 ünite 19 konu toplamda 6 ünite 33 konu bulunmaktadır. Aşağıda yer alan ünite konuları 2015-2016 senesi program kitabından, ünitenin hedefleri ise ders kitabındaki ilgili ünitenin giriş kısmından alınmıştır. Ünite konuları ve hedefleri şunlardır: (Vizara el-Terbiye ve el Ta’lim, El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derase, 2015, s. 65-66).

1. Ünite: Ailem ve Toplumum

- Aile kavramını ve ailenin oluşumunu tanımlayabileceğim.
- Aile bireylerinin hak ve görevlerini öğreneceğim.
- Anne-babanın yaptıkları iyiliklerin değerini ve akraba ziyaretlerinin önemini anlayacağım.
- Kendi içimde, aileye ve topluma karşı olumlu yönelimler geliştireceğim.
- İslam’daki komşu hakları konusunda bilinçlenmiş olacağım.
- Başkalarına karşı iyi davranmayı öğreneceğim.
- Güvenlik kurallarının önemini açıklayacağım.

2. Ünite: Harita

- Kroki kavramını bileceğim.
- Harita kavramını öğreneceğim.
- Harita ve krokiyi birbiriyle karşılaştıracam.
- Harita üzerinde ve arazide ana ve ara yönleri bulabileceğim.
- Ülkemin haritası üzerinde yeryüzü şekillerinin dağılımını gösterebileceğim.
- Harita çizerek üzerinde haritanın ana unsurlarını açıklayabileceğim.

3. Ünite: Yeryüzü ve Çevremiz

- Yerkürenin şeklini söyleyebileceğim.
- Kıtaları, okyanusları ve yeryüzü şekillerini ayırt edeceğim.
- Gece gündüz ve dört mevsim olgularını öğreneceğim.
- Gece ve gündüzün art arda gelmesinin nasıl olduğunu açıklayacağım.

4. Ünite: Peygamberlerin Hikâyeleri

- Hz. Adem, Nuh, İbrahim, Musa ve İsa Peygamberlerin hayatlarını özetleyebileceğim.
- Peygamberlerin insanları Allah'a ibadet etmeye davet ettiklerini öğreneceğim.
- Peygamberlerin yapmış oldukları meslekler aracılığıyla çalışmanın önemini anlayacağım.
- Peygamberleri Allah'a davet yolunda çektikleri eziyet ve gösterdikleri sabır konusunda örnek alacağım.

5. Ünite: Peygamberimiz Hz. Muhammed

- Mekke'nin konumunu ve önemli doğal yerlerini bileceğim.
- Hz. Muhammed'in soyunu ve gençliğini söyleyeceğim.
- Hz. Muhammed'in peygamberlikten önceki hayatını özetleyeceğim.
- Hz. Muhammed'e peygamberliğin Mekke'de geldiğini öğreneceğim.
- Hz. Muhammed'in Mekke'deki davet aşamalarını tartışacağım.
- Hz. Peygamberin Müslüman olmayanlara karşı gösterdiği ilgiyi söyleyeceğim.
- Hz. Peygamberin Medine'ye hicretinin sebeplerini açıklayacağım.
- Hz. Peygamberin veda haccından dersler çıkaracağım.

6. Ünite: Peygamberimi Örnek Alıyorum

- Hz. Peygamberin doğruluk ve emanetle ilgili davranışlarına örnekler vereceğim.
- Hz. Peygamberin başkalarına karşı nasıl merhametle davrandığını açıklayacağım.
- Hz. Peygamberin affetmeye verdiği önemi bileceğim.
- Hz. Peygamberin güzel ahlakına örnekler vereceğim.
- Sahabelere karşı sevgili ve saygılı olacağım.
- Hz. Peygamberin meşveretinin sonuçlarını açıklayacağım.

Suudi Arabistan ilköğretim I. kademe 4. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitapları üzerinde yapılan betimsel analizlere ve içerik analizlerine ait bulgular araştırmanın ilerleyen bölümlerinde yer almaktadır.

4.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum

4.3.1. Programın Amacı

Ünitelere ait amaçlar incelendiğinde 5 ünite için toplam 11 amacın olduğu tespit edilmiştir. Amaç cümleleri yazılırken, ünitenin hedeflerinde kullanılan 1. tekil şahıs iyelik eki (benim) dili yerine geniş zaman (-er,-ar) eki cümlelerin yüklemine tercih edilmiştir. Ünite amaçlarının daha genel, ünitenin alt bölümlerindeki hedeflerin daha özel ve kapsamlı olduğu anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler ders programında beşinci sınıfın amaçları şu şekilde belirtilmiştir: (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Derasesyalel-Am el-Derese, 2015, s. 67-69).

1. “İnsani ve doğal olayları düşünerek bunların Cenabı Hakk'ın azametini delil olduğunu düşünür.
2. Hz. Muhammed' den sonraki İslam Devleti'nin tarihini öğrenir.
3. Müslüman toplumun fertleri arasındaki ortak noktaları anlar.
4. İslam ümmetinin mesajını anlar ve bununla iftihar eder.
5. Konuşma adabı ve becerilerini uygular.
6. Toplumun bireyleri arasındaki karşılıklı görev ve sorumluluklarının bilincine varır.
7. İslami değerleri öğrenir ve bunları günlük hayatta uygular.
8. Suudi Arabistan'ın coğrafyasını çeşitli yönleriyle öğrenir.
9. Toplumun karşı karşıya olduğu sorunları anlar.
10. Özele ve genele ait eşyayı korur.
11. Dersin kapsamındaki beceri, değer ve yönelişlerin bilgisini kazanır.” (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Derasesyalel-Am el-Derese, 2015, s. 67-69).

Suudi Arabistan 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının amaçları incelendiğinde; öğrencinin İslam devletlerinin tarihi gelişimini öğrenmesi, İslam medeniyeti ile gurur duyması ve Arap ve İslam dünyasının coğrafi özelliklerini bilmesi ve devletin tarihini öğrenmesi vurgulanmaktadır.

4.3.2. Programın İçeriği

Sosyal bilgiler programında 1. dönemde 2 ünite 13 konu, 2. dönemde 3 ünite 12 konu toplamda 5 ünite 25 konu bulunmaktadır. Aşağıda yer alan ünite konuları 2015-2016 senesi program kitabından, ünitenin hedefleri ise ders kitabındaki ilgili ünitenin giriş kısmından alınmıştır. Ünite konuları ve hedefleri şunlardır (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim,

El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derese, 2015, s. 67-69).

1. Ünite: Dört Halife

- Halifelerin sıfatlarından ve hayatlarından örnekler öğreneceğim.
- Dört halifenin yaptıklarından bazılarını bileceğim.
- Dört halifenin uyguladığı meşveret örneklerinden bazılarını açıklayacağım.
- İslam tarihinde dört halifenin konumunu söyleyeceğim.

2. Ünite: Halifelerden Sonraki İslam Ümmeti

- Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar ki İslam devletlerinin kronolojik çizelgesini bileceğim.
- Haritada İslam devletlerinin hüküm sürdüğü dönemleri göstereceğim.
- Emevi Devletinin özelliklerini açıklayacağım.
- Abbasi Devletinin özelliklerini açıklayacağım.
- Osmanlı Devletinin özelliklerini açıklayacağım.
- Müslümanların dini ve pozitif bilimlere verdiği önemi öğreneceğim.
- Müslümanların ilmi buluşlarından örnekler vereceğim.
- Müslümanlara ait önemli eğitim kurumlarını bileceğim.
- İslam medeniyetinin gelişmesini açıklayacağım.

3. Ünite: Arap Yarımadası Ülkelerinin Doğal Özellikleri

- Arap Yarımadasındaki devletlerin yerlerini, alanlarını ve sınırlarını bileceğim.
- Arap Yarımadasındaki ülkelerin yeryüzü şekillerini bileceğim.
- Arap Yarımadasındaki ülkelerin iklimlerini açıklayacağım.

4. Ünite: Arap Yarımadası Ülkelerinin Beşeri Özellikleri

- Arap Yarımadasındaki ülkelerin nüfus özelliklerini bileceğim.
- Arap Yarımadasındaki ülkelerin önemli ekonomik etkinliklerini öğreneceğim.
- Arap Yarımadasındaki ülkeler arasındaki yardımlaşmanın farkında olacağım.

5. Ünite: Arap Yarımadası Ülkelerinin Genel Sorunları

- Arap Yarımadasındaki ülkelerde suyun az olmasının nedenlerini söyleyeceğim.
- Su bulmaya dair çabaları anlayıp onu koruyacağım.
- Elektrik ve su tüketiminde bilinçli davranacağım.

- Hava ve denizdeki kirlenmenin olumsuz etkilerini açıklayacağım.
- Hava ve denizdeki kirlenmeyi önlemek için üzerime düşen vazifeyi yapacağım.

Suudi Arabistan ilköğretim I. kademe 5. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitapları üzerinde yapılan betimsel analizlere ve içerik analizlerine ait bulgular araştırmanın ilerleyen bölümlerinde yer almaktadır.

4.4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum

4.4.1. Programın Amacı

Ünitelere ait amaçlar incelendiğinde 8 ünite için toplam 12 amacın olduğu tespit edilmiştir. Amaç cümleleri yazılırken, ünitenin hedeflerinde kullanılan 1. tekil şahıs iyelik eki (benim) dili yerine geniş zaman (-er,-ar) eki cümlelerin yüklemine tercih edilmiştir. Ünite amaçlarının daha genel, ünitenin alt bölümlerindeki hedeflerin daha özel ve kapsamlı olduğu anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler ders programında altıncı sınıfın amaçları şu şekilde belirtilmiştir: (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derese, 2015, s. 71-72).

1. “Tabiat ve insanlara ait olayları düşünerek evrenin Cenabı Hakk'ın azametinin göstergesi olduğunu anlar.
2. İslam milletleri arasındaki ilişkileri anlar.
3. Milli görev ve haklarını bilir.
4. Ülkesi olan Suudi Arabistan'ın tarihi yönlerini öğrenir.
5. Ülkesi Suudi Arabistan'ın önemli başarılarını öğrenir.
6. Ülkesinin karşı karşıya olduğu sorunları anlar.
7. Arap coğrafyasındaki ülkeler arasındaki bağları öğrenir.
8. İslam ümmetinin tarihi ve kültürel özelliklerini bilir.
9. Arap coğrafyasının karşı karşıya bulunduğu tehditler konusunda bilinçlenir.
10. Çevrenin önemi ve korunması gerektiğinin bilincine varır.
11. Çalışmaya yönelik olumlu tutum geliştirir.
12. Dersin içeriğinde bulunan bilgi, beceri, değer ve yönelişleri kazanır.” (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derese, 2015, s. 71-72).

Suudi Arabistan 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının amaçları incelendiğinde; öğrencinin İslam devleti ve medeniyeti ile gurur duyması, hak, görev ve sorumluluklarını bilmesi, çevrenin önemi ve korunması gereğinden söz edilmiştir.

4.4.2. Programın İçeriği

Sosyal bilgiler programında 1. dönemde 5 ünite 19 konu, 2. dönemde 3 ünite 10 konu toplamda 8 ünite 29 konu bulunmaktadır. Aşağıda yer alan ünite konuları 2015-2016 senesi program kitabından, ünitenin hedefleri ise ders kitabındaki ilgili ünitenin giriş

kısından alınmıştır. Ünite konuları ve hedefleri şunlardır (Vizara el-Terbiye ve el Ta’lim, El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derase, 2015, s. 71-72):

1. Ünite: Milli Kuruluş

- I. Suudi devletinin kuruluşundan önceki durumları söyleyebileceğim.
- I. ve II. Suudi Devletinin kuruluş aşamalarını öğreneceğim.
- Muhammed bin Abdülvehhab’ın hayatının çeşitli yönlerini bileceğim.
- Muhammed bin Suud’un hayatının bazı yönlerini açıklayacağım.
- Türki bin Abdullah’ın hayatının bazı yönlerini açıklayacağım.

2. Ünite: Suudi Arabistan’ın Tarihi

- Kral Abdülaziz bin Abdül Rahman’ın hayatının çeşitli yönlerini bileceğim.
- Suudi Arabistan’ın birleştirilmesine dair adımları izleyerek öğreneceğim.
- Komutan lider Kral Abdülaziz bin Abdül Rahman’dan sonraki kralları ve ülkenin kuruluşundaki gayretlerini anlayacağım.

3. Ünite: Ülkeyin Toprakları

- Krallığın konumunu, sınırlarını ve yüzey şekillerini bileceğim.
- Krallığın konumunun önemli ve öne çıkan özelliklerini bileceğim.
- Krallığın iklimsel özelliklerini açıklayacağım.

4. Ünite: Ülkeyin Bölgeleri

- Krallığın idari bölümlerini bileceğim.
- Krallık haritası üzerinde idari bölgelerin yerini gösterebileceğim.
- Krallığın bölgesel özelliklerinin çeşitliğini bileceğim.
- Suudi Arabistan Krallığı’nın her idari bölgesinin özelliklerini özetle anlatabileceğim.

5. Ünite: Ülkeyin Nüfusu

- Suudi Arabistan Krallığı’nın nüfus sayısını bileceğim.
- Haritada krallığın nüfus dağılımını gösterebileceğim.

- Krallık nüfusunun özelliklerini ve yaş gruplarını söyleyeceğim.

6. Ünite: Ülkemin Kaynakları

- Krallığın doğal ve ekonomik kaynaklarını öğreneceğim.
- Doğal kaynakların önemini anlayacağım.
- Kaynakların kullanımında bilinçli tüketimin önemini açıklayacağım.
- Krallık nüfusunun ekonomik faaliyet alanlarına göre dağılımını söyleyebileceğim.

7. Ünite: Ülkemin Kalkınması

- Krallığın kutsal bölgelerdeki İslam'a hizmet çabalarını bileceğim.
- Ülkemdeki kalkınma ile iftihar edeceğim.
- Ülkemdeki sosyal ve ekonomik büyümenin sebeplerini öğreneceğim.

8. Ünite: Biz ve Haklar

- Ülkemdeki en önemli haklarımı öğreneceğim.
- Ülkeme karşı olan görevlerimi bileceğim.
- Haklarımla görevlerim arasındaki ilişkiyi ayırt edebileceğim.

4.5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum

4.5.1. Programın Amacı

Ünitelere ait amaçlar incelendiğinde 6 ünite için toplam 7 amacın olduğu tespit edilmiştir. Amaç cümleleri yazılırken, ünitenin hedeflerinde kullanılan 1. tekil şahıs iyelik eki (benim) dili yerine geniş zaman (-er,-ar) eki cümlelerin yüklemine tercih edilmiştir. Ünite amaçlarının daha genel, ünitenin alt bölümlerindeki hedeflerin daha özel ve kapsamlı olduğu anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler ders programında yedinci sınıfın amaçları şu şekilde belirtilmiştir: (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Derasyalel-Am el-Derese, 2015, s. 79-80).

1. "Arap Yarımadası'ndaki İslam öncesi dönemin siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlarını öğrenir.
2. Hz. Peygamberin Mekke ve Medine'deki hayatından kesitleri öğrenir ve anlar.
3. Dört halifenin İslam'ın yayılmasındaki çabalarını öğrenir.
4. Cenabı Hakk'ın evreni yaratma ve yönetmedeki azametini anlar.
5. Yer kürenin şeklini ve doğasını anlatabilir.
6. Evrendeki önemli doğa olaylarını öğrenir.

7. Programın içerdığı bilgi, beceri, değer ve yönelişleri öğrenir.” (Vizara el-Terbiye ve el-Ta’lim El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derase, 2015, s. 79-80).

Suudi Arabistan 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının amaçları incelendiğinde; Hz. Muhammed’in Mekke ve Medine’deki hayatını öğrenmesi, dört halifenin İslamı yaymadaki gayretini anlaması, dünyanın şeklini ve önemli doğa olaylarını öğrenmesi beklenmektedir.

4.5.2. Programın İçeriği

Sosyal bilgiler programında 1. dönemde 3 ünite 15 konu, 2. dönemde 3 ünite 21 konu toplamda 6 ünite 36 konu bulunmaktadır. Aşağıda yer alan ünite konuları 2015-2016 senesi program kitabından, ünitenin hedefleri ise ders kitabındaki ilgili ünitenin giriş kısmından alınmıştır. Ünite konuları ve hedefleri şunlardır: (Vizara el-Terbiye ve el-Ta’lim, El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derase, 2015, s. 79-80).

1. Ünite: Doğal Çevre

- Allah’ın bu evreni düzenlemedeki azametini açıklayacağım.
- Yerkürenin şeklini bileceğim.
- Yerkürenin hareketlerini ve bunun sonuçlarını öğreneceğim.
- Enlem ve boylamı tanıyacağım.
- Karalar ve denizlerin dağılımını bileceğim.
- Yeryüzü şekillerini bileceğim.
- Hava ve iklimsel etkenleri özellikleriyle bileceğim.
- Bitki ve hayvan türlerinin yaşamsal olgularını açıklayacağım.
- Çevre sorunlarını tartışacağım.

2. Ünite: Nüfus ve İmar

- İmar kavramı ve türlerini bileceğim.
- Haritada nüfus sayıları ve dağılımını göstereceğim.
- Haritada göç yollarını göstereceğim.

- Nüfusun oluşumunu ve artış türlerini öğreneceğim.

3. Ünite: Haritalar ve Güncel Teknolojiler

- Harita türlerini ve unsurlarını bileceğim
- Harita kullanım alanlarını bileceğim.
- Haritaları okuyabileceğim.
- Yönleri ve gerçek durumu belirlemede güncel teknolojileri kullanacağım.
- Bilgiyi kullanmada güncel teknolojilere yer vereceğim.

4. Ünite: Hz. Peygamberin Mekke Hayatı

- Arap Yarımadasının doğal ve coğrafi özelliklerini bileceğim.
- Arap Yarımadasının dini, siyasi, ekonomik ve sosyal durumunun göstergelerini bileceğim.
- Mekke'nin doğal ve coğrafi konumunu bileceğim.
- Hz. Peygamberin gençliğini öğreneceğim.
- Hz. Peygamberin peygamberlikten önceki hayatını bileceğim.
- Hz. Peygamberin peygamberlik aşamalarını özetleyeceğim.
- Hz. Peygamberin davetteki yöntemlerini bileceğim.
- Kureyş kabilesinin Hz. Peygambere yaptığı eziyetleri bileceğim.
- Sahabenin Hz. Peygamberi ne kadar çok sevdiğini bileceğim.

5. Ünite: Hz. Peygamberin Medine Hayatı

- Medine'yi ve doğal coğrafyasını bileceğim.
- Hz. Peygamberin Medine'ye hicretinin sebeplerini bilip tartışacağım.
- Hz. Peygamberin Medine'deki önemli çalışmalarını öğreneceğim.
- Hz. Peygamberin ve ashabının konumunu bileceğim.
- Hz. Peygamberin hayatından kesitlerle davranışlarını açıklayacağım.

6. Ünite: Dört Halife

- Dört halifenin nitelik ve ahlaklarını öğreneceğim.

- Dört halifenin İslam'daki konumunu açıklayacağım.
- Dört halifenin İslam devletinin kuruluşundaki çalışmalarını bileceğim.
- Dört halifenin İslam'ın Arap yarımadası ve dışında yayılması için çabalarını öğreneceğim.
- Dört halifenin fethedilen ülkelerdeki yönetsel davranışlarını bileceğim.
- Dört halife dönemindeki meşveret örneklerini öğreneceğim.
- Dört halifenin önemini açıklayacağım.

Suudi Arabistan ilköğretim II. kademe 1. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitapları üzerinde yapılan betimsel analizlere ve içerik analizlerine ait bulgular araştırmanın ilerleyen bölümlerinde yer almaktadır.

4.6. Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum

4.6.1. Programın Amacı

Ünitelere ait amaçlar incelendiğinde 8 ünite için toplam 8 amacın olduğu tespit edilmiştir. Amaç cümleleri yazılırken, ünitenin hedeflerinde kullanılan 1. tekil şahıs iyelik eki (benim) dili yerine geniş zaman (-er,-ar) eki cümlelerin yüklemine tercih edilmiştir. Ünite amaçlarının daha genel, ünitenin alt bölümlerindeki hedeflerin daha özel ve kapsamlı olduğu anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler ders programında sekizinci sınıfın amaçları şu şekilde belirtilmiştir: (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Derasyalel-Am el-Derese, 2015, s. 84-85).

1. “İslam ümmetinin tarihinden kesitler öğrenir.
2. Bazı İslam medeniyetinin göstergelerini öğrenir ve bunlarla iftihar eder.
3. İslam dinini yaymada bazı İslam büyüklerinin yaptıklarını ve başardıklarını öğrenir.
4. Körfez ülkeleri işbirliği teşkilatına üye ülkelerin özelliklerini bilir.
5. Arap dünyasının coğrafyasına ve birbirleriyle ilişkilerine ait bilgiler edinir.
6. İslam dünyasının coğrafi özelliklerine dair bilgiler edinir.
7. Arap ve İslam dünyasının bazı sorunlarına dair bilinç edinir.
8. Dersin içeriğinde yer alan bilgi, beceri, değerler ve yönelişleri kazanır.” (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Derasyalel-Am el-Derese, 2015, s. 84-85).

Suudi Arabistan 8. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının amaçları incelendiğinde; öğrencinin İslam devletlerinin tarihi gelişimini öğrenmesi, İslam medeniyeti ile gurur duyması ve Arap ve İslam dünyasının coğrafi özelliklerini bilmesi devletin tarihini öğrenmesi vurgulanmaktadır.

4.6.2. Programın İçeriği

Sosyal bilgiler programında 1. dönemde 5 ünite 19 konu, 2. dönemde 3 ünite 13 konu toplamda 8 ünite 32 konu bulunmaktadır. Aşağıda yer alan ünite konuları 2015-2016 senesi program kitabından, ünitenin hedefleri ise ders kitabındaki ilgili ünitenin giriş kısmından alınmıştır. nite konuları ve hedefleri şunlardır (Vizara el-Terbiye ve el Ta’lim, El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derese, 2015, s. 84-85).

1. nite: İşlam Devletleri Tarihi Emevi Devleti

- Emevi Devletinin tarihinden kesitleri bileceğim.
- Emevi Devletinin önemli halifelerini öğreneceğim.
- Emevi Devletinin İşlam’ı yaymadaki çabalarını özetleyeceğim.

2. nite: İşlam Devletleri Tarihi Abbasi Devleti

- Abbasi Devletinin tarihinden kesitleri bileceğim.
- Abbasi Devletinin önemli halifelerini öğreneceğim.
- Abbasi Devletinin İşlam’ı yaymadaki çabalarını özetleyeceğim.

3. nite: İşlam Devletleri Tarihi Mşlmanların Haçlılara Moğollara Karşı Cihadı

- Haçlıların ve Moğolların İşlam’a karşı saldırılarını açıklayacağım.
- Mşlmanların Haçlı seferlerine karşı duruş çabalarını bileceğim.
- Mşlmanların Moğol saldırılarına karşı duruş çabalarını açıklayacağım.

4. nite: İşlam Devletleri Tarihi Osmanlı Devleti

- Osmanlı Devletinin tarihinden kesitleri bileceğim.
- Osmanlı Devletinin önemli halifelerini öğreneceğim.
- Osmanlı Devletinin İşlam’ı yaymadaki çabalarını özetleyeceğim.

5. nite: İşlam Medeniyeti

- İşlam medeniyetinin esaslarını bileceğim.
- İşlam medeniyetinden kesitler öğreneceğim.
- İşlam medeniyetinin gelişmesinde Mşlman limlerin çabalarını açıklayacağım.

6. Ünite: Körfez İşbirliği Konseyi Üyesi Ülkeler

- Körfez İşbirliği Konseyi üyesi ülkelerin coğrafi yapısını bileceğim.
- Körfez İşbirliği Konseyi'nin hedeflerini anlayıp açıklayacağım.
- Körfez İşbirliği Konseyi'nin kuruluş sebeplerini tartışacağım.
- Körfez İşbirliği Konseyi üyesi ülkelerinin başarılarını anlayacağım.
- Körfez İşbirliği Konseyi üyesi ülkelerin karşılaştığı sorunları öğreneceğim.

7. Ünite: Arap ve İslam Dünyası

- Arap ve İslam dünyasının coğrafi yapısını bileceğim.
- Arap ve İslam dünyasının ilişkilerini etkileyen faktörleri açıklayacağım.
- Arap ve İslam dünyasının karşılaştığı sorunları öğreneceğim.

8. Ünite: Uluslararası İlişkiler

- Suudi Arabistan'ın Arap, İslam ve diğer devletler ile ilişkilerini öğreneceğim.
- Suudi Arabistan'ın Arap ve İslam ülkelerine göre konumunu anlayacağım.
- Suudi Arabistan'ın dış dünyadaki rolünü açıklayacağım.

Suudi Arabistan ilköğretim II. kademe 2. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitapları üzerinde yapılan betimsel analizlere ve içerik analizlerine ait bulgular araştırmanın ilerleyen bölümlerinde yer almaktadır.

4.7. Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum

4.7.1. Programın Amacı

Ünitelere ait amaçlar incelendiğinde 10 ünite için toplam 13 amacın olduğu tespit edilmiştir. Amaç cümleleri yazılırken, ünitenin hedeflerinde kullanılan 1. tekil şahıs iyelik eki (benim) dili yerine geniş zaman (-er,-ar) eki cümlelerin yüklemine tercih edilmiştir. Ünite amaçlarının daha genel, ünitenin alt bölümlerindeki hedeflerin daha özel ve kapsamlı olduğu anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler ders programında dokuzuncu sınıfın amaçları şu şekilde belirtilmiştir: (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Derasesyalel-Am el-Derese, 2015, s. 88-89).

1. “Ülkesine bağlılığı ve onunla iftiharı güçlenir.
2. Suudi Arabistan Devleti’nin tarihinden kesitler öğrenir.
3. Krallığın doğal ve beşeri özelliklerini öğrenir.
4. Ülkenin kuruluşu ve birliği için Kral Abdülaziz ile oğullarının çabalarını ve başarılarını anlar.
5. Krallığın önemli kaynaklarını ve beşeri etkinliklerini öğrenir.
6. Ülkesine karşı görev ve sorumluluklarının bilincine varır.
7. Özel ve genel eşyaları korur.
8. Ülkesinin mevcut sorunlarını anlar ve bunların çözümüne katkıda bulunur.
9. Ülkesindeki teknolojik ilerlemenin bütün alanlardaki durumunu anlar.
10. Krallığın İslam dünyasındaki konumunu anlar.
11. Devletin ülke ve vatandaşa sunduğu hizmet ve çabaları anlar.
12. Meşveretin ve başkalarının görüşüne saygı göstermenin önemini anlar.
13. Dersin içeriğindeki bilgi, beceri, değer ve yönelişleri edinir.” (Vizara el-Terbiye ve el Ta’lim, El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derese, 2015, s. 88-89).

Suudi Arabistan 9. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının amaçları incelendiğinde; öğrencinin devletiyle gurur duyması, devletin tarihini öğrenmesi, doğal kaynakları verimli kullanması ve devletine bağlı olması vurgulanmaktadır.

4.7.2. Programın İçeriği

Sosyal bilgiler programında 1. dönemde 5 ünite 18 konu, 2. dönemde 5 ünite 16 konu toplamda 10 ünite 34 konu bulunmaktadır. Aşağıda yer alan ünite konuları 2015-2016 senesi program kitabından, ünitenin hedefleri ise ders kitabındaki ilgili ünitenin giriş kısmından alınmıştır. Ünite konuları ve hedefleri şunlardır (Vizara el-Terbiye ve el Ta’lim, El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derese, 2015, s. 88-89).

1. Ünite: Ülkemin Doğal Özellikleri

- Ülkemin sınırlarını, konumunu ve yüzölçümünü bileceğim.
- Ülkemin yeryüzü şekillerini öğreneceğim.
- Ülkemin ikliminin özelliklerini bileceğim.
- Ülkemdeki hayvanların yaşam alanlarını öğreneceğim.
- Ülkemdeki doğal hayattaki hayvanlara karşı koruyucu tedbirleri tartışacağım.

2. Ünite: Ülkemin Tarihi I. ve II. Suudi Devletleri

- I. Suudi Devletinden önce ülkenin durumunu bileceğim.
- Muhammed bin Abdülvehhab’ın dinde reform çabalarını bileceğim.
- I. ve II. Suudi devletlerinin tarihinden kesitler öğreneceğim.

3. Ünite: Ülkem Suudi Arabistan Krallığı'nın Tarihi

- Ülkemin kuruluş aşamalarını bileceğim.
- Ülkemin krallarının hayatlarından kesitleri öğreneceğim.
- Kralların ülkem birliği ve kuruluşu ile ilgili çabalarını anlayacağım.

4. Ünite: Suudi Arabistan Krallığı'ndaki Kuruluşlar

- Ülkemdeki yönetimde etkin kuruluşları bileceğim.
- Suudi Arabistan Krallığı'na bağlı bölgeleri öğreneceğim.
- İl ve bölge sistemi arasındaki ilişkiyi açıklayacağım.

5. Ünite: Ulusal Sorunlar Haklar ve Görevler

- Ülkeme karşı vatandaşlık görevlerimi bileceğim.
- Ülkemdeki vatandaşlık haklarımı bileceğim.
- Vatandaş olarak görevimi yerine getirme ve haklarımdan faydalanma arasındaki farkı ayırt edeceğim.

6. Ünite: Ulusal Sorunlar Meşveret ve Diyalog

- İslam'daki meşveret kavramını öğreneceğim.
- Diyalog kavramını açıklayacağım.
- Başkasının görüşüne saygı göstermenin önemini anlayacağım.

7. Ünite: Suudi Arabistan Krallığı'nın Nüfusu

- Krallığın nüfus sayısını ve dağılımını bileceğim.
- Krallığın nüfus oluşumunu açıklayacağım.

8. Ünite: Suudi Arabistan Krallığı'nın Kaynakları

- Krallığın sahip olduğu doğal kaynakları öğreneceğim.
- Krallık kaynaklarının en iyi şekilde nasıl değerlendirileceğini açıklayacağım.
- Ülkemin kaynaklarını korumanın önemini yorumlayacağım.

9. Ünite: Ulusal Sorunlar Çalışma Hayatında Yaşanan Sorunlar

- Krallıktaki çalışma alanlarını bileceğim.
- Hayatımda çalışmanın önemini fark edip devletin yapısıyla ilişkilendireceğim.

- Ülkemdeki çalışma alanındaki sorunları açıklayacağım.

10. Ünite: Suudi Arabistan'daki Hizmet Alanları

- Ülkemde verilen hizmet alanlarını bileceğim.
- Devletin sunduğu hizmetleri ve bunun yerine getirilmesindeki çabalarını açıklayacağım.

Suudi Arabistan ilköğretim II. kademe 3. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitapları üzerinde yapılan betimsel analizlere ve içerik analizlerine ait bulgular araştırmanın ilerleyen bölümlerinde yer almaktadır.

4.8. Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum

4.8.1. Ders Kitaplarına İlişkin Bulgular

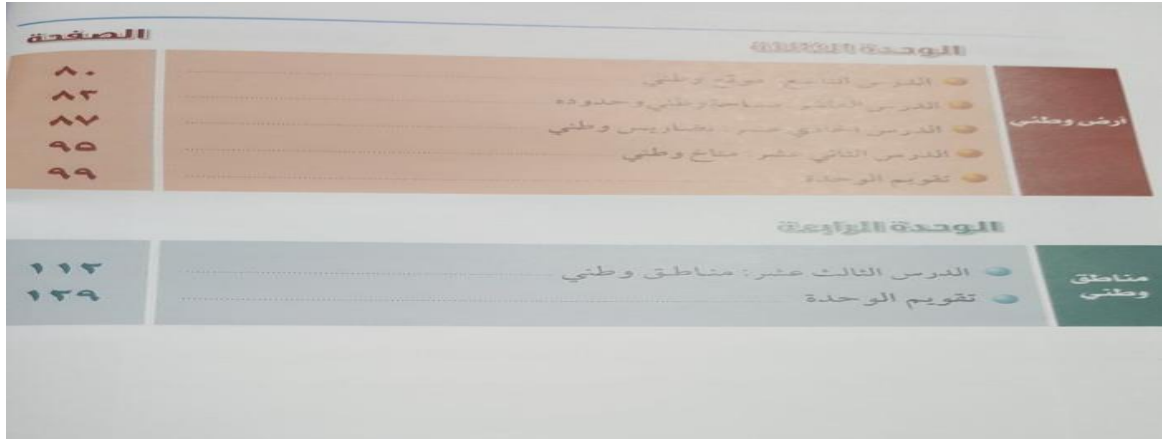
Bu kısımda ders ve çalışma kitapları; metin tasarımı, görsel öğelerin tasarımı, sayfa tasarımı, kapak tasarımı, üretime yönelik dış yapı özellikleri, eğitsel tasarım, eğitim durumları ve değerlendirme bakımından incelenmiştir.

4.8.1.1. Teknik Özellikleri

Suudi Arabistan 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları tasarım açısından birbirlerine çok benzerlik göstermektedir.

Ders kitaplarının tamamında metin yazılarındaki harflerin boy uzunluğu 4 mm ile 1 mm arasında değişmektedir. Ünite, ders ve konu başlıkları büyük puntodan küçük puntoya doğru sıralanmaktadır.

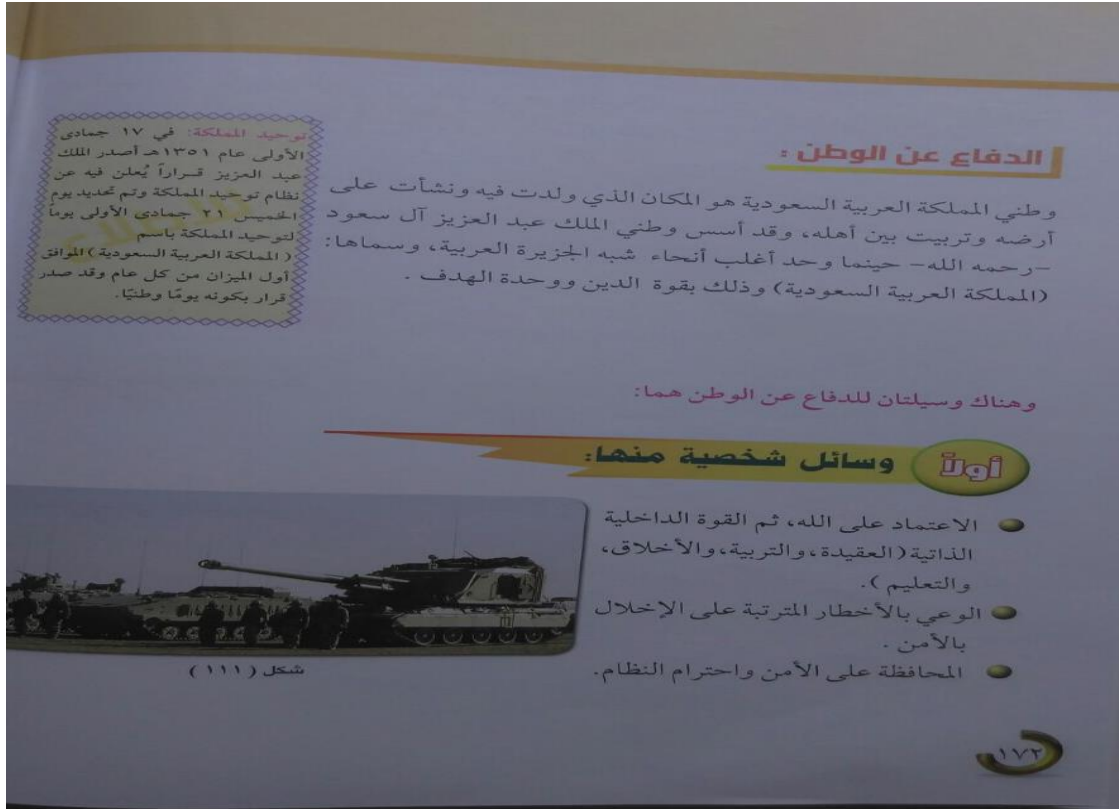
Ders kitaplarında yer alan metinler içerisinde tırnaksız yalın karakterler kullanılmıştır. Yazıların zemin rengi mat beyaz, yazı karakteri ise mat siyahtır. Metin içerisindeki ana başlıklarda genellikle mavi alt başlıklarda kırmızı tercih edilmiştir. Ancak bazı ünitelerde ana başlıklar kırmızı, alt başlıklar ise mavi renklidir. Aynı ünite içerisinde başlıkların renklendirilmesinde tutarlılık vardır.

Fotoğraf 1. Suudi Arabistan ortaokul 1. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ünite ana başlıkları

Ünite içlerinde ve sonlarındaki alıştırma ve etkinlik başlıklarında mavi renk kullanılmış olup, soru cümleleri ve soru edatı olan kelimeler siyah renk ile yazılmıştır.

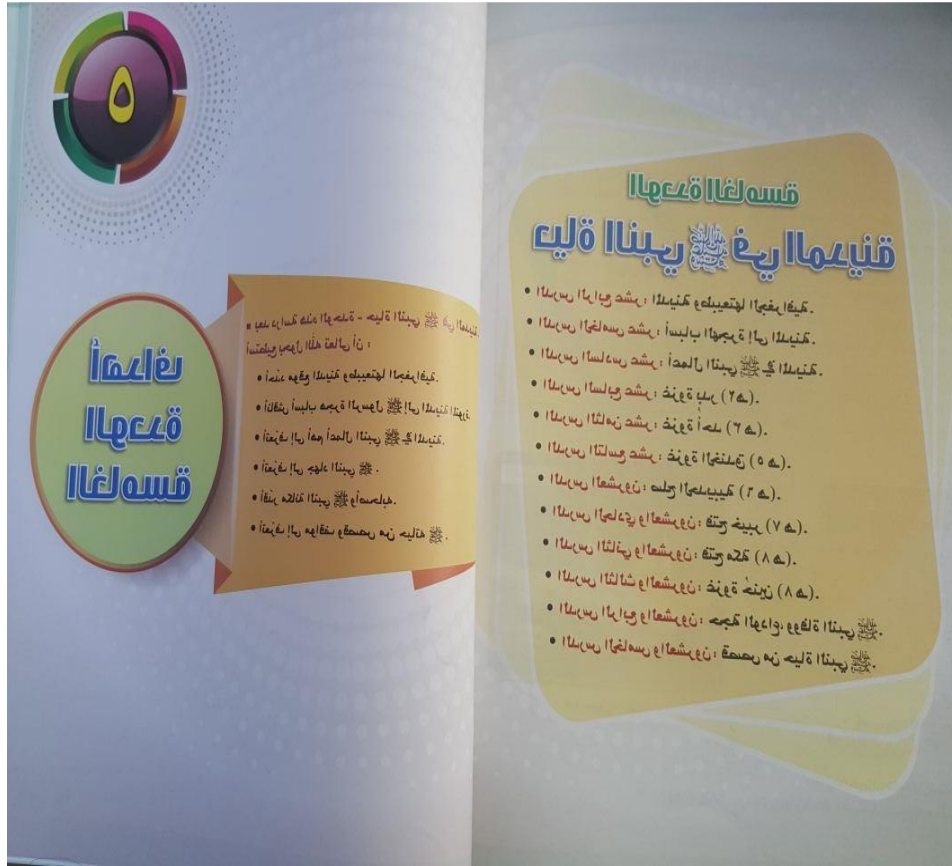
Ders kitaplarında yer alan satırlar dikey olarak 4 mm uzunluğunda yer kaplamaktadır. İki satır arasındaki boşluk değerleri 4 mm'dir. Metinler her iki yana yaslı bloklama ile yazılmıştır.

Fotoğraf 2. Suudi Arabistan ortaokul 2. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında örnek oluşturacak satır arası boşluklar

Satır sonlarında heceleme yapılmamıştır. Metin içerisinde dikkati odaklamak için koyu, italik, renkli yazılmış kelimeler bulunmamaktadır. Cümlelerin içerisinde yazı boyutu sabittir. Bununla birlikte ünitelerin başında yazılan ünite hedefleri madde işaretleri ile verilmiştir. Dersin hedefleri, bu derste ne öğreneceğiz, içerikteki temalar, zenginleştirici, bilgi ve etkinlikler kısımları ile harita ve fotoğraflar kutucuklar içerisine alınmıştır. Kutucuk içerisine alınan metinlerin zeminleri renklendirilmiştir. Ünite, ders, alıştırma ve etkinlikler kısımlarının bölüm başlıkları kalın harflerle yazılmıştır. Altı çizili kelimeler bulunmamaktadır.

Ders kitaplarında yer alan sayfaların hiç birisinde paragraftaki son satırın bir sonraki sayfanın başına kayma durumu olmamıştır. Böylece kitapların tamamında metin sayfa bütünlüğü sağlanmıştır.

Fotoğraf 3. Suudi Arabistan ortaokul 1. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ünite başlangıcı

Ders kitaplarındaki içindekiler listeleri ünite sayısı kadar kutucuk içerisinde tablo şeklinde yer almıştır. Her ünite farklı bir renkle renklendirilmiştir. 1 kutucuk 3 sütuna bölünmüştür. Sütunların üzerinde sütunlardan ayrı yatay birer hücre bulunmaktadır. Bu hücrelerde ünite adı yer almaktadır. İlk sütunda ünitenin adı, ikinci sütunda konu başlıkları ve üçüncü sütunda ünite içindeki konuların sayfa numaraları yer almaktadır. Ünitelerin ana konuları

haricinde diğer başlıklar içindekiler kısmında yer almamaktadır. Ders kitaplarının içindekiler sayfalarında resim, şema ve grafik kullanılmamıştır (Fotoğraf 4).

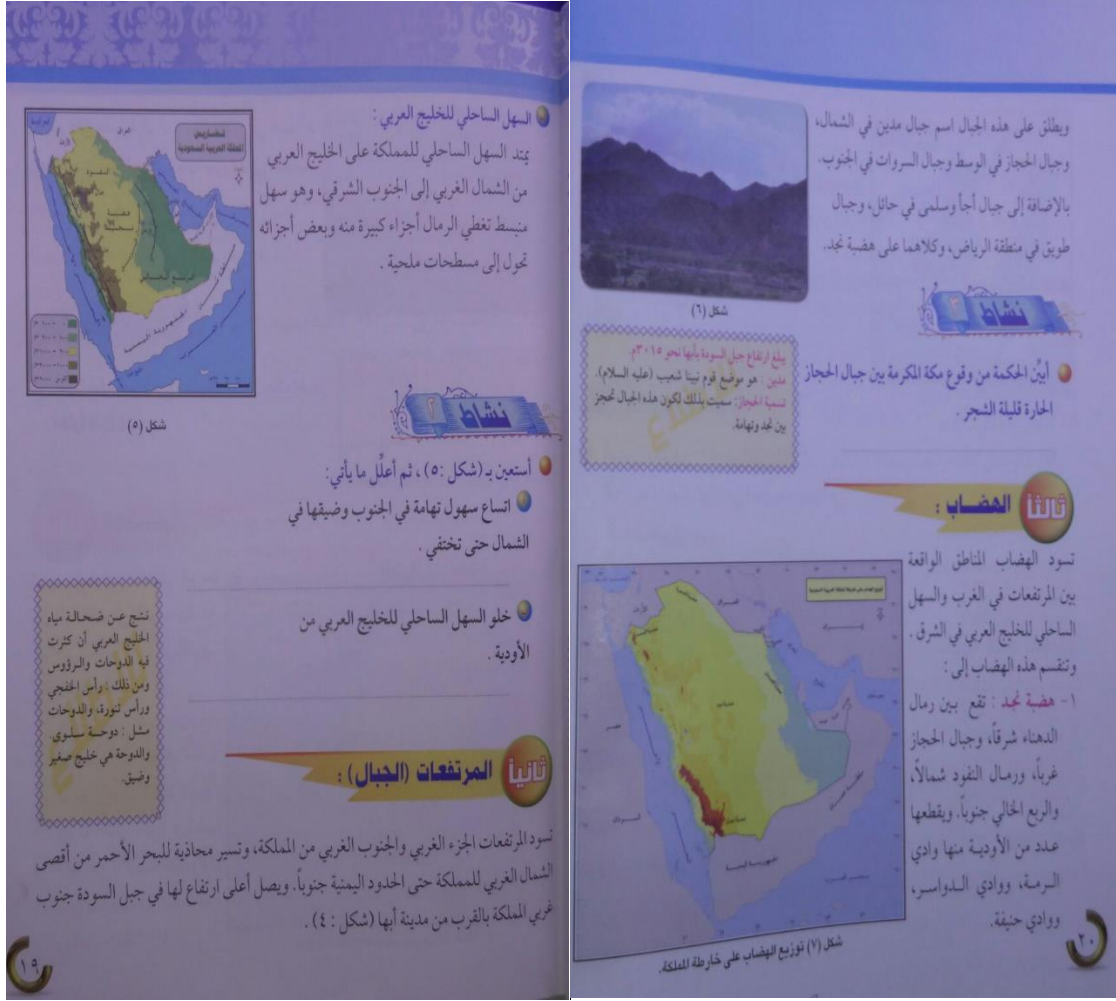
الوحدة	الموضوع	رقم الصفحة
البيئة من حولنا	الدرس السادس: الأرض .	٤١
	الدرس السابع: اليابسة والماء .	٤٤
	الدرس الثامن: أشكال سطح الأرض .	٤٩
	الدرس التاسع: الجهات الأصلية والفرعية .	٥٤
	الدرس العاشر: الليل والنهار .	٦١
	الدرس الحادي عشر: الفصول الأربعة .	٦٤
	الدرس الثاني عشر: الخارطة وعناصرها .	٦٩
	تقويم الوحدة	٧٨
من قصص الأنبياء (عليهم السلام)	الدرس الثالث عشر: آدم (عليه السلام) .	٩١
	الدرس الرابع عشر: نوح (عليه السلام) .	٩٤
	الدرس الخامس عشر: إبراهيم (عليه السلام) .	٩٨
	الدرس السادس عشر: موسى (عليه السلام) .	١٠٣
	الدرس السابع عشر: عيسى (عليه السلام) .	١٠٨
	تقويم الوحدة	١١٣

الوحدة	الموضوع	رقم الصفحة
الأسرة وأسرتي ومجتمعي	المقدمة	٥
	الدرس الأول: مفهوم الأسرة ومكوناتها .	١٠
	الدرس الثاني: علاقتي بأفراد أسرتي .	١٤
	الدرس الثالث: علاقتي بالأقارب والجيران .	٣٠
	الدرس الرابع: مفهوم المجتمع ومكوناته .	٣٥
	الدرس الخامس: تعاملتي مع الآخرين .	٣١
	تقويم الوحدة	٣٥

Fotoğraf 4. Suudi Arabistan ilkökul 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında içindekiler bölümü

Ders kitaplarında her ünitenin başında üniteyi oluşturan ana konular mavi top madde işareti kullanılarak liste halinde verilmiştir. Ancak konulara ait ana ve alt başlıklara yer verilmemiştir. Bu kısım ünitenin isminin yer aldığı ilk sayfada yer almaktadır. Bu sayfalar iki sütundan oluşmaktadır. Ünitelerin konuları bu sütunlar içerisinde yer almaktadır.

Ünitelerin sonunda bilinmeyen sözcük ve kavramları içeren sözlüğe yer verilmemiştir. Ders kitaplarında metin içinde kullanılan kaynakları içeren kaynakça ve indeks bulunmamaktadır. Ders kitaplarının sayfa yapıları arasında sağ, sol, alt ve üst kenarlardan bırakılan boşluk değerleri her sayfa için bütünlük oluşturmamaktadır. Kitaplardaki görsellerin ebatları birbirlerinden farklıdır. Görseller sayfaların belli bir yerine yerleştirilmemiştir. Kitaplarda sıkışık ve kalabalık sayfa düzenlemesinden kaçınılmıştır. Sayfaların alt ve üstten çerçeve içerisine alınması karşılıklı sayfalar arasında bütünlük algısı oluşturmaktadır. Her iki sayfadaki son satırlar eşit hizada bulunmasa da bu çerçeveler bütünlüğü sağlamaktadır.

Fotoğraf 5. Suudi Arabistan ortaokul 3. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında sayfalar arası bütünlük algısı

Sayfa numaraları metinlerden bağımsız olarak tasarlanmıştır. Sayfanın sağ altında sayfa çerçevesi şeridi hizasında sarı hilal şeklinin içerisinde yer almaktadır. Birinci ve ikinci döneme ait olan ders kitaplarının kapak tasarımları aynıdır. Sadece hangi döneme ait olduğu yazısıyla kitaplar farklılaşmaktadır. Kapak tasarımları içerikleriyle uyumludur. Kitapların kapaklarında sırt yazısı bulunmamaktadır. İç kapakta ders adı, kitap adı, öğrenci sınıf düzeyi, öğretim senesi, dönemi ve yazar ismi bulunmaktadır. Karakterler tüm sayfalarda net şekilde görülmektedir. Anahtar kelimeler; sosyal bilgiler, Suudi Arabistan’da eğitim, ortaöğretim, Suudi Arabistan ve ders kitabı olarak sunulmuştur.

Fotoğraf 6. Suudi Arabistan ortaokul 3. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında iç kapak bölümü

Kapaklarda üç farklı yazı karakteri kullanılmıştır. Ders kitaplarının ön ve arka kısımları birlikte tasarlanmıştır. Renk uyumları bulunmaktadır. Kitap kapakları kitap yapraklarını tamamen örtecek ve aynı boyutta olacak şekilde kesilmiştir. Kapaklarda tırnaksız yazı karakterleri kullanılmıştır.

Sosyal bilgiler ders kitapları, Riyad'da 2015-2016 öğretim yılı için Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı'nın belirlediği heyet tarafından yazılmıştır. Kitap baskısında kir ve leke bulunmamaktadır. Fotoğraf, resim ve haritalar net basılmıştır. Kitap sayfa sayıları sınıflarına ve dönemlerine göre farklılık gösterirken ebatları 21 x 25,5 cm'dir. Kitap kapağı ve sayfalar yapıştırma yolu ile ciltlenerek birleştirilmiştir. Kitapların basım ve yayım hakkı Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı'na aittir. Kitapların sınıflarına ve dönemlerine göre sayfa sayıları, ünite ve konu sayıları Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21
Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Teknik Özellikleri

Sınıf	Dönem	Sayfa Sayısı	Ünite Sayısı	Konu Sayısı
4. sınıf	1. dönem	120	3	14
	2. dönem	84	3	19
5. sınıf	1. dönem	112	2	13
	2. dönem	100	3	12
6. sınıf	1. dönem	98	5	19
	2. dönem	52	3	10
7. sınıf	1. dönem	190	3	15
	2. dönem	74	3	21
8. sınıf	1. dönem	140	5	19
	2. dönem	74	3	13
9. sınıf	1. dönem	204	5	18
	2. dönem	196	5	16

Tablo 21'de görüldüğü üzere, kitapların sayfa ve ünite sayıları farklılık göstermektedir. Bu doğrultuda işlenen konu sayılarında da farklılıklar bulunmaktadır. Ünite ve konu sayılarındaki farklılık yürürlükte olan program kaynaklı olup, ders kitapları programa göre şekillendirilmiştir.

4.9.1.2 Ünitelerin Genel Olarak İşlenişi

Her ünitenin ilk sayfasında ünitenin kazanımları belirtilerek, ünitelere konu anlatımı ile başlanmış, öğrencilere öğrenecekleri konu hakkında bilgilendirici olarak metin yazılmıştır. Ardından farklı etkinliklerle öğrencilerin konuyu pekiştirmesine olanak sağlanmıştır. Örneğin; konu ile ilgili bir resim verilmiş ve öğrencilerin resimde neler gördüklerini açıklamaları istenmiştir. Diğer bir etkinlikte ise şekle bakıp, şekildeki boşlukların doldurulması istenmiştir. Kelimeleri okuyup, anlamlı cümleler kurması istenmektedir. 6. sınıf ders kitabının 2. sayfasındaki iç kapağın arka bölümünde şu ifade yer almaktadır; [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-

Ejtemaiyya, el-Saf el-Sadis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

“Bu ders kitabı, önemli ve değerlidir. Bunu bilerek temiz kullanalım ve ona karşı iyi davranalım. Eğer biz bu ders kitabını yıl sonunda kendi kütüphanemizde saklamazsak okul kütüphanesi bu kitabı muhafaza edecektir.”

Konu başlarında konularla ilgili ayetlere yer verilirken, konu sonlarında ilgili hadislerle yer verilerek, hadislerin açıklanması istenmekte veya hadisin anlatmak istediği öğrencilere soru olarak yöneltilmektedir.

Üniteler, resim, şekil ve tablolarla çeşitlendirilip görselleştirilmiştir.

Her ünitenin sonunda üniteye öğrenilenlere ilişkin değerlendirme bölümü yer almaktadır.

4.8.1.3. Ünitelerin Değerlendirilmesi

Öğretim programının son ögesi değerlendirmedir. Değerlendirmenin olmadığı ya da eksik olduğu durumlarda, programın başarıyla uygulandığı söylenemez. Ders kitaplarında bulunan etkinliklerin uygulanması sonucu kazanılan kazanımlar öğretimin değerlendirilmesinde ölçüt olarak alınır (Kılıç & Seven, 2006, s. 22).

Programa göre öğretmen ders kitabındaki bilgilerin tamamını bilmelidir. Böylelikle derse uygun bilgiler ekleyerek öğretim yöntemini zenginleştirmesi mümkün olacaktır. Öğretmen her eğitim öğretim döneminin başında ders kitabını öğrenciye tanıtmakla görevlendirilmiştir. Öğretmen kitabın başlangıcında yer alan sunuştan başlayarak, kitabın hangi konuları içerdiğini öğrencilerine söylemeli, kitapta adı geçen yardımcı kaynaklar hakkında bilgiler vermeli, öğrencinin derse hazırlanırken ders kitabından nasıl faydalanması gerektiğini açıklamalıdır. Öğrenci kültür ve bilgi birikimini geliştirecek kavramları anlamakta zorlanırsa öğretmenin yardımcı olması beklenmektedir. Öğrencinin anlamasına yardım edecek şekil, resim, çizim, haritanın okunmasında, dersini başarıyla geçmesi, öğrenciden öğretmenin çabasına kendi çabasını katması gerektiğine, kitabın istenilen amaca ulaşacağına, önceki baskılarından daha yeni ve geniş içerikli olmasına bağlanmıştır. Bütün bu hedefleri gerçekleştirmek ve ümit edilen sonuçlara ulaşmak için okul ile aile arasında güçlü bir yardımlaşma ve canlı etkileşim beklenmektedir. Tüm bunlar toplumun bilgi seviyesinin yükselmesi ve beklenen ümitlerin gerçekleşmesi için önem arz etmektedir (Vizara el-Terbiye ve el Ta’lim, El-Vesikatü’l el-İctimaiyye ve Tavze’ el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derese, 2015).

9. sınıf ders kitabının 5. sayfasındaki önsözde ünitelerle ilgili şöyle bir açıklama bulunmaktadır: [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Salis el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 3. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

“Bu müfredat programı 5 üniteyi içeriyor. Ülkemin doğal özellikleri, ülkemın tarihi (I. ve II. Suudi devletleri), ülkemın tarihi (Suudi Arabistan Krallığı), kraliyetin sistemleri organları ve millî meseleler (haklar ve görevler) dir. Tüm bu konular çalışma kitabıyla entegredir. Çalışma kitabıyla uyumlu olmasının gerekçeleri; birtakım eğitimsel hedefleri vurgulamak, Suudi toplumunun sosyal değerlerini, adet ve geleneklerini korumak, diğer kültürler ile onların başarılarından faydalanmak, böylece dinî ve kültürüyle iftihar eden, ülkesine mensup olmakla övünen, başarı, öne çıkma yolunda başkalarıyla yarışan bir öğrenci yetiştirmek.

Öğrencilerimiz! Her fırsatta sizlerin, eğitimin sahadaki uygulamasında odak noktası olduğunuz zikredilmektedir. Bu durum sizlerin, gayretinizi ve çalışmanızı gerekli kılıyor. Ayrıca eğitsel etkinliklere aktif katılımınız gerekmektedir. Bu kitapta, sizlerin eğitimsel ve öğretimsel becerilerinizle ilgili hedeflere ulaşmanızı sağlamak amacıyla, sizin düşünme becerinizi geliştirmek amacıyla sizin de görüşlerinizi ifade etmenize fırsat vererek, yaşlılarınızla diyalog kurmanızı öngörmek, potansiyelinizdeki yaratıcılık ve yenilik ortaya koyma becerinizi geliştirecek akli gücünüze uygun problemlerle karşılaşacaksınız”.

9. sınıf ders kitabının 11. sayfasında 1. ünite “Ülkemin Doğal Özellikleri” nde ilk olarak; [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Salis el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 3. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)] .

“1. Krallığın konumu nasıl belirlenir?

2. Krallığın Arap ülkeleri arasında yüzölçümü bakımından sıralaması nedir?”

sorularıyla başlanmaktadır. Sorular bilgi düzeyinde sorulup öğrencinin soruların ardından öğrenecekleri konunun zihinlerinde geri getirilmek istendiği görülmektedir.

Ünitelerin sonunda yer alan değerlendirmeler bölümünde karşılaştırmalı sorular, doğru-yanlış seçmeli sorular ve tablo içerisinde eşleştirme şeklinde hazırlanmış sorular ve çalışmalar görülmektedir. Bu sorular, öğrenciye verilmesi hedeflenen bilgilerin ne kadarının aktarıldığını, hedeflerin ne kadarına ulaşıldığını öğrenmek amacıyla yapılmış çalışmalar içerisinde yer almaktadır.

Değerlendirme süreci içerisindeki çalışmalar sadece ünitelerin sonunda değil, konuların sonunda çalışma başlığı altında öğrencinin dikkatini ve motivasyonunu sağlamak için yapılan uygulamalar görülmektedir. Ünitenin başında verilen amaçlara ulaşmaya yönelik olarak değerlendirme sorularına yer verilmiştir. Değerlendirme sorularını yanıtlayabilmek için kitapta verilen metinleri iyice okuyarak anlamının yanında, farklı kaynaklardan araştırma yapmaya yönelttiği de gözlenmektedir.

Fotoğraf 7. Suudi Arabistan ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ünite sonu değerlendirme bölümü

4. sınıf ders kitabı 1. ünitenin değerlendirme bölümünde yer alan sorular aşağıda gösterilmiştir; [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Rabi el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

- “Soru 1. Boşlukları dolduruyorum. (4 soru)
- Soru 2. Doğru olanlara tik işareti koyuyorum. (4 soru)
- Soru 3. Kelimeleri anlamlı cümle yapıyorum. (3 soru)
- Soru 4. Doğru cevaptaki “O” işaretinin içine tik koyuyorum. (4 soru)
- Soru 5. Cümlede altı çizili olan kelimeyi, yukarıda parantez içinde verilenlerle değiştiriyorum. (3 soru)
- Soru 6. Aşağıdaki kişilere karşı hissettiklerimi bir kelime ile ifade ediyorum
 - a) Öğretmen
 - b) Yaşlılar
 - c) Güvenlik görevlileri
 - d) Fakir”

Soruların tamamının öğrencinin zihninde bildiğini geri getirmeye yönelik bilgi düzeyinde oldukları tespit edilmiştir. Üst düzey bilgileri ölçen kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme türünden soruların bulunmadığı görülmüştür.

4.8.1.4. İçerik Amaç Uyumu

Bu kısımda içerik ile program hedefleri arasındaki uyum, ders kitabı içeriğinin sunumu ile program arasındaki uyum incelemelerine yer verilmiştir.

Öğretim programının hedef-davranışlarını kazandıracak şekilde ünite ve konuların düzenlenmesi içerik olarak ifade edilir. Kazanımlarla içerik arasında birebir örtüşme vardır. Bu örtüşme, ders kitaplarında bir bütün olarak gerçekleşebilir. Ders kitabının temaları, öğretim programının içeriğinden çıkarılır. Ders kitaplarında programın içeriği dışında temalar yer almaz (Kılıç ve Seven, 2006, s. 21).

Dersin başlangıcı besmele ile yapılmıştır. Başlangıçtan sonra öğrencinin vatanına bağlılığını, mesuliyet bilincini, vatanına karşı görevlerini ve vatandaşlık bilincinin oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu dersin içeriği dini özellikler taşımakla beraber konuları incelendiğinde ilk ünitelerde ülkenin doğal özellikleri ve tarihsel sürecine yer verilmiştir. 5. sınıf ders kitabının 5. sayfasındaki önsözden aşağıdaki bölüm seçilerek aktarılmıştır; [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Hamis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

“Kur’an-ı Kerim’e Oku! Seni yaratan Rabbinin adıyla oku! diye başlayan Allah’a şükürler olsun. En iyi eğitimci ve öğretmen olan peygamberimiz Hz. Muhammed, ailesi ve arkadaşlarına selatü selam olsun.

Milletlerin ilerlemesi, hayatına pratikte uygulamayı, dönüştürmeyi başardığı bilimsel zenginlik ve birikimle ölçülür. İşte bu sebeple Eğitim Bakanlığı, öğrenciyi merkeze alan, en yüce hedefi yapılandırma, eğitim müfredatını geliştirmek olan yeni bir yol izleme kararı almıştır.

Biz de buradan hareketle, sosyal bilgiler ilkokul 5. sınıf 1. dönem ders kitabını hazırlarken, belirtilen hedefleri gerçekleştirmeye çalıştık. Böylece bilgiyi elle dokunulabilir, somut hale dönüştürmeyi amaçladık. Bunu yardımcı etkinlikler aracılığıyla ya da motive edici sorularla, uygulamalı etkinliklerle yaptık. Doğrudan telkinden başlayıp, aşamalı şekilde, eğitimsel deneyimi edindirme yolunu kullandık. Bunu yaparken kolay bir yöntem seçtik. Bilgiyi aşama aşama vermeyi hedefledik. Ayrıca bilginin doğru ve güncel olmasına dikkat ettik.

Bütün bunları, sosyal bilgiler dersinin verilisinde kullanılan seçilmiş konularla, yeni bilimsel yöntem yaklaşımıyla gerçekleştirdik”.

İlk dönemde yer alan üniteler ve ünite hedefleri birbirleriyle uyumlu gözükmektedir. Ayrıca verilen terimler de üniteler ve hedeflerle doğrudan ilişkilidir.

İkinci dönemde yer alan üniteler ve ünite hedefleri birbirleriyle uyumlu gözükmektedir. Ayrıca verilen terimler de üniteler ve hedeflerle doğrudan ilişkilidir.

4.8.1.5. Ders Kitabının Bilimsel Yöntem Açısından İncelenmesi

1. Bilimsel teori açısından 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf ders kitaplarına ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Epistemolojik açıdan; 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında kitaba ait ön bilgiler verilmiş ve içerik programda verilen hedefler doğrultusunda hazırlanmıştır. İçerikler detaylı incelendiğinde, 4. sınıf ders kitabı sosyal bilgiler ders kitabından ziyade Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitabı içeriğine benzemektedir. Bunda en önemli etken, Suudi Arabistan'ın yer aldığı coğrafyada İslamiyet'in doğup tüm dünyaya buradan yayılması gerçeğidir. Böylelikle İslam tarihi ve Suudi Arabistan tarihi paralel bir çizgide buluşmaktadır. Fakat tarih dışında yer alan konularda da dinin büyük etkisi görülmekte, bu durum kitabın içeriğine yansımaktadır.

5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf ders kitapları içerik olarak sosyal bilgiler ders kitaplarına benzemektedir. Fakat tarih dışında yer alan coğrafi konularda dinin büyük etkisi görülmekte, bu durum kitapların içeriğine yansımaktadır.

Söylem açısından; kitap söylem açısından birinci ve üçüncü tekil şahıs ağzından yazılmış, öğrencilerin seviyesine uygun bir dilde ele alınmıştır. Kesin ifadeler yer verildiği gibi karşılaştırma ve sınıflandırma yapabilmeye de olanak sağlanmıştır. 9. sınıf ders kitabının 11. sayfasındaki bilgi kutusunda “Bir ülkenin konumu enlemlere göre durumu olup iklimini belirler. Boylamlara göre konumu ise oradaki zaman dilimini ifade eder.” söylemi yer almaktadır.

Kavram açısından; ünitelerde yer alan kavramlar tanımlanmış, genel anlamda kavramlar aynı anlayışla kullanılmıştır. Tümevarım yönteminin benimsendiği kavram oluşturmada yer yer kavram haritaları da kullanılmıştır.

Değer yargıları açısından; kitap değer yargıları açısından İslami bir yaşamı örnek almış olup, otorite, gelenek ve görenekten ziyade dinin yani İslamiyet'i değer yargısı olarak kabul etmiştir. Ayrıca okul ve aile üzerinde durularak, çalışmanın önemine de vurgu yapılmaktadır.

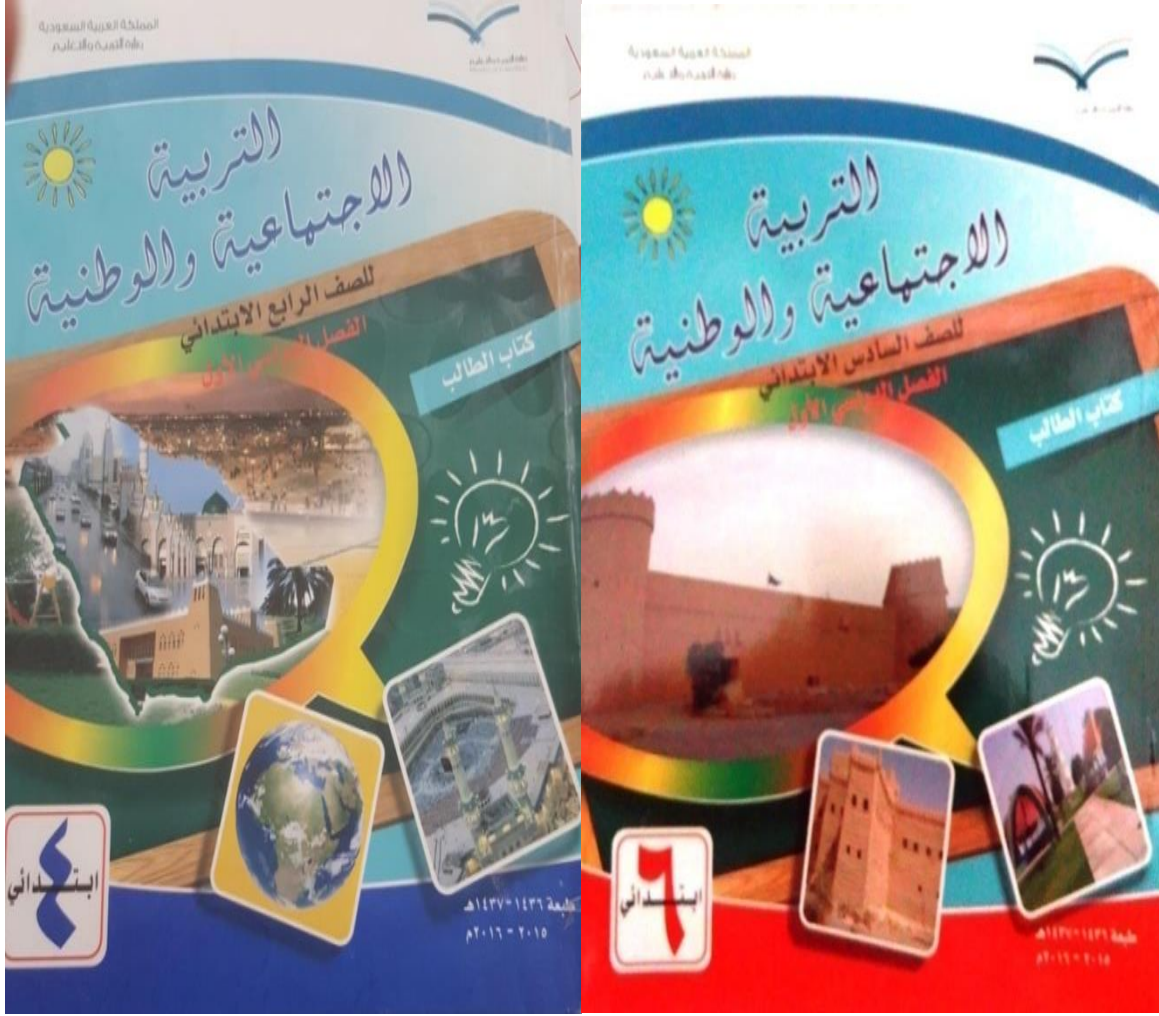
İdeolojik açıdan; Ders kitabı yanlı din ideolojisi ekseninde hazırlanmıştır. Tanımlayıcı ve kural koyucu ifadeler karıştırılmamış, net biçimde sunulmuştur. 5. sınıf ders kitabının 3. sayfasında tuğra biçiminde mavi renkle basılmış “Bismillahirrahmanirrahim (Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla)” sözü yer almaktadır. Varsayımların yer almadığı kitapta neden sonuç ilişkisi kurulumu başarılı gözükmektedir. Kitapta din eksenli bir genelleme söz konusudur.

Fotoğraf 8. Suudi Arabistan ilkokul 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının giriş kısmında kullanılan besmele bölümü

2. Tasarım açısından 4. sınıf ders kitaplarına ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Dış dizayn; 4., 5. ve 6. sınıfların dış dizayn kapak tasarımları kendi aralarında benzerlik gösterirken, 7., 8. ve 9. sınıfın kapak tasarımları da birbirlerine benzerlik göstermektedir. 4., 5. ve 6. sınıf ders kitaplarının tasarımlarında; kapaklarda büyük bir konuşma balonu ve 3 fotoğraf bulunmaktadır. Tasarımlar aynı olup sadece resimler farklılaşmaktadır. Örneğin 4. sınıf kitabında 1. fotoğrafta Medine’de bulunan Mescid-i Nebevi’nin yeşil kubbeli görüntüsü, 2. fotoğrafta Mekke’de bulunan Mescid-i Haramın içindeki Kabe ve Hacerülesved görüntüsü ve 3. fotoğrafta Mekke’de bulunan Nur Dağı ve Hira mağarası ile birlikte yer aldığı görüntüye yer verilmiştir. 6. sınıfta ise 1. fotoğrafta elips şeklindeki konuşma balonunun içerisinde geçmiş döneme ait kale fotoğrafı ve Suudi Arabistan bayrağı yer almaktadır. Konuşma balonunun yanında ışık veren ampul resmi yer almaktadır. 2. fotoğrafta tarihi sur görüntüsü ve 3. fotoğrafta günümüze ait modern bina görüntüsüne yer verilmiştir. Fotoğraf 9’da kapak fotoğraflarının görüntüsüne yer verilmiştir. (Sol taraftaki 4. sınıf, sağ taraftaki 6. sınıf kitap kapağıdır).

Fotoğraf 9. Suudi Arabistan ilkokul 4. ve 6. sınıf birinci dönem sosyal bilgiler ders kitabı kapakları

7., 8. ve 9. sınıflara ait olan ders kitaplarının kapaklarında büyük bir beyaz sınıf tahtası bulunmaktadır. Tahtanın merkezinde Suudi Arabistan'ın siyasi haritası, dersin adı, dönemi, türü ve projeksiyon aleti bulunmaktadır. Tahtanın sol tarafında dikdörtgen çerçeve içerisinde 3 fotoğraf yer almaktadır. 7., 8. ve 9. sınıf kitaplarının tasarımları aynı olup sadece resimler farklılaşmaktadır. Örneğin 7. sınıf ders kitabının kapağında yer alan 1. fotoğrafta Medine'de bulunan Mescid-i Nebevi'nin yeşil kubbeli görüntüsü, 2. fotoğrafta Mekke'de bulunan Mescid-i Haramın içindeki Kabe ve Hacerülesved görüntüsü ve 3. fotoğrafta Mekke'de bulunan Nur Dağı ve Hira mağarası ile birlikte yer aldığı görüntüye yer verilmiştir. 9. sınıf kitabında ise; 1. fotoğrafta Medine'nin hurma bahçesinden görüntü, 2. fotoğrafta Kızıldeniz'in havadan çekilmiş görüntüsü ve 3. fotoğrafta Mekke'nin Nur

Dağı ile birlikte yer aldığı görüntüye yer verilmiştir. Fotoğraf 10'da kapak fotoğraflarının görüntüsüne yer verilmiştir. (Sol taraftaki 7. sınıf, sağ taraftaki 9. sınıf kitap kapağıdır).

Fotoğraf 10. Suudi Arabistan ortaokul 1.ve 3. sınıf birinci dönem sosyal bilgiler ders kitabı kapakları

İkinci dönem ders kitapları 8. sınıf dışında dizaynı birinci dönem kitabının aynısıdır. 8. sınıf 2. dönem ders kitabı dizaynı 1. dönem kitabından farklıdır. Sınıflara göre ders kitaplarında kullanılan renkler farklılık göstermektedir.

4. sınıf ders kitabı kapağında kırmızı renk tercih edilmiştir.

5. sınıf ders kitabı kapağında turuncu renk tercih edilmiştir.

6. sınıf ders kitabı kapağında kırmızı renk tercih edilmiştir.

7. sınıf ders kitabı kapağında yeşil renk tercih edilmiştir

8. sınıf ders kitap kapağında mavi renk tonu tercih edilmiştir.

9. sınıf ders kitap kapağında bordo renk tercih edilmiştir.

Grafikler, şekiller, resimler; 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf ders kitaplarında hiç grafik bulunmamasına rağmen, konularla paralel pek çok şekil ve resim yer almaktadır. Özellikle haritalar ve kavram haritalarının kullanımı dikkat çekmektedir.

Yazı stilleri: Arapça yazıldığı için yazı stiline tanınması yapılamamıştır. Ancak kullanılan boyut açısından çocukların rahatlıkla okuyabileceği boyuttur. Başlıklar daha büyük puntolarla ilgi çekecek şekilde yazılmıştır.

Renk: Ders kitapları oldukça renkli şekilde tasarlanmıştır. Yazılarda siyah renk tercih edilmiş önemli yerler ve başlıklarda kırmızı ve mavi tonlar kullanılmış, ayet yazımlarında ise yeşil renk tercih edilmiştir.

3. Konu alan bilgisi açısından 4. sınıf ders kitaplarına ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Bilgilerin doğruluğu açısından; kitaptaki veriler genel kabul görmüş bilgilerden oluşurken, temel bilgi kaynağı Kuran-ı Kerim, ayetler ve hadislerdir.

Konu alanının güncel durumu ve program modellerinde değişim açısından; 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı konu alanı olarak, çağdaş sosyal bilgiler programları açısından oldukça eksik gözükmemektedir. Konuların kapsamı açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitabında yer alan konularla benzerlik göstermektedir. Ayrıca programda verilen konular ile 4. sınıf birinci dönem ders kitabının içeriği örtüşmemektedir. İkinci ve üçüncü ünitenin yerleri değişmiş olup, içerik kısmen örtüşse de hedef ve konu açısından örtüşmemektedir. İkinci kitap programla aynı doğrultudadır.

5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf ders kitaplarındaki konu alanları çağdaş sosyal bilgiler programlarıyla uyumlu gözükmemektedir. Ayrıca programda verilen konular ile ders kitaplarının içeriği hedef ve konular açısından örtüşmemektedir. İkinci dönem kitapları da programla aynı doğrultudadır.

Yöntem açısından; metodoloji açısından ders kitabında sıkıntı gözükmemektedir. Konular tümevarım yöntemiyle ele alınmıştır.

4. Konu alanı teorisi ve yöntemleri açısından 4. sınıf ders kitaplarına ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Seçim ve onaylama açısından; ders kitaplarında bulunan ünitelerde ünitelerle ilişkilendirilmiş konular yer almaktadır. 7. sınıf ders kitabında bulunan 6 ünite de sosyal bilgilerle ilişkilendirilmiş konular yer almaktadır. Ders kitabının 19. sayfasında “Krallığın yeryüzü şekilleri” konusunda konu alanı teorisi ve yöntemleri açısından fikir vermesi için aşağıda ilgili bölüm aktarılmıştır; [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Evvel el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 1. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

“Arap körfezindeki sahil düzlüğü krallığın kuzeybatısı ile güneydoğusu arasında uzayan bölgedir. Burası büyük kısmı kumla kaplı olan bazı kısımları da tuzlu olan geniş bir alandır. Arap körfezinin suları sığdır. Bu sebeple çok sayıda körfez ve çıkıntı vardır. Hafari, Tennuce çıkıntıları ve Selva körfezi bunlardandır.

Krallığın batısı ile güneybatısı dağlık bölgelerdir. Bu dağlar krallığın güneyde Yemen sınırından kuzeybatıda Kızıldeniz kısmına kadar denize paralel uzar. En yüksek noktasına krallığın güneybatısındaki Ebha şehrinde Sevde dağı ile ulaşılır.

Bu dağa kuzeyde Medyen dağı, orta bölgede Hicaz dağı, güneyde Servat dağı denir. Hail’de Selma ve Ece, Riyad’da Tuvayk dağı vardır. Bu ikisi de Necd platosundadır. Ebha’daki Sevde dağı 3015 m yüksekliğindedir. Medyen mevki Şuayb peygamberimizin kavminin olduğu yerdir. Hicaz adı bu bölgenin Necid ve Tihame bölgelerini kaplamasından dolayı kullanılmaktadır.

Platolar batıdaki yükseltilerin arasında yer alan bölgelere, doğuda da Arap körfezi sahilindeki düzlüklerde hakimdir. Bunlar ikiye ayrılır:

1. Necid platosu; doğusundan Dehna kumsalı, batısından Hicaz dağları, kuzeyinden Nufud kumsalı, güneyinden Rubul Hali ile çevrilidir. Şu vadiler de Necid platosundadır. Er- Rimme, ed- Devasir ve Hanife vadileri.

2. Hisma platosu; krallığın kuzeybatısındadır. Batıya gittikçe yükselir ve çok sayıda ova vardır. Bunların dışında da krallıkta başka platolar vardır. El- Hacere, es- Summah ve Debdebe bunlardan bazılarıdır.”

Eğitimsel amaçlara ulaşma yaklaşımları açısından; ders kitabında konular, hedeflerle paralel ele alınmış ve eğitimsel olarak belirlenen amaçlara ulaşacak niteliktedir. 9. sınıf ders kitabının 8. sayfasında Kur’an-ı Kerim Hafızlığı Okulu’nda 1. ünitenin “doğal hayat”, “doğal hayatın korunması ve geliştirilmesi”, 4. ünitenin “Suudi Arabistan Krallığı’ndaki sistem ve organlar”, 6. ünitenin “milli meseleler” konularının okutulmayacağına dair bilgilendirme yer almaktadır. Ayrıca okutulmayacak konuların ders ve çalışma kitabındaki soru ve alıştırmalardan da muaf olunacağı belirtilmiştir.

بيان بالموضوعات غير المقررة على مدارس تحفيظ القرآن الكريم من كتاب الطالب *

الرقم	الموضوعات غير المقررة	الصفحات غير المقررة
١-	الدرس الرابع والخامس : الحياة الفطرية، والمحافظة على الحياة الفطرية وإثرائها.	من ص ٢٩ حتى ص ٣٦
٢-	الوحدة الرابعة : الأنظمة في المملكة العربية السعودية.	من ص ١١٩ حتى ص ١٦٠
٣-	الوحدة السادسة : قضايا وطنية.	من ص ١٨١ حتى نهاية الكتاب

* أي موضوعات محدودة في كتاب الطالب يتعين حذف أنشطتها وأسئلتها سواء في كتاب الطالب أو كتاب النشاط.

Fotoğraf 11. Suudi Arabistan ortaokul 3. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının Kur'an-ı Kerim hafızlığı okulunda ilgili ünitelerin işlenmeyeceğine dair açıklama bölümü

Sadeleştirme ve yorumlama açısından; 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf ders kitapları öğrencilerin yaşlarına uygun olarak sadeleştirilmiştir. Kitaplarda yorumlardan ziyade ayet ve hadislerle dayalı bilgilere yer verilmektedir.

Problem oryantasyonu açısından; 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf ders kitaplarında genel olarak öğretmen merkezli bir yaklaşım söz konusudur.

5. Eğitsel açıdan 4. sınıf ders kitaplarına ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf ders kitapları öğretmenlerin derslerini planlamada yardımcı olabilecek niteliktedir. Öğretim için gerekli bilgiler olduğu kadar, özetlenmesinde ve öğrencilere değerlendirme sorularının hazırlanmasında rehberlik edebilir, konu ile ilgili gerekli etkinlikler ve alıştırmalar bulunmaktadır.

Öğrenciler açısından ise ders kitabı oldukça çekici olup, kaliteli kuşe kağıttan hazırlanmıştır. Metinlerin anlaşılması kolay ve alıştırmaları çözebilecek bilgilere yer verilmiştir. Kitapta öncelikle bilgi tanımlanmakta, kazanımlar detaylandırılmaktadır. Ayrıca ders kitabı öğretmen ve diğer öğrencilerle iletişimi destekler niteliktedir.

Davranışçı anlayış doğrultusunda yazılan ders kitaplarına öğrencinin bilmesi gerekenlerin sınırını çizme, öğrenci için ve öğrenci adına, dolayısıyla toplum için ve toplum adına gerekli olduğu düşünülen doğru yorumları yapma, sosyal düşünüş standartlarının neler

olduğunu belirleme gibi roller yüklenmiştir. Toplumsal düzenin korunması ve yeniden oluşturularak sürdürülmesi bağlamında bir araç olarak görülen ders kitapları temel bir meşrulaştırıcı işlevi görmektedir. Davranışçı anlayış temelinde yazılan geleneksel ders kitaplarında bilgi doğrudan sunulur, tanımlar yapılır, sınıflandırmalar kurgulanır, değerleri biçimlendiren uzun ve didaktik bilgi öbeklerine yer verilir (Kabapınar, 2009, s. 28-29). Ders kitapları davranışçı anlayışla yazılmış olup, öğrencilere bilmesi gereken bilgiler verilmiş, bilimsel bilgiler öğrencilere sunulmuş ve devletin istediği tip vatandaşı yetiştirme ideali doğrultusunda değerler aktarılmıştır. Bu görüş doğrultusunda 9. sınıf ders kitabının 12., 13., 14. ve 15. sayfalarında yer alan konu anlatımının nasıl olduğuna örnek oluşturacak bölüm aşağıda gösterilmiştir; [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et- Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Salis el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 3. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

“Suudi Arabistan Krallığı Asya kıtasının güneybatısında yer alır. 16-33 derece kuzey enlemleri ile 34-56 derece boylam daireleri arasında yer alır. Bu konum, krallığın büyük kısmının sıcak enlemler arasında yer aldığını ortaya koyar.

Krallığın bulunduğu coğrafi konum; dünyanın kıtaları arasında yer almasına, Kızıldeniz ve Arap körfezine kıyısının olmasına ve stratejik öneme sahip olmasına neden olmuştur.

Krallık Asya, Avrupa ve Afrika arasındaki konumu ile stratejik bir yerdedir. Bu durum dünyanın diğer ülkeleriyle ulaşımını kolaylaştırır. Krallığın bazı diğer özellikleri de şunlardır:

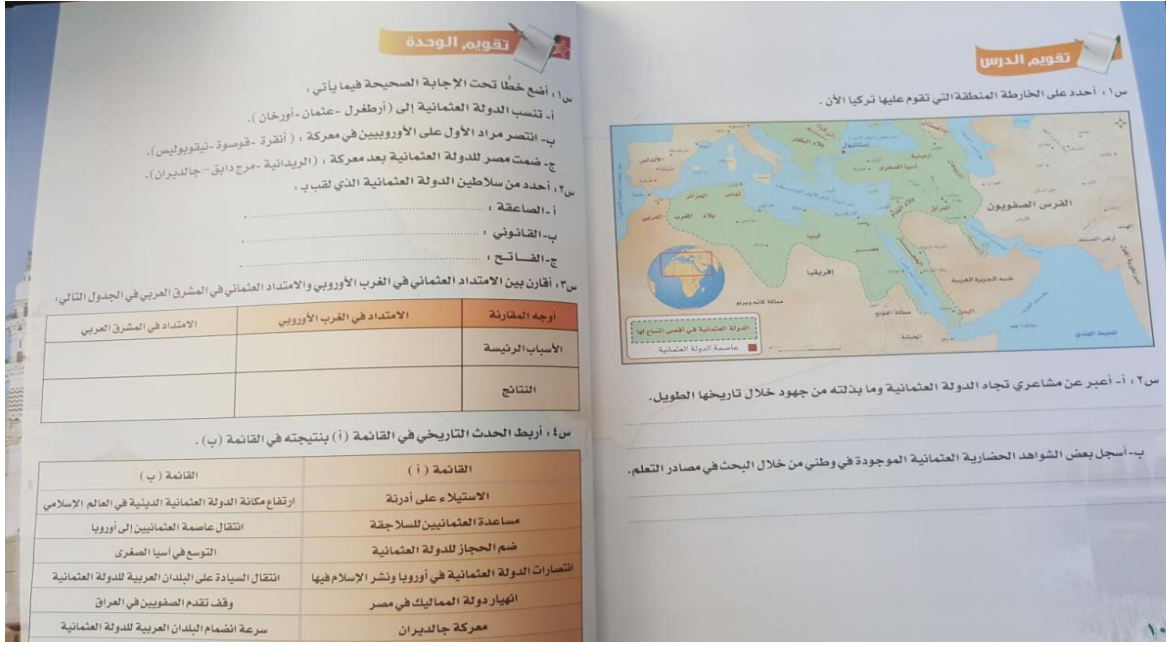
1.Toprakları üzerinde Haremeyn-i Şerife'nin vardır.

2.Dünya petrol rezervinin % 27'sine sahiptir.

3.Dünya doğalgaz rezervinin % 40'ına sahiptir.

Krallığın yüzölçümü 2 milyon kilometrekaredir. Arap yarımadasının en büyük kısmını kaplar. Dünyada en büyük yüzölçümüne sahip 13. ülkedir. İslam ülkeleri arasında Kazakistan ve Cezayir'den sonra 3. ülkedir. Cezayir'den sonra da en büyük yüzölçümüne sahip ikinci ülkedir. Krallığın sınırları siyasi olarak iki türe ayrılabilir. Kara sınırları krallığa komşu güneyde Yemen ve Umman, doğuda Umman, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri, kuzeyde Kuveyt, Irak ve Ürdün'dür.

Krallığın kara hudutlarının uzunluğu toplamı 4600 km, deniz hudutlarının uzunluğu toplamı 2820 km'dir.”

Fotoğraf 12. Suudi Arabistan ortaokul 2. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4. ünite alıştırmaları

Ünite içerisinde her konunun sonunda alıştırmalar ve etkinlik başlığı altında, her ünitenin sonunda genel değerlendirme başlığı altında kısımlar bulunmaktadır. Bu kısımlar hedef davranışların kazanılma durumunu belirlemek için hazırlanmıştır. Alıştırmalar kısmı ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir;

Suudi Arabistan 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki üniteler ve hedefleri Bloom taksonomisinin 6 basamağına göre değerlendirildiğinde;

- Bilme “söyler-bilir-açıklar”
- Kavrama “açıklar-yorumlar-özetler”
- Uygulama “hesaplar-açıklar-çıkarsar”
- Analiz “analiz eder-kontrol eder-sonuç çıkarır”
- Sentez “geneller-tasarlar-planlar-öngörür”
- Değerlendirme “değerlendirir-eleştirir-karar verir-görüşünü söyler.”

Hedeflerin bilme ve kavrama basamağının ötesine geçemediği; uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarına örnek olacak ifadelerin yer almadığı tespit edilmiştir.

4.8.2. Çalışma Kitaplarına İlişkin Bulgular

4.8.2.1. Teknik Özellikleri

Suudi Arabistan 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitapları tasarım açısından ders kitaplarıyla benzer özellikler gösterdiği için tekrara düşmemek adına, kitapların teknik özelliklerine burada yer verilmemektedir.

Kitapların basım ve yayım hakkı Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı'na aittir. Kitapların sınıflarına ve dönemlerine göre sayfa sayıları, ünite sayıları ve konu sayıları Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22
Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarının Teknik Özellikleri

Sınıf	Dönem	Sayfa Sayısı	Ünite Sayısı	Konu Sayısı
4. sınıf	1. dönem	60	3	14
	2. dönem	42	3	19
5. sınıf	1. dönem	74	2	13
	2. dönem	56	3	12
6. sınıf	1. dönem	150	5	19
	2. dönem	56	3	10
7. sınıf	1. dönem	96	3	15
	2. dönem	60	3	21
8. sınıf	1. dönem	140	5	19
	2. dönem	55	3	13
9 sınıf	1. dönem	82	5	18
	2. dönem	79	5	16

Tablo 22'de görüldüğü üzere, kitapların sayfa ve ünite sayıları ve konuları farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar çalışma kitaplarının içeriklerinin ders kitaplarıyla paralel gitmesiyle ilgilidir.

4.8.2.2. İçerikleri

4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf çalışma kitaplarının içerikleri ders kitaplarında işlenen konularla aynı paralellikteki etkinliklerden oluşmaktadır.

Aşağıda çalışma kitaplarında yer alan etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

4. sınıf çalışma kitabının 10. sayfasındaki 1. etkinlikte öğrencilere 6 dakika süre verilmiştir. [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Rabi el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)].

Hedef: Öğrenci, grubuyla birlikte oturduğu bölgenin en önemli yeryüzü şekillerini yazar.

Davranış: Bölgemdeki ya da yakınımıdaki yeryüzü şekillerinin adını belirliyorum.

Davranış: Yeryüzü şekillerinin yeri, adı, türü ve bana göre oluşum sebeplerini yazıyorum.

Davranış: Yeryüzü şeklinin eğitim kaynaklarındaki resimlerini toplayarak bir araya getiriyorum.

4. sınıf çalışma kitabının 13. sayfasındaki 5. etkinlikte öğrencilere 6 dakika süre verilmiştir. [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Rabi el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)].

Hedef: Öğrenci, Kuran-ı Kerim'den dağların önemine dair bazı ayetleri bulup söyler.

Davranış: Grubumdakilerle yardımlaşarak Kuran-ı Kerim'den dağların önemine dair ayetleri araştırıp yazıyorum.

6. sınıf çalışma kitabında aşağıdaki çalışma örnekleri bulunmaktadır. Çalışma kitabının 28. sayfasındaki 1. etkinlikte öğrencilere 5 dakika süre verilmiştir. [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Sadis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)].

Hedef: Öğrenci, 1. Suudi devleti yöneticilerini kendi zamanlarındaki olaylara göre sayar.

Davranış: 1. Suudi devleti yöneticilerini kendi zamanlarındaki olaylara göre isimlendiriyorum.

6. sınıf çalışma kitabının 30. sayfasındaki 2. etkinlikte öğrencilere 6 dakika süre verilmiştir. [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Sadis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)].

Hedef: Öğrenci, Suudi yönetiminin geri gelmesinden sonra İmam Türki Bin Abdullah'ın hedeflerinden üçünü sayar.

Davranış: Suudi yönetiminin geri gelmesinden sonra İmam Türki Bin Abdullah'ın hedeflerinden üçünü sayıyorum.

6. sınıf çalışma kitabının 31. sayfasındaki 3. etkinlikte öğrencilere 8 dakika süre verilmiştir. [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et- Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Sadis el-İbtidaiyye, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)].

Hedef: Öğrenme merkezindeki kaynaklara bakarak, öğrencinin İmam Faysal Bin Türki'nin oğulları arasındaki anlaşmazlıkların Suudi Devleti üzerindeki etkilerini sayar.

Davranış: Öğrenme merkezindeki kaynaklara bakarak, öğrencinin İmam Faysal Bin Türki'nin oğulları arasındaki anlaşmazlıkların Suudi Devleti üzerindeki etkilerini sayıyorum.

9. sınıf çalışma kitabının 10. sayfasındaki 1. etkinlikte öğrencilere 6 dakika süre verilmiştir [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et- Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Salis el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 3. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)].

Hedef: Öğrencinin grubuyla birlikte oturduğu bölgenin en önemli yeryüzü şekillerini yazar.

Davranış: Bölgemdeki ya da yakınımıdaki yeryüzü şekillerinin adını belirliyorum.

Davranış: Yeryüzü şekillerinin yeri, adı, türü ve bana göre oluşum sebeplerini yazıyorum.

Davranış: Yeryüzü şeklinin eğitim kaynaklarındaki resimlerini toplayarak bir araya getiriyorum.

9. sınıf çalışma kitabının 13. sayfasındaki 5. etkinlikte öğrencilere 6 dakika süre verilmiştir [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et- Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Salis el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 3. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı)].

Hedef: Öğrenci Kuran-ı Kerim'den dağların önemine dair bazı ayetleri bulup söyler.

Davranış: Grubumdakilerle yardımlaşarak Kuran-ı Kerim'den dağların önemine dair ayetleri araştırıp yazıyorum.

Ders ve çalışma kitaplarından alınan konu anlatımı ve etkinlik örneklerine göre; 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler için öğrencilere süre olarak 2 dakika ile 25 dakika arasında zaman verilmektedir. Bazı etkinliklerde süre yer almazken bazılarının evde yapılacağı belirtilmiştir. Etkinliklerin tamamı bilişsel alanın bilgi ve kavrama düzeyinde bulunup üst düzey öğrenmeleri ölçen sorular tespit edilmemiştir. Dolayısıyla Suudi Arabistan sosyal bilgiler programında ezberci eğitimin ağırlıklı olarak benimsendiği ve davranışçı anlayışın hakim olduğu sonucuna varılmıştır.

4.9. Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum

4.9.1. Suudi Arabistan Sosyal Bilgiler Ders Kitapları İçerik Analizi İle İlgili Bulgular

İncelenen Suudi Arabistan 4.,5.,6.,7.,8. ve 9. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları 3183 kez çetelenmiştir. Bu sayı aynı zamanda bütün kategorilerin toplam frekansıdır. Kategorilerin toplam frekans ve yüzde dağılımları Tablo 23’de gösterilmiştir.

Tablo 23

Suudi Arabistan Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tespit Edilen Kavramların Frekans (f) ve Yüzde Dağılımları

Adet	Kavramlar	f	%
1.	Din	2016	63,3
2.	Milliyetçilik	900	28,2
3.	Vatandaşlık	168	5,2
4.	Osmanlı	66	2,0
5.	İç Sorun	33	1,0
Toplam		3183	100

Tablo 23’de Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında beş kavramın kullanıldığı görülmektedir. Ders kitaplarında kullanılan kavramların yüzdeleri; “Din” % 63,3, “Milliyetçilik” % 28,2, “Vatandaşlık” % 5,2, “Osmanlı” % 2,0 ve “İç Sorun” % 1,0 şeklindedir. Çeteleme sonucuna göre en fazla adı geçen 2016 tekrar ile “Din” kavramı olmuştur. Bunu 900 tekrar ile “Milliyetçilik”, 168 tekrar ile “Vatandaşlık”, 66 tekrar ile “Osmanlı” kavramı takip etmektedir. Çeteleme sonucuna göre en az adı geçen 33 tekrar ile “İç Sorun” kavramı olarak bulunmuştur.

Yapılan analizin bulgularına göre araştırma sorularına verilen cevaplar tek tek başlıklar halinde ele alınmıştır.

4.9.1.1. Din Kavramı

Din kavramı, kutsal ve ahlaki öğeler taşıyan, çeşitli ayin, uygulama, değer ve kurumlara sahip inançlar ve ibadetler bütünüdür. Bu bağlamda yapılan analizin bulguları İslamiyet'in doğduğu bölgede hüküm süren Suudi Devleti'nin din algılayışının nasıl olduğu, nasıl oluştuğu ve dinin devlet için meşruiyet kaynağı olup olmadığı hakkında açıklayıcı bilgiler vermektedir.

Bu kavram kapsamına giren metinler aşağıda sunulmuştur:

İlkokul 5. sınıf 1. dönem ders kitabının 28. sayfasında, “Halifelerin İslamı yaymak konusundaki gayretlerinde Tevbe Suresi 41. Ayet: Ey müminler! Gerek hafif, gerekse ağır olarak savaşa çıkın, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edin. Eğer bilerseniz bu sizin için daha hayırlıdır. Ayeti kerimeyi okuyorum ve cihadı açıklıyorum.” [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Hamis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

İlkokul 5. sınıf 2. dönem ders kitabının 54-56. sayfalarında, “Arap yarımadası ülkeleri arasındaki en önemli ilişkiler; din, nesep, Arap dili, ortak tarih, adet ve geleneklerdir. Kur'an'ın Arapça indiğine dair Kur'an'dan delil getiriyorum. Arap yarımadası ülkeleri arasındaki benzer adet ve gelenekleri yazıyorum. Bu derste öğrendim ki;

“Din Arap yarımadası ülkelerini birbirine bağlayan en önemli unsurdur.” [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Hamis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

4.9.1.2. Milliyetçilik Kavramı

Bu alt kavramla ilgili ders kitaplarında yer verilen örnekler aşağıda sunulmuştur:

Ortaokul 1. sınıf birinci dönem ders kitabının 15. sayfasında “Suud Devleti kurulmadan önce bölgede emirlikler hakimdi. Bu emirlikler arasında anlaşmazlıklar ve savaşlar yaşanmaktaydı. Bundan dolayı, bölgede düzen ve güvenlik yoktu.” Ortaokul 1. sınıf birinci dönem ders kitabının 32. sayfasında “Hicri 1282 yılında ölümü ile birlikte başa geçen oğlu Abdullah'a karşı kardeşi Suud isyan başlattı. Bu isyan ve çatışmalar neticesinde Suud Devleti zayıfladı ve Türkler Doğu bölgesini ele geçirdi.” [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et- Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Evvel el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 1. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

Ortaokul 1. sınıf birinci dönem ders kitabının 25. sayfasında “Batıda Hicaz bölgesi hariç, bütün bölgeleri ele geçiren I. Suud Devleti, kuzeyde Şam ve Irak sınırlarına kadar dayanarak diğer Osmanlı eyaletlerine kadar uzandı.” Ortaokul 1. sınıf birinci dönem ders kitabının 26. sayfasında “Hızla genişleyen I. Suud Devleti'ne karşı atağa geçen Osmanlı Devleti, Irak üzerinden iki kez ordu göndermişse de başarılı olamamıştır.” Ortaokul 1. sınıf birinci dönem ders kitabının 32. sayfasında “Diğer yandan Abdullah bin Suud'un oğlu, Turki, Necd bölgesinde istikrarın tekrar sağlanması için, halkın da büyük desteğini alarak babasının mücadelesini devam ettirdi. Riyad'ı hicri 1240 yılında Mısır kuvvetlerinden geri alarak II. Suud Devleti'nin başkenti yaptı.” [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-

Suudiyye. Et- Terbiyetü'l Vatanıyye, el-Saf el-Evvel el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 1. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

Bu alt kavramdaki pozitif çetelemelerle ilgili örnekler aşağıda sunulmuştur:

İlkokul 4. sınıf birinci dönem ders kitabının 5. sayfasında yer alan önsözde “Kuran-ı Kerim’i, seni yaratan Rabbinin adıyla oku! şeklinde başlatan Allah’a şükürler olsun ve salat ve selam da, öğretmenlerin ve eğitimcilerin en iyisi Hz. Muhammed ile onun ailesine olsun.” İlkokul 4. sınıf ikinci dönem ders kitabının 47. sayfasında “Hz. Peygamber, arkadaşlarıyla hicret etmedi ve Mekke’de kaldı. Çünkü; O, Allah’ın kendisine izin vermesini bekledi. İşkencelere karşı gösterdiği sabır ile Müslümanlara örnek oldu.” İlkokul 4. sınıf ikinci dönem ders kitabının 51. sayfasında “Bütün Müslümanların Hz. Peygamber’in ashabını sevmeleri farzdır.” 4. sınıf ikinci dönem ders kitabının 55. sayfasında “Hz. Peygamber’in Medine’ye gelince yaptığı ilk iş, mescidini inşa etmek oldu. Çünkü; orası Müslümanların toplandığı en önemli yerdir.” [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Rabi el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)]

İlkokul 4.sınıf ikinci dönem ders kitabının 10. sayfasında “Cenab-ı Hak, Hz. Muhammed’i peygamber olarak seçti. O’nu İslamı insanlara ulaştırmakla görevlendirdi. Dinin merkezi olarak Mekke’yi seçti. Hz. Muhammed, mesajın gereğini yaptı. Kendi halkı buna karşı çıktı ve O sabretti.” İlkokul 4. sınıf ikinci dönem ders kitabının 16. sayfasında “Hz. Peygamberin soyu; Muhammed bin Abdullah bin Abdulmuttalip bin Hişam bin Abdmenaf bin Kusay bin Kilab’tır. Peygamberimiz, yetim olarak fil ayına rastlayan Rebiülevvel ayında Mekke’de 571 yılında doğdu. Peygamberimizin annesi, o altı yaşındayken öldü. Dedesi Abdulmuttalip O’na baktı, dedesi ölünce amcası Ebu Talip O’na baktı. Peygamberimiz küçükken koyun çobanlığı yaptı ve amcasına yardım etti.” [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Rabi el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

4.9.1.2.1. Millet Alt Kavramı

Millet, aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, ülkü, duygu, gelenek ve görenek birliği olan insanların oluşturduğu topluluğu ifade etmektedir. Ders kitaplarında; Suudlu, Suudlular, millet ve ulus kelimeleri taranmıştır.

Bu alt kavramdaki ders kitaplarındaki çetelemelerle ilgili örnekler aşağıda sunulmuştur:

Ortaokul 3. sınıf birinci dönem ders kitabının 16. sayfasında “Suud ailesinden tam destek gören Muhammed bin Abdulvahhab ıslahatları, ilk olarak Necd bölgesinde ortaya çıktı.” Ortaokul 3. sınıf birinci dönem ders kitabının 30. sayfasında “Suud ailesi, yönetimi geri aldıktan sonra İmam Türki Bin Abdullah hedeflerinde başarılı oldu.” Ortaokul 3. sınıf birinci dönem ders kitabının 37. sayfasında “Kral Abdulaziz’e ülkemizi birleştirme mücadelesinde Suudi halkı büyük destek verdi.” [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü'l Vatanıyye, el-Saf el-Salis el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 3. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

4.9.1.2.2. Vatan Alt Kavramı

Vatan, hakimiyet gücü sayesinde üzerine yerleşilen, nesillerin doğup yaşadığı, sınırları belli olan, korunulan toprak, yurt, memleketi ifade etmektedir. Bu bağlamda ders kitaplarında; Suudi vatani ve Suudi ülkesi kelimeleri taranmıştır.

Bu alt kavramdaki ders kitaplarındaki çetelemelerle ilgili örnekler aşağıda sunulmuştur:

İlkokul 6. sınıf birinci dönem ders kitabının 35. sayfasında “Bu vatana karşı sana verilen mesuliyetin büyüklüğünü de düşünerek ve hissederek bütün duygularını kullanarak, bu dersle

beraber elde ettiğin insanlar arası sosyal ilişkiler üzerine kendini geliştirmen gerekir.” İlkokul 6. sınıf ikinci dönem ders kitabının 36. sayfasında “sen vatanına karşı görevlerin konusunda anlayışlı ve bilinçli bir insan olmak istediğinde, öğrenmiş olduğun bu bilgiler sana yardımcı olacaktır.” [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Sadis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)]

4.9.1.3. Vatandaşlık Kavramı

İncelenen ders kitaplarında vatandaşlık kavramı için toplam 168 kez çeteleme yapılmıştır. Arabistan Devleti’nin vatandaşlığı daha çok haklar mı yoksa yükümlülükler kapsamında mı değerlendirdiği, ayrıca devletin vatandaşlık öğretiminde takip ettiği eğitimsel yöntemin ne olduğu hususunda açıklayıcı bilgiler vermektedir. Vatandaşlık kavramı frekans ve yüzde dağılımları Tablo 24’de gösterilmiştir.

Tablo 24

Vatandaşlık Kavramı İçeriğinin Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları

Adet	Vatandaşlık Kavramı	f	%
1.	Hak	21	12,5
2.	Yükümlülük	147	87,5
Toplam		168	100

Yukarıda Tablo 24’de verilen bulgulardan hareketle vatandaşlık kavramında 168 çeteleme yapılmıştır. Hak kavramı 21 kez tekrar edilirken, yükümlülük kavramı 147 kez tekrar edilmiştir. Yükümlülük oranı % 87,5 ve hak oranı ise % 12,5 şeklindedir. Buna göre Suudi Arabistan Devleti’nin vatandaşlarını daha çok yükümlülüklerini yerine getiren itaatkar bireyler olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır. Vatandaşlık kavramında yer alan hak ve yükümlülük kavramlarının geçtiği cümleler aşağıda sunulmuştur:

Ortaokul 3. sınıf birinci dönem ders kitabının 60. sayfasında “Toplumdaki tüm vatandaşların haklarının gerçekleşmesi halinde ne gibi sonuçlar çıkacağını yazıyorum.” İfadesi yer almaktadır. [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et- Terbiyetü’l Vataniyye, el-Saf el-Salis el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 3. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

4.9.1.4. Osmanlı Kavramı

Osmanlı, Osmanlı Devleti ve Osmanlı devlet idarecilerini kapsamaktadır. Buna göre yapılan analizin bulguları 1932 tarihi ile bağımsızlığını ilan edene kadar Osmanlıya bağlı bir vilayet olan Suudi Arabistan'ın bu döneminin Suudi Devleti'nce yorumlanması ve algılayışı hakkında açıklayıcı bilgiler vermektedir. Kavramlarda yer alan ifadelerin pozitif, negatif ve nötr olarak kullanımları Tablo 25'de gösterilmiştir.

Tablo 25

Osmanlı Kavramının Pozitif, Negatif ve Nötr Kullanımlarına Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları

Adet	Kavram	Pozitif	Negatif	Nötr	Toplam
		<i>f</i> %	<i>f</i> %	<i>f</i> %	<i>f</i> %
1.	Osmanlı	45 68,1	21 31,8	0	66 100

Tablo 25 incelendiğinde Osmanlı kavramında 66 çeteleme yapılmıştır. Osmanlı kavramının pozitif olarak yer aldığı tekrar sayısı 45 iken, Osmanlı algısının negatif olarak yer aldığı tekrar sayısı 21'dir. Osmanlı algısının pozitif oranı % 68,1 ve negatif oranı 31,8'dir. Buradan hareketle Suudi Devleti'nin Osmanlıya karşı olumsuz düşüncesinin olduğu, bununla birlikte Osmanlı Devleti ve Osmanlı devlet idarecilerine karşı olumlu ifadelerin de kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Osmanlı kavramında tespit edilen ifadeler ders kitabı metinlerinden alıntılar yapılarak aşağıda sunulmuştur:

Ortaokul 2. sınıf birinci dönem ders kitabının 9. sayfasında, "Ertuğrul Anadolu'ya geldiğinde, Konya sultanı Selçuklu Ala el-din'in Haçlılara karşı savaştığını gördü ve ona bu savaşta yardım etti. Bu yardımına karşılık, sultan Ala el-din, Ertuğrul'a ve ailesine yerleşmesi için Anadolu'nun kuzeybatı bölgesini tahsis etti. Bizanslılara karşı savaşa devam ettiği için de ona Gazi lakabı verildi. Anadolu platosuna yerleşen Ertuğrul'un ailesi, daha sonra Osmanlı Devleti'ni kuran aile oldu."

Ortaokul 2. sınıf birinci dönem ders kitabının 39. sayfasında, "Osmanlı Devleti'nin önde gelen sultanları; Osman bin Ertuğrul, Orhan bin Osman, I. Murad, I. Bayezid, II. Mehmed, II. Bayezid. I. Selim ve Süleyman bin Selim'dir."

Ortaokul 2. sınıf birinci dönem ders kitabının 16. sayfasında, "İslam topraklarına dört asır boyunca hükmeden Osmanlı Devleti hicri 923-1318 yılları arasında Müslümanların tek hamisi idi."

Ortaokul 2. sınıf birinci dönem ders kitabının 20. sayfasında, Osmanlı Devleti'nin zayıflama nedenleri olarak;

“Hicri IX-X. asırlarda Osmanlı Devleti’nin başında kuvvetli ve başarılı sultanlar vardı. Bu sultanlar döneminde devlet adaletle yönetildi ve fetihler devam etti. Lakin daha sonra birtakım nedenlerden dolayı Osmanlı Devleti yavaş yavaş zayıflamaya başladı. Bu nedenlerin en önemlileri şunlardır:

1. Rüşvet, yolsuzluk, yönetim bozukluğu ve genişleyen devlet topraklarının idaresinin zorlaşması,
2. Ordunun zaferlerini kazanan ve devletin gücü olan Yeniçeri ordusunun, zamanla devleti yıkmaya çalışan bir güç haline gelmesi,
3. Son dönemin sultanlarının zayıflığı ve yönetimden anlamamaları yüzünden vezirlerin yönetimi ele geçirmeleri ve kötüye kullanmaları,
4. Avrupa devletlerine verilen ekonomik ayrıcalıklar nedeniyle bu devletlerin Osmanlı yönetiminde hak sahibi olması,
5. Vilayetlerde ortaya çıkan kötü şartlar nedeniyle bu bölgelerin zayıf düşmesi, ayaklanmaları ve Osmanlı’dan kopuşların fazlalığı.

Osmanlı Devleti’nin Zayıflaması’nın Arap Dünyası’na Olan Etkisi

Osmanlı Devleti’nin zayıflaması sonucunda Kuzey Avrupa’daki Arap vilayetleri Avrupa istilasına daha fazla dayanamadı. İrkçı İttihat ve Terakki Cemiyeti bu vilayetlerin ve toplumda yaşayan yabancı unsurların Türkleştirilme politikasının en büyük destekçisi olan siyasi güçtü. Bu politikanın neticesinde Arap vilayetlerinde Osmanlı aleyhine ayaklanmalar ve kopmalar başladı. Osmanlı Devleti’nin yıkılmasına da bu cemiyet neden olmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin mensubu Mustafa Kemal Atatürk İslam halifeliğini hicri 1342 yılında kaldırarak Osmanlı Devleti’ni yıktı.

Atatürk

Osmanlı ordusunda komutandı. Avrupa ile yakın ilişki içinde idi. Yetki kendisine geçince, İslam halifeliğini yıkarak Türkiye’yi İslam’dan uzaklaştırdı. Türkiye’yi laik bir ülke yaparak, Müslüman Arap ülkelerinden de uzaklaştırmış oldu. Hicri 1357 yılına kadar Türkiye’nin cumhurbaşkanlığını yaptı.

İttihat ve Terakki Cemiyeti

Hicri 1316 yılında Avrupa’da kurulan bir Türk cemiyetidir. Osmanlı Devleti’nin İslam hilafetine ve II. Abdulhamid’in desteklediği İslam birliğine karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.” [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Et-Terbiyetü’l Vataniyye, el-Saf el-Sani el-Mutavassıt, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Ortaokul 2. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

4.9.1.5. İç Sorun Kavramı

İncelenen ders kitaplarında iç sorun kavramı 33 kez çetelenmiştir. Bu rakam bütün kavramlarda yapılan toplam çetelemenin % 1’idir. İç sorun kavramı çevre sorunları hava, toprak ve su kirliliği; ekonomik sorunları nitelikli iş gücü, yeraltı suyu yetersizliği, nüfus yoğunluğu, şehirleşme ve iç güvenlik sorunlarını yabancı nüfus sayısının fazlalığını kapsamaktadır. Buna göre Suudi Devleti’nin iç sorunlarının neler olduğu hakkında açıklayıcı bilgiler vermektedir. İç sorun kategorisinin içeriğinin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26

İç Sorun Kavramı İçeriğinin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Adet	İç Sorun Kavramı	f	%
1.	Çevre Sorunları	16	48,4
2.	Ekonomik Sorunlar	14	42,4
3.	İç Güvenlik Sorunları	3	9
Toplam		33	100

Tablo 26’da Suudi ders kitaplarında sözü edilen sorunlar çevre, ekonomik ve iç güvenlik olarak belirtilmektedir. İç sorun kavramında birinci olarak 16 kez tekrar ile çevre sorunlarından bahsedilirken, ikinci olarak 14 kez tekrar ile ekonomik sorunlar ve üçüncü olarak da 3 kez tekrar ile iç güvenlik sorunlarına yer verilmiştir. İç sorunların oranında % 48,4 çevre, % 42,4 ekonomik ve % 9 iç güvenlik sorunları sırasıyla tekrar edilmiştir. En fazla % 48,4 oranı ile çevre ile ilgili problemler dile getirilmiştir. Bu problemler kapsamında aşağıdaki cümleler tespit edilmiştir:

İlkokul 5. Sınıf 2. dönem ders kitabının 89-91. sayfalarında, “çöpler dönüştürülmek üzere bir yerde toplanır. Çöpler çevre kirliliğine sebep olmaktadır. Çevreyi korumaya katkıda bulunuyorum. Bu derste öğrendim ki:

- Çevreyi korumak, kirliliğe sebep olan şeyleri yapmamaktır.
- En önemli çevre koruma yöntemleri; çöpleri ilgili yere koymak, ağaçlandırma çalışmaları yapmak ve çevre kirliliğinin zararları hakkında bilinçli olmaktır.
- Çevreyi korumayan sisteme aykırı hareket eder.
- Çevreyi korumada ülkemizin önemli bir yeri vardır.
- Çevreyi korumak toplumun tamamının görevidir.
- Çevrenin temizliğini korumak onu sağlıklı ve yaşanabilir yapar.
- Çevrenin kirlenmemesine katkı sağlamak benim de vatandaşlık görevimdir.

5 Haziran Dünya Çevre günü, 14 Ekim Arap ülkeleri Çevre günü ve 24 Nisan Körfez ülkeleri Çevre günü olarak kutlanmaktadır. Suudi Arabistan’daki bazı çevre koruma kurumları ve görevleri:

1. Suudi Doğal Hayat Konseyi
2. Eğitim Bakanlığı
3. Kral Abdülaziz Bilim ve Teknoloji Kampüsü
4. Çevre Koruma ve Gözlem Genel Müdürlüğü

Çevreyi koruma yöntemleri olarak; çöpleri çöp için tahsis edilen yere koyulması, petrol atığını ayırmak için denizdeki petrol birikintisine kimyasal madde dökme ve ağaçlar çevrenin güzelliğine katkı sağladığından onlara iyi bakım yapılması gösterilebilir.” [Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye. Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Hamis el-İbtidai, Riyad. (Suudi Arabistan Krallığı Eğitim ve Öğretim Bakanlığı İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı)].

Suudi Arabistan ders kitaplarında yer alan çevre ile ilgili cümlelerden hareketle, devletin çevrenin korunmasına, bakımına önem verdiği, ağaçlandırma çalışmalarını vatandaşlık görevi olarak kabul ettiği ve çevre koruma ile ilgili resmi kurumların var olduğu ve çevre günü kutlamalarına okullarda yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

4.9.2. Türkiye Sosyal Bilgiler Ders Kitapları İçerik Analizi İle İlgili Bulgular

İncelenen Türkiye 4.,5.,6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları 2536 kez çetelenmiştir. Bu sayı aynı zamanda bütün kavramların toplam frekansıdır. Kavramların toplam frekans ve yüzde dağılımları Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27

Türkiye Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tespit Edilen Kavramların Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları

Adet	Kavramlar	f	%
1.	Milliyetçilik	1059	41,7
2.	Vatandaşlık	713	28,1
3.	Din	354	13,9
4.	Osmanlı	315	12,4
5.	İç Sorun	95	3,7
Toplam		2536	100

Tablo 27’de Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında beş kavramın kullanıldığı görülmektedir. Ders kitaplarında kullanılan kavramların yüzdeleri; “Milliyetçilik” % 41,7 “Vatandaşlık” % 28,1, “Din” % 13,9, “Osmanlı” % 12,4 ve “İç Sorun” % 3,7 şeklindedir. Çeteleme sonucuna göre en fazla adı geçen 1059 tekrar ile “Milliyetçilik” kavramı olmuştur. Bunu 713 tekrar ile “Vatandaşlık”, 354 tekrar ile “Din”, 315 tekrar ile “Osmanlı” kavramı takip etmektedir. Çeteleme sonucuna göre en az adı geçen 95 tekrar ile “İç Sorun” kavramı olarak bulunmuştur.

Yapılan analizin bulgularına göre araştırma sorularına verilen cevaplar tek tek başlıklar halinde ele alınmıştır.

4.9.2.1. Milliyetçilik Kavramı

Devletin bu algısını belirlemek üzere 5 alt kavram belirlenmiştir. Bunlar; millet, vatan, devlet, ordu ve kahramanlık alt kavramlarıdır. İncelenen 4 ders kitabında milliyetçilik kategorisi 1059 kez çetelenmiştir. Bu rakam, bütün kategorilerde yapılan toplam çetelemenin % 41,7’sidir.

Her bir alt kavram kendi bağlamında aşağıdaki sırayla ele alınmıştır:

4.9.2.1.1. Millet Alt Kavramı

Millet, çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, ülkü, duygu, gelenek ve görenek birliği olan insanların oluşturduğu topluluğu ifade etmektedir. Ders

kitaplarında; Türk, Türkler, Türk Milleti, Türk Ulusu, millet ve ulus kelimeleri taranmıştır.

Yapılan çetelemelerde tespit edilen pozitif ifadeler örnekler aşağıda sunulmuştur:

İpek Yolu Çin kültürünün Türkler tarafından öğrenilmesini sağladığı gibi Türk kültürünün Avrupalı devletler tarafından tanınmasında da önemli bir rol üstlenmiştir (6. sınıf, s. 66). İslamiyeti kabul eden Türkler sayesinde İslam dini daha geniş alanlara yayılabilmiş ve korunabilmiştir (6. sınıf, s. 73). Bizans kuvvetleri Türk boylarının ilerlemesini engelleyemedi. Böylece Anadolu Türk yurdu haline geldi (7. sınıf, s. 55). Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri Anadolu'nun Türkleşmesine ve İslamlaşmasına katkıda bulundular (7. sınıf, s. 56). Türk Beylikleri Marmara ve Ege Denizi'ne ulaştılar. Böylece Anadolu'nun tamamına yakını Türk hakimiyeti altına girdi (7. sınıf, s. 60). Sofralarımızda severek tükettiğimiz yoğurt ve ayrına bakalım. Türklerin dünya mutfağına kazandırdığı bu yiyecek ve içeceği binlerce yıldır tüketiyoruz (5. sınıf, s. 57).

Yapılan çetelemelerde tespit edilen nötr ifadeler örnekler aşağıda sunulmuştur:

Orhan Bey sınırların genişlemesiyle Türk gençlerinden sürekli savaşa hazır bir ordu oluşturdu (5. sınıf, s. 66). Anadolu'da kurulan ilk Türk devletlerinden biri zaman içinde bu toprakların büyük bir bölümüne hakim olan Türkiye Selçuklu Devleti'dir (7. sınıf, s. 58). Türklerin Rumeli'ye geçişleri ve yerleşmeleri sistemli bir şekilde olmuştur (7. sınıf, s. 65). Rumeli'deki fetihlere paralel olarak Anadolu Türk beylikleri de Osmanlı hakimiyeti altında birleştirilmeye başlandı (7. sınıf, s. 65). Fatih, Karadeniz'in kontrolünü tamamen ele geçirerek bir Türk denizi haline getirmek istiyordu (7. sınıf, s. 70). Hristiyan ailelerden ve esirlerinden toplanan çocuk ve gençler önce yetiştirilmek üzere Türk ailelerine veriliyordu (7. sınıf, s. 72). Kahvenin Türk usulüne göre tüketilmesi modası da yaygınlaştı (7. sınıf, s. 83). Türkler el sanatlarına düşkünlüklerini en çok burada sergilerler (7. sınıf, s. 86). Türklerin yaşam biçimi, evleri, eşyaları, misafirperverlikleri, yiyecek, içecekleri, kutlamaları, yaptıkları sporlar bu seyahatnamelerin konuları arasındadır (7. sınıf, s. 89).

4.9.2.1.2. Vatan Alt Kavramı

Vatan, hakimiyet gücü sayesinde üzerine yerleşilen, nesillerin doğup yaşadığı, sınırları belli olan, korunan toprak, yurt ve memleketi ifade etmektedir. Bu bağlamda ders kitaplarında; Türk vatani, Türk ülkesi ve Anadolu kelimeleri taranmıştır.

Vatan kategorisi ile ilgili pozitif çetelemelere örnek cümleler aşağıda sunulmuştur:

Ülkemizde yetiştirilen bu tarım ürünleri ülke ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır (6. sınıf, s. 94). Türkiye'nin sahip olduğu özellikler dikkate alındığında tarım ürünleri ihtiyacını kendi kendine karşılayabilecek dünyanın ender ülkelerinden biri olduğu bilinmektedir (6. sınıf, s. 94). Ülkemiz akarsu, göl ve deniz gibi doğal su kaynakları açısından da zengin bir ülkedir (6. sınıf, s. 96). Enerji potansiyeli yüksek olan akarsularımızın ülkemiz ekonomisine katkısı büyüktür (6. sınıf, s. 96). Anadolu iklimiyle, yeryüzü şekilleriyle, tarım, hayvancılık gibi ekonomik faaliyetlere elverişliydi (5. sınıf, s. 40). Ülkemiz çok çeşitli doğal güzelliklere sahiptir (5. sınıf, s. 45). Ülkemiz çok sayıda uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bu sayede zengin bir kültüre sahiptir (5. sınıf, s. 51). Düğünler ülkemizin her yerinde aynı coşku ve mutlulukla yapılır (5. sınıf, s. 52). Ülkemiz tarihi eserler yönünden son derece zengindir (5. sınıf, s. 55).

Vatan kategorisi ile ilgili nötr çetelemelere örnek cümleler aşağıda sunulmuştur:

Ülkemizde kitle iletişim araçlarının kontrol ve denetimleri Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından gerçekleştirilmektedir (7. sınıf, s. 24). Ülkemizde nüfusun dağılışını etkileyen etkenleri iki grupta inceleyebiliriz (7. sınıf, s. 35). Tunceli nüfusu bakımından ülkemizde 80. sıradadır (7. sınıf, s. 37). Ülkemizde Cumhuriyetin ilanından sonra ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır (7. sınıf, s. 39). Ülkemizde kırsal ve şehir yerleşmeleri arasında doğurganlık oranları farklıdır (7. sınıf, s. 39). Şehirleşme ülkemizin her yerinde aynı hızda olmamaktadır (7. sınıf, s. 41). Türkiye Türkmenistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkedir (5. sınıf, s. 172). Her

yıl dünyanın birçok yerinden çocuklar 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamalarına katılmak için ülkemize geliyor (4. sınıf, s. 176). Program soydaş ve akraba coğrafyalardaki gençlerimizin Türkiye ile tarihi, sosyal ve kültürel bağlarını güçlendirmeyi amaçlamaktadır (4. sınıf, s. 175). Türkiye Bulgaristan'ın ticaret ortakları arasındadır (4. sınıf, s. 170). Ülkemizde 29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyet ilan edilmiş ve hükümet sistemi olarak da parlamenter sistem tercih edilmiştir (4. sınıf, s. 158).

4.9.2.1.3. Devlet Alt Kavramı

Devlet, belli bir toprak parçası üzerinde toplu halde yaşayan insanların oluşturduğu siyasal örgütlenmedir. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti, Türkiye ve Türk Devleti kelimeleri ders kitaplarında taranmıştır.

Devlet kategorisi ile ilgili pozitif çetelemelere örnek cümleler aşağıda sunulmuştur:

Türkiye Selçuklu Devleti Alaaddin Keykubat'ın hükümdarlığı zamanında en güçlü dönemini yaşadı (7. sınıf, s. 59). Bizler de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak sağlıklı yaşama, öğrenim görme, seçme ve seçilme, bir yerden başka bir yere taşınma, konut edinme, istediğimiz yere yerleşme gibi birçok hakka sahibiz ve bu konuda hepimiz eşitiz (6. sınıf, s. 21). İlk Türk devletlerinin halkları el sanatları açısından çok yetenekliydi (6. sınıf, s. 64). Orta Asya ilk Türk devletlerinden olan Uygurlar zengin bir mutfak kültürüne sahipti (6. sınıf, s. 65).

Devlet kategorisi ile ilgili nötr çetelemelere örnek cümleler aşağıda sunulmuştur:

Türkiye Cumhuriyeti demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir (7. sınıf, s. 49). Devlet, aile ve kişi sınırları açıklanmamalıdır (7. sınıf, s. 24). Aşağıdaki ilk Türk devleti ve beyliklerinin hangileri olduğunu, nerelerde kurulduklarını ve hangi eserleri bıraktıklarını aşağıdaki harita ve fotoğraflar yardımıyla öğrenelim (7. sınıf, s. 56). Orta Asya'da kurulan Türk devletlerinde siyasi, askeri ve ekonomik kararların alındığı meclise kurultay, toy ya da kengeş denirdi (7. sınıf, s. 146). 1921 Anayasası ile millet egemenliğine dayanan yeni bir Türk Devleti kurulmuş oldu (7. sınıf, s. 147). 1924 yılında Anayasaya devletin yönetim biçimi ile ilgili olarak "Türkiye Devleti'nin hükümet biçimi Cumhuriyettir" maddesi eklenmiştir (7. sınıf, s. 147). Orta Asya'da kurulan Türk devletlerinde egemenlik hakkının Tanrı tarafından kağana verildiğine inanılırdı (7. sınıf, s. 147). Türkiye Cumhuriyeti Devleti bir hukuk devletidir (7. sınıf, s. 151).

4.9.2.1.4. Kahramanlık Alt Kavramı

Kahramanlık, kişilere veya toplumlara atfedilen üstün nitelikleri ifade etmektedir.

Kahramanlık kategorisi ile ilgili pozitif çetelemelere örnek cümleler aşağıda sunulmuştur:

Atatürk diyor ki; Türk çocuğu atalarını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır (6. sınıf, s. 62). Atatürk diyor ki; bugün Cumhuriyetin 15. yılını mütemadiyen artan büyük bir refah ve kudret içinde idrak eden büyük Türk milletinin huzurunda kahraman ordu, sana kalbi şükranlarımı beyan ve ifade ederken büyük ulusumuzun iftihar hislerine de tercüman oluyorum (6. sınıf, s. 69). Ordumuz Afganistan, Bosna Hersek, Somali gibi dünyanın çeşitli ülkelerinde dünya barışının sağlanmasında aktif rol almaktadır (6. sınıf, s. 68). Bağımsızlığımızın tehlikeye düşmesi üzerine milletimiz Milli Mücadeleyi gerçekleştirerek yurdumuzu işgalden kurtarmıştır (5. sınıf, s. 159).

4.9.2.1.5. Ordu Alt Kavramı

Ordu, bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümünü ifade etmektedir. Asker ve askerlikle ilgili her şeyi, komutanı, subayı, rütbeleri, rütbelileri, askeri mühimmatı, askeri teçhizatı, askeri faaliyeti ve askeri kurumları gösteren kelimeler taranmıştır.

Ordu kategorisi ile ilgili nötr çetelemelere örnek cümleler aşağıda sunulmuştur:

Enver Paşa komutasındaki Türk ordusu Ruslara karşı taarruza geçti (7. sınıf s. 171). Ordumuz eksiklerinin giderilmesinden sonra Afyon'da Büyük Taarruz başladı (4. sınıf, s. 51). Kütahya-Eskişehir Savaşları'nda alınan yenilgilerden sonra başkomutan olan Mustafa Kemal ordunun başına geçti (4. sınıf, s. 50). Fevzi Paşa Balkan ve I. Dünya Savaşları'nda görev yapmış tecrübeli bir komutandı (4. sınıf, s. 50).

Ordu kategorisi ile ilgili pozitif çetelemelere örnek cümleler aşağıda sunulmuştur:

Bayrağımızda kırmızı renk şehitlerimizin kanını temsil eder (5. sınıf, s. 159). Milletimiz fakir olmasına rağmen elinde avucunda ne varsa ordusunun ihtiyaçları için vermekten çekinmedi (4. sınıf, s. 48). Erzurum'da bulunan ordumuzun başında Kazım Karabekir bulunuyordu (4. sınıf, s. 48). İsmet Paşa komutasındaki ordumuz I. ve II. İnönü Savaşı'nda zafer kazandı (4. sınıf, s. 50).

4.9.2.2. Vatandaşlık Kavramı

İncelenen 4 ders kitabında vatandaşlık kavramı için toplam 713 kez çeteleme yapılmıştır. Bu rakam, bütün kavramlarda yapılan toplam çetelemenin % 28,1'idir. Vatandaşlık, bireyle devlet ve bir devlet içerisinde yaşayan bireyler arasındaki karşılıklı hak ve yükümlülüklerden oluşan hukuksal bağı ifade eder. Yapılan analizin bulguları Türk Devleti'nin vatandaşlığı daha çok haklar mı yoksa yükümlülükler kapsamında mı değerlendirdiği, ayrıca devletin vatandaşlık öğretiminde takip ettiği eğitimsel yöntemin ne olduğu hususunda açıklayıcı bilgiler vermektedir. Vatandaşlık kavramı içeriğinin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 28'de gösterilmiştir.

Tablo 28

Vatandaşlık Kavramı İçeriğinin Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları

Adet	Vatandaşlık Kategorisi	f	%
1.	Hak	513	71,9
2.	Yükümlülük	167	23,4
3.	Kanun	33	4,6
Toplam		713	100

Tablo 28'e göre vatandaşlık teması bağlamında 713 çeteleme yapılmıştır. Buna göre haklara 513 kez vurgu yapılırken, yükümlülükler 167 kez ve uyulması gereken kanunlara 33 kez yer verilmiştir. Hak kategorisinin oranı % 71,9 iken, yükümlülük % 23,4 ve kanun ise % 4,6'dır. Buradan hareketle Türkiye'nin vatandaşlarını daha çok hakları olan bireyler

olarak algıladığı görülmektedir. Vatandaşlık kategorisinin alt kategorilerinden haklar kategorisi içeriğinin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 29’da verilmiştir:

Tablo 29

Haklar Alt Kavramı İçeriğinin Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları

Adet	Haklar Alt Kavramı	f	%
1.	İnsan Hakları	50	9,7
2.	Düşünme	45	8,7
3.	Çocuk	45	8,7
4.	Yasamaya Katılma	44	8,5
5.	Eşitlik	31	6,0
6.	Özgürlük	30	5,8
7.	Genel Hak	29	5,6
8.	Yaşama	29	5,6
9.	Dilekçe ve Bilgi Edinme	27	5,2
10.	İletişim	26	5,0
11.	Kadın	24	4,6
12.	Yerleşme ve Seyahat	23	4,4
13.	Eğitim	20	3,8
14.	İnanç	18	3,5
15.	Vatandaşlık	16	3,1
16.	Hakların Korunması	11	2,1
17.	Telif Hakkı	11	2,1
18.	Özel Hayatın Dokunulmazlığı	8	1,5
19.	Çalışma	8	1,5
20.	Tüketici	4	0,7
21.	Konut Dokunulmazlığı	3	0,5
22.	Miras	3	0,5
23.	Güvenlik	2	0,3
24.	Yasalardan Yararlanma	2	0,3
25.	Kanuni Eşitlik	2	0,3
26.	Mülkiyet	1	0,1
27.	Adil Yargılanma	1	0,1
Toplam		513	100

Tablo 29’a göre 513 çeteleme yapılmıştır. İnsan hakları 50 kez çetelenmeyle en fazla çetelenen alt kategori olmuştur. İnsan haklarının oranı % 9,7’dir. Bunu sırasıyla 45 kez düşünme % 8,7, 45 kez çocuk % 8,7, 44 kez yasamaya katılma % 8,5, 31 kez eşitlik % 6, 30 kez özgürlük % 5,8, 29 kez genel hak % 5,6, 29 kez yaşama % 5,6, 27 kez dilekçe ve bilgi edinme % 5,2, 26 kez iletişim % 5, 24 kez kadın % 4,6, 23 kez yerleşme ve seyahat % 4,4, 20 kez eğitim % 3,8, 18 kez inanç % 3,5, 16 kez vatandaşlık % 3,1, 11 kez hakların korunması % 2,1, 11 kez telif hakkı % 2,1, 8 kez çalışma 1,5, 8 kez özel hayatın dokunulmazlığı % 1,5, 4 kez tüketici % 0,7, 3’er kez miras, konut dokunulmazlığı % 0,5 oranı ile, 2’şer kez kanuni eşitlik, yasalardan yararlanma, güvenlik % 0,2 oranı ile, 1’er kez adil yargılanma, mülkiyet % 0,1 oranı ile yer almıştır.

Haklar kavramı ile ilgili çetelemelere ait örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

Oysaki her vatandaşın doğru bilgi alma hakkı vardır (7. sınıf, s. 23). Kanunlarda gösterilen haller dışında hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması söz konusu olamaz (7. sınıf, s. 27). Kitle iletişim özgürlüğü; doğru bilgi alma hakkı, düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğünün bir uzantısıdır (7. sınıf, s. 27). İnsanların yaşama, eğitim, sağlık, düşüncelerini ifade etme gibi hakları vardır (4. sınıf, s. 140). 20 Kasım 1989’da Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi kabul edilmiştir (4. sınıf, s. 140). Ailemizle ya da bize en iyi bakacak kişilerle yaşama hakkımızı kimse bizden alamaz (4. sınıf, s. 141). Düşüncelerimizi özgürce ifade etme hakkına sahibiz (4. sınıf, s. 141). Özel bakım ve ihtiyaçlarımızın karşılanması bizlerin hakkıdır (4. sınıf, s. 142). Her çocuk eğitim hakkına sahiptir (4. sınıf, s. 142). Anayasa’mızın 56. maddesine göre “herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.” (6. sınıf, s. 21). Dilekçe hakkı hak arama özgürlüğünün bir yoludur (6. sınıf, s. 22). Ayrıca bilgi edinme hakkı ile yaptıkları başvuruların en geç 15 iş günü içinde cevaplanacağını söyledi (6. sınıf, s. 22). Böylece kişiler haklarını arama olanağına kavuşmuş olurlar (6. sınıf, s. 22). Bir grupta rol alarak bazı haklar elde ederiz (5. sınıf, s. 20). Ailemizde çocuk olarak haklarımızdan biri eğitim alabilmemiz için ihtiyaçlarımızın karşılanmasıdır (5. sınıf, s. 20). Yaşama hakkı yetişkinlerin olduğu gibi çocukların da en önemli hakkıdır (5. sınıf, s. 23). Dünyadaki bütün çocuklar din, dil, ırk, renk, cinsiyet ayrımı olmaksızın eşit haklara sahiptir (5. sınıf, s. 24). Ülkemizde çocukların haklarını kullanmasına olanak sağlanmaktadır (5. sınıf, s. 26).

Vatandaşlık kavramının alt kavramlarından yükümlülükler kategorisi içeriğinin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 30’da verilmiştir:

Tablo 30

Yükümlülükler Alt Kavramı İçeriğinin Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları

Adet	Yükümlülükler Alt Kavramı	f	%
1.	Genel Yükümlülük	41	24,5
2.	Kamu Düzenini Sürdürme	34	20,3
3.	Eğitim	22	13,1
4.	Başkalarının Hakkına Saygı	16	9,5
5.	Genel Sağlığı Koruma	13	7,7
6.	Vergi	11	6,5
7.	Hakkını Koruma	10	5,9
8.	Askerlik	7	4,1
9.	Kamu Güvenliğini Sağlama	6	3,5
10.	Çalışma	4	2,3
11.	Genel Ahlaka Saygı	3	1,7
Toplam		167	100

Tablo 30’a göre yükümlülükler alt kavramında en fazla 41 kez ile genel yükümlülük çetelenmiştir. Bunu sırasıyla 34 kez kamu düzenini sürdürme, 22 kez eğitim, 16 kez başkalarının haklarına saygı, 13 kez genel sağlığı koruma, 11 kez vergi, 10 kez hakkını koruma, 7 kez askerlik, 6 kez kamu güvenliğini sağlama, 4 kez çalışma ve 3 kez ile genel ahlaka saygı izlemektedir. En yoğun tekrara sahip genel yükümlülüğün oranı % 24,5, kamu düzenini sürdürme % 20,3, eğitim % 13,1, başkalarının hakkına saygı % 9,5, genel sağlığı koruma % 7,7, vergi % 6,5, hakkını koruma % 5,9, askerlik % 4,1, kamu güvenliğini sağlama % 3,5, çalışma % 2,3 ve en az tekrara sahip genel ahlaka saygının oranı % 1,7’dir.

Yükümlülükler kavramı ile ilgili çetelemelere ait örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

Ayrıca demokratik yaşam tarzı ile hak ve sorumluluklarımızı bilmemiz iyi bir vatandaş olmamızı sağlar (5. sınıf, s. 13). Yer aldığımız gruplardaki rollerimizin gereklerini yerine getirmek sorumluluk olarak isimlendirilir (5. sınıf, s. 20). Derslerimizi çalışmak bizim sorumluluğumuzdur (5. sınıf, s. 21). Ayrıca yatağımızı toplamak sorumluluklarımızdan bir diğeridir (5. sınıf, s. 21). Bu hazinelere zarar verenleri uyarmalı tarihi mirasımıza sahip çıkmalıyız (5. sınıf, s. 46). Şimdi hep beraber sorumluluk sahibi bilinçli tüketici olma yolunda ilk adımlarımızı atalım (4. sınıf, s. 120). Bilinçli her tüketici mutlaka fiş veya fatura almalıdır. Bu bir vatandaşlık görevidir (4. sınıf, s. 124). Öğrendiğiniz bu bilgilerin size hangi katkıları sağladığını ve bir vatandaş olarak hangi sorumlulukları yüklediğini düşünüyorsunuz? (6. sınıf, s. 19). Kendi kültürümüzü ve tarihimizi öğrenmemiz ile vatandaşlık sorumluluklarımızı yerine getirmemiz arasında nasıl bir ilişki kurabilirsiniz? (6. sınıf, s. 19). Sizce vatandaşların çevre sağlığını korumak ve çevre kirliliğini önlemek için üstlenmesi gereken sorumluluklar nelerdir? (6. sınıf, s. 21). Çünkü yaşadıkları bu sorunu haklarına ve sorumluluklarına uygun davranarak çözüme kavuşturmışlardır (6. sınıf, s. 23).

Kanun kavramı ile ilgili çetelemelere ait örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

Bu özgürlük birçok devletin anayasasında özgürlükler kapsamında güvence altına alınmıştır (7. sınıf, s. 23). Türkiye’de 24 Temmuz 1960’ta “Basın Ahlak Yasası” hazırlandı ve uzun yıllar boyunca gazetelerin görünür bir köşesine “Bu Gazete Basın Ahlak Yasası’na uymayı taahhüt eder.” diye yazıldı (7. sınıf, s. 25). Kanunlarda gösterilen haller dışında hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması söz konusu olamaz (7. sınıf, s. 27). Sınıfa getirdiğiniz Anayasa kitapçığında Anayasa’mızın “Kişinin Hakları ve Ödevleri” bölümünü inceleyiniz (6. sınıf, s. 21). Anayasa’mızın 56. maddesine göre “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.” (6. sınıf, s. 21). Ülkemizde bilgi edinme kanunu 24 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir (6. sınıf, s. 23). Daha sonra Elif’e “Yasalarımıza göre askerlik görevi yasalarla belirlenen koşulları taşıyan erkekler için yapılması zorunlu bir görevdir” dedi (6. sınıf, s. 67). Bu da Türklerin hukuk, inanç, düşünce ve sosyal hayatlarında bir değişim sürecine girmelerine sebep oldu (6. sınıf, s. 74). Herhangi bir bilgi veya düşünce ürününün kullanılması ve yayılması ile ilgili hakların yasalarla belli kişilere verilmesine telif hakkı denir (6. sınıf, s. 171). Kısaca telif yasası olarak bilinen Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 81. maddesinde yapılan değişiklikle korsan yayıncılığa ağır cezalar getirilmiştir (6. sınıf, s. 171). Anayasamızın 22. maddesine göre başkaları bizim mektuplarımızı okuyup telefonlarımızı dinleyebilir mi? (7. sınıf, s. 25).

4.9.2.3. Din Kavramı

İncelenen 4 ders kitabında din kavramı toplam 354 kez çetelenmiştir. Bu rakam bütün kavramlarda yapılan toplam çetelemenin % 13,9’udur. Din kavramı, kutsal ve ahlaki öğeler taşıyan, çeşitli ayin, uygulama değer ve kurumlara sahip inançlar ve ibadetler bütünüdür ifade eder. Bu bağlamda yapılan analizin bulguları tarihinde dini ve laik hukuk yönetimi tecrübesini yaşayan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin ders kitaplarında dine nasıl bir yaklaşım sergilediği hakkında açıklayıcı bilgiler vermektedir.

Din kavramı alt kavramları altında en fazla pozitif söylem 25 kez ile İslamiyet inancında olmuştur. Bu durum Türkiye toplumunun çoğunun İslam dinine mensup olmasıyla açıklanabilir.

4.9.2.3.1. İslamiyet Dini Alt Kavramı

İslamiyet kavramında yer alan pozitif ifadeleri gösteren bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

Bu eserlerden beni en çok etkileyen Mimar Sinan'ın yaptığı Süleymaniye camiidir (5. sınıf, s. 47). Hicret sayesinde Müslümanlar artık bağımsız hareket etmeye başladılar (6. sınıf, s. 71). Hz. Ebubekir Kuran-ı Kerim'i kitap haline getirerek günümüze ulaşmasını sağladı (6. sınıf, s. 71). Emeviler Döneminde İslamiyet geniş sınırlara ulaşmıştır (6. sınıf, s. 72). İslamiyeti kabul eden Türkler sayesinde İslam dini daha geniş alanlara yayılabilmiş ve korunabilmiştir (6. sınıf, s. 73). Yanda minyatürünü gördüğünüz İznik şehri camiler, mescitler, medreseler, hanlar ve hamamlar ile donatıldı (7. sınıf, s. 64). Tepeyi süsleyen en önemli eser Alaaddin Camiidir (7. sınıf, s. 78). Bu anlayış doğrultusunda Türk sanatına İslami motifler eklenmiş ve İslam medeniyeti gelişme göstermiştir (6. sınıf, s. 76).

İslamiyet kavramında yer alan nötr ifadeleri gösteren bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Reaya” denilen bu halk kesiminin dışında kalan yönetici, asker, din adamları ve ilim adamları “askeri” denilen kitleyi oluştuyordu (7. sınıf, s. 66). Mısır, Suriye, Arabistan Yarımadası Müslüman bir devlet olan Memlûklülerin elindeydi (7. sınıf, s. 71). Caminin yapımında kullanılan tekniğe sahip ahşap eserleri daha sonraki dönem Selçuklu ve Osmanlı eserlerinde görmektediriz (7. sınıf, s. 78). Çarşıları geçtikten sonra bizi Mevlana Türbesi ve Müzesi karşılıyor (7. sınıf, s. 79). Müze içinde türbe, çeşitli kitap ve eşyaları görebilirsiniz (7. sınıf, s. 79). Selimiye Camii 16. yüzyılda Osmanlı padişahı II. Selim tarafından yaptırılmıştır (7. sınıf, s. 80). İplikçi Camii Türkiye Selçuklu Devleti döneminde 13. yüzyılda inşa edilmiştir (7. sınıf, s. 80). İslamiyetin kabulü Türklerin yaşantılarında sizce neleri değiştirmiş olabilir? (6. sınıf, s. 74). Türklerin İslamiyeti kabul etmeleri İslam ve dünya tarihi açısından çeşitli siyasal, sosyal ve kültürel değişimlere neden olmuştur (6. sınıf, s. 74). Türklerin İslamiyeti kabulü sosyal hayatlarında da köklü değişikliklere yol açmıştır (6. sınıf, s. 74). Kuran dili olan Arapça konuşmada, yazısmada, edebiyatta, dini ve ilmi eserlerde kullanılmıştır (6. sınıf, s. 76). Düşünler, Orta Asya ilk Türk devletlerinden ve Türk İslam devletlerinden günümüze çeşitli şekillerde değişikliğe uğrayarak gelmiştir (6. sınıf, s. 84). Türkler İslamiyeti kabul etmelerinden sonra kendi kültür unsurlarını bu medeniyete büyük ölçüde katmışlardır (6. sınıf, s. 87). İslamiyetin kabulünden sonra geleneksel çadır biçimi insanların sürekli konutu demek olan türbe biçimine sokulmuştur (6. sınıf, s. 87).

4.9.2.3.2. Hristiyanlık Dini Alt Kavramı

Hristiyanlık kavramında yer alan nötr ifadeleri gösteren bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

Bunun üzerine I. Murat döneminde Hristiyan ailelerin erkek çocukları asker olarak yetiştirilmek amacıyla toplanmaya başladı (7. sınıf, s. 67). Osmanlı Devleti Ortodoks Hristiyanların himayesini üstlendi (7. sınıf, s. 69). Bizanslı Hristiyan halk iç içe yaşadığı Türk halkına kolaylıkla uyabilecek kadar yakınlaşmıştır (7. sınıf, s. 76). “Yeniden şekil vermek” anlamına gelen reform Katolik kilisesini aslına döndürmek amacıyla yapılan düzenlemelerdir (7. sınıf, s. 110). Eğitim ve öğretim kilisenin elinden alınarak laikleştirildi (7. sınıf, s. 110). Reform hareketleri Katolik mezhebinin parçalanarak Protestanlık, Kalvenizm ve Anglikanizm gibi yeni mezheplerin ortaya çıkmasına yol açtı (7. sınıf, s. 110).

Hristiyanlık kavramında yer alan negatif ifadeleri gösteren bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

Coğrafi keşiflere kadar dünyanın düz olduğunu söyleyen kiliseye ve din adamlarına olan güven keşifler sonucunda azalmaya başlamıştır (7. sınıf, s. 108). Orta Çağ'da Avrupa'da bilim ve sanatta dinin ve kilisenin egemenliği söz konusuydu (7. sınıf, s. 109). Coğrafi keşiflerde elde edilen bilimsel bilgiler ile kilise ve din adamlarına duyulan güven azaldı ve kilise güç kaybetmeye başladı (7. sınıf, s. 109). Orta Çağ boyunca Katolik kilisesi amacından uzaklaşmıştı (7. sınıf, s. 110). Roma'da Vatikan sarayında oturan papalar kendilerini Hz. İsa'nın yeryüzündeki vekili olarak görüyorlardı (7. sınıf, s. 110). Kilise ve din adamları çok zenginleşmiş oldukça geniş topraklara sahip olmuşlardı (7. sınıf, s. 110). Coğrafi keşifler ve Hristiyanlıktaki bazı inançların yanlışlığının anlaşılması kiliseye ve din adamlarına olan güveni sarstı (7. sınıf, s. 110). İncili okuyunca rahiplerin söylediği birçok inancın İncil'de olmadığını öğrendik (7. sınıf, s. 110).

Hristiyanlık kavramında yer alan pozitif ifadeleri gösteren bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

Kilise baskısının azalması insanların daha özgürce tartışıp düşüncelerini geliştirme olanağı bulmasını sağladı (7. sınıf, s. 109). Matbaanın icat edilmesiyle çok sayıda İncil basıldı ve birçok dile çevrildi (7. sınıf, s. 110).

4.9.2.3.3. Eski Türk Dini Alt Kavramı

Eski Türk Dini kavramında yer alan nötr ifadeleri gösteren bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

Çok tanrılı inanca sahip Sümerlerde her sitenin kendisine ait bir tanrısı vardı (6. sınıf, s. 46). Sümerler ziggurat adını verdikleri tapınaklarda bilimsel çalışmalar yapmışlardır (6. sınıf, s. 46). Hitit kralları tanrılara hesap vermek amacıyla kendi dönemleri ile ilgili olayları kaydettirmişlerdir (6. sınıf, s. 49). Frigler çok tanrılı inanca sahip bir uygarlıktı (6. sınıf, s. 50). Friglerin dini inançlarında da tarımın etkili olması ile ilgili değerlendirmeleriniz nelerdir? (6. sınıf, s. 50). İyonlar çok tanrılı inanca sahiptirler. Tanrılarını insan şeklinde tasvir etmişlerdir (6. sınıf, s. 51). Çok tanrılı inanca sahip Urartular ölümden sonraki yaşama inanırlardı (6. sınıf, s. 51). Gök Tanrı'ya borcumu ödedim (6. sınıf, s. 55). Tanrı Dionysos Frig kralı Midas'a bir dilek hakkı olduğunu söyler. Daha zengin olmak isteyen Midas tanrı Dionysos'tan dokunduğu her şeyin altın olmasını ister (5. sınıf, s. 42). Menua Tanrı Haldi'nin gücü sayesinde bu kanalı açtı (5. sınıf, s. 41).

4.9.2.3.4. Musevilik Dini Alt Kategorisi

Musevilik kavramında yer alan nötr ifadeleri gösteren bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımıyla başlayan program çerçevesinde Hatay'da buluşan, İslam, Hristiyan, Musevi dünyasının ruhani liderleri Türkiye'den dünyaya eşsiz bir hoşgörü mesajı verdi. Türkiye Yahudileri Hahambaşı İsak Haleva, Süryani Metropoliti Yusuf Sağ, Ermeni Patriği II. Mesrob Mutaflan ve Fener Rum Patriği Bartholomeos'un da hazır bulunduğu buluşmaya Papa 16. Benediktus da Vatikan'ın 4 üst düzey yöneticisini gönderdi (6. sınıf, s. 148).

4.9.2.4. Osmanlı Kavramı

İncelenen 4 ders kitabında Osmanlı kavramı toplam 315 kez çetelenmiştir. Bu rakam, bütün kategorilerde yapılan toplam çetelemenin % 12,4'üdür. Osmanlı kavramı, Osmanlı Devleti ve Osmanlı Devlet idarecilerini kapsamaktadır. Bu bağlamda yapılan analizin bulgularının pozitif, negatif ve nötr olarak kullanımları Tablo 31'de verilmiştir:

Tablo 31

Osmanlı Kavramının Pozitif, Negatif ve Nötr Kullanımına Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımı

Adet	Kavram	Pozitif	Negatif	Nötr	Toplam
		f %	f %	f %	f %
1.	Osmanlı	49 15,5	10 3,1	256 81,2	315 100

Tablo 31'e göre Osmanlı kavramında 315 çeteleme yapılmıştır. Çetelemelerde 49 kez pozitif, 10 kez negatif ve 256 kez nötr çeteleme tespit edilmiştir. Bu kavramın pozitif söylem oranı % 15,5 iken, negatif % 3,1 ve nötr söylem ise % 81,2'dir. Buna göre, Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında Osmanlı'ya karşı 256 kez tekrar ve % 81,2 oranı ile yansız bir söylemin olduğu sonucuna varılmıştır.

Osmanlı kavramında yer alan pozitif ifadeleri gösteren bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

Osmanlı Beyliği'ndeki düzen ve adalet sayesinde pek çok yerden Türk gelip Osmanlı topraklarına yerleşmeye başladı (7. sınıf, s. 63). Koyunhisar'da yapılan ilk Osmanlı-Bizans Savaşını Osmanlı Devleti kazandı (7. sınıf, s. 63). Osmanlı Beyliği'nin sınırları içine gelip yerleşen asker, esnaf, tüccar, din adamları gibi gruplar devletin güçlenmesine katkıda bulunmuşlardır (7. sınıf, s. 63). Osmanlı Devleti'nin coğrafi konumu Rumeli'ye geçişi kolaylaştırmış ve genişlemesine katkıda bulunmuştur (7. sınıf, s. 64). Osmanlı fetihleri daha önce baskı, sıkıntı içinde yaşayan Hristiyan halkı düzen, adalet ve barışa kavuşturdu (7. sınıf, s. 65). Fatih Sultan Mehmet İstanbul'dan sonra da fetihlerine devam ederek Osmanlı Devleti'ni dünyanın en güçlü devletlerinden biri haline getirdi (7. sınıf, s. 70). Osmanlı Devleti'nin bu başarısında disiplinli, güçlü ordusu ve donanması önemli bir yere sahiptir (7. sınıf, s. 75). Osmanlı Devleti bu farklılıklara rağmen insanları ahenk içinde idare etti (7. sınıf, s. 76). Türklerle Osmanlı idaresinde yaşayan diğer milletler birbirleriyle dostluk içinde yaşarlardı (7. sınıf, s. 77). Osmanlı Devleti izlediği hoşgörü ve adaletli siyaseti ile farklı milletlerin birlikte yaşamalarını sağlamıştır (7. sınıf, s. 77). İlkçağlardan kalma Alaaddin Tepesi etrafında gelişen Konya, Selçuklu ve Osmanlı mimarisinin en güzel örneklerine sahiptir (7. sınıf, s. 78). Osmanlı'da halı, madeni ve seramik eşyalarda kullanılan lale figürü özellikle Hollanda'da büyük ilgi gördü (7. sınıf, s. 83). 18. yüzyılda Almanların inşa ettiği aşağıda fotoğrafı bulunan ve Almanya sınırları içindeki Schwetzingen Camii Osmanlı mimarisine olan hayranlığı yansıtır (7. sınıf, s. 83). Osmanlı'nın büyümesi ve güçlenmesi Bizans tekfurlarını endişelendirmeye başladı (7. sınıf, s. 63). Osmanlı Devleti'nde 16. yüzyılın sonlarına kadar minyatür sanatında önemli eserler yapılmıştır (6. sınıf, s. 88). Osmanlı Devleti döneminde doruğa ulaşan bu sanat Orta Asya'dan Anadolu'ya çeşitli uygarlıkların etkisinde kalarak gelmiştir (6. sınıf, s. 88).

Osmanlı kavramında yer alan nötr ifadeleri gösteren bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

Osmanlı Beyliği kurulduğu dönemde beylikler arasında en küçük olanlardan biriydi (7. sınıf, s. 62). Hristiyan Bizans ile cihat yaptığından çok sayıda gazi Osmanlı'ya katılmıştır. Osmanlı'nın büyümesi ve güçlenmesi Bizans tekfurlarını endişelendirmeye başladı (7. sınıf, s. 63). Geçişler için Bizans Gelibolu'daki Çimpe kalesini Osmanlı'ya üs olarak verdi (7. sınıf, s. 64). Bu fetihlerde Osmanlı ordusunun başında Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa bulunuyordu (7. sınıf, s. 64). Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılmasıyla Osman Bey döneminde bağımsız hareket etmeye başlayan Osmanlı Beyliği, Orhan Bey döneminde Rumeli'ye geçti (7. sınıf, s. 67). Bunu kabul etmeyen Konstantin, savaşa hazırız mesajı üzerine Osmanlı ordusu Edirne'den yola çıkarak aşağıda yer alan temsili resim ve haritada görüldüğü gibi kuşatmayı başlattı (7.

sınıf, s. 68). Ancak Karadeniz kıyısındaki bazı önemli yerler Osmanlı sınırları içinde değildi (7. sınıf, s. 70). Mısır, Suriye ve Arabistan yarımadası Osmanlı'nın eline geçti (7. sınıf, s. 71). Memlûkler Osmanlı Devleti ile savaş halinde olan İran'daki Safevi Devleti ile de işbirliği içindeydi (7. sınıf, s. 71). Osmanlı Devleti'nde kapsamlı bir toplumsal değişime yol açan ilk gelişme Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile başlayan yeni tarihi dönemdir (6. sınıf, s. 155). Osmanlı minyatür sanatı Fatih Sultan Mehmet zamanında başlamıştır (6. sınıf, s. 88). Metinden yararlanarak Osmanlı Devleti döneminde Türk kadınının toplumdaki konumu ile ilgili neler söylenebilir? (6. sınıf, s. 155).

Osmanlı kavramı yer alan negatif ifadeleri gösteren bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

Buna rağmen Bizans, Avrupa devletlerine ve Anadolu'daki Türk beyliklerini Osmanlı aleyhine kışkırtmaktan geri durmuyordu (7. sınıf, s. 68). Şehrin en zayıf yeri olan Haliç'e zincirler nedeniyle Osmanlı donanması giremiyordu (7. sınıf, s. 69). Kıbrıs, Venedik Devleti'ne bağlı olup bu adada üslenen korsanlar Osmanlı gemilerine zarar veriyordu (7. sınıf, s. 74). Osmanlı donanması 16. yüzyıldaki başarılı deniz fetihlerini sonraki yüzyıllarda devam ettiremedi (7. sınıf, s. 75). Yine bir Osmanlı-Rus savaşı sırasında Rus donanması Sinop'ta bulunan Osmanlı donanmasını yaktı (7. sınıf, s. 75). Osmanlı Devleti'nde ise Türk kadınına kısmen bir sosyal hayat tanınmış ancak bu durum gitgide kaybolmuştur (6. sınıf, s. 155). Osmanlı devleti döneminde kent kadınları tümüyle eve kapanmış bir yaşam sürdürürken kırsal kesimdeki kadınlar tarlada çalışarak üretimde yer almışlardır (6. sınıf, s. 155). Atatürk diyor ki; ...Tıpkı Osmanlı İmparatorluğu gibi tıpkı Avusturya Macaristan İmparatorluğu gibi parçalanabilir (6. sınıf, s. 129).

4.9.2.5. İç Sorun Kavramı

İncelenen 4 ders kitabında İç Sorunlar kavramı toplam 95 kez çetelenmiştir. Bu rakam, bütün kavramlarda yapılan toplam çetelemenin % 3,7'sidir. İç Sorunlar kavramı, ekonomik sorunları; borç, üretimsel sorun, yer üstü kaynak yetersizliği, yer altı kaynak yetersizliği, nitelikli iş gücü, şehirleşme, nüfus yoğunluğu, siyasi sorunları; ayrılıkçı milliyetçi hareketler, demokratik haklar, eğitim; eğitimsel dengesizlik, okullaşamama, dini sorunları; mezhep çatışmaları, iç güvenlik sorunlarını; terör ve çevre sorunlarını; hava, toprak, su ve gürültü kirliliği kapsamaktadır. Bu bağlamda yapılan analizin bulguları Türkiye'nin kendi iç sorunlarının neler olduğu hakkında açıklayıcı bilgiler vermektedir.

İç Sorun kavramında yer alan cümleleri gösteren bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

Deprem ülkemizde en fazla can ve mal kaybına neden olan doğal afettir (5. sınıf, s. 83). Ülkemizde orman yangınları genellikle yaz aylarında Akdeniz ve Ege bölgelerinde sıkça görülür (5. sınıf, s. 83). Dünyanın akciğeri olarak bilinen ormanlar hızla azalmaktadır (6. sınıf, s. 116). Bu durum yer altı ve yer üstü su rejimini bozmakta, erozyonu ve çölleşmeyi hızlandırmaktadır (6. sınıf, s. 116). Enerji kaynaklarının kullanımı sonucunda insanların arıtmadan doğaya bıraktıkları zehirli gazlar, katı ve sıvı sanayi atıkları havayı, toprağı ve suyu kirlletmektedir (6. sınıf, s. 115). Deniz, göl ve akarsulardaki canlılar azalmakta, yok olmaktadır (6. sınıf, s. 115). Ülkemizde verimli toprakların bulunduğu ovalar ve geniş düzlükler hızla sanayi, yerleşme ve ulaşım alanlarına dönüştürülmektedir (6. sınıf, s. 114). Valilikteki görevli bu sorunun çözümü ile ilgili yürütülen faaliyetleri bilgi edinme hakkını kullanarak takip edeceklerini söyledi (6. sınıf, s. 22). Nüfusun kitleler halinde yer değiştirmesine sebep olan göç bazı sorunları da beraberinde getirir (7. sınıf, s. 45). Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de çalışma hayatının en önemli sorunlarından biri de çocuk yaşta işçi çalıştırılmasıdır (7. sınıf, s. 47). Hızlı nüfus artışı ve buna bağlı olarak da tüketimin hızla artması bir yandan dünyanın kaynaklarını bitirirken diğer yandan da pek çok küresel soruna neden olmaktadır (7. sınıf, s. 176). İklim değişim sürecinde şiddeti artan kuraklık, sel, fırtınalar, yayılan bulaşıcı hastalıklar ve çevre kirliliği dünyamızı tehdit etmektedir (7. sınıf, s. 176). Bu ülkeler yakın gelecekte

Himalayalar'daki buzların erimesiyle dünya tahılının dörtte birini üreten tarlalarını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaklardır. Bu durum kıtlığa, hatta savaşlara neden olabilir (7. sınıf, s. 176). Küresel ısınma yüzünden topraklarını kaybetme korkusu yaşayan Mali Cumhuriyeti kaynakları bol olan Çin ve Japonya'dan tarla kiralamaya başladı (7. sınıf, s. 176). Tüm dünyada 1970'li yıllardan bu yana ilk defa aç ve yetersiz beslenen insan sayısı bir milyarı aştı (7. sınıf, s. 178). Küresel bir sorun olan açlık ve yoksullukla mücadelede ve hızla artan dünya nüfusunun beslenmesinde tarımsal üretimin artırılması kadar israfın önlenmesi de önemlidir (7. sınıf, s. 179). Küresel ısınma sonucu kasırgalar hem sayı hem de şiddet yönünden artacaktır (7. sınıf, s. 179). İklim değişmesiyle suda ve karada yaşayan hayvan ve bitki türlerinin büyük bölümü yok olacaktır (7. sınıf, s. 179).

4.10. Onuncu Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum

4.10.1. Suudi Arabistan ve Türkiye'nin Sosyal Bilgiler Programının Genel Eğitim Felsefesi ve Yapısı

Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programı daha çok daimicik ve esasicilik eğitim felsefelerinin etkisi altındadır. Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında ise ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefelerini esas almıştır. Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında ağırlıklı olarak davranışçı öğrenme kuramının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sözü edilen ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefelerine paralel olarak Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında yapılandırmacı öğrenme kuramı öne çıkmaktadır. Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretiminde vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgileri tercih etmiştir. Suudi Arabistan kültürünün varlığını sürdürmesi için gerekli bilgi, değer ve becerilere bilinçli olarak programda yer vermiştir. Geçmiş öğrenme, geçmiş ve geleneklerle gurur duyma, sorumluluk alma, uygun davranışlar sergileme, ülkesinin kuruluşundan şimdiye kadar Krallık yapan yöneticilerin isimlerinin ve otoriteye bağlılığın programda sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir. Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler yaklaşımlarının üçünü de önemseydiği anlaşılmıştır.

4.10.2. Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Amaçları

Suudi Arabistan sosyal bilgiler (4-5-6-7-8-9. sınıf) ve Türkiye sosyal bilgiler (4-5-6-7. sınıf) öğretim programının amaçları Tablo 32'de karşılaştırmalı olarak verilmiştir:

Tablo 32

Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Amaçları

Suudi Arabistan	Türkiye
1. Rab olarak Allah'a, dini inanışı ve hayat tarzı olarak İslam'a ve peygamber olarak Hz. Muhammed'e olan inancı artır.	1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi ve isteklerinin farkına varır.
2. Evrene, insana, hayata İslami bir anlayışla ve Allah'ın kanunları gözüyle bakar.	2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Bazı peygamberleri ve peygamberlik tarihlerini öğrenir.	3. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hz. Muhammed'in hayatını anlar, onu yaşantısıyla örnek alır, geçmişteki iyi insanların hayatlarını çeşitli yönleriyle anlar ve bundan faydalanır.	4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. İslam ümmeti ile medeniyetinin tarihi ilişkisini kurar, onların dayanaklarına güvenir, bunlarla kendini güçlü kılar, farklı ırklardan olan İslam ümmetinin birliğine inanır, onun saygın geçmişinin tekrar geri geleceğine inanır.	5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. İslam şeriatının ışığında olmak üzere meşveret ve diyalog prensiplerine olan inancını derinleştirir.	6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ve doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Hak ve görevlerini anlar ve öğrenir.	7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. İslam'ın adabına, öğretilerine ve değerlerine inanarak bunları davranış ve ilişkilerinde uygular.	8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Ülkesi Suudi Arabistan Krallığı'nın tarihini öğrenir.	9. Meslekleri tanıyarak, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
10. Ülkesi olan Suudi Arabistan ile ve ona mensup olmakla iftihar eder. Onun güvenliği, istikrarı ve müdafaası için çalışır.	10. Farklı dönem ve mekanlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Ülkesi olan Suudi Arabistan'ın, doğal ve beşeri coğrafi özelliklerinin nasıl değerlendirileceğini ve korunacağını öğrenir.	11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
12. Toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik sorunları hakkında bilinçlenir ve çözümlerine katkıda bulunur.	12. Bilimsel düşünmeyi temel olarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlaki gözetir.
13. Arap, İslam ve dünya toplumlarını öğrenir, ülkeler arası ilişkiler ve milletlerin birbirleriyle yardımlaşmaları hakkında bilgi sahibi olur.	13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
14. Arap ve İslam milletlerinin karşı karşıya olduğu sorunların boyutu hakkında bilinçlenir.	14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.
15. Toplum, çevre ve gelecekle uyum sağlayabilmesine imkan verecek ve yardımcı olacak sosyal araştırmalar, bunların kavramlarına dair gerçeklerle kendini donatır.	15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
16. İnsan ile çevre arasındaki dengeli etkileşimin önemini bilir ve çevreye karşı rolünün farkındadır.	16. Farklı dönem ve mekanlardaki toplumlar arası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
17. Sosyal araştırma, çalışmalara dair genel becerileri kazanır ve bunları geliştirir.	17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir (MEB, 2005a; MEB, 2005b).
18. Bilimsel düşünme, mantıksal analiz, buluş ve yaratıcılık prensibini geliştirir.	
19. Her türden çalışmanın değerini takdir eder, ülkesinin eğitilmiş işgücüne duyduğu ihtiyacın farkındadır.	
20. Bilimsel teknolojinin ve modern iletişimin önemi ile insan üzerindeki etkisinin ve bunların nasıl bilinçli şekilde kullanılacağını bilincindedir.	
21. Toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik problemleri ile mücadele ederken takındığı olumlu davranışlarla iftihar eder (Vizara el-Terbiye ve el-Ta'lim, El-Vesikatü'l-İlctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derase, 2015, s. 59-60).	

Suudi Arabistan sosyal bilgiler ilköğretim ve ortaokul öğretim programının amaçları incelendiğinde; Allah'a imana ve Hz. Muhammed'i yaşantısında rol model olarak almaya önem verildiği görülmektedir. Öğrencilerden devletiyle gurur duyması, görev ve sorumluluklarının farkında olması ve toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunması beklenmektedir.

Türkiye sosyal bilgiler ilköğretim ve ortaokul öğretim programının amaçları incelendiğinde; Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, laik, demokratik, insan haklarına saygılı, vatanını, milletini seven, haklarını bilen ve sorumluluk sahibi bireyler yetiştirilmek istenmektedir.

İki ülkenin sosyal bilgiler programlarının amaçları karşılaştırıldığında farklılıklar şu şekilde belirtilebilir:

Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında, öğrencilerin öncelikle İslam inancını benimsemiş, Allah'a inanan, Hz. Muhammed'in öğretileriyle hareket eden ve İslam inancını hayatına rehber edinen bireyler olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bunların yanında, ülkesinin tarihi ve coğrafi özelliklerini bilen, bununla iftihar eden, sosyal ve ekonomik sorunların farkında olan, çözüm üretebilen, çevreye karşı duyarlı bireylerin yetişmesini de amaçlamaktadır. Sosyal araştırmalar yapabilen, bilimsel düşünebilen, mantıksal analiz, buluş, yaratıcılık becerileri olan, teknolojiden etkin faydalanabilen, etkili iletişim kurabilen, ekonomik ve sosyal problemleri, olumlu davranışları ile çözebilen bireylerin yetişmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında, daha çok ulusal nitelikler ön plana çıkarılmış, evrensel bakış açısı da kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu doğrultuda, öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişmesi amaçlanmaktadır. Bunların yanı sıra hukuk kuralları, kültürel miras, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşim, ulusal ekonomi, meslek bilgisi, harita vb. araçların kullanımı, bilgi ve iletişim teknolojileri, bilimsel ahlak, katılım, demokratik kurallar ve toplumlar arası etkileşim gibi konulara ilişkin amaçlar da yer almaktadır.

4.10.3. Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının İçerikleri

Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programının öğrenme alanları şunlardır: Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprüler; Kürei Arz; Nesil ve Kimlik; Toplumsal Yaşam ve Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler.

Suudi Arabistan'da okutulan sosyal bilgiler dersi her ne kadar toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş olursa da, tarih, coğrafya ve vatandaşlık ağırlıklı bir derstir. Program, sosyoloji, din ve ahlak, coğrafya, hukuk, tarih, ekonomi, psikoloji, çevre vb. disiplinlerle ilişkilendirilmiştir.

Suudi Arabistan’da okutulan sosyal bilgiler dersi programının yapısı, öğrenme alanları, değer, beceriler, kavram, ünite ve etkinlik gibi bileşenlerden meydana gelmektedir. Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında içerik boyutunda yalnızca bilgiye ağırlık verildiği tespit edilmiştir.

Türkiye sosyal bilgiler öğretim programının öğrenme alanları şunlardır: Birey ve Toplum; Kültür ve Miras; İnsanlar, Yerler ve Çevreler; Üretim, Dağıtım ve Tüketim; Bilim, Teknoloji ve Toplum; Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler; Güç, Yönetim ve Toplum; Küresel Bağlantılar. Zaman, Süreklilik ve Değişim öğrenme alanı ise diğer öğrenme alanları içerisinde eritilmiştir. Öğrenme alanları sosyal bilgiler ünitelerinin ana çerçevesini oluşturmaktadır. Türkiye sosyal bilgiler (4-5-6-7. sınıf) öğretim programlarının içeriği Tablo 33’de gösterilmiştir.

Tablo 33

Türkiye Sosyal Bilgiler (4-5-6-7. Sınıf) Öğretim Programlarının İçeriği

Adet	Öğrenme Alanı	4. Sınıf Üniteler	5. Sınıf Üniteler	6. Sınıf Üniteler	7. Sınıf Üniteler
1.	Birey ve Toplum	Kendimi Tanıyorum	Haklarımı Öğreniyorum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	İletişim ve İnsan İlişkileri
2.	Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	Adım Adım Türkiye	İpek Yolu’nda Türkler	Türk Tarihinde Yolculuk
3.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	Bölgemizi Tanıyalım	Yeryüzünde Yaşam	Ülkemizde Nüfus
4.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	Ürettiklerimiz	Ülkemizin Kaynakları	Ekonomi ve Sosyal Hayat
5.	Bilim, Teknoloji ve Toplum	İyi ki var	Gerçekleşen Düşler	Elektronik Yüzyıl	Zaman İçinde Bilim
6.	Gruplar, Kurumlar ve Hep Birlikte Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	Toplum İçin Çalışanlar		
7.	Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	Bir Ülke Bir Bayrak	Demokrasinin Serüveni	Yaşayan Demokrasi
8.	Küresel Bağlantılar	Uzaklardaki Arkadaşım	Hepimizin Dünyası	Ülkemiz ve Dünya	Ülkeler Arası Köprüler
9.	Zaman, Süreklilik ve Değişim				

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, 2005: 10-11; Milli Eğitim Bakanlığı, 2006: 10, kaynağından uyarlanmıştır.

Programın içeriğinin ikinci boyutunu bilgi, beceri ve değerler oluşturmaktadır. Programda bilgi, temel kavramlar olarak temsil edilmektedir. Her sınıf için kavramlar listelenmiş ve öğrenme düzeyleri de giriş, geliştirme ve pekiştirme düzeylerinde belirtilmiştir (Doğanay, 2008). Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere kazandırılmak istenen beceriler ise şunlardır: Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma, problem çözme, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçe’yi doğru, güzel ve etkili kullanma, gözlem, mekân algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım, empati. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere kazandırılmak istenen değerler şunlardır: Adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık,

dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik. Program değerler öğretiminde kullanılan farklı yaklaşımlara da yer vermektedir. Bu yaklaşımlar arasında değer açıklamak, ahlaki muhakeme, değer analizi, gözlem yoluyla değer öğretimi yer almaktadır.

Türkiye sosyal bilgiler öğretim programı içerik boyutunda beceri, tutum ve değerlere önem vermektedir. Sosyal bilgiler öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmak istemektedir. Bununla birlikte öğrencilerin olumlu, demokratik ve tarafsız bir tutum içerisinde olmaları, insani ve ortak değerleri benimsemeleri önemsenmektedir.

4.10.4. Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Öğrenme Öğretme Süreci

Suudi Arabistan öğretim programının öğrenme öğretme sürecinde öğretmenlerin şu yöntemlere başvurmaları önerilmektedir:

- Yardımcı öğretici gruplar,
- Tartışma ve diyalog,
- Problemlerin çözümü,
- Tümevarım,
- Tanımaya yönelik ispatlama ile gösterme,
- Öğrenmeye yönelik sonuç çıkarma,
- Proje,
- Oyun ve eğlenme ile öğrenme,
- Sosyal bilimlere uygun diğer öğretim yöntemleri (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Deraseyyalel-Am el-Derase, 2015, s. 44-45).

Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında, öğrenme öğretme sürecinde çağdaş öğretim yöntemlerinin kullanılması öğretmenlere tavsiye edilirken, programın bütününde; öğrencilerin bilgiyi hazır olarak aldığı, öğrencilere verilmesi hedeflenen bilginin öğretmen tarafından öğrencilere aktarıldığı öğretim stratejisi olan sunuş yoluyla öğretim stratejisine

uygun bir strateji kullanıldığı görülmektedir. Öğrenme öğretme sürecinde yöntem olarak anlatma yöntemi kullanıldığı, öğretmenin öğrenciye kitapta olan bilgiyi konu aktarımı tekniğiyle anlattığı anlaşılmıştır. Bu yöntem ve teknikle öğretmen öğrenciye verilmesi hedeflenen bilgiyi aktaran, öğrencilerin konuyla ilgili bilmesi gerekenleri öğrenciye anlatan model rolündedir. Bunun sonucunda da öğrencinin bilgiye ulaşmak için bir çaba harcamadığı, pasif durumda olduğu ve ezbere yöneldiği söylenebilir.

Türkiye sosyal bilgiler programında etkinlik temelli, öğrenci merkezli, yapılandırmacı bir yaklaşım benimsendiği görülmektedir. Bilgi, beceri ve kavramların öğrencilere etkinlikler aracılığıyla kazandırılması hedeflenmektedir. Örnek etkinlikler sunulmaktadır. Ayrıca etkinliklere temel oluşturabilecek şu uygulamalara da yer verilmektedir: Örnek olay incelemesi, sonuç çıkarma, geri plandaki düşünceleri bulma, slogan bulma, reklam hazırlama, poster afiş hazırlama, şiir öykü yazma, şarkı yapma, görsel imge oluşturma, önem sırasına koyma, başlık bulma, sınıflama, örnek verme, kendini değerlendirme, yordama yapma, bulmaca, dramatizasyon, tavsiyede bulunma, karşılaştırma, problem çözme, görüşme yapma, alan gezileri, kavram haritası oluşturma, kanıtlama.

Tüm bu uygulamalarla birlikte “empati kurma, değerlendirme, benzetim, günlük yaşamla ilişkilendirme, not alma, görüş tarama, gözlem, formülleştirme, haber toplama, önceki düşündükleriyle karşılaştırma, bildikleriyle bağ kurma, dosya oluşturma, öykü tamamlama, öğretim malzemesi hazırlama, çalışma yaprağı, koleksiyon yapma ve hipotez oluşturma ve sınama, yıllık hazırlama, tersinden düşünme, anlaşma imzalama, pandomim, öğrendiklerini listeleme, proje, gazete çıkarma, yeniden yazma” gibi uygulamalar etrafında farklı öğretim etkinlikleri hazırlanabileceği ifade edilmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretim programının önemli bir boyutunu ilişkilendirmeler oluşturmaktadır. Öğretmenler programda üç türlü ilişkilendirme ile karşılaşmaktadır. Bunlar ders içi üniteler arası ilişkilendirme, dersler arası ilişkilendirme ve ara disiplinlerle ilişkilendirme. Programda bu ilişkilendirmeler ünite şemalarının sağ sütununda bulunan “açıklamalar” bölümünde çeşitli semboller ve ifadelendirmeler yoluyla verilmiştir (MEB, 2005a).

Sosyal bilgiler öğretim programı “müze ile eğitim” konusuna da önem vermektedir. Müze ile eğitimde sadece müzeler kastedilmemekte tabiat ve kültür varlıklarını kapsayan mekanlar da vurgulanmaktadır. Amaç ise müzeleri, tabiat ve kültür varlıklarını birer uygulama laboratuvarı işlevine dönüştürmektir. Ayrıca sınıf ortamında ortaya çıkarılması daha zor olan bazı yetenek ve becerilerin ortaya çıkarılması da hedeflenmektedir. Öte yandan öğrenme öğretme sürecinde “gazete kupürlerinden yararlanma” konusu da sosyal

bilgiler öğretim programında ayrı bir öneme sahiptir. Bunun sebebi gazetelerin güncel bilgiye ulaşmak için en kolay kaynaklardan birisi olmasıdır. Ayrıca programa göre gazetenin tamamı değil, konu ve içerik ile ilgili kupürünün eğitim açısından kullanımı esas alınmalıdır. Öğrenme öğretme sürecinde gazete kupürlerinden yararlanmaya yönelik olarak programın kazanım tablolarında konu ile ilgili ilişkilendirmeler yapılmıştır. Bu ilişkilendirmeler açıklamalar sütununda yer almaktadır (MEB, 2005b).

4.10.5. Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme

Suudi Arabistan sosyal bilgiler programı bireysel farklılıkları dikkate almadığı ve öğretmen merkezli öğrenme öğretme stratejilerini benimsediği için, değerlendirmede de öğrencilerin bilgi seviyelerini ölçmeyi amaçladığı anlaşılmıştır. Programda değerlendirme üç bölüme ayrılmaktadır:

1. Ön değerlendirme: Yeni bir konuya hazırlık amacını taşır. İlişki kurma ve tanım amaçlı bir giriş değerlendirmesidir. Önceki deneyimleri güçlendirici şekilde konuyu tanıtır. Öğrencinin önünde duran konu ile bağlantılı olan eski öğrenmeleri ve tecrübelerini birbirleriyle karşılaştırılmasını hedefler.
2. Aşamalı değerlendirme: Burada, kitaptaki konulara tamamen girilir ve değerlendirmenin amaçlarını gerçekleştirmek için eğitsel etkinliklerin önemi öne çıkarılır. Bu giriş değerlendirmesi tematik değerlendirme ya da yapısal değerlendirme olabilir.
3. Sonuç değerlendirmesi: Bu konunun, ünitenin ya da kitabın sonunda olur; öğrencinin derste yaptıklarının seviyesini ölçmeyi ve eğitimin ilgili hedeflerinin değerlendirilmesi anlamında yöntemlerini, araçlarını, metodolojisini değerlendirir (Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Derasesyalel-Am el-Derese, 2015, s. 27-28).

Türkiye'deki sosyal bilgiler programı bireysel farklılıkları dikkate aldığı ve öğrenci merkezli öğrenme öğretme stratejilerini benimsediği için, ölçme ve değerlendirmede de öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri amacıyla çoklu değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bu sebeple sadece yazılı ve sözlü sınavlarla öğrenci başarısının ölçülüp değerlendirilmesinin uygun olmadığı ifade edilmektedir. Önem arz eden bir diğer husus ise değerlendirme teknikleri ile öğrencinin tüm yeteneklerinin değerlendirilebilmesinin

sağlanmasıdır. Ayrıca program bazı ölçme araç ve yöntemleri hakkında da kısa bilgiler sunmaktadır. Programın genel çerçevesinin açıklandığı kısımda ise her bir üniteyle ilgili olarak açıklamalar bölümünde ölçme değerlendirme teknikleri önerilmiştir. Bu öneriler tekniklerin adı belirtilerek yapılmıştır. “Bu üniteye öz değerlendirme ve gözlem formları, açık uçlu sorular, projeler, kavram haritası, çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı testler kullanılarak değerlendirme yapılabilir.” şeklinde ifadeler yer almaktadır (MEB, 2005a).

Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında yalnızca öğrenme ürününün değerlendirildiği tespit edilmiştir. Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında yazılı ve sözlü sınavlar gibi geleneksel yöntemle öğrenme sürecinin değerlendirildiği belirlenmiştir. Türkiye’de ise çok yönlü bir ölçme değerlendirme anlayışının benimsenerek, öğrencilerin bireysel farklılıklarının gözetildiği ve alternatif değerlendirme yöntemlerinden faydalandığı saptanmıştır.

4.10.6. Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Özellikleri

Suudi Arabistan ve Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarının özellikleri karşılaştırmalı olarak Tablo 34’de verilmiştir:

Tablo 34

Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Özellikleri

Suudi Arabistan	Türkiye
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarının sayfaları düzgün olup leke, delik, kir, karışıklık, yırtık, buruşukluk, katlanma ve diğer görünüş kusurları yanında baskı hataları bulunmamaktadır.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarının sayfaları düzgün olup leke, delik, kir, karışıklık, yırtık, buruşukluk, katlanma ve diğer görünüş kusurları yanında baskı hataları bulunmamaktadır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında farklı renklerin kullanılması dikkat çekici ve motive edicidir. Kitap kapağı ile birlikte ders kitabında ünite, şekil, resim, tablo ve haritalarda farklı renkler kullanılmıştır.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında farklı renklerin kullanılması dikkat çekici ve motive edicidir. Kitap kapağı ile birlikte ders kitabında ünite, şekil, resim, tablo ve haritalarda farklı renkler kullanılmıştır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitabının sırt kısmında yazar veya yazarların adı soyadı, basım yılı ve ay bilgileri bulunmamaktadır.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitabının sırt kısmında yazar veya yazarların adı soyadı, basım yılı ve ay bilgileri bulunmamaktadır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitabının arka kapağında basımevi, firma adı, tescilli markası, adresi, basım yılı, ayı, ve baskı adedi yer almamaktadır.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitabının arka kapağında basımevi, firma adı, tescilli markası, adresi, basım yılı, ayı, ve baskı adedi yer almamaktadır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitabının ön kapağında kitabın adı, kullanılacağı okul türü, sınıf, yayınevinin amblemi yer almaktadır. Ancak yazar veya yazarların adı soyadı yer almamaktadır.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitabının ön kapağında kitabın adı, kullanılacağı okul türü, sınıf, yayınevinin amblemi yer almaktadır. Ancak yazar veya yazarların adı soyadı yer almamaktadır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitabında içindekiler sayfasının kitapta neler olduğunu aktarabildiği, satır arası boşlukların tasarım kurallarına uygun olduğu görülmüştür.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitabı iç kapağının ön yüzünde kitabın adı, kullanılacağı okul türü, sınıf seviyesi, yayınevinin amblemi, yazar veya yazarların adı soyadı, kitabın 5 yıl süreyle okutulmasının uygun olduğunu belirten Talim ve Terbiye Kurulu kararı bulunmaktadır. Ancak ders kitabının basıldığı yıl, ay ve yer bilgilerine yer verilmemiştir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitabında düzenleme şeması ve ders kitabının nasıl kullanılması gerektiği açıklanmamaktadır. Kitapta sembollerin, açıklamaların ne anlama geldikleri belirtilmemiştir.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitabı iç kapağının arka yüzünde editör, dil, ölçme değerlendirme, program geliştirme, rehberlik ve görsel tasarım uzmanları yer almaktadır. Ancak kitabın nasıl ve niçin hazırlandığını anlatan önsöze yer verilmemiştir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitabının ünitelerin giriş	Kitapta genel yayın seri ve dizi numaraları, telif hakkı, baskı

kısımında ya da sonunda ünitelerin özetine yer verilmemiştir.	kararı, onayı ve baskı sayısı bulunmaktadır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitabında ünite kazanımları, öğrenciye verilmek istenen bilgi, değer ve beceriler ünite başlarında bulunmamaktadır.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitabında içindekiler sayfası kitapta neler olduğunu aktarabilen, satır arası boşlukların tasarım kurallarına uygun olduğu görülmüştür. Ünite başlıkları arial yazı tipiyle 12 punto olarak yazılmıştır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitabında tablo, şekil, resim ve haritaların neyi ifade ettikleri bunların alt veya üstlerinde bulunmaktadır. Ders kitabının başında tablolar listesi, şekiller listesi ve haritalar listesine yer verilmemiştir.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitabının disiplinler arası anlayışı yansıtan düzenleme şeması ders kitabının nasıl kullanılması gerektiğini açıklamaktadır. Kitapta sembollerin, açıklamaların ne anlama geldikleri belirtilmiştir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitabında özellikle alt kısımlarda ve iki sayfanın birleşim noktasında yazılar dışında kalacak boşluklar yeterli değildir.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitabının ünitelerin giriş kısmında ya da sonunda ünitelerin özetine yer verilmemiştir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitabının sonunda sözlük, kaynakça, kronoloji, Suudi Arabistan İdari Haritası ve Arap Dünyası Haritası yer almamaktadır.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitabında ünite kazanımları, öğrenciye verilmek istenen bilgi, değer ve beceriler ünite başlarında bulunmamaktadır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitabının sonunda indeks ve yer buldurucu kısmı bulunmamaktadır. Ders kitabının hazırlanmasında katkıda bulunan alan uzmanları, danışmanlar ve öğretmenlere yer verilmemiştir.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitabında tablo, şekil, resim ve haritaların neyi ifade ettikleri bunların alt veya üstlerinde bulunmamaktadır. Ders kitabının başında tablolar listesi, şekiller listesi ve haritalar listesine yer verilmemiştir.
Bir kitapta sayfaların biçimleri birbirleri ile tutarlı olmalıdır. Ders kitaplarındaki sayfa düzeni, yazı boyutu, yazı tipi, satır, başlıklar ve metin arası boşluklara her sayfada tutarlı olarak yer verilmiştir.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitabında özellikle alt kısımlarda ve iki sayfanın birleşim noktasında yazılar dışında kalacak boşluklar yeterli değildir.
İki veya daha çok sütun üzerine düzenlenen sayfalar gözü daha çok yorduğu, okumayı güçleştirdiği için sayfalar tek sütun üzerine düzenlenmelidir. Ders kitabı tek sütun üzerine düzenlenmiştir.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitabının sonunda sözlük, kaynakça, kronoloji, Türkiye İdari Haritası ve Türk Dünyası Haritası yer almaktadır. Sözlük içerik olarak zenginleştirilmelidir. Sözlüğe ek olarak coğrafi, ekonomik vb. terimlere kitabın sonunda yer verilmelidir.
Ders kitaplarının kağıt ebadı 21 x 25,5 cm'dir. Kapak karton kağıda basılmış, kitabın içindeki sayfalarda beyaz kağıt kullanılmıştır. Kitap baskılarının kaliteli kuşe kağıttan olması ülkenin ekonomik olarak güçlü olduğunu göstermektedir.	Kaynakça zengin olmasına rağmen ünitelerdeki metinlerde kaynakçaya gereğince atıf yapılmamıştır. Bu durum kaynakçadan yeterince faydalanılmadığını göstermektedir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitapları devlet tarafından basılmaktadır. Özel yayın evlerinin ders kitabı basmasına izin verilmemektedir. Suudi Arabistan'daki kitap baskılarının kaliteli olması ülkenin ekonomik olarak güçlü olduğunu göstermektedir.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitabının sonunda indeks ve yer buldurucu kısmı bulunmamaktadır. Ders kitabının hazırlanmasında katkıda bulunan alan uzmanları, danışmanlar ve öğretmenlere yer verilmemiştir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında kitap reklamı yapılmamıştır.	Bir kitapta sayfaların biçimleri birbirleri ile tutarlı olmalıdır. Ders kitaplarındaki sayfa düzeni, yazı boyutu, yazı tipi, satır, başlıklar ve metin arası boşluklara her sayfada tutarlı olarak yer verilmiştir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında konu başlıkları ile içerik arasında tam uyumun olması hazırlık aşamasında disiplinli ve özenli çalışma yapıldığının göstergesidir.	İki veya daha çok sütun üzerine düzenlenen sayfalar gözü daha çok yorduğu, okumayı güçleştirdiği için sayfalar tek sütun üzerine düzenlenmelidir. Ders kitabı tek sütun üzerine düzenlenmiştir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında kaynakça bulunmamaktadır.	Ders kitaplarının kağıt ebadı 19 x 27 cm'dir. Kapak karton kağıda basılmış, kitabın içindeki sayfalarda beyaz kağıt kullanılmıştır. Kitap baskılarının kaliteli kuşe kağıttan olması ülkenin ekonomik olarak güçlü olduğunu göstermektedir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında bilgilerin referansları gösterilirken Kur'an-ı Kerim kaynak olarak gösterilmektedir.	Türkiye'de ders kitapları devletin açtığı ihale usulü ile özel yayın evleri tarafından basılmaktadır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında sunuş yoluyla öğretim stratejisi ve düz anlatım tekniği hakimdir.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında kitap reklamı yapılmamıştır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında geleneksel eğitim yaklaşımı benimsenerek bilgi, olgusal düzeyde tanımlanıp dışarıdan içeriye aktarılmış ve bu bilginin yeniden üretiminde hatırlama öncelikli kavram olarak kullanılmaktadır.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında konu başlıkları ile içerik arasında tam uyumun olması hazırlık aşamasında disiplinli ve özenli çalışma yapıldığının göstergesidir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında boşluk doldurmalı, kısa cevaplı ve eşleştirmeli değerlendirme tercih edilmiştir.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında kavrama yer verilmiştir. Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında kavramların tanımlanmaması programın yapılandırmacı anlayışta olmasıyla açıklanabilir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında çok fazla resim bulunduğu görülmektedir. Görsel öğrenme kalıcılığı arttırmada etkili olmaktadır ancak fazla resim dikkatin dağılmasına neden olmaktadır.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında bilgilerin referansları gösterilerek öğrencilere bilimsel olarak kaynak sorgulama ve kaynak kullanma alışkanlığı sağlanmaya çalışılmıştır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında bilginin öğrencilere doğrudan nakledildiği tespit edilmiştir. Bu durum öğrencide keşfetme becerisini köreltmektedir.	Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarının tamamı yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmıştır. Ders kitapları içeriği sosyal bilgiler öğretim programıyla uyumludur. Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında buluş yolu ile öğrenme stratejisi, tartışma ve örnek olay yöntemleri kullanılmıştır.

Her iki devletin sosyal bilgiler ders kitapları karşılaştırıldığında; Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında Türkiye’deki kitaplara oranla çok fazla görselin olduğu, her iki devletin kitaplarında da konuların ve içeriklerin tam uyum halinde olduğu, ölçme değerlendirme Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanıldığı, Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında ise alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerine yeterince yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler ders kitaplarının farklılaşan yönleri ise; Suudi Arabistan ders kitaplarının davranışçı yaklaşımla hazırlanmış olması, Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarının yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanmasıdır. Suudi Arabistan ders kitaplarında, kaynakça, sözlük, kronoloji, Suudi Arabistan İdari Haritası ve Arap Dünyası Haritası bulunmamakta iken; Türkiye’deki kitaplarda, kaynakça, sözlük, kronoloji, Türkiye İdari Haritası ve Türk Dünyası Haritası’nın bulunmasıdır.

4.10.7. Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarının Özellikleri

Suudi Arabistan ve Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarının özellikleri karşılaştırmalı olarak Tablo 35’de verilmiştir:

Tablo 35

Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarının Özellikleri

Suudi Arabistan	Türkiye
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerin öğrenci yaş ve seviyesine uygun olduğu görülmüştür.	Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerin öğrenci yaş ve seviyesine uygun olduğu görülmüştür.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki boşluk doldurma etkinliklerinde boşluklar uygun uzunluğa sahiptir.	Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki boşluk doldurma etkinliklerinde boşluklar yeterince uzun değildir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerden günlük yaşamla benzer olanlar bulunmamaktadır.	Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerden günlük yaşamla benzer olanlar bulunmaktadır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerin çeşitliliği yeterli değildir.	Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerin çeşitliliği yeterlidir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarında gezi, gözlem, inceleme ve araştırma etkinliklerine yeterince yer verilmemiştir.	Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki gezi, gözlem, inceleme ve araştırma etkinlikleri uygun sayıda ve özelliktedir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerin çevre şartlarına göre değiştirilebilir esnekliğe uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.	Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerin çevre şartlarına göre değiştirilebilir esnekliğe tam olarak uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerin öğrencilerde kitap okuma alışkanlığı kazandırmada uygun özellikte olmadığı anlaşılmıştır.	Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerin öğrencilerde kitap okuma alışkanlığı kazandırmada uygun özellikte olduğu anlaşılmıştır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerde teknolojiden faydalanılmaya yönelik etkinlikler bulunmaktadır.	Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerde teknolojiden faydalanılmaya yönelik etkinlikler bulunmaktadır.

Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarında belirli gün ve haftalarla ilgili etkinliklere yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.	Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarında belirli gün ve haftalarla ilgili etkinliklere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarının sağlam, kolay taşınabilir ve kullanışlık özelliklerine uygun olduğu görülmüştür.	Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarının sağlam, kolay taşınabilir ve kullanışlık özelliklerine uygun olduğu görülmüştür.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarında baskı hatalarının olmadığı tespit edilmiştir.	Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarında baskı hataları bulunmaktadır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarında kronoloji ve zaman çizelgeleri oluşturmaya, geçmiş, bugün ve geleceği karşılaştırmaya yönelik etkinlikler bulunmamaktadır.	Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarında kronoloji ve zaman çizelgeleri oluşturmaya, geçmiş, bugün ve geleceği karşılaştırmaya yönelik etkinlikler bulunmaktadır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki sorularda genellikle bilgi ve kavrama basamağı düzeyine örnek olacak etkinliklere yer verilmiştir.	Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki sorularda bilgi ve kavrama düzeyi basamaklarına örnek olacak etkinliklere yer verilmiştir.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki alıştırma ve soruların her öğrenci seviyesine göre uygun özellik göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.	Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki alıştırma ve soruların her öğrenci seviyesine göre uygun özellik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarında yakın çevresinde kurum ve kuruluşları tanıma, onlarla işbirliği yapmaya yönlendiren etkinliklere az sayıda da olsa yer verilmiştir.	
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki alıştırma ve sorular öğrenciler için yorucu ve bıktırıcı özellikler göstermektedir.	
Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinlikler öğrencilerin tek başlarına yapabilecekleri kolaylıktır. Bunun nedeni, etkinliklerin öğrenci seviyesine uygun olması ve istenilen bilgiye ders kitabından ulaşılabilmesinin mümkün olmasıdır.	

Her iki devletin sosyal bilgiler çalışma kitaplarının benzer yönleri şunlardır; iki devletin çalışma kitapları öğrencilerin yaş ve seviyelerine uygundur. Kitaplarda baskı kalitesi yüksek olup, herhangi kir ve leke bulunmamaktadır. Kitaplar ulaşılabilir ve kullanışlıdır.

Her iki devletin sosyal bilgiler çalışma kitaplarının farklı yönleri şunlardır; Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarında ise gezi gözlem vb. gibi farklı etkinliklerin yer almadığı, öğrencileri bıktırıcı birtakım özellikler gösterdiği, öğrencilerin seviyelerinin çok dikkate alınmadığı, daha çok bilgi ve kavrama basamağına yönelik etkinliklerin yer aldığı görülmekte iken; Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarının daha nitelikli olduğu ve öğrenciler için farklı etkinliklere yer verdiği tespit edilmiştir. Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki boşluk doldurma etkinliklerinde boşluklar uygun uzunluğa sahipken, Türkiye'deki kitaplarda yer alan etkinliklere ait boşluklar uygun özelliğe sahip değildir.

Sonuç olarak; her iki ülkede de sosyal bilgiler öğretim programlarının, ders kitaplarının ve çalışma kitaplarının amaçları, içerikleri, öğrenme öğretme süreçleri ve değerlendirme aşamasında gözlenen farklılıklar devletlerin programları oluştururken temele aldıkları felsefeden kaynaklanmaktadır. Benzer yönler ise devletlerin ihtiyaçlarından oluşmaktadır.

Bu benzerlik de programların dört temel ögesi olan amaçlar, içerik, öğrenme öğretme süreçleri ve ölçme ve değerlendirmesinde anlam bulmaktadır.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Suudi Arabistan Krallığı ve Türkiye Cumhuriyeti sosyal bilgiler programları, ders kitapları ve çalışma kitaplarını karşılaştırmalı analiz etmek amacıyla gerçekleştirilen araştırmadan ulaşılan sonuçlara bu bölümde yer verilmektedir.

5.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Sonuçları

Suudi Arabistan Krallığı'nda 2015-2016 yılında yürürlükte olan sosyal bilgiler ders programı ve Türkiye Cumhuriyeti'nde 2005'te uygulamaya konan sosyal bilgiler ders programlarının karşılıklı incelenmesi sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Suudi Arabistan'da 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sınıf düzeyinde 6 sınıfta sosyal bilgiler eğitimi verilirken, Türkiye'de ise 4., 5., 6. ve 7. sınıf düzeyinde 4 sınıfta sosyal bilgiler eğitimi verilmektedir.
- Suudi Arabistan'da sosyal bilgiler dersi haftalık 15 saat iken, Türkiye'de ise haftalık 12 saat olarak yer almaktadır.
- Suudi Arabistan'da sosyal bilgiler dersi ilköğretim I. kademedede 4., 5. ve 6. sınıflarda yer almakta ve haftada 31 saat olarak belirlenmiştir. Türkiye'de ise ilköğretim birinci kademedede sadece 4. sınıf düzeyinde yer almakta ve haftalık 30 saat olarak sosyal bilgiler dersine yer verilmiştir. İkinci kademedede her iki ülkede de öğrenciler toplam 35 saat sosyal bilgiler dersi almakta olup, Türkiye'deki bir öğrenci ilköğretim birinci ve ikinci kademedede 135 saat sosyal bilgiler eğitimi alırken, Suudi Arabistan'daki bir öğrenci 200 saat sosyal bilgiler eğitimi almaktadır. Suudi Arabistan ve Türkiye'nin sosyal bilgiler dersine ayırdığı süreden

hareketle, Suudi Arabistan'daki öğrencilerin daha fazla sosyal bilgiler eğitimi aldıkları değerlendirilmemelidir, çünkü Türkiye'de 8. sınıftan itibaren sosyal bilgiler kapsamındaki derslere programda yer verilmiştir.

- Suudi Arabistan'da eğitim gören öğrencilerin sosyal bilgiler dersine diğer derslere oranla ayrılan haftalık ders saati % 7,3 iken, bu oran Türkiye'de % 8,8 düzeyindedir.
- Suudi Arabistan ve Türkiye sosyal bilgiler ders programları, sınıflar, ünite sayıları, öğrenme alanları ve konu sayıları açısından farklılıklar Tablo 36'da gösterilmiştir.

Tablo 36

Suudi Arabistan ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Ünite, Öğrenme Alanı ve Konu Sayılarının Karşılaştırılması

	Sınıf	Ünite sayısı	Öğrenme alanı sayısı	Konu sayısı
Suudi Arabistan	4	6	5	33
Türkiye		8	8	31
Suudi Arabistan	5	5	5	25
Türkiye		8	8	46
Suudi Arabistan	6	8	5	33
Türkiye		7	7	38
Suudi Arabistan	7	6	5	36
Türkiye		7	7	36
Suudi Arabistan	8	8	5	32
Türkiye	-	-	-	-
Suudi Arabistan	9	10	5	34
Türkiye	-	-	-	-

- Türkiye 2005 sosyal bilgiler öğretim programında 9 öğrenme alanı bulunmakta ve bu öğrenme alanları, 17 farklı disiplinle ilişkilendirilmiştir. Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders programında 5 farklı öğrenme alanı olup, bu öğrenme alanlarıyla 9 farklı disiplinin ilişkilendirildiği saptanmıştır. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında 4. sınıfta 46 kazanım, 5. sınıfta 46 kazanım, 6. sınıfta 43 kazanım ve 7. sınıfta ise 39 kazanıma yer verilmiştir. 4., 5., 6. ve 7. sınıflarda toplam 174 kazanım bulunmaktadır. Ancak Türkiye'de her öğrenme alanıyla en az 3 en fazla 6 disiplin ilişkilendirilirken, Suudi Arabistan'da ilişkilendirilen disiplinler 1 ile 4 öğrenme alanı arasında kalmaktadır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programı daimicilik ve esasicilik eğitim felsefesinin etkisi altında olup, programda davranışçı öğrenme kuramının etkili

olduğu, Türkiye’de ise ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık felsefeleri esas alınarak, yapılandırmacı öğrenme kuramının etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Suudi Arabistan’da 2015-2016 eğitim öğretim yılında yürürlükte olan sosyal bilgiler programında 21 genel hedef bulunurken, Türkiye’de 2005’te uygulamaya konan sosyal bilgiler programında 17 genel hedef bulunmaktadır. Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programlarında öğrencileri sorumluluk sahibi, haklarından daha çok görevlerinin bilincinde olan itaatkar vatandaş olmalarına katkıda bulunmayı genel olarak amaçladığı, Türkiye sosyal bilgiler öğretim programlarının ise öğrencilerin aktif, sorumluluk sahibi ve bilinçli birer vatandaş olmalarına katkıda bulunmayı genel olarak amaçladığı tespit edilmiştir. Suudi Arabistan’da demokrasi ve insan hakları kavramlarının sosyal bilgiler ders programlarında hiç yer almadığı, Türkiye sosyal bilgiler ders programlarında ise demokrasi, insan hakları, adalet gibi kavramlara sıklıkla yer verildiği saptanmıştır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programı amaçlarında sosyoloji, ekonomi vb. disiplinler arası amaçlara Türkiye’ye göre daha az yer verilmesi programın zenginlik, kapsam genişliği ve yeterliği bakımından Türkiye’den daha iyi durumda olmadığını göstermektedir. Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında; tarih, coğrafya ve vatandaşlık disiplin ve alanlarına daha çok yer verilmesi bu programların konu alan yaklaşımı (çekirdek disiplin) yapıda olmasıyla açıklanabilir.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında vatandaşlık aktarımı geleneğinin etkilerini sürdürdüğü, Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında daha çok sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler geleneğinin hakim olduğu, ancak konuların özelliğine göre yansıtıcı inceleme alanı ve vatandaşlık aktarımı yaklaşımlarının kullanıldığı sonucuna varılmıştır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programı vizyonunda İslamiyet’in kurucusu ve peygamberi Hz. Muhammed’in hayatı, söz ve davranışlarıyla örnek alınacak en önemli tek kişi olduğu anlaşılmıştır. Türkiye sosyal bilgiler öğretim programı vizyonunda cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk sonrası Türk modernleşmesinin Atatürk’ün bıraktığı siyasal modernleşme mirası üzerinden, Batılılaşma ve demokrasi kültürünün yerleştirilmesi noktalarında önemsendiği görülmektedir.

- Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretimi programı vizyonundaki dini vurgu ülkenin teokratik monarşi ile yönetilmesinin sonucudur. Türkiye’de sosyal bilgiler öğretimi programı vizyonunda Suudi Arabistan’daki gibi dini vurgunun bulunmaması Türkiye Devleti’nin laik yapıda olduğunu göstermektedir.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programı öğretmen merkezlik, Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında ise öğrenci merkezliğin benimsendiği saptanmıştır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında öğrencilerin pasif olarak sürece katıldıkları, Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında ise öğrencilerin aktif olarak öğrenme öğretme sürecine katıldıkları saptanmıştır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders programında eğitim materyalleri; CD-ROM, multimedia araçları, telekomünikasyon hizmetleri, haritalar, çizelgeler, slaytlar, bilgi teknolojisi ürünleri, görsel ve işitsel kaynaklardır. Öğretim programlarında harita kullanımı ve harita becerilerinin geliştirilmesine önem verildiği tespit edilirken, Türkiye sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programlarında öne çıkan eğitim materyalleri; CD-ROM, kasetçalar, multimedia araçları, telekomünikasyon hizmetleri, gazeteler, haritalar, çizelgeler, slaytlar, istatistikler, kronolojik tablolar, yıllıklar, yayınlar, fonograflar, belgeler, sanat eserleri, seyahat ve gezi, diyagram, TV programı, bilgisayar oyunları, bilgi teknolojisi ürünleri, görsel ve işitsel kaynaklardır. Özellikle harita kullanımı ve harita becerilerinin geliştirilmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında öğrenme öğretme sürecinde gazete kullanımının, müze ile eğitimin, müze ziyaretlerinin öğrenme öğretme sürecinde önemsenmesi gerektiği belirtilmiştir.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında yalnızca öğrenme ürününün değerlendirildiği, öğrenme sürecinin yazılı ve sözlü sınavlar gibi geleneksel yöntemlerle değerlendirildiği belirlenirken, Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında ölçme ve değerlendirmede çok yönlü ve çoklu değerlendirmenin esas alındığı ve bu bağlamda çeşitli ölçme değerlendirme tekniklerine yer verildiği anlaşılmıştır.

5.1.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Karşılaştırmalı Sonuçları

Suudi Arabistan ve Türkiye’de 2015-2016 yılında okutulmakta olan sosyal bilgiler ders kitaplarının karşılıklı incelenmesi sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Suudi Arabistan’da 2015-2016 eğitim öğretim yılında sosyal bilgiler ders kitapları sadece devlet tarafından basılırken, Türkiye’de sosyal bilgiler ders kitapları hem devlet hem de özel yayın evleri tarafından basılmaktadır.
- Suudi Arabistan ve Türkiye’deki sosyal bilgiler ders kitaplarında konu başlıkları ile içerik arasında tam uyum bulunmaktadır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarına göre daha az kavramın yer aldığı saptanmıştır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlük ve kaynakça bölümlerinin bulunmadığı, Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında ise sözlük ve kaynakça bölümlerinin yer aldığı saptanmıştır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarının davranışçı yaklaşıma göre hazırlandığı, Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarının ise yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlandığı saptanmıştır.
- Suudi Arabistan ve Türkiye sosyal bilgiler ders kitapları içeriğinin sosyal bilgiler öğretim programıyla uyumlu olduğu belirlenmiştir.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında sunuş yoluyla öğretim stratejisi ve düz anlatım tekniğinin hakim olduğu, Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında ise buluş yolu ile öğrenme stratejisi, tartışma ve örnek olay yöntemlerinin kullanıldığı saptanmıştır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında değerlendirme sürecinde, boşluk doldurmalı, kısa cevaplı ve eşleştirmeli değerlendirme sorularına yer verildiği, Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında ise çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı, kısa cevaplı, doğru-yanlış, açık uçlu sorulardan oluşan test ve sınavlara yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında, Türkiye’deki sosyal bilgiler ders kitaplarına göre fazla sayıda resmin yer aldığı saptanmıştır.

5.1.3. İçerik Analizlerinin Sonuçları

Araştırmada Suudi Arabistan ve Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik analizinden elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

- Bütün kavramlar bağlamında Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında ilk sırada % 63,3 oranı ile din kavramı yer almaktadır. Bu durum İslam dininin doğduğu bölgede hüküm süren Suudi Arabistan’ın toplumsal uzlaşmayı sağlama

vasıtası olarak dini kullanmasıyla açıklanabilir. Bununla birlikte laiklik kavramına hiç yer vermeyerek Suudi Arabistan Devleti, dini politik amaçla yasallaştırma aracı olarak kullanmaktadır.

- Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında ikinci sırada % 28,2 oranı ile milliyetçilik kavramı yer almaktadır. Bu sonuç Suudi Arabistan'ın duygusal ve heyecanlı oluşuyla açıklanabilir. Milliyetçilik kategorisi bağlamında oluşturulan alt kategorilere ait aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.
 - Devlet alt kavramının oranı % 51,3 ile ilk sırada yer almaktadır. Bu durum Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarının milliyetçi yaklaşım sergilediğinin göstergesidir.
 - Ümmet alt kavramının oranı % 42 ile ikinci sırada yer almaktadır. Bu durum Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarının toplumsal birleştiriciliği sağlamada ümmet kavramını kullandığı ile açıklanabilir.
 - Millet alt kavramının oranı % 4,2 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu durum Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarının bu alt kavramda milliyetçi yaklaşım sergilediğini göstermektedir.
 - Vatan alt kavramının oranı % 2,3 ile son sırada yer almaktadır. Bu durum Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarının bu alt kavramda milliyetçi yaklaşım sergilediğini göstermektedir.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında üçüncü sırada % 5,2 oranı ile vatandaşlık kavramı yer almaktadır. Vatandaşlık kavramı bağlamında oluşturulan alt kavramlarda hak kavramı oranı % 12,5 ve yükümlülük kavramı oranı % 87,5'tir. Bu durum Suudi Arabistan'ın anti demokratik, baskıcı ve hak sahibi vatandaşı tehdit unsuru olarak algılamasıyla açıklanabilir. Suudi Arabistan ders kitaplarında yükümlülükler ile kanun ve kurallara itaat vurgulanırken, devletin istediği tip vatandaşın itaatkar olmasını hedeflediği görülmektedir.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında dördüncü sırada % 2 oranı ile Osmanlı kavramı yer almaktadır. Osmanlı kavramı algısının pozitif oranı % 68,1 ve negatif oranı 31,8'dir. Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında Osmanlı Devleti, kuruluşundan başlanarak II. Abdülhamid'in tahtan indirildiği zamana kadar işlenmektedir. Osmanlı Devleti'nin, Abbasi Devleti'nden sonra İslam'ın koruyuculuğunu yaptığı ders kitaplarında ele alınmıştır. Suudi Arabistan ders kitaplarını farklı yapan özellik, dördüncü sınıftan dokuzuncu sınıfa kadar Hz. Muhammed'in İslam Devleti'nin dolayısıyla da İslamiyet olgusunu sıkça

vurgulamasıdır. Ancak Osmanlı Devleti’nden övgüyle bahseden ders kitaplarında olumsuz ifadeler aşağıdaki üç madde üzerinde yoğunlaşmaktadır:

1. İttihat ve Terakki Cemiyeti
2. Türkçülük
3. Mustafa Kemal Atatürk

- Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Türkleştirme politikasıyla Arap ülkelerinde gerçekleştirdiği milliyetçi çalışmalar ülkenin kendi bakış açısını göstermektedir. Çünkü tarihi dokümanlarda 1907’de İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin lideri Enver Paşa asi bir komutan, 1908 yılında hürriyet kahramanı, 1916’nın başında kazanılan Çanakkale Zaferi’nde genelkurmay başkanı, 1918’de sürgün mağlup bir komutan, 1922 yılında Tacikistan dağlarında Ruslarla savaşırken şehit bir kahraman olarak görülmektedir.
- Asıl amacı “refah devleti” olmayan nihai hedefi “Çağdaş Medeniyet’e ulaşmak olan (Metin, 1998, s. 37), Türkiye Cumhuriyeti kurucusu halaskargazi Mustafa Kemal Atatürk, sayısız başarıları ve dahi özellikleri ile Türk ulusunu yeniden inşa etmiş, 20. ve 21. yüzyıl dünya tarihine damgasını vurmuş karizmatik bir liderdir. O’nun İslam halifeliğini yıkarak Türkiye’yi İslam dininden kopardığını savunan Suudi Arabistan ders kitaplarında haksız eleştiriler yer almaktadır. Çünkü Atatürk, yaşadığı dönemde günümüz Diyanet İşleri Başkanlığı’nı kurdurarak insanların özgürce ibadetlerini yapabilmelerine olanak sağlamıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün Arap-Türk birliğini kopardığını işleyen ders kitaplarının eleştirisine, Türkiye’nin liderliğinde İslam ülkeleriyle kurulan uluslararası örgütler, siyasi ve ekonomik işbirliği anlaşmaları, Arap ülkeleriyle kurulan yakın ilişkiler örnek olarak verilebilir.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler ders kitaplarında son sırada % 1 oranı ile iç sorun kavramı yer almaktadır. İç sorun kavramının içeriğinde ilk sırada % 48,2 ile çevre sorunları bulunmaktadır. İç sorun kavramının içeriğinde ikinci sırada % 42,4 ile ekonomik sorunlar yer almaktadır. Bu durum Suudi Arabistan’ın en önemli yer altı gelir kaynağı olan petrolün sonu olabilen ve önemini zamanla yitirebileceği düşüncesinden hareketle öğrenciye zamanında bilinç kazandırılmak istenmesiyle açıklanabilir. İç sorun kavramının son sırasında % 9 oranı ile iç güvenlik sorunları bulunmaktadır. Bu durum Suudi Arabistan’ın iç güvenliği, çevre ve ekonomik sorunlar kadar önemsemediği şeklinde yorumlanabilir.

- Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında bahsedilme sıklığında ilk sırada % 41,7 oranı ile milliyetçilik kavramı yer almaktadır. Bu kavram altında incelenen millet algısında daha çok tarafsız söylem hakimdir. Bununla birlikte millet algısına yönelik olumlu söylem de fazladır. Tekrar edilme sıklığında millet algısı ilk sırada yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin vatan algısında daha çok yansız söylem hakimdir. Bununla birlikte vatan algısına yönelik olumlu söylem de fazladır. Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet algısında daha çok yansız söylem hakimdir. Bununla birlikte devlet algısına yönelik olumlu söylem de fazladır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kahramanlık algısında askeri kimlik öne çıkmaktadır. Tekrar edilme sıklığında kahramanlık algısı ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ordu algısında yansız söylem bulunmaktadır.
- Çeteleme yoğunluğu bakımından ikinci sırada % 28,1 oranı ile haklar, yükümlülükler ve kanunlar kavramları temelinde işlenen vatandaşlık konuları yer almaktadır. Vatandaşlık kavramları Osmanlı Tarihi hem de Batı Tarihi konuları içerisinde bulunmaktadır. Dolayısıyla Osmanlı Devleti ve Batı Tarihine yer verilirken amaç vatandaşlık öğretimi yapmak olmuştur. Osmanlı kavramının sayıca yoğun olmasının nedeni vatandaşlık öğretimi konularına zemin hazırlamasındandır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını daha çok hakları olan bireyler olarak algılamaktadır. Devletin daha çok liberal vatandaşlık modelini benimsediği anlaşılmıştır.
- Çeteleme yoğunluğu bakımından üçüncü sırada % 13,9 oranı ile Din kavramı yer almaktadır. Din kavramı insan hakları temelli vatandaşlık öğretimi yapılırken ve Türk tarihinde İslam devletleri anlatılırken vurgulanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti diğer dinlere göre İslamiyet'e ders kitaplarında daha fazla yer vermiştir. İslamiyet'e Hristiyanlık dinine göre 2,5 kat daha fazla pozitif söylemde bulunulmuştur. Hristiyanlıktan genel olarak olumsuz ifadelerle söz edilmiştir. Bu olumsuz ifade daha çok Orta Çağ Avrupa'sındaki kilisenin özgür düşünceye karşı giriştiği baskılarla ve kilisenin Anadolu ve Orta Doğu'ya karşı düzenlenen Haçlı Seferlerinde aldığı öncü rol ile açıklanabilir. Eski Türk dini ve Musevilik'e karşı ders kitaplarında tarafsız söylem bulunmaktadır.
- Çeteleme yoğunluğu bakımından dördüncü sırada % 12,4 oranı ile Osmanlı kavramı yer almaktadır. Bu durum Türkiye'nin tarihi temelinde Osmanlı Devleti'nin yer almasıyla açıklanabilir. Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı

Devleti'ne yaklaşımında daha çok tarafsız söylem içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte Osmanlı'ya karşı pozitif söylem negatif söylemden 5 kat daha fazladır.

- Çeteleme yoğunluğu bakımından beşinci sırada % 3,7 oranı ile İç Sorun kavramı yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan iç sorunlar çevre kirliliği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu kapsamda devletin diğer sosyal, siyasi ve ekonomik problemlerine daha az yer verilmiştir.

5.1.4. Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarının Karşılaştırmalı Sonuçları

Suudi Arabistan ve Türkiye'de 2015-2016 yılında yürürlükte olan sosyal bilgiler çalışma kitaplarının karşılıklı incelenmesi sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerin davranışçı öğrenme anlayışına uygun olarak hazırlandığı, Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerin ise yapılandırmacı öğrenme anlayışına uygun olarak hazırlandığı tespit edilmiştir.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki soruların bilişsel alanın bilgi ve kavrama düzeyine yönelik olduğu ve etkinlik çeşitlerinin sayıca az olduğu, boşluk doldurma ve doğru yanlış gibi geleneksel değerlendirme yöntemlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki soruların bilişsel alanın bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinden örnekleri içerdikleri ve etkinlik çeşitlerinin fazla olduğu, ürünü değerlendirmekten öte sürecin değerlendirildiği çağdaş değerlendirme yöntemlerinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarında bilgi, açıklama ve etkinliklerin ezbere yönelik bir anlatımla verildiği, Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarında bilgi, açıklama ve etkinliklerin oluşturmaya ve inşa etmeye yönelik bir anlatımla verildiği saptanmıştır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarında dikkat çekmenin kullanılmadığı, Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarında dikkat çekmenin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarında öğrencinin bilgiyi keşfetmesine yardımcı olacak sorulara yer verilmediği, Türkiye sosyal bilgiler çalışma

kitaplarında ise öğrencinin bilgiyi keşfetmesine, araştırmasına ve oluşturmaya yardımcı olacak sorulara yer verildiği belirlenmiştir.

- Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarında öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlayan öğrenme stratejileri ile ilgili açıklamaların kullanılmadığı, Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarında öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlayan öğrenme stratejileri ile ilgili açıklamaların yer aldığı saptanmıştır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki değerlendirme etkinliklerinin birbirinin aynısı, sıkıcı, çeşitlilik göstermediği anlaşılmış, buradan da istenilen faydanın sağlanamadığı, Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarının değerlendirme etkinliklerinde ise çeşitlilik, farklılık ve orijinallik içeren etkinliklerin kullanıldığı sonucuna varılmıştır.
- Suudi Arabistan ve Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarının, dönemlik, küçük boy ve hafif olması nedeniyle taşımalarının kolay olduğu saptanmıştır.
- Suudi Arabistan ve Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarında zaman zaman eski konuları hatırlatmaya yönelik etkinliklere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarında soru cevap tekniğinin ağırlıklı olarak kullanıldığı, Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarında boşluk doldurma, doğru yanlış, çoktan seçmeli, kısa ve uzun cevaplı sorulara yer verildiği belirlenmiştir.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarında öğrenme stratejilerini uygulamaya yönelik etkinliklere yer verilmediği, Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarında ise öğrenme stratejilerini uygulamaya yönelik etkinliklere yer verildiği görülmüştür.
- Suudi Arabistan sosyal bilgiler çalışma kitaplarında etkinliklerin sadece ürünü değerlendirmeye yönelik boşluk doldurma, eşleştirme ve doğru yanlış değerlendirme yöntemleri ile sınırlı olduğu, Türkiye sosyal bilgiler çalışma kitaplarında süreci ölçmeye yönelik proje, performans ve öğrenci ürün dosyalarının tercih edildiği değerlendirmenin yanında, geleneksel değerlendirme yöntemlerinin de kullanıldığı saptanmıştır.

5.2. Tartışma

Eğitim öğretim ortamı düşünüldüğünde tüm teknolojik ilerleme ve gelişmelere karşın ders kitaplarının dolayısıyla da çalışma kitaplarının okullarda kullanılan temel kaynak olmaya devam ettiği görülmektedir. Bu durum ders kitaplarının eğitim öğretim sürecinin en çok kullanılan ve en önemli bilgi kaynaklarından biri olarak günümüzde önemini koruduğunu göstermektedir. Ayrıca, ders kitapları devletlerin politik, sosyal, hukuki, felsefi ve dini tutumlarını geniş bir bakış açısıyla var olan algılarını da yansıtarak onlar hakkında fikir sahibi olmamızı sağlayan önemli araçlardır. Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan konuların içeriğinin geliştirilmesi neticesinde, öğrencinin daha iyi sosyal ilişkiler kurması, yakın çevresini ve ülkesini tanıması, Anayasa’da tanınan haklarını bilmesi, geçmişini öğrenmesi ve devletini sevmesi mümkün hale gelecektir.

Eğitim politikaları tanzim edilirken sistem belirleyiciler, resmi ideolojinin amaçlarını icra etme noktasında çok çeşitli enstrümanlardan istifade eder. Bu materyaller arasında ders kitaplarının etki düzeyi itibariyle mühim bir rol üstlendiklerini söylemek mümkündür. Zira ders kitapları hem sınıf içi etkinliklerde bir kılavuz hem de müfredatın önemli bir tamamlayıcısı konumundadır. Öğrenci zaviyesinden bakıldığında ise onların doğrudan temas kurdukları temel materyallerdir (Esen, 2003, s. 5). Eğitim programlarının ana öğelerinden birisi olan ders kitapları (Hali, 2014, s. 159), eğitim sürecinin nesnel (Çotuksöken, 2010, s. 116) ve çağdaş bir şekilde (Güler, 2012, s. 145) yürütülmesinde de kritik bir öneme haizdir.

Bu bölümde Suudi Arabistan’ın ilkokul 4., 5., 6. sınıfları ile ortaokul 7., 8., 9. sınıflarında uygulanan sosyal bilgiler öğretim programları, öğrenci ders kitapları, çalışma kitaplarının incelenmesi ve Türkiye ile karşılaştırılmasıyla elde edilen sonuçların tartışılmasına yer verilmektedir.

Bu araştırma 2015-2016 eğitim öğretim yılında Suudi Arabistan ve Türkiye’de yürürlükte olan sosyal bilgiler ders programı ile sınırlıdır. Türkiye’de Sosyal bilgiler programında 2015 ve 2017’de güncellemeye gidilmiştir. Aşağıda çalışmanın güncelliğini koruması adına 2015 ve 2017 sosyal bilgiler programına ilişkin açıklamalar sunulmuştur.

İlk olarak Sosyal Bilgilerin tanımında 2015’te değişikliğe gidilerek; “etkin ve üretken bireyler yetiştirmek, öğrencilerin insani ilişkilerini ve vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla sosyal bilimleri geliştiren bir ilköğretim dersidir” şeklinde yer almıştır. 2017 programında ise dersin tanımı; Sosyal Bilgiler, toplu öğretim anlayışından hareketle sosyal

bilimlerin pedagojik amaçlarla basitleştirildiği bir derstir” olarak yapılmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2015; Milli Eğitim Bakanlığı, 2017).

2005 programında sosyal bilgiler tanımının uzun ve anlaşılır olduğu görülürken, 2015 programında daha kapalı bir tanım verildiği görülmektedir. 2017 programında 2005 ve 2015 sosyal bilgiler tanımından faydalanılarak daha kısa olarak verilmiştir.

2005 program kılavuzunda etkinlik örneklerine yer verilmekte olup, 2015 programında geçen kavramların bilginin uygulanmasına yönelik olduğu görülmüştür. 2017 programında etkinlik örneklerine yer verilmemiştir. 2017 sosyal bilgiler öğretim programında 2018’de güncellemeye gidilerek 8 yetkinlik alanı belirtilmiştir:

1. Anadilde iletişim
2. Dijital yetkinlik
3. İnisiyatif alma ve girişimcilik
4. Kültürel farkındalık ve ifade
5. Matematiksel yetkinlik ve bilim ve teknolojiye yetkinlikler
6. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler
7. Yabancı dillerde iletişim (Milli Eğitim Bakanlığı, 2017; Milli Eğitim Bakanlığı, 2018).

2005 programında 9 öğrenme alanı bulunurken, 2015, 2017 ve 2018 programında 7 öğrenme alanına yer verilmiştir. 2015 programının öğrenme alanları:

- Birey ve Toplum
- Etkin Vatandaşlık
- İnsan ve Mekan
- Ekonomi ve Sürdürülebilirlik
- Kültürel Miras
- Küresel Bağlantılar
- Bilim, Teknoloji ve Toplum

2017 ve 2018 programının öğrenme alanları:

- Birey ve Toplum
- Etkin Vatandaşlık

- İnsanlar, Yerler ve Çevreler
- Üretim, Dağıtım ve Tüketim
- Küresel Bağlantılar
- Bilim, Teknoloji ve Toplum
- Etkin Vatandaşlık (Milli Eğitim Bakanlığı, 2015; Milli Eğitim Bakanlığı, 2017).

Türkiye 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ile Suudi Arabistan 2015-2016 yılında geçerli olan sosyal bilgiler öğretim programları konu alan yaklaşımı (çekirdek disiplin) bir yapıyı barındırmaktadır. Türkiye sosyal bilgiler programındaki öğrenme alanları Suudi Arabistan sosyal bilgiler programına göre daha fazla disiplinle ilişkilendirilmiştir. Kaymakcı (2009), çalışmasında Türkiye’de sosyal bilgilerin sosyal bilim disiplinlerinden yararlanan, sosyal bilimlerin özüne ve mantığına uygun disiplinler arası bir alan haline getirildiğini belirtmektedir.

Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında ağırlıklı olarak davranışçı öğrenme kuramı, Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında kısmi yapılandırmacı öğrenme kuramı öne çıkmaktadır. Yaşar (2007) tarafından yazılan “Suudi Arabistan’daki Mutavassıt (Ortaokul) 1. Sınıf Tarih, Coğrafya Ve Vatandaşlık Eğitimi Programları İle Türkiye’deki 6. sınıf Sosyal Bilgiler Eğitimi Programının Karşılaştırılması” adlı yüksek lisans tezinde araştırma sonucumuzla benzer olarak Türkiye sosyal bilgiler programının yapılandırmacılık yaklaşımına uygun olduğunu, Suudi Arabistan 6. sınıf sosyal bilgiler programının davranışçı yaklaşıma göre hazırlandığını tespit etmiştir.

Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programı amaçlarının, Suudi Arabistan’ın aksine ilköğretim ve ortaokul için bütünlük, genel ve öz olması programın bütünlüğünü ve sürekliliğini göstermektedir. Türkiye sosyal bilgiler öğretim programı amaçlarında sosyoloji, ekonomi, disiplinler arası amaçlara Suudi Arabistan’a göre daha fazla yer verilmesi programın zenginlik, kapsam genişliği ve yeterliği bakımından Suudi Arabistan’dan daha iyi durumda olduğunu göstermektedir. Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında ise tarih, coğrafya ve vatandaşlık disiplin ve alanlarına daha çok yer verilmesi bu programların konu alan yaklaşımı (çekirdek disiplin) yapıda olmasıyla açıklanabilir.

Osmanoğlu (2012) “Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının Karşılaştırılması” başlıklı doktora tezinde

araştırma bulgumuzla örtüşen şekilde, Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında sosyoloji, ekonomi ve disiplinler arası alanlarla ilgili amaçlara Mısır'a göre daha fazla yer verdiğini, Mısır'da ise tarih ve coğrafya disiplinlerine daha çok yer verildiğini saptamıştır. Buradan Suudi Arabistan ve Mısır sosyal bilgiler programlarının disiplinler açısından benzer özellikler gösterdiği, Türkiye sosyal bilgiler öğretim programının disiplinler açısından her iki ülkenin sosyal bilgiler öğretim programına göre daha zengin içeriğe sahip olduğu söylenebilir.

Araştırmada Türkiye sosyal bilgiler ders programı ve kitaplarında demokrasi, insan hakları, adalet gibi kavramlar sıklıkla yer almaktadır. Bu kavramlarla öğrencilere evrensel bir bakış açısı kazandırmak amaçlanmaktadır. Öğrencilerin tüm dünyayı ilgilendiren konulara, problemlere karşı duyarlı olmaları, yalnızca kendi ülke ve uluslarının değil, dünyadaki birbirinden farklı ülke ve toplumların özelliklerini de kavramaları hedeflenmektedir. Öğrencilere eleştirel düşünme, problem çözme, araştırma ve sorgulama gibi becerilerin kazandırılmak istendiği anlaşılmıştır. Suudi Arabistan sosyal bilgiler program, ders ve çalışma kitaplarında, Türkiye'nin aksine demokrasi ve insan hakları kavramları hiç yer almamaktadır. Buradan ilgili ülkenin dışarıdan herhangi bir müdahaleye izin vermediği ve dış dünyaya karşı kapalı kutu imajı verdiği anlaşılmaktadır. Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programı ve kitaplarında düz anlatım ve soru cevap gibi öğretmen merkezli yöntemlerin tercih edildiği görülmektedir. Aksoy'a (2004) göre, düz anlatım ve soru cevap gibi öğretmen merkezli yöntemler öğrencilerin mevcut yaratıcı düşünme yeteneklerini köreltmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin öğrenciyi aktif kılan bir yöntem olan probleme dayalı öğrenmeyi uygulaması gerektiğini ifade etmektedir.

Araştırmada Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında vatandaşlık aktarımı geleneğinin, Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında ise daha çok sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler geleneğinin hakim olduğu saptanmıştır. Yaşar (2007) araştırmasında Suudi Arabistan'da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık derslerinin hedef, içerik ve öğrenme-öğretme süreçlerinde ülkenin yönetim şekli olan teokratik krallığın etkisinin görüldüğünü, derslerin içeriklerinin vatandaşlık aktarımına dayalı yaklaşım özellikleri gösterdiğini saptamıştır. Bu sonuçlar araştırma bulgularıyla örtüşmektedir.

Türkiye sosyal bilgiler öğretim programlarının amaç ya da içerik boyutunda beceri, tutum ve değerlere önem verilmiştir. Öğrencilerin olumlu, demokratik ve tarafsız bir tutum içerisinde olmaları, insani ve ortak değerleri benimsemeleri önemsenmiştir. Sosyal bilgiler

sadece tarih, coğrafya ve vatandaşlık konularından ibaret değildir. Sosyal bilgilerin birçok amacı vardır. Bu amaca ulaşabilmek için birçok disiplinden de yararlanılmaktadır. Bu süreç disiplinler arası işbirliğini ve disiplinler arası yaklaşımı da gerekli kılmaktadır. Programda sürdürülebilirlik konusuna yer ve önem verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Tanrıverdi'ye (2009) göre, özellikle 80'li yılların ortasından sonra önem kazanmaya başlayan sürdürülebilir kalkınma düşüncesi, giderek sürdürülebilir çevre eğitimine doğru ivme kazanmış ve günümüzde baskın bir görüş haline gelmiştir. Sürdürülebilir ve daha yaşanabilir bir dünya için gayretler söz konusudur. İnsan faaliyetleri sonucunda tükenmek üzere olan dünya kaynakları ve çevreye dikkat çekme çabası var olmaktadır. Öğretim programının yalnızca bilgiye ağırlık vererek hazırlandığı tespit edilmiştir. Bilim (2012) tarafından yapılan çalışmaya göre, öğrencilerin çevre okuryazarlık düzeylerini arttırıcı düzenlemeler yapılmalıdır. Bunlar öğrencilerin sürdürülebilir çevre bilinçlerini tutuma ve davranışa dönüştürecek çalışmalar olmalıdır. Ayrıca, eğitim kurumları sürdürülebilir çevre için organizasyon merkezleri olmalı ve buralarda çevreyle ilgili projeler üretilmelidir.

Türkiye'de sosyal bilgiler öğretimi programı vizyonunda Suudi Arabistan'daki gibi dini vurgunun bulunmaması Türkiye Devleti'nin laik yapıda olduğunu göstermektedir. Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretimi programı vizyonundaki dini vurgu ülkenin teokratik monarşi ile yönetilmesinin sonucudur. Araştırmancının bu sonucunu destekleyen şekilde Yaşar (2007) araştırmasında Suudi Arabistan'da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık derslerinin hedef, içerik ve öğrenme-öğretme süreçlerinde ülkenin yönetim şekli olan teokratik krallığın etkisi görüldüğünü saptamıştır.

Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında eğitim durumları bakımından öğrenci merkezlilik benimsenmiştir. Bu durum toplum hayatında liberal anlayışın öne çıkması, yönetilenlerin etkililiklerini arttırmasıyla açıklanabilir. Türkiye'de idare anlayışının yerini yönetim anlayışına bırakması, yönetenlerin yetkilerini halkla daha çok paylaştığını göstermektedir. Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında eğitim durumları bakımından öğrencilerin aktif olarak sürece katılmasının önemli olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle öğrenciler ders sürecinde aktif, etkin bir role sahip olmalıdır. Öğretim programlarının öğrenci merkezli, aktif öğrenme odaklı ve etkinlik temelli oldukları görülmüştür. Bu bağlamda, çeşitli, çok yönlü, öğrencileri aktif katılıma teşvik edecek yöntem ve tekniklerin, aktivitelerin kullanımı vurgulanmaktadır. Öğretim programlarında en fazla belirtilen yöntem ve teknikler arasında soru-cevap, tartışma, örnek olay

incelemesi, grup etkinlikleri, rol yapma, beyin fırtınası, münazara, altı şapkalı düşünme, istasyon, afiş hazırlama, drama, ikili çalışma, proje temelli öğrenme, grup çalışması, öğrenme portfolyoları, sorgulama, kompozisyon yazma, gözlem ve görüşmeler, gezi ve deneyimleri, simülasyon, sosyal katılım, sunum, proje çalışmaları ve durum çalışmaları yer almaktadır. Yüceer'in (2011) yapmış olduğu çalışmada, Danimarka ve Türkiye'de uygulanan sosyal bilgiler öğretim programları karşılaştırılmış ve her iki ülkenin de eğitim sisteminde öğrenci merkezliliğin esas olduğu; yöntem ve teknik, ölçme ve değerlendirme araçları bakımından benzerlikler taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

2005 sosyal bilgiler programının öğrenme öğretme sürecine ilişkin bulgulardan biri Türkiye'de ders içi üniteler arası, dersler arası ve ara disiplinlerle ilişkilendirme yapılarak konular arası bağlantıların kurulmasının amaçlandığıdır. Öğretim programında öğrenme öğretme sürecinde bireysel farklılıkların dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Öğretim programlarının öğrenme öğretme süreci açısından öne çıkan özelliklerinden birisi dersin işlenişinde çeşitli eğitim materyallerinden faydalanılması gerektiği ve onların dersin bir parçası olduğudur. Türkiye sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programlarında öne çıkan eğitim materyalleri; CD-ROM, kasetçalar, multimedia araçları, telekomünikasyon hizmetleri, gazeteler, haritalar, çizelgeler, slaytlar, istatistikler, kronolojik tablolar, yıllıklar, yayınlar, fonograflar, belgeler, sanat eserleri, seyahat ve gezi, diyagram, TV programı, bilgisayar oyunları, bilgi teknolojisi ürünleri, görsel ve işitsel kaynaklardır. Özellikle harita kullanımı ve harita becerilerinin geliştirilmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında öğrenme öğretme sürecinde gazete kullanımının, müze ile eğitimin, müze ziyaretlerinin öğrenme öğretme sürecinde önemsenmesi gerektiği belirtilmiştir. Özkaral (2015) Türkiye, Estonya, Çin Halk Cumhuriyeti Hong Kong Özel İdari Bölgesi ve Avustralya'da müze ile eğitimin, müze ziyaretlerinin öğrenme öğretme sürecinde önemsenmesi gerektiğinin belirtildiğini ve adı geçen ülkelerle Türkiye sosyal bilgiler öğretim programının bu yönüyle ortak bir özellik gösterdiğini ifade etmektedir.

Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında eğitim durumlarında ise öğretmen merkezliğinin kullanılması, toplum hayatında teokratik monarşinin ön planda olması, yönetilen bireylerin pasifliği ile açıklanabilir. Öğretim programında eğitim durumları bakımından öğrencilerin pasif olarak sürece katıldığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle öğrenciler pasif, edilgin bir role sahiptir. Öğretim programlarının öğretmen merkezli ve pasif öğrenme odaklı oldukları görülmüştür. Öğretim programlarında en fazla belirtilen

yöntem ve teknikler arasında Suudi Arabistan sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programlarında öne çıkan eğitim materyalleri; CD-ROM, multimedia araçları, telekomünikasyon hizmetleri, haritalar, çizelgeler, slaytlar, bilgi teknolojisi ürünleri, görsel ve işitsel kaynaklardır. Öğretim programlarında harita kullanımı ve harita becerilerinin geliştirilmesine önem verildiği tespit edilmiştir. Gün (2007) tarafından yapılan araştırmada, Türkiye sosyal bilgiler programı ve İngiltere ilköğretim 4 ve 5. sınıflar sosyal bilgiler kapsamındaki tarih, coğrafya ve vatandaşlık öğretim programları incelenmiş ve her iki devletin öğretim programında ders boyunca yapılacak etkinliklerde çeşitli materyallerin kullanımının desteklendiği görülmüştür. Diğer yandan Yazıcı'nın (2009) yapmış olduğu çalışmada, Yeni Zelanda ve Türkiye'deki sosyal bilgiler öğretim programları karşılaştırılmış ve bu öğretim programlarında da yer alan araç-gereçlerin benzer oldukları gözlenmiştir.

Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında ölçme ve değerlendirmede çok yönlü ve çoklu değerlendirmenin esas alındığı ve bu bağlamda çeşitli ölçme değerlendirme tekniklerine yer verildiği anlaşılmıştır. Gözlem, görüşme, öz değerlendirme ölçeği, öğrenci ürün dosyaları, proje, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı, kısa cevaplı, açık uçlu sorulardan oluşan test ve sınavlar, grup değerlendirme, sözlü sunum, drama, görsel sunum, bireysel ve grup çalışması, bilimsel çalışma, dereceli puanlama anahtarı, kağıt kalem testi, kontrol listeleri, tartışma, kompozisyon yazma, faaliyet raporu, ebeveyn-öğretmen ve ebeveyn-öğrenci-öğretmen görüşmeleri gibi çeşitli değerlendirme metotlarının ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programlarında yalnızca öğrenme ürününün değil öğrenme sürecinin de değerlendirildiği görülmektedir. Özkaral (2015), "İlkokul ve Ortaokul Düzeyinde Sosyal Bilgiler Kapsamındaki Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" isimli doktora tezinde Türkiye'de olduğu gibi, Estonya Cumhuriyeti ve Çin Halk Cumhuriyeti Hong Kong Özel İdari Bölgesi'nde sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programlarında yalnızca öğrenme ürününün değil; öğrenme sürecinin de değerlendirildiğini saptamıştır.

Türkiye sosyal bilgiler programlarında yazılı, sözlü sınavlar gibi geleneksel yöntemlerin yanında gözlem, görüşme, proje, sunum, portfolyo gibi daha çağdaş değerlendirme yöntemlerinin de kullanıldığı görülmüştür. Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında yalnızca öğrenme ürününün değerlendirildiği tespit edilmiştir. Suudi Arabistan sosyal bilgiler öğretim programında yazılı ve sözlü sınavlar gibi geleneksel yöntemle öğrenme sürecinin değerlendirildiği tespit edilmiştir. İnci (2009), çalışmasında

Türkiye sosyal bilgiler programının öğrenci merkezli, disiplinler arası anlayışı yansıttığı, geleneksel yöntemlerin yanı sıra gözlem, görüşme, proje, sunum, portfolyo gibi daha çağdaş değerlendirme yöntemleri kullanıldığı sonuçlarına ulaşmıştır. Söz konusu araştırmanın bulguları bu araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir.

5.3. Öneriler

Araştırmada varılan sonuçlardan hareketle araştırmacılara yönelik öneriler aşağıda verilmiştir.

- Bu araştırma Türkiye ile Suudi Arabistan sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programları, ders kitapları ve çalışma kitaplarını kapsamaktadır. Öğretim programlarına, ders kitaplarına ve çalışma kitaplarına evrensel boyutta bakabilmek amacıyla uluslararası öğrenci değerlendirme programı sınavlarında başarılı, gelişmiş ülkelerin sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programları, ders kitapları ve çalışma kitapları incelenebilir.
- Bu araştırma 2015-2016 eğitim öğretim yılında Suudi Arabistan ve Türkiye’de yürürlükte olan sosyal bilgiler öğretim programı, ders ve çalışma kitaplarını kapsamaktadır. Bilindiği üzere, Türkiye’de sosyal bilgiler programı 2005’ten sonra 2015, 2017 ve 2018’de güncellenmiş ve yeni program yürürlüğe girmiştir. Araştırmanın benzeri yeni program kapsamında yapılabilir. Böylelikle daha farklı sonuçlar ortaya çıkabilir.
- Bu çalışmada sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programları, ders kitapları ve çalışma kitapları incelenmiştir. Başka derslerin öğretim programları, ders kitapları ve çalışma kitapları ile ilgili çalışmalar yapılabilir.
- Uluslararası karşılaştırmalı eğitim çalışmaları yapılırken ilgili ülkenin dilini bilmek; belgelerin temin edilmesinde, bürokratik yapının aşılmasında ve yerli halkla iletişime geçilmesinde avantaj sağlamaktadır. Karşılaştırmalı çalışma yapacak araştırmacının öncelikle bu özelliklere dikkat etmesi; farklı iklim, ekonomik, sosyal ve kültürel şartlara sahip ülkede yaşam sürmesini kolaylaştırabilir.
- İlgili alanyazın taramasında, Türkiye ile Batılı ülkelerin karşılaştırılmasına odaklanıldığı görülmüş olup, yakın coğrafyasında yer alan komşu ülkeler, Afrika, Latin Amerika, Güney Doğu Asya, Uzak Doğu ülkeleri ve Hindistan gibi coğrafyalarda okutulan sosyal bilgiler dersine yönelik araştırmalara, ders

kitaplarında Türk algısını ortaya koyan çalışmalara rastlanılmamıştır. Öğretim programlarının ve ders kitaplarının içinde bulundukları sosyal, siyasal ve ekonomik konjonktürden bağımsız şekillenmediğı göz önüne alınırsa, bu uzak coğrafyalarda nasıl bir Türk algısının hakim olduğunu, elde edilen bulguların siyasal, tarihi, ekonomik ve kültürel nedenlerinin neler olabileceğini ortaya koyan çalışmalar sosyal bilgiler eğitime anlamlı katkı sağlayacaktır.

- Araştırmacılar önyargısız, bilimsel etik meselelere karşı duyarlı ve evrensel bir dilin tercih edildiğı Sosyal Bilgiler öğretim programı, ders kitabı ve çalışma kitabı yazımına katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaba, B. (2009). *Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi öğretiminde çoklu ortam kullanımının akademik başarı ve tutumlara etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akdağ, H. (2009). Sosyal bilgilerin tanımı, amacı, önemi ve Türkiye'deki yeri. Refik Turan & Ali Murat Sünbül (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar* içinde (s. 2-21). Ankara: Pegem Akademi.
- Aksoy, B. (2004). *Coğrafya öğretiminde probleme dayalı öğrenme yaklaşımı*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alkın, S. (2008). *İngiltere ve Türkiye'de ilköğretim programlarında vatandaşlık eğitiminin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altun, A. & Ata, B. (2008). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi anabilim dalındaki akademisyenlerin ve öğretmen adaylarının başvuru kitapları üzerine düşünceleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 27-45.
- Ata, B. (2009a). Sosyal bilgiler öğretim programı. Cemil Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 33-47). Ankara: Pegem Akademi.
- Ata, B. (2009b). Sosyal bilgiler ünitesi kavramı üzerine bazı düşünceler. Refik Turan, Ali Murat Sünbül & Hakan Akdağ (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar* içinde (s. 25-42). Ankara: Pegem Akademi.
- Aynal, S. (2012). *Karşılaştırmalı eğitim yansımaları*. Ankara: Pegem Akademi
- Balcı, A. (2007). *Karşılaştırmalı eğitim sistemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Balcı, A. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi.

- Bilim, İ. (2012). *Sürdürülebilir çevre açısından eğitim fakültesi öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma deseni*. (Demir, S. B. Çev. Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çotuksöken, B. (2010). *İnsan hakları ve felsefe*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Demircioğlu, İ. (2006). Avrupa birliği ülkeleri ve Türkiye’de tarih öğretiminin genel amaçlarının karşılaştırmalı değerlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 133-146.
- Demirel, Ö. & Kiroğlu, K. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2004a). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem A.
- Demirel, Ö. (2004b). *Öğretimde planlama ve değerlendirme öğretme sanatı*. Ankara: Pegem A.
- Demirel, Ö. (2006). *Öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y.S. (2005). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. Denzin, N. K. & Lincoln (Eds.), *The sage handbook of qualitative research*, (pp. 1-32). London: Sage.
- Deveci, H. (2003). *Sosyal bilgiler dersinde probleme dayalı öğrenmenin öğrencilerin derse karşı tutumlarına, akademik başarılarına ve hatırlama düzeylerine etkisi*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Doğan, H. (1997). *Eğitimde program ve öğretim tasarımı*. Ankara: Önder.
- Doğanay, A. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk & D. Dilek (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 17-52). Ankara: Pegem Akademi.
- Erden, M. (1998). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım.
- Erdoğan, İ. (2003). Karşılaştırmalı eğitim: Türk eğitim bilimleri çalışmaları içinde önemsenmesi gereken bir alan. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 1(3), 1-14.
- Erdoğan, İ. (2006). *Çağdaş eğitim sistemleri*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Ergün, M. (1985). Karşılaştırmalı eğitim. <https://mustafaergun.com.tr/wordpress/wp-content/uploads/2015/11/kegitim-1.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Ertürk, S. (1998). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan.
- Esen, Y. (2003). Okul bilgisi ve ders kitapları. M. T. Bağlı & Y. Esen (Ed.), *Ders kitaplarında insan hakları: İnsan haklarına duyarlı ders kitapları içinde* (s. 5-19). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- General Authority for Statistics (Suudi Arabistan İstatistik Kurumu). (2016). *Eğitim ve öğretim*. <https://www.stats.gov.sa/en/867sayfasından> erişilmiştir.
- Glesne, C.(2012). *Nitel araştırmaya giriş*. (Ersoy, A. & Yalçınoglu, P. Çev. Ed.). Ankara: Anı.
- Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The Qualitative Report* 8(4), 597-607.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi, kuramsal ve pratik bilgiler*. İstanbul: Siyasal.
- Gökdemir, Z. (2010). *Suudi Arabistan ders kitaplarında Türkler ve Türk imajı*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Güler, İ. (2012). *Tarihin toplumdaki işlevi ve yeri*. İstanbul: Elif.
- Gün, E. (2007). *Türkiye ve İngiltere İlköğretim 4. ve 5. sınıflar sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Günden, S. (1995). Sosyal bilgiler öğretimine genel bakış. Meral Çileli (Ed.), *İlköğretim okullarında sosyal bilgiler öğretimi ve sorunları içinde* (s. 22-33). Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Gündoğdu, Y. (2013). Suudi Arabistan eğitim sistemi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 35(1), 135-158.
- Hali, S. (2014). Tarih öğretimi ve ders kitapları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 158-166.
- İnci, S. (2009). *Türkiye sosyal bilgiler programının karşılaştırılmalı incelemesi Kanada (Ontorio), İrlanda, ABD (New York, California), Finlandiya, Yeni Zelanda*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

- İpek, İ. (2011). *İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında vatandaşlık eğitiminin sosyal bilgiler öğretim programındaki hedeflere uygunluğu yönünden değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kabapınar, Y. (2009). Yeni öğrenme anlayışının içinde sosyal bilgiler ders kitapları, Cemil Öztürk, (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi içinde* (s. 367-401). Ankara: Pegem Akademi.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel.
- Kaya, E. (2008). Almanya, Cemil Öztürk, (Ed.), *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları içinde* (s. 43-72). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, M. (2011). Türkiye ve Almanya'daki coğrafya öğretim programlarının karşılaştırılması. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 57-78.
- Kaymakcı, S. (2007). Bir müfredat geliştirme öyküsü: Prof. Dr. Mustafa Safranla söyleşi, Toplumsal tarih. *Tarih Vakfı Yayınları*, 159(1), 87-91.
- Kaymakcı, S. (2009). Yeni sosyal bilgiler programı neler getirdi? *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (5), 1530-1545.
- Kılıç, A. & Seven, S. (2006). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kilimci, S. (2006). *Almanya, Fransa, İngiltere ve Türkiye'de sınıf öğretmeni yetiştirme programlarının karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Komisyon (2014). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Evren.
- Komisyon (2016). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Koza.
- Komisyon (2016). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Berkay.
- Komisyon (2016). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Korza.
- Litchman, M. (2006). *Qualitative research in education. A User's Guide* Thousand Oaks: Sage Publications.
- Mayring, P. (2011). *Nitel sosyal araştırmaya giriş*. (Gümüş, A. & Durgun, M.S. Çev.). İstanbul: BilgeSu.

- Merey, Z., Kuş, Z., & Karatekin, K. (2012). Türkiye ve ABD ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi açısından karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1613-1632.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (S, Turan, Çev.). Ankara: Nobel Akademik.
- Metin, C. (1998). *Türk tarih tezi ve tarih ders kitaplarında cumhuriyet tarihi (1923-1960)*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005a). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4-5. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005b). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (6-7. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2006). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6. sınıf öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015a). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4-5. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015b). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (6-7. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017a). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4-5. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017b). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (6-7. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017c). *Türk eğitim sistemi*. https://www.sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_Sistemi_2017/TES_2017.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018a). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4-5. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018b). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (6-7. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

- Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (2018c). Milli eğitim temel kanunu.
https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicel yaklaşımlar*. Ankara: Yayın Odası.
- Oruç, Ş. (2009). Sosyal bilgiler ders kitapları, Mustafa Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 267-282). Ankara: Pegem Akademi.
- Osmanoğlu, A. (2012). *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarının karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Önkür, Y. (2004). *Fransız eğitim sistemindeki ilköğretim II. kademesinde (college) uygulanan sosyal bilgiler programının analizi ve Türkiye'deki programlarla karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özden, Z. (2011). *Basra körfezinin değişen dinamikleri İran, ABD, Suudi Arabistan ilişkileri*. İstanbul: Beta.
- Özkaral, T. (2015). *İlkokul ve ortaokul düzeyinde sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Öztürk, C. & Otluoğlu, R. (2011). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, F. & Öztürk, T. (2013). Kanada (Ontario) sosyal bilgiler öğretim programı ve bu programın Türkiye sosyal bilgiler öğretim programıyla karşılaştırılması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 486-514.
- Rosenmund, M. (2005). Approaches to International Comparative Research on Curricula and Curriculum- Making Proceses, *Journal of Curriculum Studies The sage handbook of qualitative research*, (pp. 5-32). London: Sage
- Safran, M. (2004). İlköğretim programlarında yeni yaklaşımlar sosyal bilgiler 4-5. sınıf. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5(1), 54-55.

- Sağlam, D. (2004). *Almanya'da gymnasium 5., 6. ve 7., 8. sınıf tarih, coğrafya ve vatandaşlık eğitimi programlarının amaç ve içerik açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sağlamer, E. (1997). Sosyal bilgiler. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 232(1), 2-4.
- Saracoğlu, A. S. (1992). *Türk ve Japon öğretmen yetiştirme sistemlerinin karşılaştırılması*. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Sarıcan, E. (2006). *1998 ile 2004 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının vatandaşlık değerleri açısından karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Semenderoğlu, A. & Ekber G.A. (2005). Eski ve yeni 4-5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 141-152.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F.G. (2014). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Sönmez, V. (1997). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı.
- Sönmez, V. (2003). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Anı.
- Taş, A. (2007). Yeni sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 17 (1), 519-532.
- Tanrıverdi, B. (2009). Sürdürülebilir çevre eğitimi açısından ilköğretim programlarının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 151 (34), 89-103.
- Temel Eğitim Genel Müdürlüğü (2017). *İlköğretim kurumları (ilkokul-ortaokul) haftalık ders çizelgesi*.
http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_02/22163752_Yizelge.pdf
sayfasından erişilmiştir.
- Turgut, M. & Baykul, Y. (2013). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Türkoğlu, A. (1998). *Karşılaştırmalı eğitim dünya ülkelerinden örneklerle*. Adana: Baki.
- Türkoğlu, A. (2012). *Karşılaştırmalı eğitim nedir?*. Songül Aynal, (Ed.). Ankara: Pegem Akademi.

- Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgilerde ders kitapları. Bayram Tay & Adem Öcal (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 191-216). Ankara: Pegem Akademi.
- Ültanır, G. (2000). *Karşılaştırmalı eğitim bilimi*. Ankara: Eylül.
- Ünal, S. & Çolak, E. (2005). Avrupa Birliği Ülkelerinden Portekiz ve İspanya Eğitim Sistemlerinin İncelenmesi ve Türk Eğitim Sistemi ile Karşılaştırılması. *Milli Eğitim, Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 167. http://dghm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/167/index3-colak.htm adresinden erişilmiştir.
- Varış, F. (1997). *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler*. Ankara: Alkım.
- Vizara el-Terbiye ve el Ta'lim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). *El-Vesikatü'l el-İctimaiyye ve Tavze' el-Makarrarat el-Derasyalel-Am el-Derasyalel-Marhala el-İbtidai el-Mutavassıt el-Am, el- Riyad*.
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). *Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Rabi el-İbtidai*, Riyad.
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). *Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Hamis el-İbtidai*, Riyad.
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). *Derasat el-Ejtemaiyya, el-Saf el-Sadis el-İbtidai*, Riyad.
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). *Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Evvel el-Mutavassıt*, Riyad.
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). *Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Sani el-Mutavassıt*, Riyad.
- Vizara el-Terbiye ve el-Talim, el-Memleke el-Arabiyye el-Suudiyye (1436-1437). *Et-Terbiyetü'l Vataniyye, el-Saf el-Salis el-Mutavassıt*, Riyad.
- Yaşar, R. (2007). *Suudi Arabistan'daki mutavassıt (ortaokul) 1. sınıf tarih, coğrafya ve vatandaşlık eğitimi programları ile Türkiye'deki 6. sınıf sosyal bilgiler eğitimi programlarının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Yazıcı, K. (2009). Yeni Zelanda sosyal bilgiler öğretim programı ve bu programın Türkiye'deki sosyal bilgiler öğretim programı ile karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 424-435.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, T. (2006). *Türkiye'de ilköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi ile Azerbaycan'da 6. ve 7. sınıf derslerinin muhteva yönünden karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yüceer, D. (2011). *Danimarka ve Türkiye'de uygulanan sosyal bilgiler programlarının analizi ve karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	Çetin, Mustafa Alper
Uyruğu	Türkiye Cumhuriyeti
Doğum tarihi ve yeri	30. 11. 1984 Susurluk
Medeni hali	Evli
E-posta	malpercetin968@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet yılı
Lise	Susurluk Anadolu Lisesi/Türkçe-Matematik	2002
Üniversite	Abant İzzet Baysal Üniversitesi/Sınıf Öğretmenliği	2007
Yüksek Lisans	Celal Bayar Üniversitesi/Sosyal Bilgiler Eğitimi	2013

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
Ağustos 2007-Ağustos 2008	Şemsettin köy İlköğretim Okulu/VAN/Özalp	Müdür Yetkili Öğretmen
Ağustos 2008-Ağustos 2010	Şehit Öğretmen Mustafa Gümüş İlköğretim Okulu/İSTANBUL/Gaziosmanpaşa	Öğretmen
Ağustos 2010-Nisan 2012	Karakurt 75. Yıl İlköğretim Okulu/MANİSA/Kırkağaç	Öğretmen
Nisan 2012-Ocak 2015	Bakır Atatürk Hilmi Bakırlı İlkokulu/MANİSA/Kırkağaç	Müdür Yardımcısı
Ocak 2015-Eylül 2015	Üçavlu İlkokulu/MANİSA/Akhisar	Öğretmen
Eylül 2015-Ocak 2016	Teketaban İlkokulu/SAKARYA/Karapürçek	Öğretmen
Ocak 2016-Halen	Medine Uluslararası Türk İlkokulu/SUUDİ ARABİSTAN/Medine	Öğretmen

Yabancı Dil	The International English Language Testing System (IELTS)/4.5
-------------	---

Yayınlar

Mustafa Alper ÇETİN, C. METİN (2013). Mezarlık ve şehitlik ziyaretlerinin tarih bilgisi ve bilincinin oluşumunda ve öğrencinin akademik başarısındaki etkisi, Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi (E-AJELI) 1 (1) 44-66.

Mustafa Alper ÇETİN, (2015). 5. sınıf öğrencilerinin turizm değerlerine ilişkin düşünceleri (Akhisar Örneği), IV. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu (USBES IV): Barış Eğitimi, 23-25 Nisan, Bolu/TÜRKİYE.

Mustafa Alper ÇETİN, (2015). Ortaokul öğrencilerinin barış algısı, IV. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu (USBES IV): Barış Eğitimi, 23-25 Nisan, Bolu/TÜRKİYE.

Mustafa Alper ÇETİN, (2018). Suudi Arabistan Krallığı ve Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler öğretim programlarının karşılıklı incelenmesi, Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi (E-AJELI) 6 (1) 26-52.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...